

**Szegedi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar**

Sáringer János

**ADATTÁR A MAGYAR KÜLÜGYI SZOLGÁLAT
TÖRTÉNETÉHEZ 1920–1944.**

**(Historiográfiai áttekintés, a külügyi tárca költségvetése, a magyar
külpolitika fő irányai és a külföldi szolgálat)**

Doktori (Ph.D) értekezés

Szeged

2005

Tartalom

Előszó	2
A magyar külpolitikai történetírás áttekintése.....	6
Adattár a külügyi szolgálat történetéhez. A külügyi tárca költségvetése, a magyar külpolitika fő irányai és a külföldi szolgálat	87
A követségek, a tényleges és a tiszteletbeli konzulátusok.....	97
Felhasznált irodalom	102
Kronológia.....	116
Költségvetési táblázatok.....	133
Országok.....	141
Konzulátusok.....	227
Térképek.....	280
CD-ROM melléklet	

Előszó

A doktori értekezés három nagyobb részből tevődik össze: a magyar külpolitikára vonatkozó történetírás áttekintéséből, a magyar külügyi szolgálat 1920 és 1944 közötti történetét feldolgozó adattárból és az adattár adatait tartalmazó, keresőprogrammal ellátott CD-ROM-ból.

A dolgozatnak sajátos keletkezéstörténete van: előbb készült el a második és harmadik rész, tehát az adattár és a CD-ROM, ami 2004 novemberében, a Szekipress Kiadó gondozásában önálló kötet és kompaktlemez formájában látott napvilágot *Adattár a magyar külügyi szolgálat történetéhez 1920–1944. (A külügyi tárca költségvetése, a magyar külpolitika fő irányai és a külföldi szolgálat.)* címmel. Úgy véltük, hogy ezt a fajta adattárat egy, a két világháború közötti magyar külpolitikára vonatkozó historiográfiának kell megelőznie, már csak azért is, hogy láthatóvá tegyük a magyar történetírás és ennek eredményei, hogyan vezettek el egy szemléletváltáshoz és egy adattár elkészítéséhez. Miután eltűntek a történettudomány felől a napi politikai elvárások, – és újak keletkeztek – ez a múlt újragondolásának igényéhez vezetett, s ezért vesszük számba az 1920 júniusa és 1944 márciusa közötti időszak magyar külpolitikájára vonatkozó történeti munkákat.

A dolgozat forrásközlés, aminek időhatárai 1920 júniusa, amikor Magyarország képviselői parafálták az első világháború utáni békeszerződést, illetve 1944 márciusa, amikor a német megszállás miatt az ország elveszítette önálló államiságát.

A historiográfiai áttekintés során magunk is feltettük a két világháború közötti időszak magyar külpolitikájára vonatkozó kérdést: Mozgástér és/vagy kényszerpálya? A kérdésre nem csak a magyar, de a Magyarország történetével foglalkozó külföldi történészek a mai napig nem adtak megnyugtató választ. Dolgozatunkban szeretnénk a magyar történetírás e problematikáját újragondolni. Tesszük ezt azért, mert meggyőződésünk, hogy ha minél többen és más-más aspektusból vizsgálják meg egy témát, a valóság megragadásának annál nagyobb a valószínűsége.

Amikor elkezdtük a historiográfiai áttekintés elkészítését, hosszasan vívódtunk azon, hogyan „foghatjuk” meg legegyszerűbben a mára, könyvtárnyi méretűre duzzadt feldolgozásokat. Több koncepció felvetése, majd elvetése után döntöttünk úgy, hogy 1920 és 1944 közötti magyar külpolitikát feldolgozó szakirodalmat a kronológia mentén haladva tekinthetjük át legegyszerűbben. Azért döntöttünk így, mert ha a tematikus elv alapján

dolgozunk, a historiográfiánk kevésbé lenne világos. A kronológiai elv alkalmazásában rejlő hiányosságokat az „oda-vissza utalásokkal” kerültük ki, hogy a finom összefüggések jobban érzékelhetővé váljanak.

A historiográfiai áttekintés „fogantatását, vajúdását és születését” A. Sajti Enikő kísérté figyelemmel, akinek ezúton is köszönetemet szeretném kifejezni.

A második rész maga az adattár, amiben kvantitatív eszközöket alkalmazva dolgoztuk fel a magyar külügyi szolgálat történetét. *Az adattár a magyar külügyi szolgálat történetéhez* módszertanilag egyedülálló, mert hazánkban ilyen típusú feldolgozás még nem készült, és multidiszciplinális, hiszen a munkában egyesítettük a történelem, a szociológia és az informatika nyújtotta módszertani lehetőségeket.

Szándékunk szerint úgy rendszereztünk, több mint 500 000 adategységet az adattárban, hogy az, mindenki számára áttekinthető, világos és használható legyen. A CD-ROM-ot azért láttuk el keresőprogrammal, hogy az adatbázis alkalmas legyen további vizsgálatok, összehasonlító elemzések elvégzésére.

A magyar királyi külügyi szolgálat adattárának időhatárai 1920 júniusa és 1944 márciusa. Ekkor beszélhetünk már önálló és szuverén Magyarországról, illetve eddig rendelkezünk többé-kevésbé teljes kimutatásokkal. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása után az országnak nem volt önálló külügyi szolgálata; a Ballhausplatz néhány korábbi, jeles diplomatája állt csak rendelkezésre. 1918 októberében-novemberében elkezdődött a szervezőmunka, ami a Tanácsköztársaság ideje alatt tovább folytatódott. 1920. február 29-én, az alkotmányosság helyreállításával, illetve 1920. június 4-én, a békeszerződés aláírásával Magyarország jogilag ismét önálló és szuverén ország lett. Lényegében 1920 júniusától beszélhetünk önálló magyar Külügyminisztériumról és az ennek célkitűzéseit végrehajtó diplomáciai szolgálatról is. Az adattár végpontja 1944. március 19., amikor a német megszállás miatt Magyarország elvesztette önálló államiságát. Néhány helyen az időhatárok kitolódnak, például a diplomáciai kapcsolat felvétele esetében vagy egyes diplomatakk akkreditálásával kapcsolatban, mivel az adatok közlésében a lehető teljesség igénye vezette a szerkesztő kezét.

Az adattár elkészítésének a célja, hogy összefoglalást adjon a korszakban külföldön szolgálatot teljesítő diplomáciai személyzetről, a követségekről, konzulátusokról. Olyan egyszerűen áttekinthető és tömör összefoglalásra törekedtünk, amely lehetőséget ad országunként a politikai, gazdasági és kultúrdiplomáciai relációk feldolgozására is.

A munka módszertanának kidolgozása bizonyult a legnehezebbnek, mert Magyarországon ilyen típusú összefoglalás még nem készült. A táblázatok elkészítése során „ki kellett találni” azokat a szempontokat, amelyek köré csoportosítani lehet a rendelkezésre álló adatokat. Így születettek meg a költségvetésre vonatkozó táblázatok, az országokéi felsorolás, a konzulátusok évenkénti besorolása. A térképek az adatok tagoltabb megjelenítését szolgálják, hogy az olvasó vizuálisan is eligazodjon az adathalmazban. A táblázatok és térképek esetében a mintavétel a magyar Külügyminisztérium hivatalos kiadványa, a Külügyi Közlöny kimutatásaiból történt.

A magyar külpolitikára és diplomáciára vonatkozó történeti kronológiát azért állítottuk össze, hogy az olvasó a főbb eseményekről időrendi áttekintést is kapjon. Az időpontok és a hozzá rendelt esemény(ek) támaszul szolgálhatnak a korszak külpolitikai és diplomáciai mozgásának tanulmányozásához.

A költségvetés összehasonlító táblázatai abból a megfontolásból készültek, hogy lehetőség nyíljon olyan vizsgálatok elvégzésére, ami megmutatja, hogy a magyar Külügyminisztérium és a külföldi szolgálat milyen arányban részesedett a magyar államháztartás rendes kiadásaiból, a központi igazgatás és a külföldi szolgálat a rendes budget-ből különböző előirányzatokra mekkora összegeket kapott. Ezen kívül a téma szempontjából fontos volt, hogy külföldi képviseltek (követségek, konzulátusok) milyen arányban részesedtek a Külügyminisztérium rendes évi költségvetéséből, illetve évente hogyan változott ezek aránya.

Az országokéi kimutatásokat azért választottuk, mert így az érdeklődő az ABC-sorrendbe rendezett országok közül ki tudja választani számára éppen szükségeseket. Az egyes országoknál, megtalálható a diplomáciai kapcsolat felvételének ideje (ha volt formális kapcsolat), a magyar királyi követség székhelye és vezetői, működésük időszakának a megadásával, a konzulátusok székhelye és vezetői felsorolása. A követségek és a konzulátusok székhelyének megnevezésénél a korszakban használt alakot, de esetenként más változatot is közöltünk. A következő részben a követségen dolgozók létszámát diagramokon ábrázoltuk. Ezek az adatok a tevékenység szempontjából csupán tájékoztató jellegűek. Az egyes követségeken dolgozók létszámánál nem tettünk különbséget az állandó diplomáciai képviselő és a követségi alkalmazott között, hanem egyszerűen összeszámoltuk a személyi állományt. Ennek ellenére a számadatok az egyes országok tekintetében összehasonlításra mindenképpen alkalmasak, hiszen a dolgozók létszáma nemcsak az ottani munka sokféleségét tükrözi, hanem az egyes országok fontosságát is. Természetesen figyelembe kell venni a külső befolyásoló tényezőket is.

A kereskedelmi és fontosabb nemzetközi okmányok (egyezmények, szerződések, megállapodások, jegyzékek) felsorolásával, az egyes országokkal behatóbban foglalkozó kutatóknak kívántunk segítséget nyújtani. A közölt adatok ezen kívül rávilágítanak egyes magyar diplomaták szerepére is.

Az országokéinti besorolásban megtalálható a Nemzetek Szövetsége is, bár ez nemzetközi szervezet volt, az itt szolgálatot teljesítő magyar tisztviselők felsorolása tovább árnyalja Magyarország külügyi szolgálatának képét.

A konzulátusokat összefoglaló táblázat esetében a fő szempont a kronológiai sorrend volt. Így született meg a konzulátusok évenkénti besorolása, országokéinti ABC-sorrendbe rendezve. A csoportosítás első fázisában a követségeket és a követeket még feltüntetettük az évenkénti felsorolásban, a végleges változatba azonban ez nem került bele. Azért döntöttünk így, mert a magyar követek és követségek az országokéinti besorolásnál megtalálhatóak. A táblázatok másik rendező elve az volt, hogy az országokhoz kapcsolva az ország megnevezése mellett megadjuk a konzuli képviselőt színhelyét, a képviselőten dolgozók létszámát, tevékenységük jellegét és a missziók vezetőinek nevét. A városok megnevezésénél a közkeletű magyar megnevezést használtuk (esetenként megadva más elnevezést is).

Az adattár elkészülése közben alakult ki hipotézisünk, amely szerint a korszakban egy háromtengelyű koordináta rendszerben lehet összefoglalást adni a magyar külügyi szolgálatról. Vertikálisan az objektív eszközök nagysága adhatja meg a lehetséges kereteket (anyagi eszközök). A horizontális tengelyt a magyar külpolitika stratégiai céljai és taktikai eszközei adják. A harmadik fontos tényező a külügyi szakapparátus minősége. Mindezek figyelembevételével úgy véljük, meg lehet rajzolni a magyar külpolitika fő irányának változását, az egyes országokhoz fűződő diplomáciai kapcsolat jellegét és minőségét, a magyar külügyi szolgálat tevékenységét.

Az adatok közlésében elsősorban a magyar királyi Külügyminisztérium hivatalos kiadványaira: a Külügyi Közlönyre és a Corps Diplomatique-ra támaszkodtunk, az ezekben szereplő adatokat fogadtuk el mérvadónak. Rajtuk kívül a Magyar Törvénytár, a Rendeleték Tára és az Országgyűlési Napló közléseit vettük alapul. Használtuk továbbá a Magyarország tiszti cím- és névtárában közölt adatokat, Pritz Pál: Iratok a magyar külügyi szolgálat történetéhez 1918–1945 (Akadémiai Kiadó, Budapest 1994), és Ádám Magda, Juhász Gyula, Kerekes Lajos: Magyarország és a második világháború (Kossuth Kiadó, Budapest 1959) című munkákat is.

A harmadik rész az adatokat tartalmazó, keresőprogrammal ellátott kompaktlemez. Ennek használata során megszámlálhatatlan módon lehet rendezni az 500 000 egységet.

Az adattár születését és fejlődését évek óta figyelemmel kísérte Harsányi Iván, aki mellett Ormos Mária és Pritz Pál számos jó tanáccsal láttak el. Az adattár keresőprogramját Barna Dániel készítette.

A historiográfiai áttekintésünkben a jelzett kötetek bibliográfiai adatait szerző(k), cím, kiadó(k), kiadási hely(ek), év(ek) és oldalszám megadásával írtuk le. A tanulmánykötetek, forráskiadványok esetében a cím, szerkesztő(k), kiadó(k), kiadási hely(ek), év(ek) és oldalszámmal jeleztük.

A lábjegyzetekben *dőlt betűvel* szedtük a periodikát és az egyes fejezetcímeket. Abban az esetben, ha a főszövegben vagy egy korábbi jegyzetben már megadtuk az adott kötet, periodika stb. bibliográfiai adatait, a lábjegyzetben már csak rövidítve, de egyértelműen és visszakereshetően jeleztük azt. A jegyzeteket a megfelelő oldalak alján helyzetük el, azonban azok bősége miatt gyakran „átcsúsztak” a következő oldalra. Ezt technikailag „oldaltöréssel” védhettük volna ki, ami viszont jelentősen gátolta volna a dolgozat olvashatóságát.

A magyar külpolitikai történetírás áttekintése

A korábbi történetírók a múlt feltárása során a lehető teljes objektivitásra törekedtek, pontosabban hittek abban, hogy van objektív történetírás, s ehhez meg kellett érteniük a kort, amiben éltek.¹ Ma elismerjük azt, hogy, hogy lehetséges ugyanannak a folyamatnak új interpretációja (de ez nem jelentheti a források preconcepció szerinti válogatását), s a jelen historikusai már a „relatív történetírás” eredményeit is megfelelőnek tartják.² Egyetértünk E. H. Carr megállapításával, hogy a történelem „szakadatlan kölcsönhatás a történész és a tények, soha véget nem érő párbeszéd a múlt és a jelen között [...] a történelem tanulmányozása előtt a történelmet kell tanulmányozni. Ehhez most azt tenném hozzá: a történész tanulmányozása előtt történelmi és társadalmi környezetét kell tanulmányozni. A történész egyrészt önálló individuum, másrészt a történelem és a társadalom terméke. Annak, aki történészkedésre adja a fejét, e kettősséggel tisztában kell lennie.”³ A történész egy politikai, társadalmi és gazdasági környezetben él, alkot és egyéni személyiség. Úgy véljük,

¹ Különösen igaz ez a pozitivista történetírókra.

² Vö. March Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások. Osiris Kiadó, Budapest, 1996. Különösen a *Történelem és az emberi idő* című fejezet 22-40. o. és a *Mit várjunk a történelemtől* című fejezet 153-168. o.

³ Edward Hallett Carr: Mi a történelem? Osiris Kiadó, Budapest, 1995, 28. o. és 41. o.

ez egyben reciprocitást is tartalmaz: a történész bizonyos mértékig maga is alakíthatja a kort, amiben él és dolgozik, de esetenként a hatalom is elvárja történetírótól a politikának megfelelő véleményalkotást egyes meghatározott kérdésekben.⁴ Témánkra vonatkoztatva, az 1920 júniusa és 1944 márciusa közötti külpolitika megítélését befolyásolta a kor, amiben a historikus írt és alkotott, s egyben a történész is némiképpen alakította a környezetét, amiben élt,⁵ ezért mi is úgy véljük, hogy minden generációnak meg kell írnia a maga történelmét.⁶

A második világháború után a francia történetírás hatása fokozatosan begyűrűzött Magyarországra is. Maurice Baumont, 1945-ben megjelent *La faillite de la paix 1918-1939*⁷ munkájában a belpolitika és a külpolitika szoros összefüggésére hívja fel a figyelmet a nemzetközi kapcsolatokban, a külpolitikai megnyilvánulásokban a belpolitikai tényezőt hangsúlyozza. Pierre Renouvin szerkesztésében készült el a nyolckötetes *Histoire des relations internationales* szintézis, ami a középkortól a második világháború végéig foglalja össze a nemzetközi kapcsolatok történetét. Az utolsó két kötet *Les crises du XXe siècle*⁸ a külpolitikát összetett módon értelmezte, figyelembe vette a társadalmi megnyilvánulások külső viszonyait, ami mellett elsősorban a szubjektív és objektív tényezőkre hívta fel a figyelmet. Renouvin elméletének két pillére van: az egyik a „forces profondes”, a mélyből jövő erők csoportja a földrajz, demográfia, gazdaság, közvélemény, a másik csoport a „homme d'état” az államférfi személyes tulajdonságai, alkati adottságai, szellemi felkészültsége alkotják, aminek Renouvin nagy jelentőséget tulajdonított. Véleménye szerint a külpolitikai döntés nem más, mint a mélyről ható erők és az államférfi törekvésének metszéspontja. Pierre Renouvin és Jean-Baptiste Duroselle közös munkájukban kiemelik, hogy a történésznek meg kell haladnia egy primitív stádiumot a lényegi szintézisre való törekvéssel, s újra el kell helyeznie az államférfiak döntéseit azon mélyreható folyamatokban, amelyek valódi választási alternatívaként, egy állam külpolitikáját alkotják.⁹ Renouvin tanítványa, Jean-Baptiste Duroselle *Histoire diplomatique de 1919 à nos jours* dolgozata

⁴ Vö. Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben. Szerkesztő Valuch Tibor. Osiris Kiadó – 1956-os Intézet, Budapest, 1995

⁵ Ez azonban a felülről, a hatalom által indukált történetírásban nem tekinthető egyértelműen relevánsnak.

⁶ Egyetértünk A. Sajti Enikő erre vonatkozó véleményével, aki az *Impériumváltások, revízió és kisebbség. Magyarok a Délvidéken 1918-1947*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004 című munkája 10. oldalán foglalkozik a kérdéssel.

⁷ Maurice Baumont: *La faillite de la paix, 1918-1939*. Librairie Hachette, Paris, 1951. (Első kiadása 1945-ben jelent meg.)

⁸ *Histoire des relations internationales*. Publiée sous la direction de Pierre Renouvin. Tome septième *Les crises du XXe siècle I. de 1914 à 1929*. Par Pierre Renouvin. Librairie Hachette, Paris, 1958 és *Histoire des relations internationales*. Publiée sous la direction de Pierre Renouvin. Tome huitième *Les crises du XXe siècle II. de 1929 à 1945*. Par Pierre Renouvin. Librairie Hachette, Paris, 1958

kitűnően megírt hagyományos diplomáciatörténet, s éppen ez hívja fel a figyelmet annak további létjogosultságára.¹⁰

Napjainkban a külpolitikának Kenneth N. Waltz által leírt úgynevezett neorealista felfogása szerint a nemzetközi kapcsolatok struktúrákon alapulnak, s a nemzetközi viszonyokat a nemzeti érdekek megfelelő racionális választások határozzák meg.¹¹ Waltz véleménye szerint a hatalom megszerzésére irányuló racionális cselekvéssel egyidejűleg a hatalom kiegyensúlyozásának, a hatalmi egyensúly megteremtésének politikája tekintendő külpolitikának. A nemzetközi intézményeket, normákat, a nemzeti identitásokat, kultúrákat a hatalom megszerzésére irányuló cselekvés másodlagos erőforrásaként veszi figyelembe. Ezzel szemben áll Peter J. Katzenstein által képviselt nemzetközi kapcsolatok konstruktivista elmélete, ami éppen a kulturális tényezők, a nemzeti normák, identitások, nemzetközi intézmények és a nemzetközi jog külpolitikára és biztonságpolitikára gyakorolt konstruáló hatására helyezi a hangsúlyt.¹² Katzenstein szerint a kül- és biztonságpolitikára leginkább nem az ideológiai tényezők hatnak, hanem sokkal inkább a nemzetközi intézmények, normák a nemzeti identitások és kultúrák. Ennek alapján a nemzetközi kapcsolatokat nem csupán az anyagi tényezők alakítják, hanem például a civilizációk különbözősége is.¹³ Magyarországon összehasonlító külpolitika-kutatás a Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja keretében folyik, és itt nem kis szerepet vállaló Kiss J. László úgy véli, hogy a külpolitikára vonatkozó, a hidegháború alatt megerősítést nyert racionalista, neoracionalista felfogás és a hidegháború után megszilárduló konstruktivista irányzat koronként és területenként is differenciáltan alkalmazható.¹⁴

⁹ 1964-ben francia nyelven jelent meg Renouvin és Duroselle könyve, mi az angol nyelvű kiadást tudtuk használni: Pierre Renouvin–Jean-Baptiste Duroselle: Introduction to the history of international relations. Frederick A. Praeger, publishers, New York-Washington-London, 1967

¹⁰ Vö. Diószegi István: A magyar külpolitika útjai. Tanulmányok. Gondolat Kiadó, Budapest, 1984. Különösen az utolsó, *Történetírás* című fejezet 375-419. o., illetve Bíró Gáspár: Bevezetés a nemzetközi politikai viszonyok tanulmányozásába. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

¹¹ Kenneth N. Waltz: Realist Thought and Neorealist Theory. In. Charles W. Kegley: Controversies in International Relations Theory. Realism and the Neoliberals Challenge. St. Martin's Press, New York, 1995, 65-83. o. Idézi Kiss J. László: Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában. In. Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában. Szerkesztette Kiss J. László. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003, 13-29. o. című munkájában.

¹² Peter J. Katzenstein: The Culture of National Security. Norms and Identity in World Politics. Columbia University Press, New York, 1996. Idézi Kiss J. László: Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában... 13-29. o. című munkájában.

¹³ Erre jó példa Samuel P. Huntington: A civilizációk összecsapása és az új világrend kialakulása. Európa Kiadó, Budapest, 2002

¹⁴ Kiss J. László: Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában..., Kiss J. László: Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003

A két világháború közötti magyar külpolitikával foglalkozó magyar történetírásban alapvető jelentősége van 1920 júniusában, Nagy Trianon kastélyában zajlott eseménynek. A trianoni békeszerződés Magyarország számára a korábbi birodalmi keretet egy kis ország keretével váltotta fel, s jelentősen korlátozta az ország területét, népességét és katonaságát, s ezzel gazdasági és külpolitikai alternatíváit. Az Osztrák–Magyar Monarchia és ezen belül Magyarország egy középhatalom nemzetközi presztízsével rendelkezett¹⁵, 1920 után azonban ennek csak töredékei maradtak meg. Az ország visszanyerte ugyan állami önállóságát, ami azonban csalóka volt, hiszen a békeszerződésben foglaltak szerint nemzetközi ellenőrzés alatt állt – egy ideig – a gazdasági élet és a hadsereg is, ráadásul külpolitikai mozgástere igen csak szűk keretek közé volt szorítva.¹⁶ A területi rendelkezések végrehajtása pedig olyan sokkot okozott a kor elitjében (és a közemberekben is), ami a magyar történetírás más-más korszakaiban is visszaköszön. A trianoni békeszerződés és ennek következményei a 20. századi magyar politikai gondolkodás és közvélemény középpontjában álltak és állnak ma is.

A két világháború közötti magyar külpolitikával foglalkozó történeti irodalom mára, jelentős méretűre duzzadt.¹⁷ Az elit válaszkeresése már a békeszerződés aláírása pillanatában megkezdődött, s változó intenzitással a mai napig tart. 1920-tól napjainkig tartó időszak historiográfiai szempontból két nagyobb, s kisebb szakaszokra osztható. Az első szakasz 1920-tól a második világháború befejezéséig tart, a második szakasz a második világháború befejezése után kezdődött el. Dolgozatunk első részében Horthy Miklós nevével fémjelzett rendszer elitjének a trianoni békeszerződésre adott reakcióit vesszük számba, illetve a történetírók véleményét, amelyekre ez ugyancsak hatással volt. Tesszük ezt azért, mert úgy véljük, hogy az 1920 júniusa és 1944 márciusa közötti magyar külpolitika bizonyos értelemben, a békeszerződésre adott különböző reflexiók összessége. Azonnal hozzátéve, hogy a magyar külpolitika és annak eszköze, a magyar diplomácia a nemzetközi helyzet változására adott különböző reakciók együttese is.

A második részben áttekintjük, hogyan látta-láttatta a második világháború utáni magyar történetírás története, az ellenforradalmi rendszer¹⁸ külpolitikáját. Egyetértünk

¹⁵ Időszakonként más-más erősséggel. Vö. Jeszenszky Géza: Elvesztett presztízs. Magyarország megítélésének megváltozása Nagy-Britanniában 1894-1918. Magvető Kiadó, Budapest, 1986.

¹⁶ A „külpolitikai mozgástérre” lásd Ránki György: Mozgásterek, kényszerpályák. Válogatott tanulmányok. Magvető Kiadó, Budapest, 1983, Diószegi István: A magyar külpolitika útjai. Tanulmányok. Gondolat Kiadó, Budapest, 1984, Zeidler Miklós: Mozgástér a kényszerpályán. A magyar külpolitika „választásai” a két háború között, című tanulmányát. In. Mítoszok, legendák, tévhit a 20. századi magyar történelemről. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 162-205. o.

¹⁷ Vö. Romsics Ignác: Történetírásunk a két világháború közötti korszakról 1918-1945. *Századok* 1980. 3. szám 440-465. o.

¹⁸ Mint ismeretes, a két világháború közötti korszakban a Horthy-rendszer képviselői büszkén vállalták az „ellenforradalmi” jelzőt. A két (1918. és 1919. évi) forradalom elutasító tagadása magának a berendezkedésnek

Romsics Ignác véleményével¹⁹, aki további hármas felosztást alkalmaz: az elsőt (1956-ig), az úgynevezett Rákosi-kor munkáit a markáns ideológiai-politikai célzatosság, a rendszer legitimációs törekvése jellemezte. Az 1956 és 1989 közötti Kádár-korszak folyamán a téma indoktrinációs funkciója folyamatosan csökkent, s a szakmai színvonal is nőtt. A rendszerváltás óta eltelt időszak legfőbb jellemzője az ideológiai és szakmai sokszínűség. Romsics álláspontjához hozzá kell tennünk, hogy a magyar külpolitikai történetírás historiográfiája (is) egy történelmi folyamat eredménye, ezért az elfogadott cezúrák módszertanilag könnyítik meg a feldolgozást, s szeretnénk hangsúlyozni a magyar történetírás bizonyos kontinuitását és az egyes átmenetek fontosságát.

Historiográfiai áttekintésünkben különös gondot fordítunk a forráskiadványok számbavételére a vonatkozó rész- és összegző jellegű monográfiák elemzésére, de nem kerüli el figyelmünket az emlékirat irodalom sem. A szinte áttekinthetetlen mennyiségű folyóiratcikk-állomány vizsgálatát tudatosan rekesztjük ki látókörünkől, mert azok feldolgozása jóval meghaladná e doktori értekezés kereteit. Az olvasóban felmerülhet, hogy miért marad ki ez, vagy az a történelmi munka. Célunk az, hogy reprezentatív módon mutassuk be a két világháború közötti magyar külpolitika történetét és nem a teljesség igénye, hanem az erre vonatkozó, majdnem egy évszázadon átnyúló szemléletváltozás megragadása. Úgy véljük, az általunk feldolgozott szakirodalom megfelelően reprezentálja a magyar külpolitikai történetírást.

Mint ismeretes, 1920 júniusában Magyarország elveszítette területének kétharmadát²⁰ és népességének nagyobb részét. A határokon kívülre került 3,2 millió magyar, akik közül legnagyobb számban Romániába (1,6 millió), ennél kevesebben Csehszlovákiába (1 millió), illetve a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba (500 ezer) került, valamint Burgenlandba²¹ (60-70 ezer). Magyarország gazdasága romokban hevert. A Trianonban történteket a társadalom minden tagja a politikustól a szántóvetőig traumaként, az országot ért büntetésként élte meg. A békeszerződés aláírására, s ehhez kapcsolódóan „Miért történt mindez?” kérdésre Magyarország és a határon kívül rekedt magyarság politikai és kulturális

egyik eszmei alapja, illetve belső és külső legitimációjának fontos talpköve volt. Ebben az értelemben használjuk az „ellenforradalmi” kifejezést.

¹⁹ Romsics Ignác: A két világháború közötti magyar külpolitika megítélésnek változatai. In: Múltról a mának. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 358-369. o.

²⁰ A trianoni békeszerződés értelmében Magyarország területe 325 ezer, illetve – Horvátországot nem számítva – 282 ezer négyzetkilométerről 93 ezer négyzetkilométerre csökkent.

elitje azóta is keresi(te) a magyarázatot.²² A békeszerződés végleges szövegének átvétele után kezdetét vette a bűnbak keresése, ami a belpolitikai konszolidációval és a külpolitika bizonyos sikereivel párhuzamosan, az „eszmélés” időszakában bűnbakokká bővült.

Budapest külpolitikai mozgásterének tágulásával – a húszas évek végén, és a harmincas évek legelején – a magyar politikai elit utat keresett a trianoni békeszerződés megváltoztatására. A konszolidáció részeként kialakuló új államberendezkedésről már a kortársak részéről is ellentétes vélemények láttak napvilágot. Így, például másként értékelte a Horthy-korszakot Bethlen István és Jászi Oszkár, akik eltérő véleményét befolyásolta a különböző szemlélet és értékrend, illetve különböző pozíciójuk is. Ez a korszak jelenkora, ezért nincsenek mélyebb feldolgozások, illetve eleve lehetetlenné teszi a mélyebb elemzést. Az egyidejűség a forráskiadványoknak kedvezett.

Az 1920 és 1944 közötti időszak magyar külpolitikai vonatkozásait feldolgozó szakirodalom szempontjából is szimbolikus a trianoni békeszerződés teljes szövegének első kiadása *A magyar békefeltételek. Egyedül jogosított és teljes kiadás. A Táltos Kiadása, Budapest, 1920 (pp 194)*, tehát nem a Corpus Juris Hungarici, illetve a Nemzetgyűlési irományok vagy a Budapesti Közlöny 1921. július 31-i száma, mint azt Kocsis András a *Leszámolás Magyarországgal. A szerződés Trianon – a békediktátum hiteles szövege* című cikkében állítja.²³ *A magyar békefeltételek* című kötet kommentár nélkül tartalmazza a békeszerződést, a preambulomot és a békefeltételek 14 cikkelyét.²⁴ Valószínűsíthető, hogy célja a magyar nyelven olvasók tájékoztatása volt (bár azt nem tudjuk hány példányban jelent meg), s úgyszintén az egy évvel később megjelenő *A magyar békeszerződés és a becikkelyező törvény szövege és magyarázata. Négy színű térképmelléklettel, betűsoros tárgymutatóval, a magyar osztrák békeszerződés rendelkezéseinek összehasonlító táblázatával. Jegyzetekkel ellátta Alkér Kálmán, Ambrózy Gyula. Ordo, Budapest, 1921 (pp 216)* kötetnek is.

²¹ Közismert, hogy Burgenland az elcsatolt területek mesterségesen konstruált neve, ami Wieselburg, Ödenburg és Eisenburg megyék később alkotott egysége.

²² Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. Különösen az *Elitek, vezető csoportok* című fejezet. Püski Levente: A magyar politikai elit változása 1919 után In. Hatalom és társadalom...400-406. o.

²³ Kocsis András: *Leszámolás Magyarországgal. A szerződés Trianon – a békediktátum hiteles szövege.* (Debrecen, Migan K., 2000. A Trianoni Békeszerződés reprint kiadása a Budapesti Közlöny 1921-es (168. szám) rendkívüli számában megjelent eredeti alapján). In. Szidiropulosz Archimédész: *Trianon utóélete. Házból-hazából kirekesztett (Irodalmi szemle).* XX. Század Intézet, Kairosz Kiadó, 2003, 191. o.

²⁴ A békeszerződés teljes szövegének első kiadását megelőzte A magyar békefeltételek. A szövetséges hatalmak területi, pénzügyi és gazdasági követelése az új határok térképével. A békejegyzék alapján földolgozta Balassa József. A Pallas Irodalmi és nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1920, (pp 86). A kötet a békefeltételek bizonyos részleteit tartalmazza a szerkesztő megjegyzéseivel. Megjelenése 1920 január és május között lehetett.

A magyar béke delegáció tevékenységéről szóló három, ténylegesen pedig négy kötetből álló kiadvány *A magyar béketárgyalások. Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Neully s/s.-ben 1920 januárius – március havában. Szerkesztette Cholnoki Jenő I-III. kötet, illetve III/A. és III/B. kötet, Kiadja a Magyar Királyi Külügyminisztérium, Budapest, 1920-1921* a címben jelölt időhatárokkal ellentétben tágabban, az 1919. december 2-ától 1920. május 6-áig tartó időszakot fogja át. A szerkesztő célja, hogy a világ tudomására hozza a tárgyalások dokumentumait, „Ez az oka annak, – olvashatjuk az előszóban –, hogy védekezésünket három nyelven a, magyarul, franciául és angolul a nagy világ elé bocsátjuk”²⁵. A négy kötet magyar nyelven jelent meg, sem francia, sem angol szöveg nem olvasható a kötetekben. Kivételt képez a táblázatok néhány szavas címei, amiket esetenként németül vagy franciául is megadtak. De a magyar nyelvű sorozat kiadásával párhuzamosan láttak napvilágot az angol és a francia nyelvű kötetek is. „A magyar tudományos irodalomnak egyik legnagyobb kincse ez, hozzáfogható még nem készült és egyhamar nem is készülhet.”²⁶ írja a szerkesztő.

A négy kötetben megtalálhatók a magyar béke delegáció beadványai, jegyzékei, illetve a magyar álláspontot alátámasztó statisztikai, demográfiai és történeti kimutatások is. Mint ismeretes a háttérmunkálatok 1918. október elején Teleki Pál vezetésével indultak meg, s az adatok egy részét a Statisztikai Hivatal vezetője, Buday László bocsátotta Teleki rendelkezésre. A felkészülésbe később bekapcsolódott Bethlen István, rajta kívül külügyi akadémiát és a jogi fakultást frissen elvégzett Csáky István²⁷ vagy az ekkor pénzügyi államtitkárként dolgozó Walko Lajos²⁸, a történészek közül pedig például Fraknói Vilmos, Pekár Gyula, Fejérfataky László, Károlyi Árpád, Eckhardt Ferenc és Szekfű Gyula. Közülük néhányan később a magyar külpolitika fontos szereplői lettek, vagy így, vagy úgy, de hatással voltak a kor külpolitikai gondolkodására.

A Károlyi-kormány idején a Kereskedelmi Minisztérium²⁹ mellett – ami a koordinációs munkát látta el – bekapcsolódott a békeelőkészítés munkájába a Jászi Oszkár³⁰ vezetése alatt álló úgynevezett Nemzetiségi Minisztérium, az akkor felállításra kerülő önálló

²⁵ A magyar béketárgyalások. Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Neully s/s.-ben... I. kötet. A szerkesztő előszava V. o. (Az előszó római számozással van feltüntetve, a dokumentumok közlése viszont már arab számmal.)

²⁶ Uo. VI. o.

²⁷ Mint ismeretes, Csáky István 1938. december 10. és 1940. december 21. között külügyminiszter volt. (Hivatalosan 1941. január 27-ig, de decembertől Teleki Pál miniszterelnök látta el a külügyminiszteri teendőket.)

²⁸ Walko Lajos 1925. március 17. és 1930. december 9. között volt külügyminiszter.

²⁹ A minisztérium részéről Méhely Kálmán államtitkár állt Teleki Pál rendelkezésére.

³⁰ Jászi Oszkár (1875-1957) a magyar polgári radikalizmus egyik teoretikusa, 1918. október 31-én tárca nélküli miniszter, majd a Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési jogának előkészítésével megbízott miniszter 1918. november 1. és 1919. január 19. között.

Külügyminisztérium³¹. A Tanácsköztársaság alatt a Teleki vezette békeelőkészítés szünetelt, ő maga Bécsbe, majd Svájcba utazott, majd júniustól a szegedi kormány külügyminisztere lett.

A Tanácsköztársaság után Horthy Miklós 1919. augusztus 21-én ismét Teleki Pált bízta meg, hogy szervezze meg a béketárgyalásokat előkészítő irodát, immár a Külügyminisztérium keretei között. A Békeelőkészítő Iroda koordinálta a munkát a különböző hivatalok és minisztériumok között. 1919 őszén létrehozták a Külügyminisztérium közgazdasági főosztályát³², amelynek élére szeptember elején a Kereskedelemügyi Minisztériumból Lers Vilmos államtitkár került.³³ Ekkortól az Iroda a főosztály égisze alá tartozott, s ide került Scitovszky Tibor³⁴ és Jármay Elemér³⁵, illetve Villani Frigyes³⁶ vagy Woraciczki Olivér³⁷ is, akik később különféle országokban követként képviselték Magyarországot.

A béketárgyalások anyagát megjelenítő első kötetben (pp 574) összegyűjtötték a magyar béke delegáció tevékenységére vonatkozó, a békekonferenciára való meghívástól a válaszjegyzék átnyújtásig (1919 december és 1920 február) szóló, 19 darab jegyzéket és ezek mellékleteit. Ebben megtalálható a küldöttséget bemutató jegyzék és az ehhez tartozó terjedelmes (44 darab) mellékletek. Így például Magyarország népességének fejlődése a török uralom megszűnte óta; magyar tudományos egyesületek jegyzéke; az Osztrák–Magyar Monarchia közös képviseleti intézményei; Magyarország szerepe a háborús felelősségben; Magyarország története. Az erdélyi kérdéshez kapcsolódó jegyzék mellékletei e területhez fűződő magyar és román viszonyt taglalja. A katonai jegyzékhez kapcsolódóan részletes statisztikai, gazdasági kimutatásokat olvashatunk az idegen csapatok által megszállt vidékekről (Délvidék, Bánság, Bácska, vendek, rutének, Pozsony), de aprólékosan leírják e területek Magyarországhoz tartozásának történelmi előzményeit is. A kötet szerkesztői az utolsó fejezetben közlik az 1920. január 15-én kelt, 14 cikkelyből álló békefeltételeket is.

³¹ Az önálló magyar Külügyminisztérium felállításáról lásd az 1918. évi V. Néptörvényt. Az önálló magyar külügyi igazgatásról címmel, kelt 1918. október 31-én és a kihirdetés napján lépett életbe. Magyar Törvénytár. Jegyzetekkel ellátta Térfy Gyula. Franklin Társulat, Budapest, 1919, 204-206. o.

³² Vö. Iratok a magyar külügyi szolgálat történetéhez 1918-1945. Az iratokat válogatta, szerkesztette és jegyzetekkel ellátta Pritz Pál. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994. Körendelet a Külügyminisztérium ügybeosztásáról. 1919. XII. 19-i keltezéssel. 73-78. o.

³³ Lers Vilmos (1869-1923) 1905-től a Budapesti Tudományegyetem nemzetközi jog tanára, 1919 augusztusa és 1920 augusztusa között a Külügyminisztérium államtitkára.

³⁴ Scitovszky Tibor 1920. június 6. és 1921. október 3. között Kereskedelemügyi Minisztérium államtitkára, majd 1924. november 15 és 1925. március 17. között külügyminiszter.

³⁵ Jármay Elemér (1878-?) 1903-tól a kereskedelmi minisztériumban a nemzetközi kereskedelmi szerződések előkészítésével foglalkozott. 1919-ben a Külügyminisztériumban a közlekedési ügyek vezetője, 1922-től helyettes államtitkár, illetve a Magyar Folyami és Tengerhajózási Rt. igazgatási osztályvezetője.

³⁶ Villani Frigyes Prágában, Párizsban, Bukarestben, Rómában követ, illetve több európai országban volt akkreditálva. Erre vonatkozóan lásd a dolgozat *Országok* című fejezetét.

A második kötet szerves folytatása az előzőnek (pp 522): tartalmazza a békeküldöttség 1920 januárjában a Külügyminisztériumban megtartott ülésének jegyzőkönyvét; a békekonferenciához benyújtott jegyzékeket (ugyancsak 19 darab) és azok mellékleteit: például Magyarország hatáiról, katonai kérdésekről, a Kárpát-medence földrajzi, gazdasági, vízrajzi egységéről, s a megszállt területeken történő atrocitásokról. E kötetben olvashatjuk a Szövetséges és Társult Hatalmak részéről a magyar küldöttséghez intézett válaszát, illetve az 1920. januárban és májusban kelt két békefeltételt.

A harmadik kötetben a statisztikai adatokat találja meg az olvasó (III/A kötet), itt kaptak helyet a térképmellékletek, – közte a Teleki Pál által összeállított térképet is, amit a köztudat és szakirodalom „vörös térképként” is emleget – kartográfiai összeállítások és a részletes tárgymutató (III/B kötet).

A kötet által közölt statisztikai kimutatások és térképmellékletek nem csak az általunk tárgyalt korszakkal foglalkozó történészek számára értékesek mindmáig, hanem a dualizmus korát tanulmányozók számára is fontos forrásként tartjuk számon.

A békedelegáció munkájáról szóló iratok közzététele azt sugallja, hogy a nagy munkával összeállított érvanyag és a szakmailag jól felkészült delegáció tevékenysége ellenére Párizsban a küldöttség jelentős eredményt nem tudott elérni. A kötet szerkesztője, Cholnoki Jenő így fogalmazta meg kudarcélményét az előszóban: *„A tárgyalások egyoldalúan folytak, mert Magyarország védelmére a mi legjobbjaink (kiemelés S. J.) az érvek egész özönét terjesztették a Hatalmak elé, de ezeket nem hallgatták meg, hanem egyszerűen ránk kényszerítették (kiemelés S. J.) föltételeiket, alig változtatva rajtuk valami csekélységet [...] minket talán a jobb belátás ellenére sem hallgattak meg (kiemelés S. J.), szavunkat meg fogják hallani az egész világon, s a történelem ítélőszéke előtt bizonyosan mi leszünk a nyertes fél és ha igazunkat elismerték, majd igazságot (kiemelés S. J.) fog nekünk szolgáltatni a sors is.”*³⁸

Jászi Oszkár Bécsben hetek alatt vetette papírra a *Magyar Kálvária – Magyar Föltámadás. A két forradalom értelme, jelentősége és tanulságai* című munkáját, amelynek első kiadása 1920-ban jelent meg³⁹, s amiben a szerző a tízes évek végének két forradalmát elemzi. Jászi úgy véli, a Tanácsköztársasággal megtört a magyar társadalom fejlődésvonala, és a polgári és demokratikus tábor végletesen elszigetelődött. A Károlyi-féle „népforradalom”

³⁷ Woracziczki Olivér Bulgáriában, Belgiumban és Luxemburgban látta el a magyar érdekképviselőket. Mindezekre részletesen lásd dolgozat *Országok* című fejezetét.

³⁸ A magyar béketárgyalások. Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Neully s/s.-ben... I. kötet V. o.

is diszkreditálódott, és még külső segítséggel sem hozható vissza. Azt, hogy az adott nemzetközi konstellációban az ellenforradalmi rendszer fennmaradhat, egyszerűen nem tudta elképzelni. Van-e kiút ebből a pokolból? – teszi fel a kérdést. Véleménye szerint az európai probléma abban áll, hogy sikerül-e a termelést fokozni, illetve az általános éhség és elnyomorodás folyamatát feltartóztatni. A krízis megoldására – úgy gondolja – három koncepció alakult ki. A francia út a reakció és az ellenforradalom útja, de az orosz út sem jobb, mert a „*halálosan beteg Európát a bolsevizmus véres operációjával akarja megmenteni*”⁴⁰. Az angol út – Jászi szerint – az egyetlen megnyugtató lehetőség, mi szerint „*egyetlen gazdasági egységbe kell tömöríteni a koplaló Európát [...] egyidejűleg egész Európát demokratizálni kell*”⁴¹. Az utolsó fejezetben, *A magyar jövő*-ben azt írja, hogy „*A külpolitikában is csak a szellem vezethet jóra. Minden uszításnak, minden revánsizgatásnak véget kell vetni.*”⁴² Az igazi magyar politika, nem lehet más, – szerinte –, mint Magyarország és szomszédainak demokratizálása és szocializálása. A magyar kálvária angol kiadásának kiegészítő fejezeteiben (1924) a Horthy-rendszer kritikáját írta le. Ebben kitér IV. Károly visszatérési kísérletére is, amit a „ravasz” Bethlen István, és a „középkori condottiére” Gömbös Gyula fegyverrel oldott meg.

Jászi Oszkár, mint ismeretes, tehát nem önmagában látja a Közép-Európa problémáinak gyökerét, s ezért az európai krízis megoldását a kontinens demokratizálásában és szocializálásában látja, amivel egyben feloldódnak a különböző nemzetek között húzóódó feszültségek is.

A két világháború közötti időszak, egyik történetíró „fejedelme”, Szekfű Gyula ugyancsak választ keresett a történelmi Magyarországot ért megrázkódtatásokra. Az Osztrák–Magyar Monarchia szétesését, a forradalmakat, az ellenforradalom hatalomra jutását, a történelmi Magyarország felbomlását Bécsben érte meg, s itt írta a *Három nemzedék. Egy hanyatló kor története* című nagyhatású munkáját (*Élet Irodalmi és Nyomda Rt, Budapest, 1920 (pp 507)*). Ez az egyik első történészi szembenézés a múlttal és annak következményeivel. Szekfű szerint a magyarság elmúlt száz esztendeje a fokozatos hanyatlás időszaka volt, ami 1918-ra érkezett el a végpontjához. Az első generáció az 1840-es évek nemzedéke, akik közül is kiemelkedik Széchenyi István. Az ő személyében egyesül minden pozitívum, ami a magyar népre jellemző. Széchenyi – Szekfű véleménye szerint – a leghívebb

³⁹ Mi a nyolcvanas évek végén megjelent kötetet használtuk: Jászi Oszkár: *Magyar Kálvária – Magyar Föltámadás. A két forradalom értelme, jelentősége és tanulságai.* Magyar Hírlap Könyvek, Budapest, 1989 (pp 253).

⁴⁰ Uo. 166. o.

⁴¹ Uo. 167. o.

magyar, aki a „magyar Parlagtól” el kíván jutni a „magyar Erényig”. Szekfű példaképe, a konzervatív Széchenyi, akinek eszménye a lépcsőzetes haladás, ami a reformok mértékegysége kell, hogy legyen. A 20. század elejére lehanyatlott a budapesti kultúra, a Tudományos Akadémia, az egyes tudományok, állapítja meg Szekfű. A történetírás nem képviselte a nemzet lelkiismeretét: „*Történetírásunk sápadt arculatján pedig a hanyatló kor minden betegsége olvasható. Elvi liberalizmusa megakadályozta a régi korok nemzeti munkájának értékelésében*”⁴³. A történetíró szerint a Magyarországot ért 20. századi katasztrófák a liberalizmus eredménye volt.

Az új nemzetközi pozícióba és új helyzetbe kerülő Magyarországról Szekfű Gyula *A magyar állam életrajza (Dick Manó Könyvkereskedése, Budapest, 1924 (pp 238))* című munkájában írt elemzést. A hetedik fejezetben⁴⁴ kifejtette, hogy a Párizs környéki békék rendszere előbb-utóbb megváltozik, mert a békeszerződések nem örök életűek. A jelen feladta – írja Szekfű – a konszolidáció, és amíg a hatalmi helyzet nem fordul kedvezőbbre, a kivárára építve az ország gazdaságát és szellemi kapacitását kell megerősíteni.

A korszak jeles diplomáciatörténésze, Horváth Jenő a *Diplomáciai történelem 1815-1920. Szent-István Társulat, Budapest, 1921, I-II. kötet (pp 345)* vagy a *Magyar diplomácia. A magyar állam külpolitikai összeköttetései a bécsi végzésektől a kettős Monarchia felbomlásáig 1815-1918. Pfeifer Fredinánd Nemzeti Könyvkereskedésének Kiadványa, Budapest, 1928 (pp 202)* munkáiban még nem tárgyalja a magyar külpolitikát, de választ keresett a trianoni katasztrófára. E két írásában elsősorban a 19. századi nemzetközi diplomácia eseményeit vizsgálja, s hangsúlyozza a Habsburg Birodalom, illetve az Osztrák–Magyar Monarchia külpolitikájában fontos szerepet játszó magyar, vagy magyar származású diplomatáinak tevékenységét. Ezzel azt sugallja, hogy a magyar diplomácia jelentős történelmi és szakmai előzményekkel rendelkezett 1918-ban és 1920-ban, a békeszerződés aláírása pillanatában is.

A húszas évek elején-közepén Magyarország történetét a konszolidáció, az új nemzetközi viszonyba történő minél gyorsabb integráció és a külpolitika pilléreinek keresése jellemezte. A trianoni határok megváltoztatásának igénye továbbra is egyik fő (hanem a legfőbb) külpolitikai cél volt, azonban a beilleszkedés folyamán ezt nem volt szerencsés hangsúlyozni. Az ország felvétele a Nemzetek Szövetségébe, a pénzügyi támogatás

⁴² Uo. 173. o.

⁴³ Szekfű Gyula: Három nemzedék. Egy hanyatló kor története... 351. o.

⁴⁴ Először *Az utolsó fejezet* címmel látott napvilágot. Napkelet. 1923. I. kötet, 299-331. o. Vö. Ifj. Bertényi Iván: Szekfű Gyula. In. Trianon és magyar politikai gondolkodás 1920-1953. Tanulmányok. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 1998, 51-69. o.

megszerzése (és a szanálás kivitelezése), a gazdasági és katonai ellenőrzés megszüntetése az országra nehezedő nyomást némiképp csökkentette. Az első apróbb külpolitikai sikerek után, a húszas évek második felében a nemzetközi mozgástér a korábbi évekhez képest bizonyos tekintetben kitágult, aminek egyik fontos állomása volt Róma és Budapest barátsági, békéltető és döntőbírósi szerződésének aláírása. A húszas évek végén, a harmincas évek elején Magyarországon a társadalmi szervezeteken kívül, már a hivatalos külpolitika is nyíltan beszélhetett a trianoni határok ha nem is integráns⁴⁵, hanem etnikai alapú⁴⁶ revíziójának igényéről. A következőkben, ebben az időszakban napvilágot látott néhány olyan munkát vizsgáltunk meg, amelyek reprezentálják a korabeli elit véleményét.

Bethlen Istvánnak a trianoni békeszerződésre a harmincas évek elején adott nézetét úgy véljük, megtudhatjuk a *Bethlen István gróf beszédei és írásai. Genius Könyvkiadó Rt. Kiadása, Budapest, 1933, I-II. kötetekből (pp 368 és 380).*⁴⁷ A beszédek és írások a miniszterelnök lemondása után, két évvel jelentek meg. A válogatást azért adja közre – mondja Bethlen István –, mert beszédeiben azok a gondolatai vannak kifejtve, amik Magyarország bel- és külpolitikája szempontjából a legfontosabbak, illetve megfelelően reprezentálják egységes politikai nézetét. Abból indul ki, hogy „*A magyar politikai gondolkodás abból a rettenetes ájulásból, amelybe a világháború katasztrófája és a trianoni csapás folytán esett, csak most kezd apránként felocsúdni. [...] A nemzet irányítót keres.*”⁴⁸ Úgy véli, a helyes irányt a múlt tapasztalatai alapján lehet megmutatni, ezért a gyűjtemény első kötetének első része azokból a háború előtt elhangzott beszédeiből ad válogatást, amelyek a nemzetiségi kérdést, illetve Erdély ügyeit érintették. A volt miniszterelnök úgy véli, a külpolitikai horizont már a század elején meglehetősen sötét volt, s már ekkor láthatóak voltak azok a vészjelek, amelyek nagy leszámolást jósoltak a nemzetiségi kérdés terén. Mint írja, koncentrikus támadás indult a Monarchia és Magyarország ellen, de a több frontos agresszióval szemben Bécs és Budapest nem fogott össze, hanem éppen ellenkezőleg, összeütközésbe kerültek egymással. Trianon miatt a vádlottak padján kellene ülnie a világháború előtti ellenzéknek is, mert „*a történelem nem fogja felmenteni a magyar ellenzékét a vád alól, hogy 1914 előtt helytelenül ítélte meg a nemzet igazi életszükségleteit és helytelenül ítélte meg a világesemények folyását*”⁴⁹, s Bethlen szerint további oka a trianoni

⁴⁵ A vizsgált korszakban integráns revízió alatt a Szent István-i határok visszaállítását értették.

⁴⁶ Az etnikai alapú revízió azon területek visszaszerzését értették, ahol a magyar anyanyelvűek relatív (50%) feletti többségben voltak.

⁴⁷ Vö. Péteri Loránt: Bethlen István. In. Trianon és a magyar politikai gondolkodás 1920-1953. Tanulmányok. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 1998. 31-50. o.

⁴⁸ Bethlen István gróf beszédei és írásai... 7. o.

⁴⁹ Uo. 10. o.

katasztrófának, hogy „Úgy állunk a világ előtt, mint a népek elnyomói, akiket csak a kiérdemelt büntetés ért utol.”⁵⁰ Mindezért a jelen feladata: „a nemzet végleg el fog pusztulni, ha nem képes uralmát az olyan területekre is újból kiterjeszteni, amelyek nélkül biztosított önálló léte és fennmaradása el nem képzelhető.”⁵¹ 1933-ban Bethlen szerint, tehát a nemzeti katasztrófa csak úgy kerülhető el, ha sor kerül egy általa itt nem részletezett revízióra, és nem fejt ki pontosan, melyik területekre gondol, illetve a „nemzet uralmának újból kiterjesztésére” milyen eszközöket javasol. Felhívja a figyelmet a „szláv veszélyre”, amit összekötött Moszkvával, illetve véleménye szerint Magyarországnak nem szabad sem a fasizmus, sem a „másik oldalra” állni, hanem a kettő között kell valamiféleképpen elhelyezkedni.

Az első kötet második részét a háborút és Trianont követő időszak beszédei adják. A válogatás érinti Magyarország politikai életének fontosabb eseményeit, a királykérdést, legitimizmust és IV. Károly visszatérési kísérletét, a soproni népszavazást, illetve olvashatjuk a beszámolóját 1923-ból a Jóváételi Bizottság döntéséről és a külföldi kölcsön előkészítéséről.

A második kötetben szereplő beszédek arról informálnak bennünket, hogyan látta, láttatta Bethlen István a frankügyet, az olasz-magyar szerződést, Magyarország hivatását a Duna-medencében (Zalaegerszegen 1927. május 27-én elmondott beszéde), a Paléologue-ügyet, a Rothmere-akciót és minderről a kormány álláspontját, a Kellog-paktumot, a trianoni szerződés kötelezettségeinek törvénybe iktatását, a gazdasági világválságot, illetve a kormány lemondását és a Károlyi-kormány feladatait.

A békedelegáció vezetőjének, Apponyi Albertnek a visszaemlékezése 1933-ban látott napvilágot *Élmények és emlékek* címmel (*Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. Kiadása, Budapest, 1933 (pp 263)*), aminek ugyan egyetlen fejezete szól a trianoni békeszerződés körülményeiről⁵², mégis fontos személyes benyomásokat tudhatunk meg a Párizs és környékén zajló eseményekről. Például a magyar delegáció munkakörülményeiről, szállásáról, a győztesek képviselőivel folytatott megbeszélésekről. Itt olvashatjuk azt a legendát, hogy Apponyi Albert három nyelven adta elő bemutatkozó beszédét Párizsban a nagyhatalmak képviselői előtt.⁵³

Szekfü Gyula Három nemzedék-ének folytatásaként jelent meg 1934-ben *A három nemzedék és ami utána következik. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, Budapest 1935 (pp*

⁵⁰ Uo. 11. o.

⁵¹ Uo. 12. o.

⁵² Apponyi Albert: *Élmények és emlékek*... VII. fejezet. *Hogyan kötötték meg a békét a világháború után.* 206-232. o.

514).⁵⁴ Ebben Szekfű a Trianon utáni Magyarország megerősítésének alapkoncepcióját írta le: meg kell szüntetni az öt belső antinómiát, s így megvalósítható lesz a „Nemzeti Egység” programja. Ezen kívül célul tűzte ki a számbeli megerősödést, másrészt a nemzeti szellem megszilárdítását, a revíziót és a területi változást, ami a napi politika feladata, illetve a nemzeti szellem megvalósítását. Az utóbbira két út lehetséges: a „kismagyar út” fajbiológiai alapkoncepcióból indul ki, ami tévedés; a „nagy magyar út” szerint a nép által fenntartott értékeket be kell emelni a nemzeti kultúrába és így létrejön az új kultúra, ami nem más, mint a magyar kultúr nemzet koncepciójának történeti megfogalmazása.

Szekfű a *Három nemzedékben* és annak folytatásában a trianoni katasztrófát kizárólag csak belső okokkal magyarázza, az utóbbiban (1934) – összefüggésben Magyarország nemzetközi helyzetének változásával – már felveti a területi módosítások alternatíváját is.

A harmincas évek végére a hitleri Németország szétfeszítette a Párizs környéki békék korlátait, s úgy tűnt, a magyar külpolitika stratégiai célja megvalósulni látszik. Horváth Jenő^{1th} elsőként, a diplomáciai mellett, már külpolitikai szempontból is megvizsgálta az első világháború okait és Trianont. *A magyar kérdés a XX. században. Felelősség a világháborúért és a békeszerződésért. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet Rt., Budapest 1939 (pp 453)* kötet összekapcsolja Magyarország háborús felelősségét a trianoni békeszerződés büntetésével. Horváth Jenő munkájában azt kívánja bizonyítani, hogy az országot ért vádak a háború kirobbantásában hamisak, így a trianoni végzések nem megalapozottak. Az országot ért vélt és valós megaláztatások a budapesti kormány állítólagos háborús felelősségének kérdésében eredeztethető: „Lloyd-George volt angol miniszterelnöknek az a kijelentése, miszerint a háborús bűnösség vádjának megdőltevel a rájuk épített szerződések is megdőlnék (1921. március 3.), azt a feltevést engedik meg, hogy a háborús felelősség megállapítása egyben a békeszerződések megdöntéséhez, vagy azoknak megfelelő módosításához és arányosításához, tehát Magyarország esetében a trianoni rendelkezés új megvizsgálásához vezethet.”⁵⁵ Horváth szerint, a vád felállítása két iratban, a békeszerződés 109. cikkelyében, illetve az 1920. május 6-án kelt és Millerand francia miniszterelnök által ellenjegyzet levében olvasható. Ezek szükségessé tették – írja Horváth Jenő – a megvádolt kormányok védekezését. A bűnbakot Ferenc Ferdinándban véli felfedezni,

⁵³ Uo. 217-221. o. Vö. Ablonczy Balász: Trianon-legendák. In. Mítoszok, legendák és tévhitek a 20. századi magyar történelemről. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 136-137. o.

⁵⁴ Mi a második kiadást használtuk, ami 1935-ben jelent meg.

aki „feltűnő rosszindulatot árult el a magyar nemzet iránt, amelyet most a nemmagyar nemzetiségek közreműködésével, fegyveres úton akart tervének elfogadására kényszeríteni”⁵⁶.

Horváth Jenő véleménye szerint az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásának további oka Bosznia–Hercegovina anektálásában keresendő, amikor az osztrák centralisták (német színezetű dunai birodalom tervével) és az oroszok támadást indítottak a Monarchia ellen. Szerinte a háború kirobbantásának magyar felelőse cáfolható Tisza István irataival, hiszen ő a támadás megindítása ellen kardoskodott. A szerző gondolatmenete szerint – személyeskedéstől nem mentesen – a trianoni és a saint-germain-i békék megalkotásában nagy szerep jutott André Tardieu-nak, aki a „párizsi orosz nagykövet embere volt”. Horváth kiemeli, hogy Tardieu, igaz közvetítő útján, de igen jó kapcsolatban volt Wilsonnal, a közvetítő viszont Clemenceau főügynöke volt, aki mögött a felosztásban érdekeltek hada állt. A magyar haderő felbomlását véleménye szerint, két tényező okozta, az egyik a legfelsőbb hadvezetőség (osztrák) sorozatos hibái, amire a magyar kormány többször figyelmeztetett, a másik a magyarországi forradalmi mozgalmak bomlasztó ereje.

Trianon tehát, olyan bűnökért büntetett, amelyeket a magyarok el sem követtek, az igazi bűnösök Washingtonban, Párizsban, Bécsben, Prágában, Bukarestben, Belgrádban és Moszkvában keresendők, állítja Horváth Jenő 1939 végén.

A trianoni békeszerződés előzményeiről szóló forráskiadványok megjelenítése új lendületet kapott a harmincas évek végén. A magyar Külügyminisztérium kiadványaként jelent meg a *Papers and documents relating to the foreign relations of Hungary. Collected and edited by Francis Deák and Dezső Ujváry, 1919-1920, Published by the Royal Hungarian Ministry for Foreign Affairs, Budapest, 1939, Volume I (pp 1125)*, majd később a második kötet a *Papers and documents relating to the foreign relations of Hungary. Collected and edited by Dezső Ujváry, January to August 1921. Published by the Royal Hungarian Ministry for Foreign Affairs, Budapest, 1946, Volume II (pp 822)*. Csáky István külügyminiszter bevezetőjében azzal indokolta az iratok kiadását, hogy a Külügyminisztérium fontosnak tartotta 1919 és 1920 közötti periódusra vonatkozó külügyi források, dokumentumok kiadását. A kötetben szereplő iratok ugyan a magyar békeszerződés körülményeire vonatkoznak, de – hangsúlyozza Csáky István – ezzel nem célja „az esetleges újabb háború megerősítése”. A kötet megjelenésének időpontjában, (1939 augusztusában) az első bécsi döntés és Kárpát-

⁵⁵ Horváth Jenő: A magyar kérdés a XX. században...9. o. Vö. Ugyanő: A békeszerződések létrejötte és elmúlása. In: A Magyar Élet Pártja lillafüredi külpolitikai szemináriumának előadásai. Csizmazia Kálmán könyvnyomtató, Budapest, 1943, 67-78. o.

⁵⁶ Horváth Jenő: A magyar kérdés a XX. században...14. o.

Ukrajna megszerzése után közvetlenül a békés revízió⁵⁷ igazolása volt a cél. A magyar diplomácia irányítóinak valóban nem volt célja a háború kitörése, de a trianoni határok revindikálása mindenképpen. A kiadó Külügyminisztérium szándéka pedig, az addig meglévő neheztelések és a meglévő ellentétek feloldása, s ezért fordultak a brit és francia nyilvánosság felé.

A külügyminiszter és a szerkesztők (Deák Ferenc⁵⁸ és Ujváry Dezső⁵⁹) bevezetője francia és angol nyelven íródott, a kötetben közölt külügyi adminisztratív és rezervált iratokat azonban csak angolra fordították le. Mindez jelzés értékűen mutatja az 1930-as években összeállított és 1939 augusztusában megjelenő első kötet legfontosabb célközönségét, az angolszász közvéleményt.

A szerkesztők olyan iratokat válogattak be a kötetbe, amelyek a magyar béke delegáció naplójából, a Külügyminisztérium irataiból származnak. Nagy számban tették közzé a magyar kormány külföldi misszióitól (például Párizs, Belgrád, Varsó, Bécs, Róma, sőt Koppenhága) beérkezett jelentéseket, észrevételeket és a minisztérium ezekre adott válaszait.

Az iratok a formálódó külpolitika és diplomáciai személyzet tevékenységére is betekintést nyújtanak. A jegyzékek, jegyzőkönyvek, emlékeztetők, táviratok révén a kötetben végigkövethető a külpolitika irányítói és a béke delegáció közötti kapcsolat. Ezen kívül felsejlik a kormány azon törekvése, hogy a béke delegáció munkájához megfelelő külföldi pilléreket találjon, s mindezekén kívül bemutatásra kerül az 1920. évi francia-magyar közeledés számos irata. A dokumentumokat kronológia szerint rendezték, esetenként rövid kommentárral kiegészítve, s a fordítás miatt eszközöltek bizonyos nyelvi és helyesírási javításokat.

Igen értékes a kötet melléklete, aminek tartalma a rövidítések jegyzéke, az annotált névmutató, illetve a hely- és tárgymutató. Az indexek jól hasznosíthatóak, különösen a kötetre vonatkozó tárgymutató, ami Magyarország idegen országokkal lévő kapcsolataira is kiterjed. A kötet egyik szerkesztője, Deák Ferenc a rendelkezésre álló és részben megjelentett dokumentumok alapján bocsátotta ki a *Hungary and the Paris Peace Conference. The*

⁵⁷ Erre vonatkozóan újabban lásd Zeidler Mikós: A revíziós gondolat. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

⁵⁸ Érdemes megemlíteni, hogy Deák Ferenc Magyarországon nemzetközi jogász, aki a Columbia Egyetem tanáraként vett részt a szerkesztői munkálatokban. 1944 januárjában pedig a State Department különmegbízottjaként az előzetes fegyverszünetről folytatott tárgyalásokat a magyar kormány képviselőjével Lisszabonban.

⁵⁹ Ujváry Dezső diplomata, aki 1944 márciusában, a német megszállás miatt lemondott állásáról és csatlakozott az úgynevezett Követi Bizottsághoz, aminek tagjai 1944 márciusa után, továbbra is a Kállay-kormányt képviselték.

diplomatic history of the Treaty of Trinanon. New York, 1942 (pp 409) című munkáját, ami a források magyar szempontú összefoglalása.

A *Papers and documents...* második kötete ugyan már 1943 végére elkészült, azonban a szerkesztő a Külügyminisztériumtól nem kapott engedélyt kiadásra, majd Magyarország német megszállása miatt erre csak 1946-ban kerülhetett sor. A szerkesztő, Ujváry Dezső reménye szerint a közölt források a hitleri Németország elítélését és Magyarország háborús szerepének csökkentését szolgálják.

A munka eredeti koncepciója az volt – írja Ujváry Dezső –, hogy évről-évre bemutatásra kerüljenek a magyar békedelegáció és a magyar kormány béketárgyalásokra és azok következményeire vonatkozó dokumentumai. Úgy tűnik, a szerkesztő célja teljes mértékben nem teljesülhetett, valószínűleg a háborús események miatt. Az előszót francia és angol változat mellett oroszul is közreadták. Ez tükrözi a kiadás időpontjában Moszkva megnövekedett külpolitikai súlyát a nemzetközi viszonyrendszerben, illetve közrejátszhatott az a tény is, hogy ekkor a szovjet irányítással működő Szövetséges Ellenőrző Bizottság bizonyos kérdésekben felügyeletet gyakorolt a magyar Külügyminisztérium felett⁶⁰.

Az összeállítás alapját a Külügyminisztérium adminisztratív és rezervált iratai adják, amelyek 1921 január és augusztus között keletkeztek, s jobbra nyugat-magyarországi eseményekre vonatkoznak. Helyet kaptak a magyar-cseh, magyar-román és a magyar-jugoszláv viszonyt Budapest szemszögéből bemutató iratok. IV. Károly első visszatérési kíséretének olasz, jugoszláv, csehszlovák és román visszhangjai is, valamint a formálódó kisantant államok szerződése. A szerkesztő a könnyebb áttekinthetőség érdekében egy rövid időrendi áttekintést, s egy részletes tartalomjegyzéket (iratszám, rövid összefoglalás, oldalszám) is összeállított. Az utóbbi könnyebb eligazodást nyújt a dokumentumok vizsgálatához. Az iratok fő rendező elve itt is a kronológiai sorrend volt, hiányzik azonban a név és tárgymutató, ami az akkori tervek szerint a következő részben jelentek volna meg. Ez tudomásunk szerint a mai napig nem történt meg, s a harmadik kötet kéziratban maradt. Egyébként a későbbiekben bemutatásra kerülő *Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945* című munka több iratot is átvett a második kötetből és a kéziratból is. Mindkét kötet jól szerkesztett, értékét növeli, hogy az 1919-1921 évek egyes magyar külügyi dokumentumai más kiadásban nem lelhetőek fel.

⁶⁰ Ilyen volt például a külföldi képviselők küldése, ami a SZEB engedélyének függvénye volt vagy a Magyarországra érkező misszióvezetők magyarországi tevékenységének ellenőrzése. Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban MOL) XIX-j-1-a, 31. doboz, IV-7-85/Bé-1945 dosszié, 39. lap közli azoknak az idegen országokban lévő magyar érdekképviselőket ellátók nevét, akik megkapták a SZEB engedélyét. Vö. Kertész

S bár dolgozatunk elején kizártuk vizsgálódásunkból a két világháború közötti külpolitikával foglalkozó folyóirat-irodalmat, az 1920 és 1926, valamint 1929 és 1945 között megjelenő Külügyi Szemlééről mégis szeretnénk pár szót szólni. A Külügyi Szemle a Magyar Külügyi Társaság⁶¹ folyóirataként 1920 októberében látott napvilágot, 1926-1929 között pénzügyi és személyes okok miatt szünetelt a kiadása, amit a Magyar Külpolitika megjelentetésével pótoltak. Az újrainduló lap 1945-ig tájékoztatta az érdeklődőket. A folyóirat maga is tükrözte a korszak történeti gondolkodását Trianonról, de egyúttal fontos forrásként is szolgál annak megítéléséhez.⁶² Az 1922. évi Szemlében *A békeszerződések tragédiája* címmel olvashatunk összefoglalót a békekonferenciáról.⁶³ A szerző „Spectator”⁶⁴ úgy véli, hogy a „cervantesi” Wilson elnököt a francia Tardieu és a cseh Masaryk ügynökei győzték meg a trianoni határok helyességéről. Apponyi Albert *A magyar nemzet világpolitikai helyzete* című cikkében a Szent István-i Magyarország határainak visszaállítását mellett tör lándzsát. Úgy látja, hogy „ez idő szerint” (1929) a magyar külpolitika két fő célja nem lehet más, mint „a békeszerződésekből folyó jogainak teljes érvényesítésének és a revízió előkészítésének munkálása”⁶⁵. A Külügyi Szemle lapjain 1939-ben például a *Felvidék visszatérésének gazdasági jelentőségéről*, *A revíziós politikánk győzelme*, illetve a *Szlovák-magyar határ-ról* olvashatunk.⁶⁶

Külön kell szólnunk a Szondy Viktor⁶⁷ és Jónás Elek⁶⁸ által összeállított *Diplomáciai lexikonról*. *A magyar törvények és rendeletek nemzetközi vonatkozásai, a nemzetközi jog, nemzetközi magánjog és nemzetközi büntetőjog általános elvei, külügyi igazgatás, Magyarország által kötött jogi és gazdasági vonatkozású nemzetközi szerződések, a külállamok szervezetére és gazdasági életére, valamint a külkereskedelmi forgalomban szerepet játszó terményekre és nyersanyagokra vonatkozó ismeretek* (Kulcsár Andor

István: Magyar békeillúziók 1945-1947. Oroszország és Nyugat között. Európa-História Kiadó, 1995, különösen a 135-179. o.

⁶¹ A Magyar Külügyi Társaság ünnepélyesen 1920. április 18-án alakult meg. Alapító tagjai között találjuk Apponyi Albertet, Teleki Pált vagy Bethlen Istvánt. A Társaság „törekvése a magyar közönség külpolitikai érzését felkelteni és öntudatos magyar külpolitikai eszmékör kialakulását elősegíteni.” (Külügyi Szemle 1920 július-október 1-2. szám 4. o.) A Külügyi Társaság társadalmi szervezet volt, ennek ellenére a Külügyminisztérium pénzügyileg támogatta – bizonyíthatóan a húszas évek elején – az egyesületet. Erre vonatkozóan lásd MOL K 58 13. csomó 1920-II/2. 15. lap. Vö. a dolgozat *Az anyagi keret, a külügyi tárca költségvetése* című fejezetét.

⁶² Zeidler Miklós elkészítette a Külügyi Szemle repertóriumát, ami tudomásunk szerint jelenleg még kéziratban van.

⁶³ Külügyi Szemle 1922. évnegyedes folyóirat 56-65. o.

⁶⁴ „Spectator” álnévet nem tudtuk feloldani, nem találtuk a Magyar Álnév Lexikonban sem.

⁶⁵ Külügyi Szemle 1929. VI. évfolyam 179. o.

⁶⁶ Külügyi Szemle 1939. XVI. évfolyam 69-72. o., 73-80. o. és 316-317. o.

⁶⁷ Szondy Viktor nemzetközi jogász, aki ekkor a Külügyminisztérium állományában rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, illetve a Budapesti Tudományegyetem tanára.

⁶⁸ Jónás Elek nemzetközi jogász, diplomáciatörténész. Ekkor Külügyminisztériumi előadó.

Könyvnyomdájá, Budapest, 1947 (pp 1048)) címmel megjelenő munka, a diplomácia fogalmainak és a Horthy-korszak Magyarországnak bilaterális jogi, politikai, kulturális és gazdasági kapcsolatainak gazdag tárháza.

1944 márciusában a német megszállás miatt Magyarország elveszítette állami szuverenitását, – ami egyben azt is jelentette, hogy ekkor önálló magyar külpolitikáról nem beszélhetünk – majd később a Szálasi Ferenc vezette nemzetiszocialista erők hatalomátvétele teljesen új helyzetet eredményezett. A szovjet csapatok 1945 folyamán kiűzték a német katonákat, és új megszállóként jelentek meg. A két világháború közötti ellenforradalmi rendszer megbukott, s a korábbi magyar külpolitika is csődöt mondott.⁶⁹ 1945-től néhány évig úgy tűnt, lehetőség van a többpártrendszeren alapuló, parlamentáris kormányzati rendszer kiépítésére, a negyvenes évek végén azonban bekövetkezett Magyarország nyílt szovjetizálása és egy totális állam- és kormányzati rendszer bevezetése. A Horthy-korszak „múlttá vált”, s ennek vizsgálata a történetírás feladata lett. Ebben a periódusban a hatalom fontos szerepet szánt a historikusoknak: általuk is legitimálni a Rákosi-rendszert. A Rákosi Mátyás nevével azonosított rendszer arra törekedett, hogy a korábbi Horthy-érát önmaga ellenpólusaként állítsa be. A legitimációs szerep mellett a történetírásnak további feladata volt még a hidegháború kristályosodási időszakában az ellenséges „imperialista Nyugat” elítélése, ami megmutatkozott abban is, hogy a történetírók „egybemosták” a Horthy-korszak egyes elemeit a nyugati rendszerek néhány jellemzőjével.⁷⁰

A két világháború közötti időszak belpolitikai struktúrájának és külpolitikájának értékelése alapvetően meghatározta a Horthy-korszak egészéről kialakult képet.⁷¹ A negyvenes évek végétől a hivatalos politikai és állami irányítás elvárásának következtében

⁶⁹ Bizonyos értelemben egyetértünk John Lukacs véleményével (John Lukacs: 1945, a 0 év. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1999.), hogy 1945 valóban a 0 év, azonban a korábbi események sok tekintetben szerves folytatásai is a korábbi tendenciáknak. Magyarország vonatkozásban például a korábbi külügyi szakapparátus – ha nem is teljes – átvétele. Vö. MOL XIX-j-1-a, 31. doboz. Véleményünk szerint, az erre irányuló további kutatás (adattár készítése) tárja fel a magyar külügy kontinuitását is.

⁷⁰ Erre példa a később bemutatásra kerülő Zsigmond László: Adalékok a magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikájához 1929-1945. Szikra, Budapest, 1953 című könyve.

⁷¹ A második világháború után a magyar történettudomány intézményrendszere átalakításának legfontosabb lépése 1949-ben a Magyar Történettudományi Intézet felállítása, aminek közvetlen elődje az 1941-ben megalakult Teleki Intézet volt. A Történettudományi Intézet kezdetben Andics Erzsébet, majd Molnár Erik vezetésével működött. Később, a változások eredményeképpen az irányítást Pach Zsigmond Pál, Ránki György, és később Glatz Ferenc vette át. Utóbbiak igen sokat tettek annak érdekében, hogy a magyar történettudomány napjainkban világszínvonalú legyen.

kicsi lett az esélye annak, hogy a történetírás tárgyilagosan vagy akárcsak minimális objektivitással kezdje el az elmúlt időszak feltárását.⁷²

Az első állásfoglalást a kommunista pártelithez tartozó Andics Erzsébet⁷³ vetette papírra a *Fasizmus és reakció Magyarországon* című munkáját (Szikra, Budapest, 1945 (pp 39)), amiben dogmatizálta a Horthy-korszakot: „Magyarországon is lényegében fasiszta-rendszer volt 25 éven keresztül, fasiszta-rendszer, amelynek fő sajátossága a népellenesség és a nemzetellenesség volt”⁷⁴ megadva az alaphangját a Rákosi-kor felfogásának. Három évvel később, 1948-ban tette közzé az *Ellenforradalom és Bethleni konszolidáció* című brosúrát (Szikra, Budapest, 1948 (pp 59)), amiben állandóan ismétlődnek a fasiszta, reakciós, terror, rémuralom szavak. Megállapításai dilettantizmusról árulkodnak: „a magyar ellenforradalom román szuronyokkal győzött”, vagy „Az ú.n. utódállamok robbantására törekedett a bethleni külpolitika, azaz teljes mértékben támadó és háborús politika volt.”⁷⁵ Vélgökövetkeztetése szerint a „Bethlen-kormányzat a huszonöt éves reakciós korszak megalapozása volt, szerves kapocs a tizenkilences-húszas nyílt fehérterror korszaka és a Gömbössel meginduló, egyre nyíltabb és totálisabb fasiszta és németbarát korszak között.”⁷⁶

A kor dogmatizmusa rányomta a bélyegét a budapesti pártfőiskola tanszékvezető tanárának, Zsigmond Lászlónak a könyvére is *Adalékok a magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikájához 1929-1945*. Szikra, Budapest, 1953 (pp 151). Ez volt az első munka, amely az Andics által lefektetett téziseket szak-specifikusan, a külpolitikára vonatkoztatta.⁷⁷ A szerző munkája célkitűzésének azt tekintette, hogy „megmutassa azokat a kapcsolatokat, melyek a Horthy-rendszert az amerikai és angol imperializmushoz fűzték és a rendelkezésre álló anyag alapján leleplezze azt az ellenséges politikát, amelyet az amerikai és angol imperialisták évtizedeken keresztül folytattak a magyar nép függetlensége, szabadsága és békéje ellen”⁷⁸ Zsigmond ezzel nem tett mást, mint az ötvenes évek kétpólusú világfelfogását vetítette a két világháború közötti időszakra. Magyarország ebben gondolati rendszerben az amerikai, angol és francia imperialisták oldalán állt, s a fasizmus győzelme Németországban a magyar vezetők „rabló külpolitikai terveik” végrehajtására adott alapot. A nyugati imperialista hatalmak és Magyarország között a fő összekötő kapocs a Szovjetunió elleni közös fellépés

⁷² Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete..., Püski Levente: Demokrácia és diktatúra között. A Horthy-rendszer jellegéről. In. Mítoszok, legendák, tévhitek... 206-233. o.

⁷³ Andics Erzsébet az 1950-es években a budapesti pártfőiskola vezetője volt.

⁷⁴ Mi, Andics Erzsébet: Fasizmus és reakció Magyarországon. (Különlenyomat a szerző „Munkásosztály és nemzet” c. művéből) Szikra kiadás, Budapest, 1948 brosúráját használtuk. Idézett szöveg a 3. oldalon olvasható.

⁷⁵ Andics Erzsébet: Ellenforradalom és Bethleni konszolidáció. Szikra, Budapest, 1948, 52. o.

⁷⁶ Uo. 57. o.

⁷⁷ Vö. Romsics Ignác: A két világháború közötti magyar külpolitika megítélésnek változatai...

⁷⁸ Zsigmond László: Adalékok a magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikájához 1929-1945... 4. o.

volt. Zsigmond gondolatmenetében a trianoni békeszerződés revíziója nem volt más, mint „Horthy és bandája a magyar dolgozók kizsákmányolását és elnyomását kezdettől fogva sovíniszta, revizionista jelszavakkal igyekeztek leplezni.”⁷⁹ Ebben a kontextusban értelmezi az első bécsi döntést, Kárpát-Ukrajna megszállását és a második bécsi döntést. A munka értékének tekinthető azonban, hogy felhívta a figyelmet a magyar politikai elit angolszász orientációjára, háborúellenes, illetve a németbarát, háborúpárti csoportja közötti különbségre. Az első csoportba tartozott közismerten Teleki Pál, Bethlen István és Kállay Miklós, míg a másikba Imrédy Béla, Bárdossy László és Sztójay Döme. A kötet forrásbázisáról elmondható, hogy a marxizmus szovjet és magyar klasszikusai mellett felhasználta a Külügyminisztérium néhány primer forrását, dokumentum kiadványát, illetve újságcikkeket, esetenként visszaemlékezéseket is.

Az előbbieken említett Zsigmond László munkájával egy időben jelent meg az *Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945* első kötete, majd ezt további négy követte, aminek minden részét külön alcímmel publikáltak. Az első három könyv szerkesztője Nemes Dezső volt, aki Andics Erzsébet koncepciójának vonalát követte, és az első három gyűjtemény elé bevezető tanulmányt írt, abból a megfontolásból, hogy „megkönnyítse az olvasóknak a közölt iratok értékelését és felhasználását”. A negyedik és ötödik, Karsai Elek szerkesztésében látott napvilágot, s a negyedik teljes egészében külpolitikai iratokat tartalmaz, míg az utolsó a magyar belpolitika változásait kíséri nyomon. A sorozatban megjelent öt kötet fő szerkezeti elemeit tekintve egységes (kivéve a negyedik kötetet, ahol hiányzik a bevezető), a bevezető tanulmány és a dokumentumokon kívül található időrendi áttekintés, a mellékletben hely- és tárgymutató, illetve annotált névmutató is. A részletes tartalomjegyzék lehetővé teszi az eligazodást a közölt dokumentumok között. Az öt kötetet tekintve, az összeállítás külpolitikai vonatkozásainak nagy részét – főleg az 1960 után – a magyar Külügyminisztérium adminisztratív és rezervált iratai adják, ezen kívül idegen nyelven megjelent forráskiadványokból is beiktattak néhányat. Például a már korábban vizsgált Deák Ferenc és Ujváry Dezső szerkesztésében 1939-ben és 1946-ban megjelent *Papers and documents...* köteteiből részben közöltek magyarra visszafordított szövegeket, így azonban forrásértékük megkérdőjelezhető. A szerkesztők, ahol szükségesnek vélték, lábjegyzeteket fűztek egyes iratokhoz, aminek minősége, a sorozat egészét tekintve sem egységes.

A forráskiadvány első kiadása 1953-ban látott napvilágot, mi azonban az első kötet második kiadását használtuk, mert a szerkesztők néhány irattal kiegészítették azt, illetve néhány általuk fontosabbnak tartott személyt beemelték az annotált névmutatóba: *Iratok az*

⁷⁹ Uo. 24. o.

ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919-1921. Szerkesztette Nemes Dezső, Az iratanyagot összeállította, a szerkesztésben részt vett Karsai Elek, Kubitsch Imre, Pamlényi Ervin. Magyar Országos Levéltár kiadványa, Szikra Kiadó, Budapest, 1956 I. kötet, második kiadás (pp 476)

A szerkesztő már az előszóban jelzi „Sok tekintetben hézagos az okmánygyűjtemény, mégis hozzásegít az ellenforradalom tevékenységének megismeréséhez.”⁸⁰ Az általunk vizsgált külpolitikai vonatkozású iratok valóban hézagosak, s a tucatnál alig több dokumentum a magyar-francia gazdasági tárgyalásokról és a magyar-lengyel katonai megbeszélésekről ad némi információt, s a magyarázó lábjegyzetek egy része magyarról angolra, majd ismét magyarra visszafordított szövegrészeket is tartalmaz, tehát forrásértékük kétséges.

A második kötet ^{a/}nyugat-magyarországi összetűzések és IV. Károly első visszatérési kísérlete eseményeibe ad némi betekintést: *Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. A fasiszta rendszer kiépítése és a népnyomor Magyarországon 1921-1924. Szerkesztette Nemes Dezső, Az iratanyagot összeállította, a szerkesztésben részt vett Karsai Elek, Magyar Országos Levéltár kiadványa, Szikra Kiadó, Budapest 1956. II. kötet (pp 653).* Két alfejezet áll közvetlen összefüggésben a külpolitikával, az egyik *Burgenland kiürítése és a bandaharcok*, itt tucatnál is kevesebb irat található, ami a nyugat-magyarországi problémáról szól. Az iratok egy része az Ujváry Dezső által összeállított *Papers and documents...* II. és III. kötetéből származnak, ráadásul azokat nem teljes egészében közlik, esetenként annak rövid összefoglalást adják, a „szó szerinti” részletek pedig ugyancsak visszafordítás eredményei. De találunk dokumentumot az úgynevezett Windischgrätz levéltárból, Gömbös Gyula levele Nádasdy Imre országos főkapitány részére, illetve néhányat a Magyar Országos Levéltárból is.

A másik alfejezet *A legitimista államcsíny – kísérlet 1921 októberében*, nyolc iratot ad közre az első királypuccs bizonyos részleteiről. Az iratok keletkezési helye különböző: Magyar Távirati Iroda (Budaörsi fegyveres incidens.), Külügyminisztérium (Teljes egészében közlik Bethlen István Habsburg Károlyhoz intézett előterjesztését, amelyben a magyar kormány a Szövetséges Nagyhatalmak követelésének eleget téve kiadja a királyt az angol flotta parancsnokát.) Olvashatjuk Bánffy Miklós külügyminiszter feljegyzését a brit követ közléséről az üggyel kapcsolatban, Magyar Törvénytár (Részlet a Habsburg-ház

⁸⁰ *Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919-1921...I. kötet, 7. o.*

trónörökösödésének megszűntéről.), Kozma Miklós iratai (Horthy Miklós kormányzó az első királypuccs idején felajánlotta a főhatalmat a királynak.).

A kötet függelékeként tartalmazza a fontosabb, törvényesen elismert politikai pártokat; a kötetben szereplő néhány törvénycikket és kormányrendelet; a magyar minisztériumokat és a hozzájuk rendelt hivatalokat; népességi és gazdasági adatokat tartalmazó néhány táblázatot. A Külügyminisztérium esetében azonban csak elnöki, politikai, jogi és gazdasági osztályról írnak, ami nyilvánvalóan hibás, hiszen ekkor már működött például a számjelosztály és a fordítóosztály is. Az iratok hiányosak, az egyes dokumentumokból részleteket közölnek. Ráadásul Magyarország német megszállása után a Külügyminisztérium dokumentumainak egy része megsemmisült, egy másik részét pedig Németországba szállították, innen a Szovjetunióba került, s végül az értékes iratanyag csak 1960-ban jutott a Magyar Országos Levéltár birtokába. Mindebből következően a közreadott szelekció sem reprezentatív, sem relevánsnak nem tekinthető.

1956 őszén kitört forradalom bizonyos vonatkozásaiban megváltoztatta az addig fennálló totális rendszert, és az fokozatosan átalakult a Kádár János nevével is azonosított úgynevezett „puha diktatúrává”.⁸¹ Az 1947-1948-tól kiépült gazdasági, politikai és társadalmi rendszer alapjaiban nem változott, azonban az ötvenes évek végétől, hatvanas évek elejétől a korábbi doktriner álláspontok lazulni kezdtek, amelyek bizonyos személycserékkel is párosultak. A magyar történetírás számára ez azt is jelentette, hogy lehetőség nyílt a korábbi dogmák felülvizsgálatára és más álláspontok „óvatos” kifejtésére. Az 1950-es évektől az 1980-as évek végéig tartó időszakban a magyar külpolitika históriájában kitapintható változások azonban nem egyik évről a másikra következtek be, hanem egy folyamatba illeszkednek.

Az elmondottakat illusztrálja az *Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945* harmadik kötete, amit Karsai Elek állított össze, s a korábbiak szerkesztője Nemes Dezső már csak közreműködőként jelent meg: *Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzet és politikája Magyarországon 1924-1926. A szerkesztésben közreműködött Nemes Dezső, a forrásanyagot összeállította és jegyzetekkel ellátta Karsai Elek. Magyar Országos Levéltár kiadványa, Kossuth Kiadó, Budapest, 1959, III. kötet (pp 893). A terjedelmes (156 oldal) Nemes Dezső által írt bevezető – ami korábbi alapkoncepciójának további megerősítése volt –*

⁸¹ Mint ismeretes, a Kádár-korszakot két nagyobb szakaszra lehet osztani, az első a megtorlás időszaka az 1960-as évek első feléig tartott (a „kemény” diktatúra időszaka), majd a második szakasz következett, a rendszer konszolidációja („puha” diktatúra időszaka). Az utóbbi főbb jellemzője, hogy a diktatúra totális jellege inkább autoritérre vált, illetve a társadalom alrendszerei önállósodtak. Vö. Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 401-522. o.

után *Belpolitikai helyzet 1924-1926* részben olvashatunk a frankhamisítási-botrányról, a IV. fejezet, *A Bethlen-kormány külpolitikája 1924-1926* pedig teljes egészében, szorosan vett külpolitikai iratokat tartalmaz. A frankhamisítás vonatkozásában a dokumentumok némi betekintést nyújtanak a botrány nemzetközi és hazai visszhangjába, illetve leginkább a Bethlen-kormány erőfeszítéseibe, hogy az ügyet minél hamarabb lezárják. Bár, a Magyar Távirati Iroda 1925 decemberében tette közzé a híradását a bűnügyről, az iratok közlése az előzményeket is számba veszi, Bethlen István novemberi levelétől kezdve, a hágai követnek adott utasításokig. Közlésre kerül a budapesti és a hágai rendőrségen felvett jegyzőkönyveken kívül, a központ és a párizsi, hágai, bécsi és a prágai magyar követ között folyó párbeszéd is, illetve az érintett európai országokban és Washingtonban állomásozó magyar követeknek adott utasítások. Ezen kívül több dokumentumot olvashatunk a magyar országgyűlés naplójából, a kormány 1926. októberi lemondásának körülményeiről, valamint az ügy 1941-ig tartó „utóregzéiről” is.

A kötet utolsó alfejezete a Bethlen-kormány külpolitikájára vonatkozóan, 1924 tavaszától 1926 decemberéig tartó időszakban közöl majdnem nyolcvan külügyi iratot. Nagy számú dokumentumot olvashatunk a magyar-szovjet diplomáciai kapcsolat esetleges felvételéről, s a szerződés ratifikációjának elhalasztásáról, illetve a magyar-szovjet kereskedelmi tárgyalásokról. A szerkesztő betekintést nyújt a magyar-olasz-jugoszláv viszony néhány vonatkozásába is, elsősorban Budapest-Belgrád közeledéséről, s ennek római visszhangjáról. Találunk néhány iratot Magyarország katonai ellenőrzésének esetleges megszüntetése tárgyában is.

A válogatáskor a szerkesztők külön hangsúlyt fektettek arra, hogy minél több irat szerepeljen a Bethlen-kormányzat frankhamisítási botrányáról és arról, hogy a szovjet-magyar kapcsolatok a magyar fél miatt futottak zátonyra. A jugoszláv-magyar tárgyalások olaszországi visszhangját pedig a magyar külpolitika római orientációjának bizonyítékául szánták.

A függelékben található időrendi áttekintés a magyar belpolitikai eseményekről tájékoztat, illetve az úgynevezett 33-as (Szanálási) Bizottság névsoráról. Értékes kimutatást készítettek az aranykorona értékének változására a papírkoronához mérten, havi bontásban.

A szerkesztő eleget tesz a forrásközlés szabályainak, az egyes iratokhoz kapcsolt lábjegyzetek nem kommentálnak, hanem amennyiben szükséges, korrigálnak, pontosítanak, és további információt adnak.

S bár a kötet még magán viseli a korábbi korszak történetszemléletének sok vonását, mégis a források publikálása és a magyarázó lábjegyzetek a régi látásmód átértékelődését is sugallják.

Az 1930-as évek eleje és a német megszállás közötti időszakra vonatkozó magyar külpolitika történetét a magyar történetírás a második világháborúhoz kapcsolja. Ezt elsőként *Magyarország és a második világháború. Titkos diplomáciai okmányok a háború előzményeihez és történetéhez. Az iratokat összegyűjtötte és a bevezető tanulmányt írta: Ádám Magda, Juhász Gyula, Kerekes Lajos. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének kiadása, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1959 (pp 550)*⁸² reprezentálja, annak ellenére, hogy a magyar Külügyminisztérium vonatkozó iratainak egy része a kiadás időpontjában még Szovjetunióban voltak. Úgy tűnik, ez jelentősen korlátozta a válogatás lehetőségeit, ami megmutatkozik a közölt iratok egyenetlenségében is. A harmincas évek végéig még rendelkezésre álltak olyan okmányok, amelyek felvillantják Magyarország helyét az európai küzdőtéren, a negyvenes évekre vonatkozóan azonban már ez sem mondható el. A háború időszakát tárgyaló iratok hiányosak, néhány sorosak, információval alig-alig szolgálnak.

A kötetben közölt iratokat időrendi sorrendben, ezen belül kilenc tematikai egységbe rendezték, s ez a kötet még nem szakít a hagyományos szemlélettel: *Útban a háború felé* Gömbös Gyula kormányát a német és olasz törekvésekkel kapcsolja össze, tehát 1933-tól követi nyomon a magyar külpolitika alakulását. *A müncheni konferencia és az első bécsi döntés* a csehszlovák kérdésről és a magyar kormány Kárpát-Ukrajnához fűződő viszonyáról ad némi ízelítőt. *Magyarország részvétele Csehszlovákia feldarabolásában* a szovjet-magyar diplomáciai kapcsolatok megszűnéséről közöl néhány iratot, a többi teljes egészében Kárpát-Ukrajnára vonatkozik. *A második világháború kirobbanása és Magyarország* című fejezet, néhány dokumentumot ad a magyar kormány álláspontjáról a Lengyelországot ért német támadás miatt. *A második bécsi döntés* Csáky István müncheni tárgyalásába és a magyar-román viszonyba nyújt betekintést. *A Magyarország részvétele a Jugoszlávia elleni agresszióban* című rész, Teleki Pál öngyilkosságára szorítkozik. *Magyarország hadbalépése a Szovjetunió ellen és a Fordulat a második világháború menetében* részletet közöl Horthy Miklós emlékiratainak német nyelvű kiadásából⁸³, illetve néhány dokumentumot a katonai lépések bizonyos körülményeire. Az *utolsó fejezet* Magyarország német megszállásával

⁸² A kötet a második világháború 20. éves évfordulójára látott napvilágot.

⁸³ Horthy Miklós emlékiratainak magyar nyelvű kiadásával dolgozatunkban is foglalkozunk.

kapcsolatban ad információt. A válogatás egésze azt sugallja az olvasó számára, hogy Magyarország mindenképpen bűnös a második világháborúban.

A kötet melléklete tartalmaz időrendi áttekintést, a miniszterek névsorát, névmutatót, idegen szavak, rövidítések és képmellékletek jegyzékét is. „A Külügyminisztérium vezető tisztviselőinek, a magyar diplomáciai testület vezetőinek és a Budapestre akkreditált külföldi követek névsora 1933-1944.” cím helytelen: a diplomáciai testület, az adott országban akkreditált diplomáciai képviselők összessége, tehát „a magyar diplomáciai testület vezetői” kifejezés nem értelmezhető, s így a megadott cím rossz. Ezen kívül az akkreditáció, a diplomáciai képviselő beiktatási ceremóniája, tehát csak országban vagy városban lehet a meghatalmazás ünnepélyes átadása és átvétele, ezért „a Budapestre akkreditált külföldi követek névsora” megjelölés is hibás.

A Szovjetunióból Budapestre visszakerült dokumentumokból ad válogatást a *Horthy Miklós titkos iratai* című kötet (*Az iratokat sajtó alá rendezte, magyarázó szövegekkel és jegyzetekkel ellátta: Szinai Miklós és Szűcs László, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1962 (pp 534)*). A szerkesztőpáros fontosnak tartotta, hogy a „rendkívül lényeges dokumentumokat *mielőbb*”⁸⁴ hozzáférhetővé tegyék a kutatók és az olvasók számára. A válogatást három részre tagolták, az 1919-1932, az 1933-1941 és az 1941-1944 közötti időszakokra, amellyel a bizonyára a magyar külpolitika egyes szakaszaira kívánnak utalni. A szelekció egyoldalú, főként olyan iratokat kerültek közlésre, ami alapján Horthy Miklós szerepe alapvetően negatív megvilágításba került. A húszas évekből leginkább leveleket, javaslatokat közölnek, amelyek – feltételezhetően Horthy kabinetirodájához érkeztek – azt sugallják, hogy az államfő ezeket minden ellenkezés nélkül elfogadta. A második időszak Horthy és a Hitler kapcsolatára vonatkoznak, az utolsó rész a nyilaskeresztesek előretöréséről és a zsidók deportálásáról tudósít. A kötet szerkesztői nem csak az irat válogatásával igyekeznek befolyásolni az olvasót, hanem felhasználják erre a kötetben szereplő lábjegyzeteket is. Ennek ellenére a magyar történetírás mindmáig használja a kötetben található dokumentumokat.

A szerkesztőpáros újabb kiadványa jóval később, a hetvenes évek elején jelent meg: *Bethlen István titkos iratai. Az iratokat sajtó alá rendezte, a bevezetőt és a magyarázatokat írta: Szinai Miklós és Szűcs László, Magyar Országos Levéltár Kiadása, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972 (pp 493)*. A kötetben szereplő iratok kezdőéve 1921, az utolsó irat pedig 1931-ben keletkezett. A szerkesztők Bethlen István úgynevezett félhivatalos levelezéséből adták közre a válogatást. Felmerült, hogy a hivatalos iratokat is közöljenek, de elvették ezt,

⁸⁴ Horthy Miklós titkos iratai. Az iratokat sajtó alá rendezte, magyarázó szövegekkel és jegyzetekkel ellátta: Szinai Miklós és Szűcs László...4. o.

1 ke
mivel Bethlen István tevékenységére az *Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945* jórészt már publikálta azokat. Ebből következően a kötet féloldalasra sikerült, a válogatás Gömbös Gyula és Bethlen István közötti összeköttetésére, az 1922-es választásokra, korai nemzetiszocialista szervezkedésekre (Magyar Nemzeti Szövetség és Bethlen kapcsolatára), az úgynevezett Esküdt-ügyre, a frankhamisítás körül kialakult nemzetközi botrányra, az 1926-os választásokra, és az 1931-es francia kölcsönre koncentrált.

A magyar külpolitika 1930-as évek közepétől a német megszállásig tartó időszakára vonatkozó magyar okmányok kiadása az 1960-as évek elejéig meglehetősen „foghíjas”. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete határozta el, hogy ezen változtat, és megkezdi ezt az időszakot felölelő magyar dokumentumok kiadását, amit a külügyi iratok hazakerülése is lehetővé tett. A *Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945* című sorozatban közrebocsátották az egykori magyar Külügyminisztérium diplomáciai okmányait. A sorozatszerkesztő ugyanaz a Zsigmond László, aki az *Adalékok a magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikájához 1929-1945* című könyvében a Rákosi-korszakban még a Horthy-rendszert fasisztának minősítette. A szerkesztők célja „a második világháború politikai és diplomáciai történetének monografikus feldolgozásához kíván forrásanyagot szolgáltatni”⁸⁵, tehát a kiadvány ugyancsak a második világháborúhoz tapad.

A tervek szerint a hat kötetből álló kiadványsorozat (a hatodik kötet mindmáig nem jelent meg) előszavában nem véletlenül hangsúlyozzák, hogy szigorúan a tudományosság elvét tartják szem előtt, és a teljesség igényére törekcsenek, még akkor is, ha a Külügyminisztérium diplomáciai iratanyaga hiányos. A szerkesztők – mint hangsúlyozzák – kerülték, hogy a válogatást bármilyen politikai szempontok befolyásolják.

A kutatás programja, az egyes kötetek szerkesztői munkálatai az európai fejlemények logikáját követi és a magyar külpolitikát döntően meghatározó nemzetközi események köré csoportosulnak. Főként a Külügyminisztérium politikai osztályának politikai és rezervált iratai közül válogattak, azokat publikálták, a többi osztályok (gazdaságpolitikai, sajtó, kulturális és jogi osztályok) dokumentumait csak akkor közölték, ha egy-egy kérdés teljesebb megértése azt feltétlenül szükségessé tette, illetve hiányos események, összefüggések vonatkozásához a politikai osztály okmányai hiányoztak.

Az iratok válogatása során különbséget tettek a bejövő és kimenő iratok között. A beérkező iratok csoportjába osztották a követi jelentéseket, a számjeltáviratokat, a különféle

⁸⁵ A *Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945*. A Berlin-Róma tengely kialakulása és Ausztria annexiója 1936-1938. Összeállította és sajtó alá rendezte Kerekes Lajos. Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962, I. kötet, 9. o.

leveleket, a más minisztériumba küldött átiratokat, a Budapesten működő diplomáciai testület jegyzékeit, beadványait és a katonai attasék jelentéseit. A kimenő iratok közé sorolták a miniszteri rendeleteket, tájékoztató köriratokat, számjeltáviratokat, leveleket, jegyzékeket és napijelentéseket.

Lehetőség szerint az eredeti tisztázatot, tehát az első géppel vagy kézzel írott, aláírt és iktató bélyegzővel ellátott példányt adták közre. A berkező okmányok esetében hozzáférhető volt az eredeti példány, azonban a kimenő iratok nagyobb része csak másolatban vagy fogalmazvány formájában maradt meg. Az okmányokat teljes terjedelemben, eredeti szövegben és nyelven tették közzé, az iratokon található széljegyzeteket, kiemeléseket, másolásra és továbbításra vonatkozó utasításokat a lábjegyzetben adták meg.

Az előforduló iratfajták közlési módja igazodik azok jellegéhez, a követi jelentések példányain a bal felső sarokban megtalálható sorszámokat változatlanul közölték, ezzel megkönnyítették a korábbiakra vonatkozó hivatkozások esetében a tájékozódást, illetve a további kutatómunkát. A rövid tárgyi összefoglalásokat elhagyták, de a részletes tartalomjegyzékben megtalálható azok fontosabb mondanivalója. A számjeltáviratok megfejtett szövegein nem változtattak, az olvasást könnyítő szavakat lábjegyzetben adták meg. A Budapesten működő külföldi diplomaták és katonai attasék iratait eredeti nyelven adták közre. Minden okmányt változtatás nélkül publikálták, még a személynevek különböző formáit is meghagyták.

A sorozat köteteinek függelékeiben megtalálható a részletes tartalomjegyzéken kívül a Külügyminisztérium ügyrendjét és személyzeti beosztását ismertető táblázat, a magyar követségek személyzeti beosztásának jegyzéke, a magyar kormányhoz akkreditált külföldi diplomaták névjegyzéke, annotált névmutató, illetve a rövidítések jegyzéke is. A kötetek zárásaként, német nyelven is megadták az okmányok tartalomjegyzékét is, ami a témával foglalkozó külföldi történészek számára ad tájékozódási pontot, illetve a további magyarországi kutatásokhoz nyújt segítséget.

Mindmáig a külügyi dokumentumok közzététele történetében, Magyarországnak a két világháború közötti külpolitikájára vonatkozóan ez a legnagyobb volumenű, a forrásközlés tudományos szabályainak leginkább megfelelő forrásgyűjtemény.

A sorozat első kötete *A Berlin-Róma tengely kialakulása és Ausztria annexiója 1936-1938 címmel jelent meg. (A sorozatszerkesztő Zsigmond László. Összeállította és sajtó alá rendezte Kerekes Lajos. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962 I. kötet (pp 823)).* Mint a kötet címe is jelzi,

azokat az iratokat olvashatjuk itt, amelyek bemutatják Németország és Olaszország szövetségének kialakulását, Olaszország Duna-völgyi befolyásának csökkenését, és ezzel összefüggésében Németország növekvő szerepét a délkelet-európai országok sorsának alakításában. Ehhez kapcsolódnak Mussolini, Göring, Neurath, Ciano, Hassel és Papen közlései – amiket a Magyarország diplomáciai képviselőjének jelentéseiből ismerhetjük meg – a német-olasz viszony alakulásáról. Az iratokból nyomon követhető az olasz külpolitika változásai, az északi irányvonal elvének feladása a földközi-tengeri befolyás reményében és a stresai-front teljes felbomlásának folyamata.

A szerkesztők az Anschlusst a magyar külpolitika szempontjából kellő súllyal mutatják be, mert mint ismeretes, Magyarország egy területileg is megnövekedett birodalom árnyékában találta magát. Szándékuk szerint igyekeznek bemutatni valamennyi nagyhatalomnak az osztrák függetlenséggel kapcsolatos felfogását és a nemzetközi viszonyrendszerben időközben bekövetkező erőeltolódásokat. A nyugati kormányok nézeteit tükröző iratok fontos adatokat szolgáltatnak a harmincas évek végéből Nagy-Britannia és Franciaország Közép-Európában betöltött pozíciójához és a Münchener Paktum történeti előzményeinek megértéséhez. Ehhez a problémakörhöz tartozik az 1936 elején Londonban és Párizsban tartott nemzetközi tárgyalásokkal, Schmidt osztrák külügyi államtitkár londoni és párizsi útjával, Lord Halifax németországi megbeszéléseivel és az Anschluss megvalósítása idején tanúsított nyugati politikával foglalkozó iratok. Nagy számban kaptak helyet a kötetben a Habsburg restaurációs törekvések és a kisantant országok ezzel szemben elfoglalt álláspontjai, valamint az osztrák-csehszlovák közeledés érdekében tett diplomáciai lépések is. A kötetben jelentős számú irat található az osztrák belpolitikára vonatkozóan, abból a szerkesztői megfontolásból, hogy Németország támogatta az osztrák nemzetiszocialistákat a fennálló államrend megdöntése és az Anschluss előkészítése céljából. Ezek a témakörök adják a keretét azoknak az erővonalaknak, amelyek az adott időszakban lényegesen befolyásolhatták Magyarország külpolitikáját.

A második kötet 1965-ben látott napvilágot, s az iratokat az az Ádám Magda állította össze és rendezte sajtó alá, aki már akkor is a kisantant témakörének avatott kutatója volt. *(A müncheni egyezmény létrejötte és Magyarország külpolitikája 1936-1938. A sorozat szerkesztője Zsigmond László. Összeállította és sajtó alá rendezte Ádám Magda. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965, II. kötet (pp 1029))* Magyarország és Csehszlovákia, illetőleg Magyarország és a kisantant kapcsolataira vonatkozó diplomáciai iratokat teszi közzé az 1936. márciustól 1938. novemberig terjedő időszakban. Az okmányok többsége a csehszlovák válság

kibontakozásával és a müncheni egyezmény létrejöttének körülményeivel foglalkozik. A szerkesztő a korszak jobb megértése érdekében visszanyúlt a Rajna remilitarizálásának időpontjáig, és 1936. márciustól 1938. márciusig terjedő periódus olyan dokumentumait is közzé tette, amelyek kifejezetten a csehszlovák kérdésre vonatkoznak.

Már az egyes fejezetcímek is megvilágítják a szerkesztő koncepcióját. A Rajna vidék megszállása és kihatása, Magyarország és a kisantant kapcsolatainak alakulása (1936. március 11 – december 23.). A Rajna vidék remilitarizálása következtében Budapest pozíciója jelentősen megszilárdult a régióban, ami lehetőséget nyújtott a kisantant fellazítására. Például a lengyel-magyar tárgyalások is ezt célozták. Tárgyalások Magyarország és a kisantant között, a sinaiai és a genfi megbeszélések (1937. január 1. – 1938. március 12.) 1937 elején a kisantant közeledett Magyarországhoz, aminek németellenes éle van. Az Anschluss kihatása a közép-európai államokra; Magyarország és a kisantant közötti tárgyalások folytatása; a májusi csehszlovák válság (1938. március 16. – május 30.). A német-magyar-lengyel együttműködés Csehszlovákia ellen, a magyar államférfiak olaszországi és németországi látogatása, a bledi egyezmény (1938. június 2. – augusztus 31.). Magyarország külpolitikája a müncheni egyezmény időszakában (1938. szeptember 1. – október 1.). Erőteljes lengyel-magyar közeledés (Kárpát-Ukrajna), aminek csehszlovák ellenes éle is van, a szudétánémetek csehországi helyzetét összekötik a magyarok helyzetével, ugyanolyan elbánást követelnek. Magyarország külpolitikája a müncheni konferenciától az első bécsi döntésig (1938. október 1. – november 3.). A müncheni konferencia hatására Románia, majd Jugoszlávia a kisantantszerződést nem tartotta érvényesnek, s a müncheni határozatok azonnali tárgyalást írtak elő Magyarország és Csehszlovákia között, és Budapest erőteljes akciót folytatott Kárpát-Ukrajna irányába.

A *Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945* sorozat megjelent köteteit egészíti ki az *Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945* negyedik része, ami a korábbiaktól eltérően teljes egészében külpolitikai vonatkozású forrásokat közöl: *Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. A magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. január 1 – 1931. augusztus 24. A kötet forrásanyagát összeállította és jegyzetekkel ellátta: Karsai Elek. Kossuth Kiadó, Budapest, 1967, IV. kötet (pp 622).* A gyűjtemény teljes egészét Karsai Elek állította össze és a szerkesztő eltekintett a bevezető tanulmánytól, aminek a magyarozatát a Kiadó adja meg: „*e tárgykör időközben részletes, mélyreható monografikus feldolgozást nyert Nemes Dezső: A Bethlen-kormány*

külpolitikája 1927-1931-ben. (Kossuth Könyvkiadó 1964) című művében".⁸⁶ Hozzá kell tennünk azonban, hogy a kötet szerkesztői szempontjai Nemes említett koncepcióját volt hivatva alátámasztani, de már a sorozat harmadik kötetéhez hasonlóan, a történettudomány óvatos átmenetében született.

A közölt iratok rálátást nyújtanak 1927 és 1931 nyara közötti időszakban, a magyar külpolitika tevékenységének a főbb csomópontjaira. A dokumentumok hagyományosan időrendi sorrendbe vannak rendezve, mégis feltűnő egy-egy problémakör kiemelése. A szerkesztő hangsúlyozni kívánta Róma és Budapest közeledését megelőző jugoszláv-magyar tárgyalásokat, s ehhez szorosan kapcsolódó magyar-olasz szerződés létrejöttének körülményeit és nemzetközi visszhangját, az olasz fegyverszállítmány szentgotthárdi incidensét. Lord Rothermere cikkének magyar, brit visszhangját és más országok erre adott válaszát. Nagy számban találunk forrásokat az osztrák Heimwehr magyar és olasz kapcsolataira, illetve az osztrák jobboldal alkotmánymódosítási terveire vonatkozóan. Ezen kívül rábukkanunk egy-egy (néha több) dokumentumra Magyarország katonai ellenőrzésének megszüntetéséről, egy esetleges magyar-cseh közeledésről, az optáns-ügy bonyodalmairól, a magyar-török barátsági és döntőbírósi szerződés megkötéséről, Magyarország és a kisantant országok közötti viszony bizonyos „enyhüléséről”, a Briand-Kellog paktumról, szovjet-magyar kapcsolatról, majd később az olasz-magyar törekvésekről a horvát szeparatista mozgalom erősítésében.

A források bemutatják Bethlen István külföldi útjainak egyes állomásait is, például Róma (Az olasz-magyar szerződés megbeszélései.); Genf (Bethlen és a német kancellár, Gustav Stresemann találkozója az Anschluss kérdésében, és a magyar közvetítési ajánlat a német-olasz fél között.); Velence (Megbeszélés az olasz külügyi államtitkár, Grandival például az olasz-német, magyar-jugoszláv, olasz-francia viszonyról.); Lugano (Stresemannal, majd a brit miniszterrel, Chamberlainnal folytatott megbeszélés.); Bécs (Vita az osztrák kancellárral, Ignaz Seipellel a burgenlandi és horvát kérdés ügyében.); Párizs és Hága (Csehszlovákia és Magyarország közeledésének problémája.); London (A magyar külpolitika célja.); Ankara (Megbeszélések a török köztársasági elnökkel, Musztafa Kemállal és a török külügyminiszterrel, Tefrik Rüstüvel.); Berlin (Bethlen-Kánya és Brüning-Curtius találkozó.).

A függelékben szokás szerint megtalálható az időrendi áttekintés és a rövidítések jegyzéke. Jelentős változás azonban a Külügyminisztérium vezető tisztségviselőinek, a

⁸⁶ Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. A magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. Január 1 – 1931. Augusztus 24. A kötet forrásanyagát összeállította és jegyzetekkel ellátta: Karsai Elek. Kossuth Kiadó, Budapest 1967, IV. kötet, a Kiadó előszava, oldalszám nélkül.

fontosabb magyar képviseletek egyes alkalmazottainak és a Budapesten akkreditált fontosabb diplomáciai személyek neveinek a felsorolása. Szeretnénk felhívni a figyelmet a Függelék két hibás címére: Az egyik „A fontosabb magyar diplomáciai testületek vezetői”. A másik elírás „A Budapestre akkreditált fontosabb diplomáciai személyek”. A már korábban jelzett okok miatt.⁸⁷ Az idegen országokban a magyar érdekeket képviselő és diplomáciai szolgálatot teljesítők nevének megadása pontos, azonban hivatali idejük jelölése nem minden esetben a Külügyminisztérium hivatalos kiadványa, a Külügyi Közlöny adatait tartalmazza (például Washingtonban Széchenyi László vagy Berlinben Kánya Kálmán esetében). Ez adódhat abból is, hogy a szerkesztő az iratokban szereplő más dátumozást vehetett figyelembe és nem a Külügyi Közlönyben szereplőt.

Az Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez forráskiadvány sorozat első két kötetében, mint már utaltunk rá, találunk külpolitikai vonatkozású iratokat, azonban egy részüknek a forrásértéke megkérdőjelezhető. A harmadik és negyedik kötet jól szerkesztett, betartja a forrásközlés szabályait, s az összeállításokban található dokumentumok a külpolitika magyar vonatkozásait tanulmányozók számára információkat nyújt, azonban az egyes korszakokhoz és problémákhoz kötődő iratok válogatása egyoldalú. A negyedik kötet a jelzett időszakban féloldalasan nyújt betekintést a magyar külpolitikai lehetőségeiről, választásáról, s a közölt iratok alapján úgy tűnhet, hogy a magyar külpolitika már húszas évek közepén-végén határozott olasz-német irányt mutat. Mint ismeretes, a húszas évek végén a Dísztér fő pillére Róma, majd csak jóval később, a harmincas évek második felében támaszkodtak a magyar diplomáciai irányítói Berlinre.

Mégis, az 1921 és 1931 közötti magyar külpolitikára vonatkozó iratok máig ebben a forráskiadvány sorozatban érhetők el, de a kötetben szereplő dokumentumok válogatása erőteljesen tükrözik Nemes Dezső szempontjait.

Az ötödik kötet *A magyar ellenforradalmi rendszer belpolitikája és gazdasági helyzete 1927. január–1931. augusztus 24. A bevezető tanulmányt írta, a kötet forrásanyagát összeállította és jegyzetekkel ellátta: Karsai Elek. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976 V. kötet (587 o).* A cím is mutatja, hogy a belpolitikai kérdésekre koncentrált, illetve a szerkesztő a gazdaságra vonatkozó iratokra is kiterjesztette a szelekciót. A válogatás tehát nem tartalmaz diplomáciai iratokat, azonban közvetve értesülhetünk a magyar belpolitika változásainak a külpolitikára gyakorolt bizonyos hatásairól, illetve a gazdasági diplomáciára némely vonatkozásában szolgálhat adalékkal.

⁸⁷ Vö. A dolgozatban már vizsgált Magyarország és a második világháború... című kötetrel kapcsolatos megállapításainkat.

Az Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945 dokumentumkiadvány sorozat azonban befejezetlen maradt, mert ez a kötet egyben az utolsó kötet maradt.

A speciális gyűjtemények közül az első *A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933-1944. Összeállították és sajtó alá rendezték a bevezető tanulmányt írták: Ránki György, Pamlényi Ervin, Tilkovszky Loránt, Juhász Gyula, Kossuth könyvkiadó, 1968 (pp 1006)*. Magyarország külpolitikáját a harmincas évek elejétől a negyvenes évek közepéig, a német Külügyminisztérium iratai alapján mutatják be a szerkesztők. A dokumentumok nagy részét a már korábban publikált Akten zur Deutschen auswärtigen Politik, másik részét pedig a Documents on German Foreign Policy köteteiből fordították. Az utóbbi a második világháború után a győztesek kezébe került német iratanyag válogatása, amit korábban amerikai, brit és francia történészek rendeztek sajtó alá.

Az előkészítő munkát a korszak egyik vezető történésze, Ránki György kezdte meg 1962-ben Londonban, majd négy évvel később kiegészítő alapkutatásokat végzett Washingtonban is. A Londonból származó húszezer mikrofilm – aminek nagyobbik része a már korábban említett, és már publikált német és angol kötetek iratairól készültek – 1964-ben jutott az MTA Történettudományi Intézete tulajdonába. Az alapkutatások során feltárt okmányokról exponált másolatok később érkeztek Magyarországra, amelyek alapján készült fordítások másik fontos összetevői a kötetnek.

A terjedelmes, 1006 oldalt kitevő forráskiadványban a dokumentumok közlése kronológiai sorrendben történt, s a szerkesztők a 700-nál is több irat között az egymást követő évek megjelölésével eszközöltek bizonyos „szakasztörést”. Az események „folyásának” szempontjából ez nem baj, jelzik a történések egymásba simulását, illeszkedését, de az olvasó és kutató így is nehezen tudja kezelni a vaskos kötetet. A részletes tartalom nyújt némi támpontot, az annotált névmutató pedig többlet információt ad, a rövidítések feloldása mellett a német Külügyminisztériumnak a kötetben felhasznált állagainak jegyzéke pedig a kutatómunka további folytatását teszik lehetővé.

Történettudományunk a magyar német kapcsolatok 1933-1938 közötti alakulásának fő irányát „lényegében véve már tisztázta, a Wilhelmstrasse, azaz a német Külügyminisztérium e kötetben publikált iratai is igazolják eddigi megállapításainkat [kiemelés S. J.], elmélyítik ismereteinket”,⁸⁸ írja Pamlényi Ervin. Ő válogatta Gömbös Gyula Hitlernek szóló üzenetétől az 1938 decemberéig tartó részt, amiben Gömbös első berlini útjára, a német-olasz-osztrák-magyar gazdasági együttműködés létrehozására vonatkozó

⁸⁸ A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933-1944... 5. o. Az idézet szöveg és annak kontextusa felveti a szerkesztők prekonceptiójának lehetőségét.

kísérlet, valamint a magyar-német közeledés gazdaságot érintő iratait közlik. A válogatás a húszas évek végére vonatkozóan hangsúlyozza, hogy ekkor a magyar külpolitika fontos pillére Róma, s a magyar kormány törekvése Németország és Olaszország egymáshoz közelítése, ami ekkor még az ellentétes érdekek – a Duna-medence, legfőképpen Ausztria kérdése – miatt, nem valósulhatott meg. Pamlényi Ervin ebbe a kontextusba illesztette az 1934-ben megkötött olasz-osztrák-magyar politikai és gazdasági együttműködést rögzítő római paktumot, a német-magyar kapcsolatok „dermedését”. Gömbös Gyula második berlini útján bekövetkezett az „olvadás”, 1936 augusztusában pedig sor került Horthy Miklós és Adolf Hitler első találkozására. 1936 októberében létrejött a német-olasz szerződés és az Antikomintern Paktumot a szerkesztő az olasz-etióp konfliktus miatt bekövetkezett olasz pozíció változásába helyezte, illetve a válogatás ezt sugallja. Darányi Kálmán miniszterelnök kinevezése után, első külföldi útja Németországba vezetett, kormánya pedig megvalósíthatja a kétpilléres külpolitikát. Számos dokumentum szól Németország ellentétes viszonyáról a magyar revíziós törekvésekhez. A budapesti német követ által haza küldött iratok 1937 tavaszán negatívan nyilatkoznak a magyar politikai élet eseményeiről, az olasz uralkodó pár fogadtatásáról, s szóvá teszik azt is, hogy Kánya Kálmán külügyminiszter Londonnal keres kontaktust. 1937 végére azonban Németországban már előkészületek folytak Csehszlovákia és Ausztria bekebelezésére, így Berlin szemében bizonyos mértékben felértékelődött Magyarország is. A válogatás tartalmazza Hitler javaslatát a magyar kormánynak, hogy Magyarország Csehszlovákiával szemben tegyen lépéseket, de Kánya Kálmán hangsúlyozta, hogy Budapestnek nincs szándékában kívánságait fegyveres erővel megoldani. A Budapestről küldött német jelentések arról számolnak be, hogy Imrédy Béla kormánya lazítani akart a német-magyar viszonyon. A müncheni egyezmény előzményeként a magyar fél diplomácia és bizonyos katonai pressziót alkalmazott, de ez nem jelentette a tényleges fegyveres beavatkozást.

Míndezeken kívül a Pamlényi Ervin által válogatott részben nagy számú dokumentum szól a magyarországi német kisebbségről. Az iratok szerint a Wilhelmstrasse nagy figyelemmel kísérte az itteni németek helyzetét és Budapest viszonyát hozzájuk, ami nem kis mértékben befolyásolta a német-magyar viszony alakulását is.

Imrédy Béla helyébe lépő Teleki Pál külpolitikájának egy részletét láthatjuk a Tilkovszky Loránt által válogatott dokumentumok alapján. Iratokat olvashatunk Németország és Olaszország magyar kormányra gyakorolt diplomáciai pressziójáról, hogy Magyarország rendezze viszonyát Jugoszláviával és Romániával, illetve az 1939. januári német demarsról, ami sürgette a zsidókérdés megoldását. A dokumentumok árnyaltan mutatják be

Magyarország Antikomintern Paktumhoz történő csatlakozását, amelyet abban a reményben készítettek elő, hogy az demonstrálja ugyan Magyarország Németország iránti elkötelezettségét, de ezzel párhuzamosan a Dísztér azt is sürgette, hogy a Paktumot aláíró hatalmak ne távolodjanak el végérvényesen Moszkvától. A 1939 márciusában elért kárpát-ukrajnai területgyarapodást beárnyékolta Szlovákia német bábállammá válása. A válogatás hangsúlyozza, hogy a magyar külpolitika irányítóinak mozgástere milyen drámaian beszűkült.

A német Külügyminisztérium magyar vonatkozású iratainak egy másik jelentős csoportja az egyre jobban kiéleződő német-lengyel konfliktushoz való magyar állásfoglalást világítja meg. Az iratok arról tudósítanak, hogy Budapest rendezte viszonyát Moszkvával, a két ország megszakadt diplomáciai kapcsolatát visszaállították. A második bécsi döntés körülményeiről számos irat ad információt.

A Tilkovszky Loránt által összeállított iratok harmadik nagyobb külpolitikai eseménysorozata, Magyarország csatlakozása a hármasszövetséghez és a jugoszláv-magyar barátsági és döntőbírói szerződés megkötése. A válogatás felhívja a figyelmet a német hatalmi befolyás hatására a magyarországi belpolitikai erőviszonyokra és a gazdasági élet alakulására is. A szerkesztők joggal hívják fel az olvasó figyelmét arra, hogy a Magyarországra vonatkozó német forrásokat mindenképpen kritikusan kell olvasni, mert a közölt iratok a német érdekek szempontjából világítják meg az eseményeket.

1941-től a német külügyi okmányok forrásértéke Magyarország második világháborús szerepének és politikájának szempontjából növekszik, mert a magyar Külügyminisztériumnak a háborús évekre vonatkozó iratanyaga hiányos. A kötet szerkesztői ezt figyelembe véve nem csak a magyar-német kapcsolatokra vonatkozó dokumentumokat válogatták, hanem azokat is, amelyek a magyar iratanyagban meglévő hiányokat esetenként pótolni tudják. Mindez rögtön felveti a kellő forráskritika alkalmazását, hiszen a német külügyi apparátus érzékenyen reagált minden olyan eseményre vagy törekvésre, ami érdekeivel ellentétben állt. A szerkesztők felhívják a figyelmet arra is, hogy a jelentésekben szereplő információk forrása kérdéses, amit tovább torzíthatott az irat készítője is.

Ránki György és Juhász Gyula állította össze 1941 tavaszától a német megszállásig terjedő időszak iratanyagát, ami három nagyobb csoportra osztható: az egyik a Szovjetunió elleni háború megindulásától Bárdossy László bukásáig terjedő időszak, a másik a Kállay-kormány tevékenységének az időszaka, a harmadik rész okmányai a német megszállás előzményeire és a megszállási rendszerre helyezik a hangsúlyt. Dolgozatunkban az eseményeket 1944. március 19-ig követjük, ezért nem térünk ki a forráskiadványban szereplő

4
a német berendezkedésre Magyarországon, annál is inkább, mivel az okmányokban is megszűnik a bel- és külpolitikai események szétválasztása.

Az első szakasz iratanyaga a német-magyar együttműködés zavartalanságát tükrözik, a második részben, 1942 nyarától változik a német okmányok hangneme, a gyanakvás és bizalmatlanság lesz a fő jellemzőjük. 1942 végén és 1943 elején, a keleti fronton a katonai helyzet megváltozott, a német csapatok visszavonulásra kényszerültek, s a magyar kormány levonva a következtetéseket, számolt Németország esetleges vereségével. Ezért Kállay Miklós miniszterelnök és szűk körében felmerült az angolszász hatalmakkal történő kapcsolat felvétele. A magyar külpolitikának ezt a tendenciáját a németek felismerték, mindennek következtében megváltozott az iratok tartalma is, zömük a magyar kormány „áruló szándékait” bizonyító információkat tükrözi, illetve olyan utasításokat, amelyek végrehajtása megingathatja a Kállay-kormányt. A közölt iratok alapján egyértelművé válik, hogy Berlin a német titkosszolgálat révén kezdettől fogva tudott az angolszász-magyar béketapogatózó tárgyalásokról. A németek megtették az ellenlépéseket, kidolgozták Magyarország megszállásának tervét⁸⁹. Az 1941-től 1944 márciusáig terjedő időszokról közzétett iratok a következő főbb témákat ölelik fel: Magyarország katonai és gazdasági bekapcsolódása a Szovjetunió elleni háborúba; Németország törekvése, hogy Magyarország teljesen szakítsa meg kapcsolatait a nyugati hatalmakkal és a német hadigépezet engedelmes kiszolgálójává váljon; a náci ideológia szerint a zsidókérdés teljes megoldása; a különbéke kísérletek megakadályozása és Magyarország katonai részvételének biztosítása a keleti fronton; az olaszországi fegyverszünet és Kállay Miklós körének erőteljes akciói az előzetes fegyverszünet érdekében; Magyarország elfoglalására kidolgozott terv.

A válogatásban kitapintható a szerkesztők azon szándéka is, hogy feltárják a magyar belpolitikai változások és a német-magyar viszony alakulásának lehetséges összefüggéseit is. A közzétett iratanyagban tapasztalható egyenetlenség valószínűleg azzal is magyarázható, hogy míg a harmincas években Magyarország nemzetközi helyzetéből és a német-magyar viszonyból adódóan egyes iratok terjedelmesebbek, a jelentések részletesebbek, illetve a bel- és külpolitikai kérdéseket külön kezelik, addig a negyvenes évek elejétől, a háborús időszakban előtérbe kerülnek a rövid jelentések, néhány soros táviratok, illetve megszűnik a bel- és külpolitikai események különválasztása.

A csaknem negyven évvel ezelőtt megjelent kötet a mai napig a korszakkal foglalkozó történészek egyik fontos forrásbázisa, különösen a magyar-német kapcsolatok

⁸⁹ Magyarország megszállási tervének variációi a Margarethe I. és Margerethe II. voltak. Vö. Ránki György: 1944. március 19. Magyarország német megszállása. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968.

megismeréséhez nyújt segítséget. A német szempontú Magyarország kép a kötet előnye és egyben hátránya is.

A módszeres alap kutatások eredményeképpen az 1960-as évek elejétől folyamatosnak tekinthető a nagyobb tanulmányok, részmonográfiák megjelenése, s ennek nyomán a korszak külpolitikáját feldolgozó szintézisek megjelenése. A hatvanas évek mennyiségi gyarapodását azonban nem minden esetben követte Horthy-rendszer külpolitikájáról kialakított kép változása. Ekkor jelentek meg a magyar külpolitikára vonatkozó, szak-specifikus írások is, amelyek minőségileg is egyenetlenek. Mint említettük az *Iratok az ellenforradalmi rendszer törtééhez 1919-1945* negyedik kötete bevezető nélkül jelent meg, mert napvilágot látott Nemes Dezső: *A Bethlen-kormány külpolitikája 1927-1931-ben. Az „aktív külpolitika” kifejlődése és kudarca. Kossuth Könyvkiadó, 1964 (pp 421)* című részmonográfia. A szerző alapvetően jól emeli ki a Bethlen-kormányzat külpolitikájának fő csomópontjait, de szemlélete változatlanul egyoldalú, a két világháború közötti rendszert „fasiszta diktatúraként” tipologizálja, ami alapvetően szovjetellenes, a Bethlen-kormány pedig „az erőszakszervezetekre és a titkos társaságokra támaszkodva a fenyegetés és a korrupció eszközeinek párhuzamos alkalmazásával erősítette meg az uralkodó osztályok politikai hatalmát és a Bethlen-csoport politikai vezető szerepét”⁹⁰. Nemes véleménye szerint a tények és az okmányok tanúsítják, hogy az aktív külpolitika azonos a támadó külpolitikával. A munkára tehát változatlanul a korábbi korszak sematizmusa a jellemző.

Ugyanez mondható el *Kis Aladár: Magyarország külpolitikája a második világháború előestéjén (1938 november – 1939 szeptember). Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1963. (pp 254)* című monográfiájáról is. Első fejezete Andics Erzsébet és Nemes Dezső megállapításainak adaptációja, s gondolatmenetének sarkalatos pontja a Szovjetunió békepolitikája, ami többször felhívta a magyar kormány figyelmét az „eltévelyedésre”, illetve a szovjet külpolitika helyes útja Budapesttel szemben. Kis Aladár munkájában követte Zsigmond László korábbi megállapítását, hogy a harmincas évek végén a magyar politikai vezetésben – „az uralkodó osztályon belül fennálló ellentétek”⁹¹ – kettős irányvonal érzékelhető. E kettőség egyik alakja Imrédy Béla, aki „1939 januárjától önálló fasiszta mozgalmat”⁹² indított, a másik Teleki Pál, aki mögött ekkor a magyar uralkodó elit többsége állt. Teleki miniszterelnöki kinevezését abban látta, hogy a köztudottan jó nyugati

⁹⁰ Nemes Dezső: *A Bethlen-kormány külpolitikája 1927-1931-ben*...6. o.

⁹¹ Kis Aladár: *Magyarország külpolitikája a második világháború előestéjén*... 88. o.

⁹² Uo. 89. o.

kapcsolatokkal rendelkező Teleki „közös nevezőre hozta az uralkodó körök különböző rétegeinek elképzeléseit”, és gondolkodását elhomályosította a revízió vágya és a „*vak kommunista gyűlölet*”⁹³. Felhívta viszont a figyelmet Berlin és Budapest ellentétére Csehszlovákia kérdésében, valamint arra, hogy a Teleki-kormány a nyugati nagyhatalmakkal összhangban kívánta megoldani Kárpát-Ukrajna elfoglalását.

A következő évben jelent meg Juhász Gyula Teleki Pál második miniszterelnökségének külpolitikáját feldolgozó munkája: *A Teleki-kormány külpolitikája, 1939-1941. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964 (pp 368)*. Juhász Gyula, aki mint láttuk, részt vett a Történettudományi Intézet nagyszabású dokumentumközlő vállalkozásában, Magyarország 1939-1941-es külpolitikájának tanulmányozása során arra a kérdésre kereste a választ, miként jutott el az ország a háborúhoz, ezt milyen erők, összefüggések és események idézték elő. Juhász a Teleki-kormány külpolitikájának részletes vizsgálata során arra a következtetésre jutott, hogy Magyarország törvényszerűen érkezett el a háborúba történő belépésig, annak a következményeként, hogy a magyar külpolitikának a szovjetellenesség és a revízió volt a két alkotóeleme, ami egyben munkájának alaptéziseit is adják. Ez vezetett el „*a németbarát politikáig, a németbarát politika vezetett el a háborúig*”⁹⁴. Ez a feldolgozás az elmúlt tíz évhez képest már árnyaltabban látja Magyarország szerepét a második világháborúban. Az események „gombolyítását” nemzetközi helyzet változásának kontextusába helyezi, és hangsúlyozottan keresi a mélyebb belső társadalmi összefüggéseket, a belpolitikai okokat, s ekkor kezdődik meg a magyar történettudományban egyfajta szemléletváltás.

Teleki Pál öngyilkosságának motívumaként Juhász felhívja a figyelmet a személyes okokra (családi körülmények, egyéni lelki alkat, depresszióra hajlamos személyiség), de a fő indokot a politikai indítékban kereste. „*Telekinek rá kellett döbbernien arra, hogy külpolitikai koncepciója visszavonhatatlanul összeomlott, a szakítás a nyugati hatalmakkal immár elkerülhetetlen*”⁹⁵. Juhász Gyula munkáját azért is ki kell emelnünk, mert egy évvel Kis Aladár dogmatikus és sematikus szemléletű könyvnek megjelenése után volt bátorsága ahhoz, hogy sok tekintetben valóság-hű képet rajzoljon Teleki Pálról.

Juhász Gyula monográfiájával egy időben jelent meg, s ugyanebbe a Juhász által megkezdett sorozatba tartozik Sz. Ormos Mária: *Az 1924. évi magyar államkölcson megszerzése* című munkája (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964 (pp 158)), amely az

⁹³ Uo. 91. o.

⁹⁴ Juhász Gyula: *A Teleki-kormány külpolitikája, 1939-1941...* 356. o.

⁹⁵ Uo. 310. o.

eseményeket árnyaltan mutatja be. Ormos Mária dolgozatában elemezte Bethlen István másfél évi diplomáciai munkáját, aminek eredménye 1924 júniusában a Magyar Nemzeti Bank kapuinak a megnyitásáig, illetve a gazdasági stabilizáció lehetősége. A szerző a történeteket 1922 tavaszától indítja, amikor Magyarország eljutott a politikai stabilizáció megteremtéséig. A gazdaság megszilárdulásához szükséges vagyonnal az ország nem rendelkezett, mivel a trianoni békeszerződés értelmében a Jótételi Bizottság minden állami tulajdont zár alá helyezett. A kölcsön-terv születése után Bethlen István külföldi útjai és a magyar kormány akciói a Népszövetségi Tanácsban eredménnyel zárultak. A szerző – a kötet első három oldalán – Horthy-rendszert még mindig fasisztának minősíti, de a magyar államkölcsön megszerzésének kifejtése során elkerüli a marxizmus hazai és orosz klasszikusainak citálását. Ormos csaknem kizárólag a Magyar Országos Levéltár iratanyagai alapján dolgozta fel az államkölcsön megszerzésének történetét, s végső konklúziója, hogy az „*akció kapcsán a kormány kilépett politikai szigeteltségéből és learatta a Népszövetségbe való belépés (1922. szept.) első gyümölcsét*”⁹⁶

Ugyancsak a minőségileg jobb feldolgozások közé tartozik Márkus László: *A Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968 (pp 320)*. Márkus Lászlónál még a bethleni konszolidáció politikai formája „fasiszta jellegű”, de rögtön hozzáteszi, hogy „*konzervatív-reakciós típusú ellenforradalmi diktatúra volt*”⁹⁷, amelyben három fő erő kompromisszuma valósult meg (a szegediek, az egyházi és világi vezetők és a tőkés csoportok). A Bethlen-kormány bukását, egyben Károlyi Gyula miniszterelnöki kinevezését a gazdasági válsággal⁹⁸, illetve a három fő belpolitikai erő kompromisszumának eltolódásában látta. Úgy vélte, a korábban Bethlen Istvánt támogató belső erők polarizálódtak, de abban egységesek voltak, hogy elutasítsák a Tardieu-tervet és a francia orientációt.

A párizsi béketárgyalások első monografikus összefoglalását L. Nagy Zsuzsa publikálta *A békekonferencia és Magyarország 1918-1919. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1965 (pp 309)* címmel. A szerző olyan témát választott, amely eddig nem képviselhette komoly kutatás tárgyát. A hatvanas évek közepéig történetírásunk részletesen tárgyalta ugyan a Károlyi Mihály nevével jelzett rendszer és a Tanácsköztársaság történetét, de nem vizsgálta a békekonferencia és a magyarországi forradalmak viszonyát. A munka nem csak témaválasztása miatt újdonság, hanem az is kiemeli L. Nagy dolgozatát a korabeli munkák sorából, hogy alapvetően prágai, bécsi, moszkvai és budapesti levéltárakban végzett alap kutatásokra, illetve hazai és külföldi forráskiadványokra épül. A hangsúly az októberi és

⁹⁶ Sz. Ormos Mária: Az 1924. évi magyar államkölcsön megszerzése... 141. o.

⁹⁷ Márkus László: A Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája... 11. o.

márciusi forradalmak közül az utóbbi felé tolódik el. A magyarországi események és a Károlyi-kormány működésének leírása inkább bevezetése a Tanácsköztársaság katonai, politikai és diplomáciai tevékenységének, illetve a győztes nagyhatalmak és szövetségeseik Magyarországhoz fűződő kapcsolatának tárgyalásához. Végkövetkezetése szerint Magyarország útját döntően azok a nagyhatalmi erők befolyásolták, amelyek az első világháború utáni új európai rendet kialakították.

A hatvanas évek végén történetíróink egy részének érdeklődése Közép-Európa és a szomszédos országok felé fordult, amit jeleznek a kapcsolattörténeti feldolgozások. A magyar-lengyel viszonyt dolgozta fel Kovács Endre: *Magyar-lengyel kapcsolatok a két világháború között. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971 (pp 415)*, illetve Godó Ágnes: *Magyar-lengyel kapcsolatok a második világháborúban* című munkája (*Zrínyi Katonai Kiadó és Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976 (pp 448)*). Az elsősorban irodalomtörténésznek számító Kovács Endre munkájában – legnagyobb részben lengyel és magyar levéltári forrásokra alapozva – feltárja a sokat emlegetett lengyel-magyar barátságnak a két háború közti időszakban kifformálódott valódi, reális arculatát. A kapcsolattörténeti áttekintést az európai helyzet változásának keretébe illeszti be, de a témájával összefüggő kérdések tárgyalását nem szűkíti le a hivatalos politika akcióira, hanem beemeli a gazdasági, kulturális és szellemi érintkezések kapcsolódási pontjait is.

A Kovács Endre által megkezdett munkát folytatta tovább Godó Ágnes és a lengyel-magyar viszonyt jellemezte a második világháború időszakában. Dolgozatában feltárta a lengyel emigráns kormány és az illegális lengyel katonai és politikai szervek magyarországi tevékenységét. Áttekintést ad a magyarok részvételéről a varsói felkelésben, illetve a lengyel és a magyar ellenállók és partizánok együttműködéséről.

A magyar-cseh és szlovák kapcsolatokat Arató Endre: *A magyar-cseh-szlovák viszony ötven éve. Történelmi áttekintés. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969 (pp 139)* munkája foglalta össze, amit az MSZMP Központi Bizottsága Társadalomtudományi Intézetének felkérésre készült.⁹⁸ A két világháború közötti időszak hivatalos és informatív kapcsolataival a könyv alig fele foglalkozik, de külön kezeli a cseh és a szlovák népet.

A hatvanas évek végén Tilkovszky Loránt a revíziót és ennek hatásait vizsgálta meg (*Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon 1938-1941. Akadémiai Kiadó, Budapest,*

⁹⁸ Tudomásunk szerint az MSZMP Társadalomtudományi Intézete felkérésére több kapcsolattörténeti áttekintés készült, amelyek azonban nem jelentek meg.

1967 (pp 349)). Tilkovszky a háborús időszakban visszacsatolt felvidéki, kárpát-ukrajnai és észak-erdélyi területek belső viszonyát és a magyar kormányok erre a territóriumra vonatkozó nemzetiségpolitikáját elemezte. Ennek kapcsán folytatódott a revízió problémájának vizsgálata, amely egy olyan alapkoncepcióba illeszkedett, hogy azért nem kell Trianon rendelkezéseinek igazságtartalmát vizsgálni, mert a visszacsatolások is mennyi igazságtalanságot hordoztak. E mellett általában megkezdődnek a külföldi források recepciókutatása, majd azok feldolgozása.

A román-magyar kapcsolatokat a József Attila Tudományegyetem Új- és Legújabbkori Egyetemes Történeti Tanszékének egykori vezető tanára, *Csatári Dániel: Román-magyar kapcsolatok. Történelmi vázlat. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1958 (pp 294)* foglalta össze. Trianon és a revízió kutatásának – amit Tilkovszky Loránt kezdeményezett – legújabb állomását jelzi Csatári másik kötete, a *Forgószélben. Magyar-román viszony 1940-1945. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968 (pp 492)* címmel. Csatári egyik tézise, hogy a román-magyar kapcsolat a német nagyhatalmi politika függvénye volt és a két nép közötti viszonyt a németek élezték ki. Az utóbbi munkája, tulajdonképpen Észak-Erdély visszacsatolásának előzményeiről és következményeiről szól. A szerző szakított a sablonos, statikus történetírás szemléletmódjával, a problémákat az események folyamatában tárgyalja. Nem sematizál, hanem egy-egy társadalmi réteg politikai beállítottságát, az adott helyzetben, differenciáltan mutatja be, illetve azt is figyelembe veszi, hogy egy másik helyzetben ezzel ellentétes irányú fejlődés is végbemehet. Csatári Dániel a magyar levéltári forrásokon kívül nagy számban használt román okmányokat is.

Ezt a „trilógiát” zárta *A. Sajti Enikő: Délvidék 1941-1944. A magyar kormányok délszláv politikája. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1987 (pp 305)*. Az összefoglaló munka a magyar kormányok és katonai körök délvidéki törekvéseit, a délszlávokkal kapcsolatos nemzetiségpolitikát vizsgálta meg. Horizontálisan (területenként) horvát és szerb vonatkozásban; vertikálisan pedig, kettébontja a délszlávokra alkalmazott politikát, illetve a katonai közigazgatást, melyek között bemutatja az egymáshoz viszonyított eltéréseket is. A. Sajti Enikő fő célja annak kifejtése, hogy a Délvidék visszacsatolása nem csupán az újvidéki razziát jelentette, hanem a Kállay-kormány sokat tett a terület konszolidációja és Magyarországhoz történő reintegrációja tekintetében.

Az európai diplomácia különböző kérdéseit vizsgáló monográfiák közül Kelet-Európa jobb megismeréséhez a hatvanas-hetvenes években különösen három munka járult hozzá. Az egyik *Ádám Magda: Magyarország és a kisantant a harmincas években* című

munkája (*Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968 (pp 389)*).⁹⁹ Ádám Magda a Magyarország és a kisantant viszonyrendszerét tárta fel a harmincas évekre vonatkozóan. Részletesen bemutatja a bledi megállapodáshoz (amit nem ratifikáltak) vezető utat, valamint az első bécsi döntés és Kárpát-Ukrajna megszerzésének diplomáciai hátterét.¹⁰⁰ Két évvel később látott napvilágot Ormos Mária: *Franciaország és a keleti biztonság 1931-1936* című munkája (*Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969 (pp 453)*), amelyben a szerző az európai biztonság megnövekedett jelentősége és a Rajna-vidék megszállása közötti évek diplomáciai próbálkozásaival foglalkozik. Ormos Mária interpretációjában 1931 és 1936 között az európai biztonság, Közép-Európa biztonságát jelentette. Ormos Franciaországban végzett levéltári alap kutatások eredményeit foglalta össze munkájában. A szegedi egyetem tanára volt Soós Katalin, aki azt vizsgálta meg, milyen szerepet játszott Burgenland az európai „porondon” az első világháborút követő néhány évben. *A Burgenland az európai politikában (1918-1921)*. *Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971 (pp 193)* munkában a szerző bemutatja a terület hovatartozása ügyében tett osztrák-magyar formális és informális lépéseket, illetve érintkezési pontokat.

Külön kell szólnunk a hatvanas évek végén megjelenő, a két világháború közötti magyar külpolitikát feldolgozó első szintézisről *Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969 (pp 374)* címmel.¹⁰¹ A szerző forráskiadásokra, szakmonográfiákra, visszaemlékezésekre és saját alap kutatására alapozva foglalta össze a negyed század magyar külpolitikáját. A két világháború közötti magyar külpolitika vonatkozásában alapvető szemléletváltást tükröz, mert mint írja „*Egy ország külpolitikáját alapvetően mindig nemzetközi helyzete és belső rendszere határozza meg. Emellett azonban az sem elhanyagolható tényező, hogy milyen előzmények vezettek az adott nemzetközi és belpolitikai szituáció kialakuláshoz, milyen élmények, társadalmi és politikai tapasztalatok rögződtek helyes vagy torz tamulásgként az államot alkotó nemzet tudatában általában és a hatalom birtokosainak tudatában különösen*”¹⁰². Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását a belső feszítő erők centrifugális mozgásában látta, szerinte ezt a változást a nemzetközi erőviszonyok, a katonai események csak segítették érvényesülni. A trianoni békeszerződést azon az alapon tartotta igazságtalannak, hogy a nagyhatalmak az etnikai elveket nem vették figyelembe és a magyar külpolitika hibája, hogy „Az

⁹⁹ Ennek folytatásának is tekinthető a nyolcvanas évek végén megjelenő Ádám Magda: *A kisantant és Európa 1920-1929*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989 kötet.

¹⁰⁰ Vö. Romsics Ignác: *Történetírásunk a két világháború közötti korszakról 1918-1945...453. o.*

¹⁰¹ Az utolsó (harmadik) javított kiadása, 1988-ban látott napvilágot: Juhász Gyula: *Magyarország külpolitikája 1919-1945*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.

ellenforradalmi Magyarország külpolitikájának kezdettől fogva az integrális revízió volt a célja, nem pedig az etnikai elven esett csorbák jóvátétele.”¹⁰³. A külpolitikai cél megvalósítása pedig „valójában azt a célt is szolgálta, hogy elterelje a figyelmet a rendszer szociális és társadalmi elmaradottságáról, politikai berendezkedésének reakciós jellegéről”¹⁰⁴. Itt még kísért – mégha árnyaltan is – Zsigmond László korábban említett tézise, ennek ellenére a két világháború közötti magyar külpolitika tanulmányozásához alapmunkának számít.

Juhász Gyula szintézisében a szovjetellenesség már nem külpolitikai cél, a magyar külpolitikának ez a vonása munkájában már valós helyi értékeknek megfelelően jelenik meg. Miközben elismeri a külpolitika bizonyos fokú belpolitikai determináltságát, vagyis azt, hogy a külpolitikai célok és ezek végrehajtásához rendelt eszközök választása nem csak a nemzetközi helyzetre adott reflexiók függvénye, hanem a belső-politikai döntések eredménye is, de ezt nem hangsúlyozza túl.

Juhász Gyula interpretációjában a magyar külpolitika célja tehát nem más, mint törekvés a revízióra, de a rendszer zártsága nem tette lehetővé azoknak a „józan elemeknek” az érvényesülését, akik képesek voltak különbséget tenni a „leválásra érett területek és az igazságtalanul elszakított területek között”¹⁰⁵. Ezzel cezúrát vont az elcsatolt területek között és felveti, hogy a magyar külpolitika fő törekvésének, a revíziónak esetleg lehetett bizonyos igazságtartalma. A kötet alapvetően a magyar külpolitika mozgásterének fokozatos leszűküléséről szól, ami – a szerző szerint – a nemzetközi erőter függvénye volt.

Juhász az úgynevezett „Szent-Iványi kéziratból” részeket iktatott be munkájába. A szintézis nagy hiányossága, hogy nem alkalmaz lábjegyzeteket. Ezt igyekszik pótolni a kötet végén fejezetenként is található irodalomjegyzék, de a felhasznált források így is visszakereshetetlenek.

Juhász szintézisével egy időben jelent meg *Karsai Elek: Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek. Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1969 (pp 525)*, ami inkább a népszerűsítő történeti munkák közé tartozik. A könyv a Kossuth Rádióban 1965 és 1966 között elhangzott előadássorozat alapján készült. A szerző-előadó bemutatja a magyar történetírás legújabb eredményeit a párizsi béketárgyalásoktól a Bethlen-kormány utolsó időszakáig, azonban a kötet aránytalan, a húszas évek első két éve a hangsúlyos, a többi már kevésbé.

¹⁰² Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969, 7. o.

¹⁰³ Uo. 67. o.

¹⁰⁴ Uo. 69-70. o. Vö. Romsics Ignác: Történetírásunk a két világháború közötti korszakról...362-363. o.

¹⁰⁵ Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969, 69. o.

Eközben tovább folytatódott *A Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945* kiadványsorozat, aminek újabb kötete 1970-ben látott napvilágot *Magyarország külpolitikája 1938-1939* címmel (*A sorozat szerkesztője Zsigmond László. Összeállította és sajtó alá rendezte Ádám Magda. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970 III. kötete (pp 809)*), amit azonban időben megelőzött a IV. kötet kiadása.¹⁰⁶ Az Ádám Magda által összeállított válogatás az 1938. november 2-től 1939. március 31-ig terjedő időszakra vonatkozó diplomáciai iratokat tartalmazza. Középpontjában a Németország és Magyarország Csehszlovákiával kapcsolatos politikáját, a szlovák és kárpát-ukrán kérdésben jelentkező ellentéteiket, a magyar-lengyel közös határ létrehozására irányuló magyar és lengyel törekvéseket, valamint a Csehszlovákia megszállásával kapcsolatos eseményeket megvilágító dokumentumok állnak. Képet nyújt az általános európai helyzetről és bemutatja Magyarország kapcsolatait a nyugati hatalmakkal, fokozatos közeledését a háborús blokkhoz, csatlakozását az Antikomintern Paktumhoz és összeütközését Szovjetunióval.

A kötet szerkesztője hangsúlyozza a magyar-német szembenállást a kárpát-ukrán kérdésben (1938. november 3. – 1938. november 30.), a magyar-német és magyar-csehszlovák ellentétek kiéleződését, Csáky külügyminiszter németországi látogatását, Magyarország csatlakozását az antikomintern paktumhoz (1938. december 1 – 1939. február 28.), illetve Magyarország külpolitikáját Kárpát-Ukrajna megszállásának időszakában (1939. március 1. – 1939. március 31.). Számos irat kerül közlésre a magyar Külügyminisztérium anyagaiból a müncheni egyezményre vonatkozóan is, és a válogatás kiemeli a megegyezés hatását a magyar külpolitikára.

A Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945. Magyarország külpolitikája a II. világháború kitörésének időszakában 1939-1940. A sorozat szerkesztője Zsigmond László. Összeállította és sajtó alá rendezte Juhász Gyula. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962, IV. kötet (pp 892), amely az 1939. március 19-től 1940. május 10-ig terjedő időszak diplomáciai iratait tartalmazza, – a szerkesztő szándéka szerint – lehetőleg a magyar kormány külpolitikájának teljes keresztmetszetét megadva. A magyar külpolitika Közép-Európában a második világháború kirobbanásakor betöltött helyéből és szerepéből adódóan azonban bizonyos témák kiemelkednek. A kötet részletesen foglalkozik a lengyel kérdéssel, s ezen belül a lengyel-magyar viszonyral, a magyar kormány Romániával szembeni revíziós politikájával, a közép-európai semleges blokk kérdéseivel. A kötet nagyobb egységei: A danzigi kérdés

¹⁰⁶ Mi megtartottuk a kötetek sorozatszámozását.

napirendre tűzése, az angol-lengyel megállapodás és Romániának nyújtott angol-francia garancia, Teleki Pál miniszterelnök és Csáky István külügyminiszter római megbeszélései (1939. március 19. – április 28.); Hitler április 28-i beszéde Teleki Pál és Csáky István berlini útja, német-olasz szövetségi szerződés, német-lengyel viszony és Magyarország (1939. április 28 – június 10.); Az angol-francia-szovjet tárgyalások és a német-angol kiegyezési kísérletek, a danzigi kérdés, magyar-román és magyar-jugoszláv viszony, a magyar kormány álláspontja német-lengyel háború esetére (1939. június 10. – augusztus 10.); A nemzetközi válság csúcspontja, a második világháború kitörése, Magyarország külpolitikai törekvései a háború kirobbanásának napjaiban (1939. augusztus 10. – szeptember 3.); Lengyelország lerohanása és Magyarország, Hitler októberi 6-i békeajánlata a nyugati hatalmaknak, német-magyar gazdasági tárgyalások (1939 szeptember 3. – október 6.); Az úgynevezett „furcsa háború”, a szovjet-finn háború, a közép-európai semleges blokk terve és a magyar kormány külpolitikája, Csáky István külügyminiszter velencei tárgyalásai, a Balkán szövetség államainak belgrádi értekezlete (1939. október 7. – 1940. február 9.); Summer Welles európai körútja, a nyugati hadjárat előkészítése, Dánia és Norvégia megszállása, Teleki Pál miniszterelnök római útja és levele Hitlerhez 1940. február 10. – május 10.).

A sorozat utolsó kötete már a nyolcvanas évek elején látott napvilágot: *Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945. Magyarország külpolitikája a nyugati hadjáratról a Szovjetunió megtámadásáig 1940-1941. A sorozat szerkesztője Zsigmond László. Összeállította Juhász Gyula. Sajtó alá rendezte Juhász Gyula és Fejes Judit. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982 V. kötet (pp 1427)*, ami a német hadsereg nyugati hadjáratának kezdetére és a Szovjetunió elleni magyar hadüzenet közötti időszakra vonatkozó diplomáciai iratokat tartalmazza. A források egyértelművé teszik, hogy tizennégy hónap alatt a magyar külpolitika függetlenségének megőrzése mellett és miatt, az idő haladtával mindinkább elkötelezte magát Németország mellett. Ennek a folyamatnak a fontosabb állomásai a második bécsi döntés és Magyarország csatlakozása a háromhatalmi egyezményhez, a jugoszláv-magyar barátsági szerződés megkötése és megszegése, a Szovjetunió elleni magyar támadás előkészítése. A szerkesztők Magyarország és külpolitikájának Közép-Európában betöltött helyéből és szerepéből következően bizonyos témákat kiemelnek és ezek hangsúlyos szerepet kapnak a kötetben. Részletesen foglalkoznak például a magyar-román viszony alakulásával és ezzel összefüggésben a területi revízió problematikájával, a jugoszláv-magyar kapcsolat alakulásával, illetve a két ország külpolitikájában Németország jelentőségével, majd Magyarország háborúba lépésének kérdéskörével.

A kötet összeállítását a szerkesztők számára megnehezítette, hogy a Külügyminisztérium 1940-1941-es rezervált politikai irataiból hiányzik a német-magyar, szovjet-magyar és a brit-magyar viszony, amelyeket csak részben sikerült pótolni. Hiányoznak a kötetből, – mint a szerkesztő is írja – a második bécsi döntés tárgyalásainak jegyzőkönyvei, Teleki Pál 1940 novemberi tárgyalása Hitlerrel, hiányosak Bárdossy László Berlinben tett bemutatkozó látogatására vonatkozó iratok, s nem maradt fenn Horthy Miklós 1941 májusában Hitlernél tett utazásának jegyzőkönyvei sem. A szerkesztők a „fehér foltokat” Szent-Iványi Domokos főleg a német-magyar kapcsolatokra vonatkozó kéziratával pótolta, aminek megbízhatósága a fennmaradt okmányok alapján igazolható. A magyar iratanyag helyettesítésének másik eszközét is alkalmazták: a lábjegyzetben megjelölték a külföldi forráskiadványok megfelelő okmányait és szükség esetén ott részleteket is közöltek. Ahol lehetőség volt a kötetben megjelenő okmányokat összevetették más külföldi és hazai forráskiadványokban szereplő iratokkal és erre jegyzetben utaltak.

Egy-egy korszak megragadásához nélkülözhetetlen források a korabeli naplók, feljegyzések, illetve ezek alapján utólag írt emlékiratok. A memoárirodalom szubjektív műfaj, amit a szerző többé-kevésbé öngazolásnak szán. Az események tanúi különböző területen dolgoztak, éltek, más-más személettel rendelkeztek, esetleg az ország irányításában vettek részt vagy csupán a történések sodrában szemlélők voltak. Ebből következően a visszaemlékezések minősége és használhatósága eltérő, azonban kiválóan felöltözteti az objektív adatokat, a tények adta „csontvázat” „organikusan” töltik ki. A szemtanúk és az események cselekvő részeseinek állításait egymással és a forrásokkal összevetve fontos információkat nyújtanak a történetírás számára. Az 1970-es években kezdetét vette a memoárok módszeres kiadása¹⁰⁷, a katonatisztek visszaemlékezései közül említhetjük Kádár Gyulát, aki terjedelmes munkájával nyújt betekintést a magyar katonai felsőbb vezetés mindennapjaiba, illetve felhívta a figyelmet arra, hogy a második világháború után a magyar kormányok a német megszállás rémével viaskodtak (*A Ludovikától Sopronköhidáig. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978, (pp 828)*). Shvoy Kálmán altábornagy – aki a harmincas évek elejétől politikai szerepet is vállalt – naplójában (*Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918-1945. Sajtó alá rendezte, a bevezető szöveget írta, magyarázó jegyzetekkel ellátta Perneki Mihály. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983 (pp 363)*) az események részeseként jellemzi a korszak vezető alakjait, csoportjait, és mint vérbeli katona élénk figyelmekkel kíséri a második világháború hadi eseményeit is. Lakatos Géza és Henneyi Gusztáv

¹⁰⁷ Nemeskéri-Kiss Sándor nyugalmazott követ visszaemlékezései *Röptében (Egy magyar diplomata emlékeiből)* címmel már 1940-ben megjelent.

vezérezredek visszaemlékezései Sipos Péter és Glatz Ferenc kezdeményezésére indult Európa-História sorozatban jelentek meg. Lakatos Géza 1944. augusztus vége és október közepe között Magyarország miniszterelnöke volt, aki előzetes fegyverszünet megkötése érdekében kapcsolatba lépett Moszkvával és megbízottai aláírták Szovjetunióval a fegyverszüneti megállapodást. (*Ahogy én láttam. Európa-História Kiadó, Budapest, 1992 (pp 449)*). Henney Gusztáv az első világháború vezérkari tisztje, 1919 augusztusától katonai hírszerző, majd katonai attaséként működött Belgrádban és Athénben. A hírszerző osztály vezetőjeként betekint nyújt a marseille-i gyilkosság körülményeibe és a jugoszláv-magyar konfliktusba is. A Lakatos-kormány külügyminisztere visszaemlékezéseiben írja le (*Magyarország sorsa Kelet és Nyugat között. Egy volt magyar királyi külügyminiszter visszaemlékezései. Európa-História Kiadó, Budapest, 1992 (pp 307)*) személyes tapasztalatait, Magyarország 1944-es – az általa is átláthatatlannak tűnő – bel- és külpolitikai helyzetét. Ezen kívül olvasatunk a németországi magyar emigráció életéről, politikai tevékenységéről is. A katonatiszt és később diplomata Andorka Rudolf (Rezső) ezredes naplója még a hetvenes években látott napvilágot (*A madridi követségtől Mauthausenig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978, (pp 343)*). A napló műfajából következően is és Andorka szándéka szerint célzatosan nem az utókornak szánta feljegyzéseit, hanem leginkább önmagának, emlékeztetőül írta le az eseményeket. Így, a naplóból olvasható válogatás a harmincas évek végi spanyol-magyar kapcsolatok alakulásán kívül jó keresztmetszetet kínál a negyvenes évek eleji Magyarországról is. A nyolcvanas évek elején Pritz Pál a bécsi levéltárban bukkant Hory András emlékirataira, ami 1987-ben került ki a nyomdából: *Hory András: Bukaresttől Varsóig. Sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt írta, magyarázó jegyzetekkel ellátta Pritz Pál. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987 (pp 493)*. A karrierdiplomata Hory Bukarestben szervezte meg a magyar képvisellet, majd Belgrádban, Varsóban, Rómában teljesített szolgálatot, később pályáját a Külügyminisztériumban folytatta. A kéziratos visszaemlékezésből Pritz Pál összeállított egy kötetet, ami jól hasznosítható a korszak diplomácia és külpolitika története iránt behatóbban érdeklődők számára, ezen kívül a korabeli középosztály soraiból kikerülő diplomata egykorú felfogásába is betekintést nyerünk. Hory emlékiratával egy időben jelent meg Újpétery Elemér: *Végállomás Lisszabon. Hét év a magyar királyi külügy szolgálatában. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1987 (pp 546)*. Hory András mértéktartó emlékiratához képest Újpétery visszaemlékezésében tetten érhető az erőteljes öngazolás, s a levéltári forrásokkal egybevetve a szerző, ahol szükségesnek látta erőteljesen torzította szerepét, illetve pozitív képet festett önmagáról.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Például 1944. március 19-e után, Wodianer Andor lemondása után Újpétery Elemér vette át a lisszaboni

A politikai főszerelei és a diplomaták egy része is szorgos memoáíró volt. A már korábban említett Európa-História sorozatban jelent meg Horthy Miklós és Kállay Miklós visszaemlékezése. *Horthy Miklós: Emlékirataim. Európa-História Kiadó, Budapest, 1990 (pp 420)* első kiadása 1953-ban Buenos Aires-ben jelent meg, második kiadás 1974-ben Torontóban látott napvilágot. Horthy visszaemlékezését menye, Edelsheim Gyulai Ilona segítségével vetette papírra, ami a téma iránt érdeklődő számára közelebb hozza a két világháború közötti korszakot. Kállay Miklós miniszterelnök is emigrációban írta meg memoárját, aminek középpontjában a Kállay-kormány tevékenysége áll: *Magyarország miniszterelnöke voltam 1942-1944. Európa-História Kiadó, Budapest, 1991, I-II. kötet (pp 316 és 379)*. Kállay interpretációja szerint 1943 nyaráról 1944 tavaszáig az angolszász hatalmakkal folytatott előzetes fegyverszüneti tárgyalások a katonai helyzet miatt nem vezettek eredményre. Azt is megtudhatjuk, hogy a második világháborúban semleges országokban zajló megbeszéléseken a magyar megbízottak tárgyalási alapja a Trianon utáni politikai és területi változások voltak. Ezen kívül betekintést nyerünk Kállay Miklós és sorstársainak mauthauseni megpróbáltatásiba, illetve szabadulásának körülményeibe is. A diplomaták közül Ullein-Reviczky Antal, Barcza György és Szegedy-Maszák Aladár visszaemlékezései is az Európa-História sorozat gondozásában jelentek meg. Ullein-Reviczky Antal (*Német háború–oroszbéke. Magyarország drámája. Európa-História Kiadó, Budapest, 1993 (pp 323)*) a Külügyminisztériumban propaganda feladatokat látott el, majd stockholmi követség vezetője volt.¹⁰⁹ Jelentős szerepet vállalt az angolszász-magyar előzetes fegyverszüneti tárgyalásokban, amire vonatkozóan memoárjában Ullein-Reviczky is kitér. Ezen kívül, nyomon követhetjük az eseményeket az első bécsi döntéstől a Kállay-kormány létrejöttéig, Ullein-Reviczky „szemüvegén keresztül”. Barcza György terjedelmes emlékiratát Ausztráliában vetette papírra (*Diplomataemlékeim 1911-1945. Európa-História Kiadó, Budapest, 1994, I-II. kötet (pp 586 és 430)*). Barcza nem csak kitűnő diplomata, hanem igen jó előadó is. A korábbi ballhausplatz-i diplomata¹¹⁰ a Horthy-korszakban már vatikáni, majd londoni követ finom jellemrajzaival, eseménytörténeti elemzéseivel színes palettán mutatja be korát az olvasó számára. Személyes ismerőse Eugenio Pacelli bíboros, a későbbi XII. Pius pápa, de fogadta őt Benito Mussolini vagy VI. György angol király is. Nagy-Britannia és

követség vezetését. A szerző visszaemlékezésében önmagának szerepet szán a Kállay Miklós és körének az angolszász hatalmakkal történő lisszaboni kapcsolatfelvételtől, holott ezt a források nem igazolják. A Magyar Országos Levéltárban fellelhető diplomáciai iratok és a visszaemlékezés között számos szemléletbeli különbség is kimutatható.

¹⁰⁹ Ullein-Reviczky Antal 1936 és 1938 között a zágrábi konzulátus vezetője, majd 1943 szeptembere és 1944 márciusa között Stockholmban a követség vezetőjeként a svéd és norvég kormányhoz is akkreditálva volt. Vö. A dolgozat *Országok* kimutatásait, illetve a CD-ROM melléklet keresőprogramjában „Ullein” determinánst.

Magyarország diplomáciai kapcsolatainak megszűnése után hazatért és kereste az utat Magyarország számára, hogyan kerülhetne ki a náci Németország gravitációjából. Barcza György megszervezte 1944. március 19-e után lemondott magyar diplomatákból álló úgynevezett Követi Komitét, ami nem ismerte el a Sztójay-kormányt. Mindezekre részletes leírást olvashatunk Barcza memoárjában. Barczához hasonló kvalitásokkal rendelkezik Szegedy-Maszák Aladár, aki a harmincas évek elején Berlinben szolgált, majd Kállay Miklós miniszterelnöksége idején a Külügyminisztérium politikai osztályának vezetője volt. A szociális problémák iránt érzékeny fiatal diplomata, Szegedy-Maszák emlékirata (*Az ember ősszel visszanéz...Egy volt magyar diplomata emlékirataiból. Európa-História Kiadó, Budapest, 1996, I-II. kötet (pp 511))*) nem pusztán eseménytörténeti beszámoló, hanem egyben önvizsgálat is: a korábbi önmaga és az utóbb megismert realitás szembesítése egymással, már-már önkínzó vizsgálata. A Moszkvában akkreditált magyar követ, Jungerty-Arnóthy Mihály naplója (*Moszkvai Napló. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989 (pp 379))*) a szovjet-magyar viszony alakulásába vezeti be az olvasót, amiből megtudhatjuk, hogy a szovjet és a magyar külpolitika irányítói mikor és milyen formában közeledtek vagy távolodtak egymástól.

Mindezekon kívül a szerzőket (abc-sorrendben) jelezve alkothatunk képet a korszakra vonatkozó, nyomtatásban is megjelent memoáirodalomról: Bethlen Antal, Boroviczeny Aladár, Garami Ernő, Nagy Vince, Lehár Antal, Nyisztor Zoltán, Prohászka Ottokár, Prónay Pál, Serédy Jusstinián.

Az Osiris Kiadó Millenniumi Magyar Történelem Politikai Gondolkodók című sorozatában eddig Bethlen István, Teleki Pál és Gömbös Gyula válogatott politikai írásait és beszédeit jelentette meg. Romsics Ignác Bethlen Istvánt elsősorban, mint politikai gondolkodót kívánja bemutatni (*Bethlen István válogatott politikai írások és beszédek. Szerkesztette és az utószót írta Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 2000 (pp 462))*). Romsics a kötetben túlnyomórészt Bethlennek azokat a beszédeit és írásait válogatta, amelyek általánosabb politikai tartalmakat is hordoznak. Romsics a közölt szövegek alapján ábrázolja az erdélyi magyar nemzetiségpolitikust, a konzervatív embert, a miniszterelnököt, a politikust és gondolkodót, a külpolitikai megfigyelőt és elemzőt.

Ablonczy Balázs Teleki Pál¹¹⁰ gondolkodásáról nyújt keresztmetszetet (*Teleki Pál válogatott politikai írások és beszédek. Szerkesztette és az utószót írta Ablonczy Balázs. Osiris Kiadó, Budapest, 2000 (pp 565))*). Ablonczy különbséget tesz a forradalmak előtti és utáni politikus között. Véleménye szerint 1918 előtt és után Teleki Pál szellemi habitusát a konzervativizmussal lehet legpontosabban jellemezni. 1918 előtti szociálkonzervativizmusa –

¹¹⁰ 1920 előtt Bécsben, Athénban látott el diplomáciai szolgálatot.

írja Abloczi Balázs – később új elemekkel gazdagodott, sokkal hangsúlyosabbá vált érvelésében a nemzethez való viszony. A szerkesztő válogatásában a politikai- és eszmetörténeti, a revíziós, a kül- és nemzetiségpolitikai, az államelméleti, közigazgatási, nemzetnevelési és fontosabb belpolitikai témák (zsidókérdés, földkérdés) közreadott írások és beszédek alapján alkothatunk képet Teleki Pálról.

Ugyancsak az Osiris Kiadó Milleneumi sorozatában látott napvilágot *Gömbös Gyula válogatott politikai beszédek és írások (Szerkesztette és az utószót írta Vonyó József. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, pp 792)* című kötet. A szerkesztő azért vállalkozott Gömbös Gyula szövegeinek kiadására, mert a két világháború közötti politikai élet meghatározó személyisége volt – írja Vonyó József – , illetve már a kortársak és az utókor körében is szélsőséges vélemények csaptak össze körülötte.¹¹¹ A szakmai diskurzusokhoz nem állt rendelkezésre könnyen áttekinthető válogatás Gömbös Gyula megnyilatkozásiból, ami „*egyben a tárgyilagos és megalapozott történeti vita kibontakozását hátráltatta*”¹¹². Vonyó József négy kérdést emel ki, amelyek körül leginkább megoszlanak a vélemények: (1) Mi volt a fajvédelem célja, lényege, milyen helye volt abban az antiszemitizmusnak? (2) Miként képzelte el Gömbös Magyarország politikai berendezkedését, avagy akart-e diktatúrát? (3) Követője, netán másolója volt-e Gömbös a fasisztának nevezett diktátoroknak? (4) Alapjaiban változtak-e nézetei politikai törekvései a fenti kérdésekben 1928, illetve 1932 után? A szerkesztő reményei szerint az olvasó ezekre a kérdésekre is választ kap a válogatásból.

Újabban jelent meg Gergely Jenő összeállításában Antal István emlékiratai (*Gömbös Gyula hatalomra kerülése és kormányzása 1932-1936. Antal István sajtófőnök emlékiratai. A kötetet szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta, az annotált névmutatót összeállította Gergely Jenő. Palatinus Kiadó, Budapest, 2004 (pp 568)*). Antal István, a Gömbös Gyula miniszterelnök melletti „szürke eminenciás” sajtófőnök visszaemlékezései az 1930-as évek bel- és külpolitikai történéseire vonatkozik. A Gergely Jenő által közreadott emlékiratok előtt a szerkesztő bemutatja Antal István életútját, politikai-közéleti pályáját, amelynek meghatározó mozzanata volt Gömbös Gyulával való kapcsolata. Maguk az emlékiratok is Gömbös miniszterelnökségének idejére, az 1932-1936 közötti évekre terjednek ki.

A Budapesten akkreditált külföldi követek közül az amerikai követ, J. F. Montgomery iratait Frank Tibor jelentette meg (*Roosevelt követe Budapesten. John F. Montgomery bizalmas politikai beszélgetései 1934-1941. Kiadja Frank Tibor. Corvina Kiadó,*

¹¹¹ Gömbös Gyula válogatott politikai beszédek és írások (Szerkesztette és az utószót írta Vonyó József. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 701-702. o.

¹¹² Uo. 702. o.

Budapest, 2002 (pp 351)). A követ tárgyalásai a magyar kormányok vezetőivel, a külpolitika irányítóival, közéleti emberekkel és a budapesti diplomáciai testület tagjaival tovább árnyalja a magyar külpolitikáról kialakult képet, véleményeket. Frank Tibor szerint az amerikai követet Eckhardt Tibort szerette és barátjaként kezelte, J. F. Montgomery Kánya Kálmánra felnézett, Apor Gábort kedvelte és Bethlen Istvánt, illetve Teleki Pált becsülte.

A levéltári kutatások és az ezek alapján megjelenő tanulmányok, monográfiák, illetve a visszaemlékezések lehetővé tették a két világháború közötti évek magyar történetének összefoglalását. Az 1970-es években megindított, 10 kötetre tervezett Magyarország története a két világháború közötti korszakhoz képest megváltozott szemléletet volt hivatva reprezentálni.¹¹³ A szerkesztők és a szerzők a politikai rendszernek megfelelően a magyar történelem marxista szintézisét kívánták megalkotni. Az idő előrehaladtával az egyes kötetek hangvételében azonban változások tapasztalhatóak. Dolgozatunkban a már korábban említett alapkutatások és forráskiadványok alapozták meg a 10 kötetre tervezett sorozatnak, a két világháború közötti időszakot feldolgozó 8. kötetét: *Magyarország története 1918-1919, 1919-1945. Főszerkesztő Ránki György. Szerkesztők Hajdu Tibor, Tilkovszky Loránt. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976 (pp 1397)*. A munkát Ránki György főszerkesztésében, Hajdu Tibor és Tilkovszky Loránt jegyezte. Ránki az előszóban az 1918-as polgári demokratikus fordulatot megkésettnek, a Tanácsköztársaságot viszont túl korainak tartotta, hogy a „magyar történelem nagy függő kérdéseit megoldják”¹¹⁴. Az ellenforradalmi rendszer pedig „egyrészt szélsőséges konzervativizmusával, másrészt erőszakos, fasiszta jellegű társadalmi, politikai jellegű elnyomásával egy olyan zárt struktúrát teremtett, mely – legalábbis létesítésekor – mind társadalmi merevségét tekintve, mind az osztályuralom brutalitását figyelembe véve szinte egyedülálló volt Európában [...] a társadalom még élesebbé váló belső ellentmondásai és zsákutcái Trianon miatt a magyar nemzet jövőjébe vetett kételyekkel is párosultak. Az uralkodó politikai rendszer pedig úgy hirdetett kiutat, hogy a nemzeti problémákat csak a Duna-völgy új elrendezéséből, tehát külső tényezőkből kívánta levezetni”¹¹⁵. Az előszóban tehát Ránki György megadta a kötet „alaphangját”, mi szerint a Horthy-rendszer fasiszta jellegű és a külpolitika feladatát a belső problémák levezetésében látta. A kötet magán viseli keletkezésének ideológiai és politikai körülményein kívül a túl sok szerző egyenetlen teljesítményének jegyeit is. Az 1918. évi polgári forradalom korszakát

¹¹³ Vö. Hóman Bálint – Szekfü Gyula: Magyar Történet. Magyar Királyi Egyetemi nyomda, Budapest, I-V. kötet, 1935-1939

¹¹⁴ Magyarország története 1918-1919, 1919-1945...17. o.

¹¹⁵ Uo. 18. o.

Siklós András dolgozta fel, Hajdu Tibor írta a magyar Tanácsköztársaság történetét. A két világháború közötti nemzetközi problémákat Ormos Mária, illetve Incze Miklós foglalták össze. Az ellenforradalmi korszak gazdaságtörténeti vonatkozásait Ránki György és Berend T. Iván dolgozta fel. A húszas évek első felének bel- és külpolitikájával foglalkozó fejezeteket L. Nagy Zsuzsa, a húszas évek második felének időszakát Márkus László készítette el. A Gömbös-kormány időszakának belpolitikáját Kónya Sándor dolgozta fel. Az 1932 és 1944 közötti magyar külpolitikát Juhász Gyula írta meg. A hazai nemzetiségi kérdést és a szomszéd országok magyar kisebbségi politikájának problematikáját Tilkovszky Loránt foglalta össze.

Simon András szerint az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásának oka egyrészt a nemzetiségek elszakadási mozgalma, másrészt a nagyhatalmak szándéka volt. Az utóbbinak azonban – Simon szerint – kisebb a súlya. Ez egyben a magyar hegemoniához és a magyar birodalmi gondolathoz ragaszkodó magyar kormányok bukását is okozta. Az új önálló államok kialakulása mindenütt viszonylag békés úton ment végbe, ennek oka az volt – írja Simon – hogy a hevesen fellángoló tömegmozgalmaktól való félelem, ami Szovjet-Oroszország közelsége folytán nagyon is reális veszélynek látszott, a nemzeti burzsoáziát és a központi hatalom szerveit együttműködésre szorította. A császári hatalom pedig a hadsereg bomlása következtében nem rendelkezett jelentős fegyveres erővel.

Bethlen István politikai stratégiája a revízióra és a Duna-medencei magyar hegemoniára irányult – írja Márkus László. Ezt a programot Bethlen a nemzetközi politikában történő mozgásra, a versailles-i békerendszerben támadt feszültségek növekedésére, tehát a külpolitikai tényezőkre alapította. Márkus ehhez hozzáteszi, hogy „*Bethlen a parlamentet külpolitikai „lepelnek” tekintette; valójában lenéző magatartást tanúsított iránta 10 esztendő kormányzása egész ideje alatt*”¹¹⁶. A kötetben olvashatjuk, hogy Bethlen elképzeléseiben a kisantant fellazítása, illetve felbomlasztása realitásként szerepelt. Az olasz-magyar szövetséget is elsősorban Jugoszlávia ellen tartotta célszerűnek, és Románia elleni elképzelések vezették a Szovjetunióval keresett kapcsolatokban is. A magyar diplomáciai apparátus munkájáról Márkus nincs jó véleménnyel, szerinte az a vonás volt uralkodó, hogy a jelentések, információk nagyrészt nem a realitást, hanem a kormányfő várakozásait tükrözték, dezinformálva a külügyminisztert és Bethlent is.

Juhász Gyula véleménye szerint Gömbös Gyula és csoportja „*a totális fasiszta diktatúra kiépítésében kereste a kormányzati válságból kivezető utat*”¹¹⁷, s programjához agresszív külpolitika tartozott. A kormány külpolitikai célját pedig – a bethleni koncepció

¹¹⁶ Uo. 545. o.

¹¹⁷ Uo. 675. o.

folytatásaként – a trianoni békeszerződés revíziójában és a magyar állam Duna-völgyi vezető szerepében látta. Az olasz-német tengely létrejöttével, Németország felé billent el az erőviszony, így 1936–1937-től a Magyarországra nehezedő német nyomást nem lehetett Olaszországgal ellensúlyozni. Juhász tehát itt megismétli a *Magyarország külpolitikája 1919-1945* című munkájában már korábban is leírt koncepcióját, hogy Magyarország mozgástere a harmincas évek végére drámaian beszűkült.

Juhász Gyula a háborúhoz vezető utat, a Horthy-rendszer külpolitikai funkciójából és belpolitikai meghatározottságából vezette le. Véleménye szerint a háborúba lépés a magyar külpolitika determinánsai és ellentmondásainak a következménye. A magyar külpolitikának két funkciója volt, az egyik a békeszerződés revíziója, az elveszített területek visszaszerzése, a másik az ellenforradalmi rendszer politikai, társadalmi és hatalmi viszonyainak külpolitikai biztosítása. Juhász szerint a Horthy-rendszer konszolidációjának időszakában a revíziós politika, az integráns revízió hirdetése a rendszer belső tartását kívánta biztosítani, hiszen ezzel a társadalom minden tagjára hatást lehetett gyakorolni. Ezekben az években tehát, – állapítja meg Juhász – a külpolitika „rendszert biztosító” funkciója érvényesült. A harmincas évek második felétől a kormányok a hatalmat mindenáron kézben kívánták tartani, s a revízió mellett ez vált most már a fő programmá. Juhász Gyula elemzését tovább folytatja, és az egymást követő Darányi-, Imrédy- és Teleki-kormány történetét vizsgálva egy különleges bel- és külpolitikai ritmus létrehozására hívja fel a figyelmet: *„Gömbös után minden új kormány mérsékeltebb kül- és belpolitikai programmal kezdte működését, mint ahová az előző kormány eljutott, de aztán rövid idő múltán elődjénél sokkal tovább ment a Németországgal való együttműködésben, s a belpolitikai életben is fokozódott a jobbratolódás.”*¹¹⁸. A jelenséget Juhász a rendszer zárt politikai konstrukciójával magyarázza. A politikai ellenzék, a baloldal és a szélsőjobboldal is a céljai megvalósítását, hatalomra kerülését a külső, nemzetközi tényezők hatásától várta, illetve a revízió megvalósulása is a nemzetközi körülmények alakulásától függött. Ebből következően a nemzetközi erőviszonyok változásai a bel- és külpolitikai mozgásteret jelentősen leszűkítették. Amikor egy-egy kormány politikája a külső német a belső szélsőjobboldali nyomás következtében túlságosan jobbra csúszott, ekkor következett be a kormánybuktatás. Juhász konklúziója szerint a harmincas évek második felétől *„Magyarországon a belpolitika nagyon nagy mértékben alárendelődött a külpolitikának”*¹¹⁹.

¹¹⁸ Uo. 1051. o.

¹¹⁹ Uo. 1053. o.

A német dokumentumok magyarországi közlése után tovább folytatódott a magyar külpolitikára vonatkozó külföldi forráskiadványok megjelentetése. Ezt reprezentálja például *A vatikáni magyar követ jelentéi. Szerkesztette B. Lőrincz Zsuzsa. Budapest, 1969 (pp 374)*, illetve a *München 1938. Diplomáciai és politikai dokumentumok. A kötetet összeállította, a bevezetőt írta és a jegyzeteket készítette: Harsányi Iván, Jemnitz János, Székely Gábor. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988 (pp 283)* című kötetek. Az utóbbi kiinduló pontja a müncheni egyezmény és a hozzá csatlakozó megállapodások. A szerkesztők fontosnak tartották bemutatni az egyezmény előzményeit és következményeit legfőképpen a politikai és diplomáciai irások alapján. A kötet összeállítóinak sikerült megoldani a nehéz feladatot, hogy nagyhatalmak és Közép-Európa országainak válogatott periodikájából vagy pártjának nyilatkozatából egy-egy szöveggel ábrázolják a müncheni egyezményre adott különböző válaszokat. A politikai irások esetében, azonban többségben vannak a baloldali vélemények. A kötetben a diplomáciai jellegű iratok mellett megtalálhatók a nagyhatalmak területén működő cseh, bolgár kommunista pártok véleménye is.

A moszkvai magyar követség jelentései 1935-1941. Szerkesztő Peter Pastor. Az előszót írta Juhász Gyula. Századvég Kiadó-Atlantisz Kiadó, Budapest, 1992 (pp 388), moszkvai magyar követség 1935 és 1941 közötti politikai jelentései bizonyos vonatkozásaiban kiegészítik a fent már tárgyalt, öt kötetben megjelent *Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945* című sorozatot. A Magyar Országos Levéltár iratanyagából csaknem teljesen hiányoznak a szovjet-magyar viszonyokra vonatkozó dokumentumok. A kötet Moszkvából a berni magyar követségre küldött okmányokból ad válogatást, amit jelenleg a Columbia Egyetemen őriznek. A szerkesztő azokat a jelentéseket válogatta, amelyek információkat nyújtanak a Szovjetuniónak Magyarország szomszédaihoz, illetve más olyan hatalmakhoz fűződő kapcsolatairól, amelyek befolyásolhatták a magyar külpolitika alakulását, másrészt, amelyek bemutatják a szovjet külpolitikára kiható szovjet belpolitikai fejleményeket.

A hatvanas évek kulturális politikáját fokozatos liberalizáció jellemezte, ami a történeti kutatások terén abban is megmutatkozott, hogy a magyar történészek szabadabban utazhattak Nyugat-Európába és az amerikai kontinensre. Itt részt vehettek nemzetközi konferenciákon, illetve levéltárakban, diplomáciai archívumokban kutathattak.¹²⁰ Mindezek eredményeként ismertebbé váltak a hazai történetírás eredményei, ezzel párhuzamosan a külföldi levéltári források, illetve a hazai diplomáciatörténet-írás új „munícióhoz” juthatott.

¹²⁰ Vö. Romsics Ignác: A két világháború közötti magyar külpolitika megítélésének változásai...364. o.

A külföldön végzett kutatómunka eredményeképpen látott napvilágot – L. Nagy Zsuzsa monográfiája után nem egészen húsz évvel később – Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918-1920. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1983 (pp 451)*, ami új megközelítésből – nagy visszhangot kiváltva – vizsgálta a trianoni békeszerződést és előzményeit, és a korábbi „kanonizált” megállapításokat a francia külügy- és hadügyminisztérium levéltáraiban végzett alapkutatásaiból származó forrásokkal cáfolta. A francia politikának nem tulajdonít döntő, csaknem kizárólagos szerepet az 1918-1919-es közép-európai eseményekben. Úgy véli, hogy a békekonferencián a francia kormány az angolszász szövetségeseivel kialakított közös álláspont alapján járt el mindazon ügyekben, amelyek egyáltalán a békekonferencia elé kerültek. Mint már korábban említettük, L. Nagy Zsuzsa munkájában jelezte ennek lehetőségét, ő azonban nem erre helyezte a fő hangsúlyt. Ormos Mária kiemeli azt is, hogy az angolok és amerikaiak elismerték Franciaország elsőrendű érdekelttségét a térségben, amit megalapozott a jelen lévő francia katonai erő, így Közép-Európában Franciaországra hárult a konferencia zsandárának szerepe. Felülvizsgálta a francia politika és a magyar belpolitika egymáshoz való viszonyát, s megállapította Párizs alapkoncepciója nem volt más, mint az Osztrák–Magyar Monarchia romjain létrejövő új államok, illetve a vele szövetséges régi országok támogatása. Az alapkoncepción nem változtatott sem a magyar demokrácia stabilizálásához fűződő francia érdek, a Tanácsköztársaság megdöntésére tett erőfeszítés, sem az ellenforradalmi rendszerhez fűződő érzelmek.¹²¹

Ugyancsak a külföldön végzett kutatások eredményének tekinthető Arday Lajos: *Térkép csata után. Magyarország a brit külpolitikában 1918-1919. Magvető Kiadó, Budapest, 1990 (pp 358)* publikációja.¹²² Arday a brit levéltárakban végzett alapkutatások alapján dolgozta fel az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásának okait, illetve London törekvését az európai status quo megvalósítására. Arday Lajos annak a folyamatnak adja anatómiáját, mely Trianonhoz vezetett, s a források alapján arra a megállapításra jut, hogy a brit politika leglátványosabb és legtartósabb eredménye Horthy Miklós kormányzóvá választása volt Magyarország 20. századi történelmében.

Már többször utaltunk arra a tényre, hogy a magyar Külügyminisztérium iratainak egy része megsemmisült a második világháború alatt. Így a Kállay Miklós és bizalmasainak angolszász béketapogatózási tárgyalásairól szóló információk Magyarországon töredékesen

¹²¹ A kötet recenziójára újabban lásd Lator László: Trianon a francia dokumentumok alapján. (Ormos Mária: *Padovától Trianonig*. Kossuth, Budapest, 1983) In. Szidiropulosz Archimédész: *Trianon utóélete*. Házból-hazából kirekesztett (Irodalmi szemle). XX. Század Intézet, Kairosz Kiadó, 2003, 175-186. o.

¹²² Arday Lajos kézírata 1977-re elkészült, amit kandidátusi értekezéséként megvédett, de csak 1990-ben jelent meg.

maradtak fenn. Amikor lehetővé vált, hogy a magyar történészek idegen országokban alapkutatásokat végezzenek, világosabbá vált Kállay Miklós miniszterelnök és szűk körének kapcsolatfelvétele az angolszász hatalmakkal, illetve képet kaphattunk a háború utáni brit és amerikai béketervekről Magyarországra vonatkozóan. Ezt reprezentálja elsőként Juhász Gyula munkája. Juhász a Foreign Office irattárában végzett kutatásaira alapozva publikálta a *Magyar-brit titkos tárgyalások 1943-ban. Összeállította, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta Juhász Gyula. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978 (pp 321)* forrásgyűjteményt. A dokumentumokból nyomon követhető miként alakult ki a brit kormány álláspontja 1943-ban a magyar közeledésről, a szövetséges hatalmak álláspontjai hogyan formálódtak Magyarországról, illetve Kállay megbízottai hol, milyen jellegű tárgyalásokat folytattak az angolszász hatalmak képviselőivel. A dokumentumokból világossá válik, hogy London a katonai helyzet függvénye (balkáni partraszállás) és Magyarország feltétel nélküli megadása esetén volt hajlandó az előzetes fegyverszüneti megállapodásra. A magyar fél viszont katonai, területi és politikai feltételeket szabott, ráadásul az idő előrehaladtával a számba jöhető balkáni angolszász partraszállás lehetősége is egyre inkább gyengült. Az iratok az isztambuli, stockholmi, berni és lisszaboni kapcsolatfelvételtől adnak információt, amelyek jelentősen árnyalják Kállay Miklós külpolitikáját. Juhász Gyula interpretációjában Magyarország a „vonakodó csatlós”, az angolszász hatalmakkal kapcsolatot kereső ország.

A megkezdett kutatások nyolcvanas-kilencvenes években is tovább folytatódtak, átnyúlva az 1945 utáni harmadik historiográfiai szakaszba. A State Department dokumentumai alapján Romsics Ignác tette közzé az *Amerikai béketervek a háború utáni Magyarországról. Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának titkos iratai 1942-1944. Szerkesztette, a bevezetőt és a jegyzeteket írta Romsics Ignác. Typovent, Gödöllő, 1992 (pp 258)* című kötetet. A szerkesztő betekintést nyújt az amerikai külügyi hivatal Magyarországgal és a tervezett kelet-európai államszövetséggel kapcsolatos vitáiba, s a szóváltások kereshetőségében hogyan formálódott álláspontjuk, illetve az amerikai elnöknek tett ajánlásaik. Az olvasó pontos képet alkothat arról, hogy az amerikai külpolitika formálói hogyan képzeltek el a háború utáni Magyarországot. A szerkesztő a válogatott iratokat négy tematikus részre bontva adta közre: az első rész a tervezett kelet-európai államszövetséggel, a második Magyarország határaival, a harmadik Magyarország kívánatosnak tartott belső átrendezésével foglalkozik és az utolsó rész az elnök és a külügyminiszter számára összeállított végső ajánlásokat tartalmazza. Az iratokat földrajzi név- és személynévmutató, valamint egy bevezető tanulmány egészíti ki.

Bán D. András a Foreign Office háború utáni terveiről adott közre válogatást *Pax Britannica. Brit külügyi iratok a második világháború utáni Kelet-Közép-Európáról 1942-1943. Az iratokat közli, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Bán D. András. Osiris Kiadó, Budapest, 1996 (pp 228)* címmel. A kötetben közölt hét memorandum és az elsőhöz fűzött különböző referensi megjegyzések 1942 végén 1943 elején keletkeztek. *Az első Kelet-Európai konföderációk* címmel a legjelentősebb, aminek egyes részeit a brit külügyi szakértők különböző aspektusból vizsgálták meg. Ezek alapján képet kaphatunk a háború utáni londoni tervekről, hogyan formálódott a britek álláspontja a tervezett államszövetségről, azok hatáiról, nemzeti kisebbségeiről, a leendő konföderációk helyéről a kialakuló új nemzetközi politikai keretben. Kiderül az is, hogy már az iratok keletkezésének időpontjában számoltak a Szovjetunió megnövekvő katonai és politikai súlyával, hiszen figyelembe vették Moszkva lehetséges reagálásait a térségre vonatkozó brit elgondolásokban.

A magyar történetírásban a hagyományos kapcsolattörténeti munkákat kezdte felváltani a nemzetközi kapcsolatok kutatása.¹²³ A 20. századra vonatkozóan Ránki György végzett úttörő munkát a *Gazdaság és külpolitika. A nagyhatalmak harca a délkelet-európai gazdasági hegemoniáért (1919-1939). Magvető Kiadó, Budapest, 1981 (pp 353)*, amelyben a két világháború közötti magyar külgazdaság meghatározottságára hívta fel a figyelmet. 1919 és 1939 közötti magyar külpolitikát a gazdasági kényszer és a külkereskedelmi szükségszerűség aspektusából magyarázta. Ebbe a kontextusba helyezte az angol-francia vetélkedést Közép-Európában, a német-osztrák vámuniót, a római hármass egyezményt, egészen a német hegemoniáig. Mindezzel Ránki a magyar külpolitikát teljesen új szempontrendszer alapján vizsgálta meg. A *Gazdaság és külpolitika*, illetve a *Vonakodó csatlós – vagy az utolsó csatlós?*¹²⁴ című tanulmányával Ránki szakított azzal a tétellel, hogy a külpolitikát alapvetően a belpolitika determinálja. Az utóbbi dolgozatában két ellentétes véleményt vizsgált: a budapesti amerikai követ, John Flournoy Montgomery könyvében Magyarországot „vonakodó csatlósnak” írta le¹²⁵, míg mások véleménye szerint Németország mellett az utolsó csatlós volt. Ránki azt hangsúlyozta, hogy Trianon után Budapest számára alig volt más lehetőség, mint a revizionista államok blokkjához való csatlakozás. Véleménye szerint a német-magyar szövetség létrejöttét három tényező ösztönözte: az első gazdasági, a

¹²³ Lásd például Diószegi István munkáit. Vö. Diószegi István: A hatalmi politika másfél évszázada 1789-1939. História-MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1994 vagy Ugyanő: A magyar külpolitika útjai. Tanulmányok. Gondolat Kiadó, Budapest, 1984

¹²⁴ Ránki György: Mozgásterek, kényszerpályák. Válogatott tanulmányok. Magvető Kiadó, Budapest, 1983, 475-524. o.

¹²⁵ A dolgozatban már vizsgáltuk Frank Tibor kiadásában megjelent Rooseveltt követet Budapesten... című munkát.

második a trianoni határok megváltoztatásának szándéka, a harmadik pedig a német és a magyar politikai rendszer közötti bizonyos hasonlóságok. A magyar mezőgazdasági termelés piaciigényei, amelyek különösen 1929 és 1933 között váltak erőteljessé elkerülhetetlenné tették Németországhoz történő közeledést. A magyar mezőgazdaság, s egyáltalán a magyar gazdaság olyan mértékben függött a német piactól, hogy azt a német külpolitika könnyen át tudta konvertálni saját céljai eléréséhez. A második tényezőt nem fejtette ki bővebben, mert – mint írja – az „teljesen világos”. A német és magyar szövetség harmadik lényeges tényezőjét a rendszerek bizonyos politikai és ideológiai közelségében látta, ami mellett kimondta „*ha a Horthy-rendszert nem is tekinthetjük fasisztának – bár tartalmazza a fasizmus lényeges elemeit –, alapjában inkább konzervatív autokratikus rendszer volt*”¹²⁶ Mindezek alapján Ránki úgy látta, hogy az 1944 márciusi német megszállásig Magyarország sokkal inkább tekinthető a náci Németország vonakodó csatlósának, mint lelkes szövetségének.

A Kádár-rendszer liberalizálódása és az 1970-es évek közepén-végén tovább folytatódó kutatások eredményeképpen egyes történészek más megközelítésből vizsgáltak meg egy-egy problémát. Ezek közé tartozik Pritz Pál, aki Gömbös Gyula interpretációjában szakított a hatvanas évek végi, hetvenes évek eleji „fasiszta Gömbös Gyula” képpel *Magyarország külpolitikája Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején 1932-1936. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982 (pp 309)* munkájában. A korábbi dolgozatok Gömbös Gyula szélsőjobbaldali, fasiszta beállítottságú, autoritativ törekvéseivel szemben Pritz Pál Gömbös dinamikus, impulzív karakterét emeli ki. Pritz az összképhez hozzáteszi a politikus higgadtságát, a realitások iránti érzékét, s Mussolini gyakorlatának mechanikus másolását nem tartja valószínűnek. Pritz véleménye szerint az első és a második Gömbös-kormány külpolitikájával lényegében azt a vonalat vitte tovább, amit Bethlen István alakított ki a húszas években. Interpretációjában a harmincas évek első fele a bethleni koncepció valóra váltásának az időszak. Ezt a szerző azzal támasztja alá, hogy Bethlen a Gömbössel való hadakozása idején is elfogadta a kormány külpolitikáját, s kritikájának éle nem a kormány külpolitikai stratégiáját, hanem Gömbös diplomáciai metódusait éri. Pritz Pál vizsgálata során arra a meggyőződésre jutott, hogy Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején egyoldalú és feltétlen német orientációról, a német külpolitika iránymutatásainak egyértelmű elfogadásáról nem lehet beszélni. Úgy véli, hogy a korabeli magyar politikai elit tisztában volt azzal, hogy Németország partnerként sem veszélytelen. A magyarországi német kisebbségnek a birodalomtól történő bujtogatása is figyelmeztetett erre a veszedelemre, ezért a magyar

¹²⁶ Uo. 479. o.

külpolitika vezetői az Anschluss ellen voltak, s arra törekedtek, hogy megőrizték Ausztria függetlenégét. A Berlin-Róma tengely formálisan csak 1936. október közepén születik meg, amikor Gömbös már nincs az élők sorában. Pritz úgy véli, hogy Olaszország potenciálisan gyengébb Németországnál, s ezzel a magyar politika intézői tisztában voltak a tengely létrejötte előtt is. Tehát nem valószínű, hogy az egyensúlypolitikai koncepció 1936. október közepén vált volna nyilvánvalóvá. Pritz Pál véleménye szerint Gömbös külpolitikai elgondolása nem kis mértékben ötvözte magába Bethlen felfogását, azonban jelentős különbségek is kimutathatók. Az egyik eltérés például, hogy Gömbös a francia orientációnak nem tulajdonított realizálható jelentőséget. A magyar-német gazdasági együttműködés Gömbös Gyula miniszterelnöksége alatt mélyült el, ami – Pritz szerint – a magyar politika egyébként is korlátozott mozgási lehetőségét tovább szűkítette.

A szerző széles körű hazai és külföldi forrásanyagra támaszkodva vizsgálta meg a négyesztendő időszakot. A korábbi történeti irodalomban fellelhető, egyszerűsítő, olykor téves megállapításokat nem közvetlen módon cáfolja, hanem a teljesebb kép megrajzolásával igyekszik korrigálni azokat.

Romsics Ignác Bethlen Istvánról írt monográfiájával (*Bethlen István. Politikai életrajz. Magyarországtudató Intézet, Budapest 1991 (pp 356)*) hívta fel magára nem csak a hazai, hanem a szakma nemzetközi képviselőinek figyelmét is. Bethlen István körül a szenvedélyek már életében magasra csaptak, hívei és politikai barátai például Székfü Gyula Széchenyihez hasonlította, ellenfelei (például Szabó Dezső) ellenben a kicsinyes erdélyi grófot látta benne. A negyvenes évek vége, ötvenes évek magyar történetírása az 1920 és 1945 közötti évek egészére rásütötte a „fasiszta” bélyeget, ami alól Bethlen István sem volt kivétel. A hatvanas és hetvenes években realisabb képet festettek róla – sokszor azonban a legendákkal elegyítve –, és még mindig nem állt rendelkezésre kiegyensúlyozott történelmi munka. Romsics Ignác a Bethlen István köré font „rózsaszín” és „fekete” legendákat lehántva rajzolta meg munkájában az embert. A szerző maga is belátta, hogy a szcientista-pozitivisták történetfelfogás naiv optimizmusát nem oszthatja, de csak annyit ígér, hogy „*a lehető legteljesebb tényfeltárássra törekedünk, hogy prekoncepciótól vagy előítéletektől vezérelve egyetlen fontos adatot és körülményt sem hallgattunk el, hogy interpretációnkban mind az államügyész, mind a védőügyvéd attitűdjét igyekeztünk elkerülni, s hogy feladatunknak nem az ítélezést, hanem a megértést és megértetést tartottuk*”¹²⁷. Romsics fontosnak tartotta rögzíteni azt is, hogy Bethlenhez mint emberhez többféle viszonyulás képzelhető el, hogy ki milyen értékrend alapján áll. Romsics Ignác mindezek alapján dolgozta fel Bethlen István

életét a születésétől, családi körülményeitől, a politikai pályán keresztül, a Szovjetunióban történt eltűnéseig.

Ezen kívül említjük Ormos Mária Kozma Miklósról írt monográfiáját is (*Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós. Pokoljárás a médiában és a politikában 1919-1941. Polgart, Budapest, 2000, I-II. kötet (pp 845)*). A Magyar Országos Levéltárban elhelyezett Kozma Miklós hagyaték hatalmas egységet alkot, amit kiegészít még az önálló levéltári fondként őrzött „Kozma család” nevű gyűjtemény. Ezek a primer források adták az alapját Ormos Mária munkájának. Ormos figyelme két okból fordult Kozma Miklós felé, egyrészt 1920-tól kezdve „*az államközeli média császára lett*” és maradt haláláig, másrészt azért, mert a két világháború közötti „*politikai meghasonlottság tipikus képviselője*”, aki különös volt abban a tekintetben, hogy „*az irreális magyar álmod a realitással viszonylag magas színvonalon próbálta egységbe hozni*”¹²⁸. Kozma Miklós kifejezője volt – Ormos véleménye szerint – egy meghatározó politikai szerepbe jutott politikai kör szellemiségének, amely a társadalmi hierarchia közepének felső rétegében a politikai-katonai-polgári-alkalmazotti-értelmiségi csoportként is jellemezhető. Kozma másik fontosnak vélt sajátossága, hogy bizonyos elvi alapok megtartása mellett simulékony volt, ami jellemzi a feltörekvő középosztály mentalitását is. Kozma Miklós megszervezte a Magyar Távirati Irodát, 1925-től a Magyar Rádió elnöke, majd kormányzói biztos Kárpátalján. Ormos Mária Kozma Miklósról készült monográfiája számos ponton adalékol szolgálhat a két világháború közötti korszak magyar külpolitikájának megismeréséhez.

A már korábban említett Pritz Pál a kutatás horizontját a szervezet- és intézménytörténet irányába tágította, s a már említett munkája, a Gömbös-kormány külpolitikája után a magyar Külügyminisztérium hivatalos kiadványa, a Külügyi Közlöny és a Magyar Országos Levéltárban fellelhető dokumentumok alapján tette közzé válogatását. Az *Iratok a magyar külügyi szolgálat történetéhez 1918-1945* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994 (pp 524)) csaknem 300 dokumentumot tartalmazó gyűjtemény első része okmányokat közöl a külügyi szolgálat kiépüléséről, fejlesztéséről és a tervezett vagy tényleges változásokról. Az 1918. évi V. Néptörvény rendelkezik az önálló külügyi igazgatásról, az 1920 októberében kelt külügyminiszteri körrendelet a szolgálat kiépítésre adja meg az irányelveket. A húszas évek közepén a magyar diplomácia vezetője a külügyi szolgálat egyszerűsítését célozta meg. A kötet negyvenes évek elején kelt átiratot közöl létszámfejlesztés ügyében, illetve hogyan változott 1919 és 1945 között a Külügyminisztérium szervezeti felépítése, a különböző

¹²⁷ Romsics Ignác: Bethlen István. Politikai életrajz... 5. o.

osztályoknak milyen feladatai voltak, valamint hogyan történt az ügymenet. Olvashatunk a követségek és konzulátusok felállításáról és megszüntetéséről, illetve a személyi állomány mentalitásáról szóló dokumentumokat. Képet kapunk arról is, hogy a pénzügyminisztérium milyen lépéseket tett a külügy létszámcsökkentése érdekében.

A második fejezet iratai alapján betekintést nyerünk a Külügyminisztérium működésébe, az ügyintézés módjába, a titokvédelembe, illetve a külképviselők alkalmazottai a Minisztérium számára milyen szabályok alapján készítették el jegyzékeiket, hogyan küldtek táviratot, a követségek és konzulátusok személyzetének hogyan kezelte az ügyiratokat. A külügyminiszter a húszas évek elején rendelkezett az információáramlás megfelelő módjáról és a futárszolgálatról. Bepillantást nyerhetünk a formai kötöttségek, protokoll, öltözködés és a gépkocsi használat kulisszatitkaiba is.

A harmadik fejezet okmányai a minisztériumba való bekerülés útjairól, kinevezésről, áthelyezésről, címadományozásról, a rendelkezési állományba vételről nyújtanak információt. Ezen kívül olvashatunk a külügyi szakemberek képzéséről, életszínvonaláról, életkörülményeiről, anyagi helyzetükről, gondolkodásukról és előmeneteli lehetőségeikről.

A negyedik fejezet iratai a külügyi hivatalnokok helyzetéről, a társadalmi, politikai funkcióikról, társadalmi gyökereikről és sajtókapcsolataikról nyújt információt.

Igen értékes a kötet függeléke, ami tartalmazza az 1918 és 1945 között működött magyar követségek névsorát és e követségek történetét; A vezető állású diplomaták életrajzi adatait; Az 1918 és 1945 között működött magyar konzulátusok névsorát és a konzulátusok történetét; A konzuli képviselők vezetőinek és a minisztérium osztályfőnökeinek személyes és szakmai adatait. A kötet nem kis mértékben volt hatással az általunk közölt adattár születésére.

A dokumentációs háttér kiadása mellett jelentős figyelem fordult a két világháború közötti külpolitikai gondolkodás jellegzetességeire.¹²⁹ Pritz Pál a kilencvenes évek végén korábban megjelent tanulmányaiból szerkesztett külön kötet. (*Magyar diplomácia a két háború között. Tanulmányok. Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1995 (pp 356)*). A szerző 25 év alatt publikált intézmény- és szervezettörténeti írásait négy tematikai egységbe szerkesztette. Az első a külügyi szolgálatról szól, s összehasonlítja Gömbös Gyula és Teleki Pál mentalitását és elvárásait. A közvélekedéssel szemben kimutatta, hogy az 1918 előtti

¹²⁸ Ormos Mária: Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós... 8. o.

közös Külügyminisztérium összetételéhez képest az arisztokraták aránya minden területen csökkent.¹³⁰ Három tanulmányban vizsgálja meg a külügyi szolgálat történetét 1918-tól 1941-ig, s e között három cezúrát alkalmaz, ami a fejezet dolgozataiban is nyomon követhető. Az első tanulmány Bethlen István miniszterelnöksége alatt formálódó külügyi szolgálat történetét dolgozza fel, a második a Gömbös-kormány időszakában történt változásokat elemzi, míg a harmadik Magyarország háborúba történő belépésig viszi el az eseményeket. A második fejezet három személyen, Bárdossy László¹³¹, Hory András¹³² és Boroviczeny Aladár¹³³ keresztül mutatja be a külügy mentalitását. Harmadik fejezetben Pritz a korszak politikai gondolkodást mintavétel alapján kívánja az olvasó elé tárni: a „fajvédők” – elsősorban Gömbös Gyulán keresztül – külpolitikai nézeteit elemzi a tízes évek végétől a harmincas évek elejéig. Másik tanulmányában Eduard Beneš politikai felfogását a magyar külpolitika irányítóinak koncepciójával veti egybe, míg a harmadik tanulmányában a két világháború közötti határkérdés közép-európai problematikáját veszi „górcső” alá. Az utóbbiban Pritz arra a következtetésre jut, hogy *„a magyar külpolitika számára a történelmi Magyarország visszaállítása volt a [...] cél.”*¹³⁴ Intézmény- és politikatörténeti tanulmányokat vegyesen tartalmaz a negyedik fejezet, amelyben Pritz elemzi a döntési folyamatok menetét a magyar külpolitikában, s véleménye szerint a döntések azon kevesek kezében koncentrálódtak, *„akik mintegy megtestesítették a korabeli magyar társadalom széles köreinek, főleg vezető rétegének az akaratát”*¹³⁵. Egy másik dolgozatában a két háború közötti évek Duna-konföderációs terveit veszi sorra, s Pritz úgy véli, hogy a magyar uralkodó osztályok ezekre a koncepciókra nem voltak hajlandók igent mondani. De hozzáteszi, hogy *„Egyértelmű elmarasztalásuk ezen a téren aligha lenne történelmileg megalapozott. Bűnös felelősségük elsősorban belpolitikai természetű volt.”*¹³⁶ Pritz Pál elemezte a húszas évek elejének magyar propaganda tevékenységét is. Mint köztudomású, a külpolitikai eszmék hatékony terjesztéséhez leginkább bőséges anyagi javakra van szükség, amiben a Külügyminisztérium nem dúskált.¹³⁷ Pritz úgy gondolja, hogy a magyar külpolitika irányítói a rendelkezésre álló

¹²⁹ Vö. Romsics Ignác: A két világháború közötti magyar külpolitika megítélésnek változatai...367. o.

¹³⁰ Vö. A dolgozat *A követségek, a tényleges és a tiszteletbeli konzulátusok* című fejezetével.

¹³¹ Bárdossy László köztudomásúan külügyminiszter, illetve 1941. április 3. és 1942. március 9. között Magyarország miniszterelnöke.

¹³² Hory András karrierdiplomata, Bukarestben, Varsóban, Rómában teljesített szolgálatot, hogy csak a fontosabb állomáshelyeket említsük. Vö. A dolgozat az *Országok* című fejezetét és a CD-ROM melléklet keresőprogramjában „Hory” determinánst.

¹³³ Boroviczeny Aladár királyi magántitkár, az Osztrák–Magyar Monarchia, majd az önálló Magyarország diplomatája.

¹³⁴ Pritz Pál: Magyar diplomácia a két háború között...221. o.

¹³⁵ Uo. 233. o.

¹³⁶ Uo. 240. o.

¹³⁷ Az elmondottakat vesd össze a dolgozat *költségvetési táblázataiban* foglalt adatokkal.

anyagi eszközöket nem forgatták hatékonyan, mert „hiányzott a háború elvesztésének megfelelő analízise” és „nem tudták a propagandát a külföldön élő magyarsághoz igazítani”¹³⁸. A szerző véleménye szerint, az 1920 és 1925 közötti eltelt fél évtized a hazai külpolitikai közvélemény iskolázottságának javítása szempontjából meddő maradt.

A két világháború közötti magyar külpolitika egyik lényeges (ha nem a leglényegesebb) elemét, a revíziót eszmetörténeti aspektusból vizsgálta Zeidler Miklós (*A revíziós gondolat. Osiris Kiadó, Budapest, 2001 (pp 256)*). Zeidler röviden ismerteti Magyarország felbomlását, valamint a Trianoni béke megalkotását és rendelkezéseit, majd megvizsgálja, mit jelentett és miben nyilvánult meg 1918 és 1945 közötti revizionizmus a közgondolkodásban és a külpolitika területén. A szerző definiálja a revíziót és az irredentizmust¹³⁹, és felhívja a figyelmet a két fogalom között lévő tartalom lényeges eltéréseire. Zeidler bemutatja a területi revíziós törekvések érvrendszerét, s az erre épülő külpolitikai elméletet és gyakorlatot, a propagandát, a különböző határváltoztatási terveket és mindezek külföldi fogadtatását. A szerző – Juhász Gyula koncepcióját átvéve – Magyarország „kettős külpolitikájáról” beszél, ami alatt a kormányzat hivatalos külpolitikai tevékenysége és a látszólag független társadalmi szervezetek működését érti. Zeidler sorra veszi a két világháború közötti évek „realisztikus” és „déliabós” revíziós terveit, s bemutatja ezek hogyan hatottak a magyar közvéleményre, illetve a közvélemény hogyan befolyásolta a különböző revíziós terveket. Foglalkozik az irredentizmus magyarországi kultuszával, a kisebbségi magyarság életével. Zeidler Miklós elemzi azt a folyamatot, amelynek során a revíziós törekvések összefonódtak a német politikával, s az átmeneti sikerek után a második világháború végére kudarcot vallottak.

Az utóbbi tíz-tizenöt év magyar történetírásában a Trianon és a hozzá kapcsolódó történeti irodalom reneszánszát éli. Ebbe a vonulatba illeszkedik a *Sorsdöntések. A kiegyezés – 1867. A trianoni béke – 1920. A párizsi béke – 1947. Összeállította, szerkesztette az előszót és a magyarázó szövegeket írta: Gerő András. Az anyaggyűjtésben és a szerkesztésben közreműködött: Bíró Judit, Nóvé Béla. Göncöl Kiadó, Budapest, 1989 (pp 420)* munka, ami 1920 után most közli először a békeszerződés teljes szövegét.

A szerkesztő szándéka, hogy a múlt iránt érdeklődők számára is hozzáférhetővé váljanak a dokumentumok. Helyet ad olyan forrásoknak is, ami először jelenik meg magyarul, a sajtószemle és a szerződés aláírásának parlamenti visszhangja pedig a korabeli magyar

¹³⁸ Pritz Pál: Magyar diplomácia a két háború között... 274. és 275. o.

közvélemény hangulatát hivatott tolmácsolni. A több mint 400 oldalas munkában a legnagyobb terjedelmet a trianoni békeszerződést közlő rész kapja, (180 oldal) illetve mellékeli a Teleki-féle úgynevezett „vörös térképet” is.

A szerkesztő a források közlésénél arra törekedett, hogy ne legyen túl sok a magyarázó szöveg, a szerkesztők helyett az iratok „beszéljenek”. A kötet betekintést nyújt a párizsi béketárgyalás jegyzőkönyveibe (például a Tizek és a Négyek Tanácsa működésébe), ami az Amerikai Egyesült Államok 13 kötetes külügyi okmánytárából származik. Itt nem teljes a dokumentumok közlése, de a pontos bibliográfiai adatok feltüntetése biztos eligazodást és visszakeresési lehetőséget kínál a kutató számára.

Nyolcvan évvel a békeszerződés aláírása után, 2000-ben látott napvilágot *Trianon. A magyar békeküldöttség tevékenysége 1920-ban. Válogatások. Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Neully-Sur-Seiene-ben I-II. kötetéből. (Térképmelléklet: III/B. kötet) Budapest 1920-1921., A bevezető tanulmányt írta és az iratokat válogatta Pomogáts Béla. A forrásokat szerkesztette és sajtó alá rendezte Ádám Magda és Cholnoki Győző, Lucidus Kiadó, Budapest, 2000 (pp 543), ami a korábban bemutatott, 1921-ben megjelenő *A magyar béketárgyalások. Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Neully s/s.-ben 1920 januárius – március havában* négy kötetes munka dokumentumaiból közöl kivonatokat, mellékelve a „carte rouge” néven ismert térképet is.¹⁴⁰*

A válogatás célja, hogy a szükséges információk megtartásával, a lényegtelennek vélt iratok elhagyásával az eredetileg nagy mennyiségű anyag jobban áttekinthetővé váljon. Kiemelték a jegyzékek terjedelmes mellékleteit, így a közölt iratok a békekonferencia menetére, a magyar békedelegáció munkájára, az erdélyi probléma elemzésére, katonai kérdésekre, a nemzetiségekkel kapcsolatos problémákra és a békefeltételek egyes részeire vonatkoznak. A kötetben szereplő forrásokat eredeti ortográfiával vették át, s csak néhány esetben tartották szükségesnek a nyelvi következetlenségek helyesbítését. Nem található a munkában név-, hely- és tárgymutató, ami az olvasó számára megkönnyíthetné a több mint 500 oldalas gyűjtemény feldolgozását.

Ugyancsak a 20. század végén jelent meg a trianoni békeszerződésre vonatkozó forráskiadás folyamatosságát jelző és eddigi csúcspontját jelentő több kötetes, terjedelmes munka. Sorrendben, *Documents diplomatiques français sur l'histoire du Bassin des Carpates*

¹³⁹ Zeidler Miklós: *A magyar irredenta kultusz a két világháború között*, Regio Kiadása, Budapest, 2002, (pp 137) című későbbi munkájában a magyar irredentizmust részletesen kifejti.

¹⁴⁰ Vö. Sipos Endre: *Az apák ették a keserű szőlőt s a fiak foga vásik beléje* (Trianon. A magyar békeküldöttség tevékenysége 1920-ban. Lucidus Kiadó, 2000) In. Szidiropulosz Archimédész: *Trianon utóélete. Házból-hazából kirekesztett* (Irodalmi szemle). XX. Század Intézet, Kairosz Kiadó, 2003, 157-173. o.

1918-1932. Rédacteur en chef de la série Magda Ádám. Documents recueillis par Magda Ádám, György Litván, Mária Ormos. La préparation de ce volume fût établie en collaboration avec Zoltán Dercze, Katalin Litván, Mária Ormos. Akadémiai Kiadó, Institut des Sciences Historiques de L'Académie Hongroise des Sciences, Budapest, 1993, Octobre 1918 – Août 1919 Volume I (864 o);

lc
7c

Documents diplomatiques français sur l'histoire du Bassin des Carpates 1918-1932. Rédacteur en chef de la série Magda Ádám, Documents réunis par Magda Ádám, György Litván, Mária Ormos. Ce volume a été réalisé avec la collaboration de Katlin Litván et István Majoros, sous la direction de Magda Ádám. Akadémiai Kiadó, Institut des Sciences Historiques de L'Académie Hongroise des Sciences Budapest, 1995, Août 1919 – Juin 1920 Volume II (pp 676);

7c

Documents diplomatiques français sur l'histoire du Bassin des Carpates 1918-1932. Rédacteur en chef de la série Magda Ádám. Ce volume a été sous la direction de Magda Ádám, avec la collaboration de Katalin Litván, avec la participation de György Litván, István Majoros et Mária Ormos. Akadémiai Kiadó, Institut des Sciences Historiques de L'Académie Hongroise des Sciences, Budapest, 1999, Juillet 1920 – Décembre 1921 Volume III (pp 804);

7gd

Documents diplomatiques français sur l'histoire du Bassin des Carpates 1918-1932. Rédacteur en chef de la série Magda Ádám. Ce volume a été sous la direction de Magda Ádám et Mária Ormos, avec la collaboration de Katalin Litván, avec la participation de László Borhi, István Majoros et Cécile Vrain. Akadémiai Kiadó, Institut des Sciences Historiques de L'Académie Hongroise des Sciences, Budapest, 2002, Janvier 1922 – Décembre 1927 Volume IV (pp 632).

lc
lc
Lgd

lc

lc

A kiadványsorozat a békeszerződés körülményeit bemutató forráskiadványok közül a legrészletesebb, legterjedelmesebb és egyben napjainkig, szaktörténészek által összeállított legnagyobb vállalkozás. Ez eddig négy kötet jelent meg, s reményeink szerint várható a kiadás folytatása is.

A munka elsősorban történészek számára készült, s a szerkesztők szándéka szerint a kötetek esszenciáját adják a régió történetének jobb megismeréséhez szükséges fontos iratoknak. A tervek szerint megjelenő négy-öt kötet elsősorban a Quai d'Orsay dokumentumait tartalmazza, amelyeket szükség szerint kiegészítettek (leginkább az első és második kötetben) a francia hadügyminisztérium, a Szárazföldi Hadsereg Történelmi Levéltárának hadügyi dossziéiból, illetve a nanterre-i Jelenkori Dokumentációs Központ anyagaival.

Az iratok között olvashatunk Franciaország és más nagyhatalmak közötti ellentétekről is, ami azonban szorosan a régió történetével kapcsolatos. A kötetek az egyes időszakokra vonatkozóan memorandumokat, feljegyzéseket, a nagyhatalmak képviselőinek megbeszéléseit a békeszerződésekről, a Kárpát-medence gazdasági és politikai helyzet rendezésére vonatkozó javaslatokat, például az úgynevezett „Határkijelölő Bizottság” találkozóiról szóló jelentéseket is tartalmazzák. Bemutatják a cseh-, jugoszláv-, román- és magyar-kormány dokumentumait (jegyzékeket, követeléseket) és a nyugati hatalmak erre adott reakcióit.

Az okmányok kiválasztása a szerkesztők szándéka szerint, két szempont figyelembevételével történt: az egyik az volt, hogy az irat közvetlen vagy közvetett módon Magyarországhoz kapcsolódjon, a másik, hogy közelebb vigyen a Kárpát-medence történetének jobb megismeréséhez. Az iratok kiválasztása során a kronologikus és tematikus módszert együtt alkalmazták, a szerkesztés során pedig az idő volt a rendező elv. Valószínűleg azért döntöttek e mellett, mert így könnyebb követni az eseményeket, viszont így nehezebb megragadni egy-egy probléma sajátosságait.

A kötetek elején az iratok részletes tartalomjegyzéke található, megadva (ha volt) a keltezés dátumát, a küldő és fogadó fél nevét, rövid tartalmát, jellegét és a kötetekben szereplő számát. A dokumentumok közlésében megtartották a dokumentumok eredeti nyelvét, a személynevek és helynevek esetében az eredeti helyesírást, illetve eltérés esetében jelezték azt. Az egyes iratokhoz kapcsolódó jegyzetek nem kommentálnak, hanem csupán javítják a nyilvánvaló pontatlanságokat.

Az első kötet okmányai a belgrádi katonai konvenció jegyzékeit, jegyzőkönyveit, a demarkációs vonal módosításait, a régió hatalmi központjainak kapcsolatait és Párizs válaszait tartalmazza. Megtalálhatók a Kárpát-medence győztes államainak területi követeléseit tartalmazó levelei, jegyzékei, általuk katonailag elfoglalt egyes területek visszaszolgáltatására vonatkozó iratok, valamint a magyar kormányok katonai, politikai és diplomáciai akciójára vonatkozó jegyzékei, levelei is.

A második kötet a Kun Béla nevével fémjelzett rendszer bukása és a trianoni békeszerződés aláírása közötti időszakot tárgyalja, s a nagyhatalmak azon törekvését, hogy a régióban megakadályozzanak egy új katonai konfliktust, és a Kárpát-medencét mindenképpen stabilizálják (1919. júniusi határvonal elfogadása, s presszió Bukarestre, a csapatkivonásokra vonatkozóan, illetve segítség Magyarország számára egy olyan kormány felállítására, ami alkalmas a békeszerződés aláírására). Olvashatunk a kisantant kialakulásának gyökereiről, tanulmányozhatjuk a Budapesten székelő Nemzetközi Bizottság táviratait, leveleit, illetve a

Párizsból érkező válaszokat, valamint George Clerk vezette misszió részletes beszámolóit is. Itt találhatjuk meg a francia, brit, amerikai és olasz diplomaták és katonák egymáshoz fűződő kapcsolataira vonatkozó iratokat, illetve a csehszlovák, román, jugoszláv és magyar kormányok leveleit, jegyzőkönyveit és memorandumait. Ezen kívül Párizs szemszögéből láthatjuk a magyar békedelegáció tevékenységét, a csehszlovák, román és jugoszláv békedelegáció vezetőinek beadványait.

A kötet nagy számú dokumentumot közöl a francia-magyar gazdasági és politikai kapcsolatokra vonatkozóan (például az 1920-ban zajló francia-magyar gazdasági-politikai tárgyalásokról). Az ezt érintő iratokat a szerkesztők összevették a Deák Ferenc-Ujváry Dezső 1939-ben kiadott munkája vonatkozó részeivel, így kimutatható Budapest és Párizs eltérő szempontrendszere, illetve egy rövid ideig a magyarbarát Paléologue politikájának mozgatórugója.

A harmadik kötet bevezeti az olvasót a békeszerződés aláírásától a soproni népszavazásig terjedő, katonai és politikai konfliktusok időszakába. Az iratok illusztrálják a konszolidáció és a békeszerződések által kialakított *satus quo* módosításának a szándékát is, Párizsban és Budapesten folyó gazdasági és politikai tárgyalásokat, a kisantant kialakulását, IV. Károly két visszatérési kísérletét és ezek következményeit, valamint a nyugat-magyarországi konfliktus súlyosbodását és a soproni népszavazással járó rendezést. Végül a dokumentumok vázolják a Szövetséges Hatalmak politikáját a Kárpát-medencében és lazuló szövetségük folyamatát.

A negyedik kötet tovább folytatja a Kárpát-medence történetének 1922 és 1927 közötti bemutatását a francia dokumentumok alapján. Az iratok nagyobb része a francia Külügyminisztérium archívumából származnak. A válogatott okmányok szépen világítják meg a Kárpát-medencében folytatott a francia politikát és a dokumentumok számos információt nyújtanak a nagyhatalmak (mindenekelőtt Olaszország) Közép-Európára vonatkozó terveiről. Az iratok tájékoztatják az olvasót a Monarchia utódállamainak és a nagyhatalmak kapcsolatának jellegéről.

A kötet tartalmazza a nemzetközi konferenciákra és a Nemzetek Szövetségére vonatkozó feljegyzéseket, s több dokumentumot olvashatunk a Trianoni békeszerződés által előírt határvonalak kijelölésének körülményeiről, Magyarország felvételéről a Nemzetek Szövetségébe, illetve hogyan sikerült megszereznie a magyar kormánynak a népszövetségi kölcsönt. A szerkesztők felhívják a figyelmet a frankhamisítási botrány és annak nemzetközi következményeire, különösen Franciaország, illetve Csehszlovákia és Románia közötti nemzetközi okmányok aláírására.

A munka terjedelmes válogatást közöl a francia diplomácia kapcsolódási pontjairól: a Quai d'Orsay utasításai és direktívái (jegyzékek, memorandumok, nyílt és számjeltáviratok formájában) a különböző külföldi képviselők számára. A kötetben szereplő dokumentumok – írják a szerkesztők – lehetővé teszik a nemzetközi kapcsolatok változásának rekonstrukcióját: így Franciaország, illetve kelet-európai szövetségesei (a kisantant országok) és Magyarország képviselői között folyó tárgyalások, a „keleti Locarno”, ezen kívül egy lehetséges francia-olasz-jugoszláv kombináció és az olasz-magyar megegyezésre vonatkozóan. A kötet összeállítói hangsúlyozzák, hogy átgondolt válogatás eredménye a kötetben közölt 403 irat, amelyek reményeik szerint közelebb visznek az 1922 és 1927 között, a Kárpát-medencében zajló történelmi folyamatok összefüggéseinek, valamint a gazdasági és a politikai eseményeknek a megértéséhez.

Az iratok tanulmányozása mindenképpen közelebb visz a nagyhatalmak Magyarországhoz fűződő kapcsolatának megértéséhez, ráadásul mindez – kiegészítve a magyar történettudomány eddigi eredményeit – Párizs szemszögéből látható. A korszakot behatóbban vizsgálók számára elsőrendű forrásbázis.

Az első kötet iratainak további válogatása a magyar nyelvű kiadás, ami Magyar Tudományos Akadémia és a Soros Alapítvány pénzügyi támogatásával jelent meg: *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918-1919. Összeállította és szerkesztette: Ádám Magda és Ormos Mária, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999 (pp 397)*. A források válogatása és fő csomópontjai lényegében megegyeznek a francia változat első kötetével. A különbség az, hogy a magyar fordításban nem közlik az egyes témákra vonatkozó minden egyes iratot, csupán ennek szelekcióját. Előnye a könnyebb áttekinthetőség, hátránya a finom összefüggések és kapcsolódási pontok megértéséhez szükséges dokumentumok hiánya.

Újabban Romsics Ignác is foglalkozik a trianoni békeszerződéssel. Szerkesztésében jelent meg 12 fiatal magyar és dél-koreai történész elemzése a magyar politikai gondolkodás 1920 és 1953 közötti reflexiójáról a trianoni békeszerződésre és ezzel összefüggő kérdésekről: *Trianon és a magyar politikai gondolkodás 1920-1953. Tanulmányok. Szerkesztette: Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 1998 (pp 240)*. Egy tanulmány a transzilvanizmussal, a többi egy-egy személlyel foglalkozik. A tanulmányokból megtudhatjuk, hogy 1945 előtt Bethlen István, Teleki Pál vagy Gömbös Gyula egyik sem a teljes revízió híve volt, hanem hajlottak kompromisszumos megoldás felé. Ezen kívül betekintést nyerünk Szálasi Ferenc, Bibó István, Révai József vagy Jászi Oszkár, Bajcsy-Zsilinszky Endre reakcióiról a trianoni békeszerződésre.

Romsics Ignác önálló kötete *A trianoni békeszerződés. Osiris Kiadó, Budapest, 2001 (pp 246)*, amiben a szerző az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását az évtizedek óta ható belső centrifugális erőkben – amelynek mozgó erejében a modern nacionalizmust, és külpolitikai ellentétek kiéleződését – látja. Munkájában részletesen elemzi az első világháborúban az ellenfelek hadicéljait és a háború utáni béketerveiket, amiben még 1917-1918-ig szó sincs a Habsburg Monarchia felbontásáról. Később, a nyugati hatalmak „felbontási” koncepciója – Romsics véleménye szerint – három ok miatt következett be: az oroszországi forradalom és a breszt-litovszki béke; IV. Károly különbéke tárgyalásainak zátonyra futása; a Monarchia és Németország között megkötött spai egyezmény, ami szoros gazdasági, politikai és katonai együttműködést írt elő. Mindezek következtében döntöttek úgy a nyugati hatalmak, hogy a fennálló Monarchiát kis nemzetállamokra kell bontani.

Romsics aprólékosan „kibontja” a magyar békeelőkészítés munkálatait, illetve részletesen tárgyalja a Párizs és környékén zajló béketárgyalásokat. Végző konklúziója, hogy a Nagy-Trianon kastélyában kötött békeszerződés igazságtalan volt, ráadásul a nyugati hatalmak által létrehozott új nemzetállamok rendszere alkalmatlan volt a kontinentális egyensúly fenntartására.

Teleki Pál személye és külpolitikája a nyolcvanas évek végétől ismét a történetírás középpontjába került.¹⁴¹ Az 1960-as évek végén Svájcba emigrált, majd hazatért Czettler Antal új megvilágításba helyezte Teleki Pált és külpolitikáját: *Teleki Pál és a magyar külpolitika 1939-1941. Magvető Kiadó, Budapest, 1997 (pp 369)*. Czettler alapkoncepciója szerint a magyar külpolitika célkitűzése 1933, de főleg az Anschluszig „a trianoni békeszerződés igazságtalanságának revíziója”, ezután pedig abban állt, hogy az „ország függetlenségét a nemzetiszocialista expanzióval szemben megóvjá”¹⁴². További alaptézise, hogy Magyarország Teleki Pál önfeláldozó magatartásának köszönhetette, hogy „1941 tavaszáig meg tudta őrizni semlegességét és függetlenségét”¹⁴³. Czettler szándéka szerint revideálja a korábbi marxista szempontú felfogást, de nem szeretné a méltatás hibáját sem elkövetni. Ebbe a koordináta-rendszerbe illeszti bele 1939. és 1941. között Teleki Pál életét és a magyar külpolitikát. A vizsgálat utolsó fejezete a Telekiről alkotott kép változásait 1941. április elejétől napjainkig követi végig. A megkezdett munka folytatásának is tekinthető a

¹⁴¹ Például Tilkovszky Loránt: Teleki Pál titokzatos halála. Labirintus Kiadó, Budapest, 1989, Ablonczy Balázs: Teleki Pál. (Egy politikai életrajz vázlata). Elektra Kiadóház, Budapest, 2000. Újabb jelent meg Ismeretlen fejezetek Teleki Pál életéből. Szerkesztette Vigh Károly. Századvég Kiadó, Budapest, 2001.

¹⁴² Czettler Antal: Teleki Pál és a magyar külpolitika 1939-1941... 11. o.

¹⁴³ Uo. 11. o.

szerző újabb könyve *A mi kis élethalál kérdéseink. A magyar külpolitika a hadba lépéstől a német megszállásig. Magvető Kiadó, Budapest, 2000 (pp 642)*. Czettler Antal a magyar külpolitika vizsgálatában Kállay Miklósrá¹⁴⁴ fókuszál és egyéniségét, politikai felfogását, tevékenységét, politikai motivációit részletesebben elemezte, mint Bárdossy Lászlóét. Magyarország hadba lépését a Harmadik Birodalom ellen Bárdossy László személyes felelőségének tartja, ami véleménye szerint mindenképpen hibás döntés volt. A kilencvenes évek elején a Magyar Országos Levéltárba került újabb iratok alapján Czettler elemzi Kállay és körének béketapogatózó tárgyalásait az angolszász hatalmakkal. A kötet végén a szerző felteszi a kérdést „Elkerülhető lett volna-e a német megszállás?” A válasz – Kállay Miklós emlékiratából adaptált hat pont alapján – az egyértelmű nem. Tehát Czettler Antal a két háború közötti magyar külpolitikát kényszerpályán értelmezi, de kiemeli Kállay Miklós és körének kapcsolatfelvételét az angolszász hatalmakkal.

A rendszerváltozás után megnőtt az igény az új egyetemi tankönyvek iránt, ami közül az elsők közé tartozott Pölöskei Ferenc, Gergely Jenő. Izsák Lajos szerkesztésében megjelent *Magyarország története 1918-1990. Egyetemi tankönyv. Korona Kiadó, Budapest, 1990 (pp 347)* című kötet. A két világháború közötti időszakra vonatkozóan a szerzők több lényeges ponton korrigálják a korábbi hivatalos álláspontot: az auktorok véleménye szerint például a Horthy-rendszer egyszerre volt autoriter, konzervatív, ~~ami~~^{és} tartalmazta a parlamentarizmus egyes elemeit is. A húszas évek magyar külpolitikáját Romsics Ignác elemezte, míg a harmincas és negyvenes éveket Gergely Jenő. Romsics a húszas évek második felétől beszél aktív külpolitikáról, de nem egyértelmű kényszerpályáról. Gergely Jenő úgy véli, hogy „amikor Hitler Németország kancellárja lett, itthon a kormánypárt éppúgy, mint a keresztény-konzervatív csoportok többsége nagy reményeket fűzött egy német támogatással majdan lehetővé váló revízióhoz. Abban is igazuk volt, hogy Trianon következményeinek hatalmi szóval történő megváltoztatása csak Németország támogatásával lehetséges. E tekintetben a magyar politika egészen 1944-ig kényszerpályán mozgott.”¹⁴⁵. Gergely Jenő, tehát úgy véli, hogy a magyar külpolitika irányítóinak a harmincas évek elejétől nem volt alternatívája, s a háborúban való részvétel elkerülhetetlen volt.

Ugyancsak egyetemi tankönyvnek készült Fülöp Mihály – Sipos Péter: *Magyarország külpolitikája a XX. században. Aula Kiadó, Budapest, 1998 (pp 494)* című

¹⁴⁴ A Párttörténeti Intézet támogatásával Joó András: Miniszterelnök kettős szerepben: Kállay Miklós és a magyar külpolitika lehetséges útjai 1942-1944. (Kézirat) Budapest, 2004 című munkája is feldolgozta a miniszterelnök politikai tevékenységét.

¹⁴⁵ Magyarország története 1918-1990. Egyetemi tankönyv...107. o.

munka. Fülöp Mihály és a korábban belpolitikai kérdésekkel foglalkozó Sipos Péter régi és az új eredményeket ötvözik a kötetükben. A tankönyv erényei ellenére a szakmai diskurzusokra nem volt nagy hatással. Sem a Pölöskei-Gergely-Izsák által szerkesztett tankönyvhöz, sem ehhez nem tartozik – jellegéből adódóan – jegyzetapparátus, hanem csupán tájékoztató irodalomjegyzék.

A történettudomány alapkutatásokban gazdag eredményei lehetővé tették, az eltelt idő távlata pedig megérlelte az igényt, hogy húsz évvel ezelőtt megjelent tíz kötetre tervezett *Magyarország története* című sorozat 1914 és 1945 közötti időszakára vonatkozó nyolcadik kötete után, a két világháború közötti magyar külpolitika történéseinek újragondolására. Újabban látott napvilágot *Magyarország a XX. században* című sorozat, aminek rögtön az első kötete a két világháború közötti évek Magyarországnak történetét dolgozza fel (*Magyarország a XX. században Főszerkesztő Kollega Tarsoly István. Politika és társadalom, hadtörténet jogalkotás. Babits Kiadó, Szekszárd, 1996, I. kötet (pp 49-139)*). Barta Róbert és Püski Levente által írt vonatkozó rész, valószínűleg terjedelmi okból kifolyólag röviden összegzi a történetírás legújabb megállapításait.

1918 és 1945 közötti Magyarország történetét ugyancsak röviden foglalja össze Gergely Jenő és Pritz Pál (*A trianoni Magyarország 1918-1945. Vince Kiadó, Budapest, 1998 (pp 207)*). Munkájukban a szerzők szerves egységben tárgyalják a bel- és külpolitikai eseményeket, a fejlődési irányokat mindig szoros kapcsolatban a kor társadalom-, gazdaság- és művelődéstörténeti összefüggéseivel. Ebben a kötetben a szerzőpáros némileg módosította – általunk is tárgyalt – korábbi álláspontjukat, s azt írják, hogy az *"1930-as évek második felének magyar történelme a bel- és külpolitika lázas útkeresésében, ám a gazdaság dinamikus fejlődésének jegyében telt el, hogy azután a (nem csekély mértékben a németektől elfogadott területi revízió okozta) kényszerpálya a háborúba vezesse"*¹⁴⁶. De ezután, rögtön hozzáteszik azt is, hogy a kényszerpályát nem Gömbös Gyula jelölte ki, azonban politikája kétség kívül szűkítette az ország mozgásterét.

Pritz Pál és Gergely Jenő munkájával egy időben jelent meg, a Történelmi Kézirattár sorozatban, Ormos Mária összefoglalása (*Magyarország a két világháború korában (1914-1945). Csokonai Kiadó, Debrecen, 1998 (pp 324)*). Ormos úgy véli, hogy 1918 után felborult a megszokott európai hatalmi rend, s megszűnt a jól-rosszul működő egyensúly. Ausztria–Magyarország megszűnt létezni, s Kelet és Nyugat között a mérleg serpenyőjét Oroszország helyett sor új vagy átalakított kisállamnak kellett volna lenyomnia, amit kizártak a közöttük húzódó ellentétek. Ormos véleménye szerint Európa keleti felében

„potenciálisan politikai űr, hatalmi vákuum keletkezett”¹⁴⁷, s a gazdasági erőközpont átkerült az Amerikai Egyesült Államokba. Európa keleti részének meggyengülése – írja Ormos Mária – automatikusan felértékelte Németország gazdasági, politikai és katonai jelentőségét. Ellentétben a német köztudattal, megszűnt a nyomás, ami az egyik oldalon az angol-francia, a másikon az orosz hatalom gyakorolt rá, s kinyílt a kapu, hogy befolyását keletre kiterjessze. Ormos úgy véli, hogy Németország nem élt a történelem nyújtotta lehetőséggel, s politikáját 1933-tól olyan vezető határozta meg, aki nem tulajdonított jelentőséget a gazdasági befolyásnak, hanem a „felsőbbrendű faj” számára mindenáron területet akart szerezni. Ormos Mária külpolitikai felfogását jól jellemzi egyik fejezetének címe is: „Harc a hatalomért”, ami – mint már az Előszóban jeleztük – a külpolitika neorealista felfogásának egyik alaptétele.¹⁴⁸ Ebbe a változó nemzetközi konstellációba helyezi bele a Magyarország 1914 és 1945 közötti történetét. A bethleni konszolidáció külpolitikai szempontból igen káros „intermezzójának” tartotta az úgynevezett frankhamisítási botrányt, aminek hatása Nyugat-Európában két évig tartott, s „Magyarország körül egy időre ismét megfagyott a levegő”¹⁴⁹. Ormos úgy véli, hogy az 1927-től megmutatkozó külpolitikai irányváltás motorja nem csak az olasz-magyar viszony javulásában keresendő, hanem a brit pénzügyi és külpolitikai irányváltással is összefüggésbe hozható: a húszas évek végétől Nagy-Britannia helyett, már a kölcsönöket amerikai bankházak folyósították Magyarországon számára. Ormos Mária szerint 1934 márciusában a magyar-olasz-osztrák hármass egyezmény aláírására Gömbös Gyula azért vállalkozott, mert – Bethlen Istvánhoz hasonlóan – elkerülhetetlennek látta az Anschlusst, s így a hozzájárulás árát Németországgal meg lehetett fizettetni. Ezzel szemben Juhász Gyula a már említett Magyarország külpolitikáját feldolgozó szintézisében a római jegyzőkönyvek parafálása „Olaszország közép-európai pozíciójának megerősítését és a német befolyás gyengítését szolgálta”¹⁵⁰. Ormos úgy véli, hogy Bárdossy László miniszterelnök azért döntött 1941 nyarán a háborúba történő belépés mellett, mert „attól félt, hogy Magyarország a „táborban” kiközösítetté válik, és tényleg kockára teszi az eddig elért revíziós eredményeket. Magyarországot a német győzelem biztos tudatában lévő katonai és politikai vezetői nem a bolsevizmus megdöntésének vágyából kifolyólag, hanem a revízió eredményeinek megtartása

¹⁴⁶ Gergely Jenő – Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945...135. o.

¹⁴⁷ Ormos Mária: Magyarország a két világháború korában (1914-1945)...7. o.

¹⁴⁸ Úgy tűnik, Ormos Mária a nemzetközi kapcsolatok rendszerét a racionális választáson alapuló cselekvések sorozatának tekinti, amivel egyidejűleg a hatalom maximalizálásával szemben megvalósul a hatalom kiegyensúlyozásának, a hatalmi egyensúlynak a politikája is. Az elmondottak pedig a külpolitika realista és neorealista felfogásának egyik alaptétele.

¹⁴⁹ Uo. 121. o.

¹⁵⁰ Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988, 146. o.

(esetleg növelése) céljából vitték bele a háborúba.”¹⁵¹. Ormos interpretációjában Magyarországot Ránki Györgyhöz hasonlóan inkább „vonakodó” mint „utolsó csatlósként” jellemzi.

Új elemnek tekintető a nyolcvanas-kilencvenes években az úgynevezett jelenkortörténet (*histoire contemporaine*) begyűrűzése hazánkba, aminek alapkonceptiója, hogy a jelen és a közelmúlt kérdései legalább annyira hozzátartoznak a történettudományhoz, mint a száz évvel ezelőtti történet események, s forrásbázisában elsősorban a hagyományos írott anyagra épít. Romsics Ignác tollából került ki a legújabban megjelent összegzés, ami feldolgozza Magyarország 20. századi történetét (*Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, Budapest, 2001 (pp 668)*)¹⁵². A szerző célja, hogy Magyarország történelmének utolsó száz esztendejét a történettudomány és a társadalomtudományok eddigi eredményei alapján az érdeklődők elé tárja. A nyolc nagy fejezet – mint Romsics írja – a 20. századi magyar történelem egymást követő (és rendszerint egymást tagadó) nyolc nagy korszaka. A szerző szándéka szerint az egyes fejezeteken belül tematikai rendezőelvet is érvényesített: állam és politika, gazdaság, oktatás, társadalom, kultúra és művelődés, külpolitika. A korábban megszokottól eltérően kevésbé hangsúlyos a narráció, a politika-centrikus eseménytörténet, és olyan aspektusok kerültek előtérbe, amit korábban a szintézist készítő szerzők nem hangsúlyoztak. Romsics Ignác szerint „egy kor gyakran sokkal jobban megérthető és megismerhető az oktatási rendszerén és tankönyvein vagy az emberek mindennapi életének különböző dimenzióin – például szórakozási szokásaikon – keresztül, mint a magas politika döntéseinek minuciózus prezentálásával”¹⁵³. A Horthy Miklós nevével fémjelezett negyed századon belül Romsics három nagyobb alperiódust különböztet meg: az 1920-as évek, az 1930-as évek és az 1930-as évek végét követő háborús időszak. Az 1920-as éveket külpolitikailag – mint Romsics írja – Franciaország és Nagy-Britannia Duna-medencei befolyása határozta meg, s e mellett már a dualista Magyarországon is szerepet kapott konzervatív és konzervatív-liberális nagybirtokos-nagytőkés elit képviselőinek hatalomgyakorlása jellemezte. Romsics úgy véli, hogy az 1930-as éveket a náci Németország és mellette a fasiszta Olaszország határozta meg, és a korábbi konzervatív értékeket hordozó nemzedék helyett a jobboldali radikalizmus felé orientálódó fiatalabb generáció pozícióba kerülése jellemezte. Mindez Szekfű Gyula *Három nemzedék és ami utána következik* című

¹⁵¹ Ormos Mária: Magyarország a két világháború korában (1914-1945)...234. o.

¹⁵² Az első kiadás 1999-ben látott napvilágot, mi azonban a harmadik, javított kiadást tudtuk használni, ami azonban csupán az utolsó fejezetet tekintve tér el az előzőektől. A két világháború közötti időszak éveire vonatkozó fejezeteket egyáltalán nem érinti.

¹⁵³ Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században...9. o.

munkájának egyik gondolatmenetét juttatja eszünkbe. E sorok írójában felmerült, milyen érdekes lesz majd később vizsgálni, hogy Romsics Ignác történelem felfogására milyen mértékben és hogyan hatott például Szekfű Gyula történelemszemlélete. Romsics Ignác szintézisében immár teljesen szakított a rendszerváltás előtti történetírás egyik sarkalatos megállapításával és rögzítette, hogy „*Politikai intézményeit és azok működését tekintve a Horthy-korszak kormányzati formája korlátozott, azaz autoritativ elemeket is tartalmazó polgári parlamentarizmus volt.*”¹⁵⁴. A szerző véleménye szerint a Tanácsköztársaság bukását követő években a magyar külpolitika nem rendelkezett határozott vonalvezetéssel, mindig a pillanatnyi helyzethez alkalmazkodva próbálkozott a szomszédos államok valamelyikével „modus vivendi” találni, illetve a győztes nagyhatalmak valamelyikét megnyerni, hogy megteremtse az együttműködés hátterét. Romsics Ignác szintézisében a két világháború közötti évek magyar külpolitikájának a szó szoros értelmében esemény- és politikatörténetét olvashatjuk. A szerző nem kommentál vagy értékel, csupán a tények közlésére szorítkozik. Romsics Ormos Máriához, Pritz Pálhoz vagy Zeidler Miklóshoz hasonlóan felhívta a figyelmet a revíziós gondolkodás korszakonkénti változására.¹⁵⁵

Ormos Mária és Romsics Ignác szintézisén az új történészgeneráció nő fel, amely reményeink szerint megírja majd a saját maga történelmét is.

A magyar külpolitikai történetírást áttekintése után, érdemes feltennünk a kérdést: hogyan jellemezhetjük az 1920 és 1944 közötti magyar külpolitikát? Másképp fogalmazva: Mozgástér és/vagy kényszerpálya? Volt-e alternatívája a magyar külpolitikának?

Dolgozatunkban már bemutatásra került Juhász Gyula *Teleki-kormány külpolitikája 1939-1941* című munkája, amiben a szerző arra a következtetésre jutott, hogy 1920 és 1944 között Magyarország kényszerpályán mozgott, s Juhász a hangsúlyt a magyar külpolitika revíziós törekvéseire és a szovjetellenességre helyezte. Ugyancsak vizsgáltuk már Ránki György *Mozgásterek, kényszerpályák* című tanulmánykötetét, amiben a szerző *A vonakodó csatlós – vagy utolsó csatlós?*¹⁵⁶ kérdést feltéve elemezte Magyarország és Németország viszonyát. Ránki (a dolgozatban korábban leírt) interpretációjában Magyarország ugyan még 1942-ben „vonakodó csatlós”, de 1944-re már az „utolsó csatlós” pozíciójába süllyedt. Erre a

¹⁵⁴ Uo. 235. o.

¹⁵⁵ Vö. Romsics Ignác: A két világháború közötti magyar külpolitika megítélésének változásai...367. o.

¹⁵⁶ Ránki György: *Mozgásterek, kényszerpályák*... 475-524. o.

magyarázatot – írja Ránki – a külső erőviszonyokban, leginkább a német nyomásban kereshetjük. Ránki György a német-magyar kapcsolatok három történeti periódusán keresztül vizsgálta meg a kérdést, s arra kereste a választ, hogy a szövetség három nagy összetartó eleme a gazdaság, a külpolitika és a belső hatalmi struktúra milyen viszonyban volt a növekvő német nyomással. A szövetségnek indult kapcsolat, hogyan vált függő viszonyná, és ez a kapcsolatrendszer miként formálta a magyar külpolitika lehetőségeit. Ránki nem beszélt kényszerpályáról, s nem mentette fel a magyar külpolitika irányítóit a felelősség alól. Ránki György ezzel egy mindmáig ható megközelítést írt le a két világháború közötti magyar külpolitikának, s mint láttuk hazánk történészei is ehhez kötődve vizsgálják a kérdést. A hangsúly ~~és~~ a kényszerpálya belső értelmezésén van, ez azonban korántsem egysíkú.

Pritz Pál úgy véli, hogy Magyarország a Trianoni békeszerződés aláírása után kényszerpályán mozgott.¹⁵⁷ Pritz azon a véleményen van, hogy a magyar külpolitikának nem létezett alternatívája, s a *„Trianoni Magyarország élete és politikája olyan súlyos meghatározottságok között zajlott, ami alapján teljes mértékben indokolt kényszerpályáról beszélni: Az adott körülmények nagy erővel nyomták az országot a második világháború végén bekövetkezett végzete felé.”*¹⁵⁸ Később hozzáteszi, hogy 1936 márciusában a Rajna vidék remilitarizálása következtében Közép-Európában Berlin lett az úr. A második bécsi döntés következményei pedig igen súlyosak voltak Magyarországra nézve: Szálasi Ferenc szabadságra helyezése, – aki 1940. szeptember 27-én egyesítette a nyilas pártok nagy részét – októberben német „tancsapatok” vonulhattak Magyarországon keresztül Romániába, illetve 1940. november 20-án Magyarország csatlakozott az Antikomintern Paktumhoz. Pritz úgy véli, mindezzel Magyarország feladta az el nem kötelezettség elvét. Pritz Pál azt állítja, hogy Magyarország számára nem volt reális alternatíva három objektív és két szubjektív ok miatt.¹⁵⁹ A magyar külpolitika az európai civilizáció és kultúra irányába tájékozódott, de *„nem kapott érdemleges segítséget a civilizáció letéteményeseitől”*. A magyar külpolitika irányítói *„inkább választották Hitler, mint Sztálin birodalmát.”* A harmadik objektív tényezőt *„a magyar társadalom, valamint politikai intézményrendszerének meglehetősen anakronisztikus állapota jelentette”*¹⁶⁰. Pritz a két szubjektív ok egyikét a véleményformáló politikai közvélemény gyengeségében, a másikat a Moszkvával való együttműködés

¹⁵⁷ Pritz Pál: Szűkülő mozgástér Gömböstől a német megszállásig. In. *Rubicon* 1998. 4-5. szám 45-49. o., Ugyanő: A Horthy-korszak külpolitikájáról. In. *Világosság* 2001. 7-9. szám 105-121.o., illetve Ugyanő: Magyarország helye a 20. századi Európában, In. *Magyarország helye a 20. századi Európában. Tanulmányok.* Szerkesztette Sipos Balázs és Zeidler Miklós közreműködésével Pritz Pál. Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 2002, 27-50. o.

¹⁵⁸ Pritz Pál: Szűkülő mozgástér Gömböstől a német megszállásig...45. o.

¹⁵⁹ Pritz Pál: A Horthy-korszak külpolitikájáról. In. *Világosság* 2001. 7-9. szám 105-121.o.

elutasításában látja. Hangsúlyozza azt is, hogy a magyar külpolitika irányítóinak elméletileg volt lehetősége a megtörténttől eltérő út bejárására, de gyakorlatilag „Magyarország második világháborús tragédiájának elkerülésére alig volt lehetőség”¹⁶¹. Véleménye szerint a magyar külpolitika célja „a Szent István-i Magyarország helyreállítása volt”¹⁶².

Hajdu Tibor némely tekintetben árnyalja Pritz megállapításait,¹⁶³ s azt írja, hogy az Európa szívében lévő Magyarország mozgástere fokozatosan szűkült, s a széles utak csupán délibábok voltak, amelyek csak látszatra léteztek. Hajdu úgy véli, hogy a magyar külpolitika nem tehetett mást, mint a nagyhatalmak kegyeiért versengeni, de hozzáteszi azt is, hogy a Horthy-rendszer első, nagyobbik fele a réalpolitika jegyében telt el, ami a vezetők realitásérzékét és józanságát dicséri. Magyarország fő patrónusa 1932-1933-ig Nagy-Britannia volt – írja Hajdu –, de nem támogatta Budapest revíziós céljait, ezzel szűkítette a magyar politika mozgásterét, majd 1933-ban Nagy-Britannia „leírta” Magyarországot.

A két világháború közötti magyar külpolitikát vizsgálva Romsics Ignác úgy véli¹⁶⁴, hogy 1919 és 1921 között a magyar külpolitika irányítói két lehetőséggel számoltak: az egyik, hogy a szomszédos országok, illetve ezzel párhuzamosan a nagyhatalmak valamelyikével sikerül olyan megállapodást kötni, ami a békekonferencia által megállapított határok bilaterális megállapodáson nyugvó módosítását jelenti. A másik lehetőség, a vesztes államok német vezetés alatti összefogása, status quo felborítása és lehetőség szerint a régi határok visszaállítása vagy egy azokhoz közeli új határvonal kialakítása volt. Bethlen István 1922-1923-ban szakított ezzel a kettősséggel, a kormány a beilleszkedés és megbékélés politikáját folytatta. Ennek látványos jele volt 1922 szeptemberében Magyarország felvétele a Nemzetek Szövetségébe, amivel egyrészt nemzetközi szinten megerősítették Magyarországon fennálló politikai rendszert, másrészt a magyar kormány ismételten elismerte a trianoni békeszerződésben megállapított határok érvényességét, s garantálta, hogy a Habsburg-dinasztia egyik tagja sem tér vissza a magyar trónra. „Bethlen lépését – írja Romsics – a legteljesebb mértékben indokoltnak, sőt elkerülhetetlennek kell tartanunk. Ha akart sem tehetett volna mást.” Majd hozzáteszi, hogy az „ország elszigeteltsége, ellenőrzése és vállalt kötelezettségei miatt a magyar diplomácia az 1920-as évek második harmadában rendkívül szűk mozgástérrel rendelkezett.”¹⁶⁵ Romsics Ignác véleménye szerint, és az 1927 áprilisában aláírt olasz-magyar barátsági szerződés volt a nyitánya a „kényszerből vállalt magyar

¹⁶⁰ Uo. 116-117. o.

¹⁶¹ Uo. 119. o.

¹⁶² Uo. 105. o.

¹⁶³ Hajdu Tibor: Mozgástér és kényszerpálya. In. *Rubicon* 1998. 4-5. szám 39-44. o.

¹⁶⁴ Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században...235-252. o.

*beilleszkedési politika feladásának*¹⁶⁶, aminek háttérében a fasiszta olasz külpolitika nyílt revizionista beállítottsága állt. Úgy véli, hogy az olasz-magyar szerződés aláírása után a magyar diplomácia kísérletet tett a német-magyar kapcsolatok szorosabbra fűzésére és a revizionista politika tartalommal való megtöltésére, illetve „*Végső célként egy német-magyar-olasz revizionista blokk létrehozására törekedett*”¹⁶⁷. A harmincas évekre vonatkozóan Romsics Ignác kiemeli, hogy a gazdasági világválság külpolitikai szempontból is új helyzetet eredményezett. A változások motorjává Németország vált, s Berlin még Hitler hatalomra kerülése előtt, s már 1929-től módosította külpolitikai doktrínáját, s magát a versailles-i rendszert kívánta megingatni, és ezzel a revíziót elérni. A harmincas évek közepétől új szakasz kezdődött az európai diplomáciában, írja Romsics. Az 1935-ös szovjet-francia szerződés aláírásával, valamint 1936-ban a Berlin-Róma és a Berlin-Tokió tengely létrejöttével Európa, illetve a világ ismét két nagy és egymással szemben álló blokká kezdett alakulni. Rajna vidékének remilitarizálása, Csehszlovákia elleni német diplomáciai lépések, majd az Anschluss következtében Németország Közép-Európa meghatározó országa lett. 1938 novemberében, Bécsben került sor a csehszlovák-magyar határvitát tárgyaló konferenciára, ahol Olaszország és Németország döntőbíráskodásával sor került Magyarország északi határainak módosítására. Romsics kiemeli, hogy a „*bécsi döntés körülményei nyilvánvalóvá tették, hogy a további revízióhoz Németország támogatása elengedhetetlen*”¹⁶⁸. Véleménye szerint Teleki Pál második miniszterelnökségének külpolitikai vonalvezetését a „fegyveres semlegesség” és a revíziós politika kiteljesítése jellemezte, s hangsúlyozza, hogy az első bécsi döntéstől eltérően azonban, a második bécsi döntés nemzetközi jogi korrektségéhez kétség fér. Magyarország részvétele Jugoszlávia elleni katonai akcióban és az ezt követő katonai felosztásban nem vonta maga után a hadüzenetet. A katonai vezérkar tanácsára – írja Romsics – Horthy Miklós június 26-án deklarálta a Szovjetunióval való hadiállapot beálltát, amit a kormány másnap jóváhagyott.

Újabban Zeidler Miklós *a Mozgástér a kényszerpályán. A magyar külpolitika „választásai” a két háború között*¹⁶⁹ című tanulmányában elemezte a kérdést. Zeidler körülírta, hogyan értelmezhető a külpolitikában a mozgástér és kényszerpálya. A revíziós célok húszas évekre vonatkozóan a magyar külpolitika útkeresésről ír, mert véleménye szerint, „*A területi revíziót mértékét és módját illetően többféle koncepció is létezett*”, és ezt

¹⁶⁵ Uo. 236. o.

¹⁶⁶ Uo. 237. o.

¹⁶⁷ Uo. 238. o.

¹⁶⁸ Uo. 246. o.

Nagy-Britannia egyáltalán nem, egyedül „Olaszország mutatkozott hajlandónak (1927-től) a revízió pártolására”¹⁷⁰. Zeidler interpretációja szerint „A magyar külpolitika, amely lehetősége szerint általános nemzetközi egyetértéssel kívánta megvalósítani a revíziót, és azt a célkitűzését a világgazdasági válság idején sikerült is megközelítenie, a harmincas évek második felére ellentmondásos helyzetbe került”, mert „Magyarország számára ráadásul nem csupán a nagyhatalmi ellentétek, hanem maga a természetes potenciális szövetséges is bizonyos fenyegetést jelentett”¹⁷¹. Következtetése szerint „a magyar külpolitika nem a Szovjetunió elleni hadba lépéssel került kényszerpályára, hiszen ez az akció már nem volt valóságos érdeke Magyarországnak, arra a külpolitikai kényszere vitte rá”¹⁷².

Szerzőink többé-kevésbé egyetértenek abban, hogy mivel a Trianoni békeszerződés meghatározta Magyarország új határainak vonalát, s az Osztrák–Magyar Monarchia birodalmi kereteit egy kis ország határai váltották fel, a két világháború közötti években a magyar külpolitika irányítónak távlati célja a trianoni határvonalak revideálása volt.¹⁷³ A két világháború közötti években Magyarország a nemzetközi porondon elveszítette korábbi regionális nagyhatalmi státuszát és presztízsét, a magyar külpolitika azonban sokáig őrizte birodalmi attitűdjeit és reflexeit. A magyar külpolitika irányítóinak az adott erővonalak között kellett érvényesíteniük a magyar állam érdekeit. A kérdés tehát az, hogy a magyar külpolitika irányítónak voltak-e útjai és lehetőségei vagy kényszer hatására cselekedetek, és eközben hogyan változott (tágabbá-szűkebbé vált) a külpolitikai mozgástere.

Juhász Gyula a nyolcvanas évek végén vetette fel először, hogy a két világháború között létezett egy „hivatalos” és egy „nem hivatalos” külpolitika,¹⁷⁴ később pedig a Magyar Külügyi Társaság történetéről megjelent cikkében már „kettős külpolitikáról” írt¹⁷⁵.

Véleményünk egybecseng Juhász Gyuláéval, mert úgy véljük, hogy 1920 és 1944 közötti magyar külpolitikára vonatkozóan különbséget kell tennünk „informális” és „formális”, hivatalos külpolitika között, amelyek szándéka a különböző revíziós célok¹⁷⁶

¹⁶⁹ Zeidler Miklós: Mozgástér a kényszerpályán. A magyar külpolitika „választásai” a két háború között. In. Mítoszok, legendák és tévhitek... 162-205.o.

¹⁷⁰ Uo. 170. és a 172. o.

¹⁷¹ Uo. 179. o.

¹⁷² Uo. 204. o.

¹⁷³ Mint korábban jeleztük Jászi Oszkár már 1920-ban felhívta a figyelmet egész Európa demokratizálására és szocializálására, amivel feloldódnak az országhatárok és egyben a különböző nemzetek között húzódo feszültségek is.

¹⁷⁴ Juhász Gyula: A történész józansága. Országos Széchényi Könyvtár Kiadványa, Budapest, év nélkül. Különösen a *Külpolitika és a külpolitikai gondolkodás az 1930-as években* című tanulmány 161-175. o.

¹⁷⁵ Uő.: A Magyar Külügyi Társaság története a két világháború között. In. Európa vonzásában. Emlékkönyv Kosáry Domokos 80. születésnapjára. Szerkesztette Glatz Ferenc. Az MTA Történettudományi Intézetének kiadványa. Budapest, 1993, 261-267. o.

¹⁷⁶ Vö. Zeidler Miklós: A revíziós gondolat...

elérése volt. Véleményünk szerint, a két világháború között „kettős külpolitikáról” beszélhetünk: az egyik, a társadalmi szervezetek és egyesületek által propagált, a másik a hivatalos magyar külpolitika. A társadalmi szervezetek közül a Területvédő Liga¹⁷⁷, majd utódja a Magyar Nemzeti Szövetség propagandájában a „mindent vissza” követeléssel lépett fel, s lényegében az integráns revíziót, a Szent István-i határok visszaállítását követelte. A külföld érdektelensége és a magyar kormány óvatos politikája következtében a húszas évek elején mindkettő kifulladásra jutott. Az irredenta propaganda mellett a revízió békés és jogszerű eszközökkel történő megvalósítását hangoztatta a Magyar Külügyi Társaság.¹⁷⁸ A Külügyi Társaság általában a magyar kormányok által, hivatalosan hangoztatott külpolitikai cél megvalósítását népszerűsítette a hazai és nemzetközi porondon egyaránt.¹⁷⁹ Mint már korábban említettük a Társaság alapító tagjai között több személyt találhatunk a hivatalos magyar külpolitika irányítói közül, például Teleki Pál, Bethlen István, Gratz Gusztáv vagy Apponyi Albert. A Magyar Külügyi Társaság – ma már bizonyíthatóan – a Társadalmi Egyesületek Szövetsége Központja (TESzK) költségvetéséből kapott rendszeres juttatást, s e mellett a Külügyminisztérium „titkos alapjából” is részesedett.¹⁸⁰ Az 1927 júliusában megalakult Magyar Revíziós Liga a revíziót illetően egy maximális és egy minimális tervvel lépett fel,¹⁸¹ s a Liga valószínűleg ugyancsak kapott pénzt ilyen-olyan úton a kormánytól.

Mint láttuk, tehát a két háború között a területi revízió mértékét és módját illetően egymástól eltérő elképzelések léteztek, s ezen kívül más és más volt a társadalmi rétegek vagy az egyes pártok revíziós elképzelése is.¹⁸²

A hivatalos magyar külpolitika 1920-ban, a francia-magyar tárgyalások során etnikai alapú határmódosításokat javasolt. A Bethlen István és Csáky István által előterjesztett tervvezet nem ment túl az etnikai határokon, s ez volt a magyar fél alkupozíciójának kiindulópontja. Jóval később Bethlen István az etnikai és az integrális revízió közötti

¹⁷⁷ A Területvédő Liga, közkeletű néven a Tevél 1918 novemberében jött létre és az egyik legismertebb propagandaszervezet volt.

¹⁷⁸ Erre vonatkozóan lásd Juhász Gyula: A Magyar Külügyi Társaság története a két világháború között... és Zeidler Miklós: A revíziós gondolat...

¹⁷⁹ A Magyar Külügyi Társaság hivatalos kiadványa, a Külügyi Szemle hasábjain azonban ritkán megjelent a hivatalos nézettől eltérő felfogást tükröző cikk is. Például említhetjük az általunk már idézett Apponyi Albert: *A magyar nemzet világpolitikai helyzete* című cikkében a Szent István-i Magyarország határainak visszaállítása mellett tör lándzsát (*Külügyi Szemle* 1929. VI. évfolyam 179. o.).

¹⁸⁰ Vö. A dolgozatban a *Külügyi tárca költségvetése* című fejezettel.

¹⁸¹ A Revíziós Liga célja egy többfokozatú revízió végrehajtása volt: a maximális terv értelmében az etnikai határok figyelembevétele mellett igényt tartottak a Muraközre, Muravidékre, a baranyai háromszögre, Bácska és Bánság egyes területeire, Székelyföldre, (amit egy korridor köt össze Magyarországgal) Kelet-Szlovákiára és Kárpátaljára. A maximális terv értelmében 92 ezer km², a minimális terv értelmében 31 ezer km² lett volna a visszacsatolandó terület. Vö. Zeidler Miklós: A revíziós gondolat... (6. számú térkép) 136. o.

¹⁸² Például a magyar szociáldemokrata és kommunista párt az etnikai alapú revíziót támogatta, Jászi Oszkár vezette polgári radikálisok a föderáció-konföderáció koncepcióból indultak ki.

elgondolásokkal állt elő. Gömbös Gyula revíziós elképzelése – a Mussolini számára, 1934-re elkészült térkép alapján – az etnikai, a gazdasági és a stratégiai (földrajzi) elvek vegyes alkalmazását tükrözi.¹⁸³

Az első és második bécsi döntés értelmében Magyarországhoz csatolt területek határai sem esetek egybe a „történelmi Magyarország” határaival, Kárpát-Ukrajna és a Délvidék katonai megszállása sem a Trianon előtti határokig húzódott.

Közismert, hogy a húszas évek első kétharmadában a magyar külpolitika támasza Nagy-Britannia volt, amely azonban nem támogatta a magyar revíziós törekvéseket. London a kialakított egyensúly helyzetet megfelelőnek találta, számára Magyarország leginkább, mint kereskedelmi befolyási övezet és a francia törekvésekkel szembeni egyik lehetséges közép-európai pillér volt. A húszas évek második harmadától már kitapintható a brit tőke kivonása Magyarországról, illetve a harmincas évek elejétől London (birodalmi érdekeit szem előtt tartva) fokozatosan kihúzódott Közép-Európából.¹⁸⁴

Mint ismeretes, a Trianoni békeszerződést két ország, az Amerikai Egyesült Államok és Szovjetunió nem írták alá. A magyar külpolitika irányítói számoltak a „vörös kártyával”, s a kétoldalú tárgyalások eredményeképpen a diplomáciai kapcsolat felvételéről szóló szerződést parafálták. Magyarországon azonban nem került sor a szerződés ratifikációjára és a nemzetközi okmányban foglaltak nem léptek életbe. A húszas évek utolsó harmadában Róma és Budapest közeledése 1927 áprilisában barátsági, békéltető eljárási és választott bírósági szerződés formájában is rögzítésre került. Hasonló szerződések kötésére került sor 1928 és 1934 között több európai országgal¹⁸⁵, illetve az Amerikai Egyesült Államokkal. A húszas évek második felétől Magyarország bilaterális kapcsolatai megerősödtek, s ezzel párhuzamosan húszas évek elejéhez képest a harmincas évek elejére magyar külpolitika mozgástere kitágult.

A magyar miniszterelnökök külföldi útjait vizsgálva szembetűnő, hogy Bethlen István kormányfő számos európai országban tett látogatást. Gömbös Gyula miniszterelnök első hivatalos útja Rómába vezetett, majd 1933 nyarán Berlinbe utazott el, hogy találkozzon Adolf Hitlerrel. A soron következő miniszterelnök, Darányi Kálmán első hivatalos, külföldi útjára Berlinben került sor, amit egy évvel később megismételt. A harmincas évek utolsó

¹⁸³ Papers and documents... Vol. I. 897-899. o., Bethlen István válogatott politikai írások és beszédek..., (*Beszéd Debrecenben Magyarország külpolitikai helyzetéről és a határrevízió szükségességéről – Részlet.*) 240-251. o. és a (*A Trianoni szerződés revíziója és Európa békéje.*) 316-339. o., Pritz Pál: Magyarország külpolitikája Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején 1932-1936... 191-202. o.

¹⁸⁴ Vö. Ormos Mária: Magyarország a két világháború korában (1914-1945). Csokonai Kiadó, Debrecen, 1998, 120-127. o.

harmadától a magyar kormány vezetői kinevezésük után első hivatalos, külföldi útjuk Németországba történt,¹⁸⁶ ami azt is mutatja, hogy a húszas évek második feléhez képest tíz év elteltével az ország mozgástere leszűkült.

A harmincas évek elején Európában a legnagyobb várakozás kétség kívül az úgynevezett négyhatalmi paktum tervét (1933 elején) kísérte. A megbeszélések folyamán, tavasszal felmerült bizonyos határkiigazítás lehetősége, amit azonban végül elvetettek.¹⁸⁷ Az 1934-es négyhatalmi paktum végül egy üres dokumentum maradt, amit egyetlen aláíró állam sem ratifikált. Bethlen István már 1927-ben Zalaegerszegen, majd 1928-ban, Debrecenben elhangzott beszédében felvetett békés revízió lehetősége, úgy tűnt (1934-ben) nem valósulhat meg Róma és Budapest jó viszonya ellenére sem.¹⁸⁸ A harmincas évek közepétől Hitler Németországa agresszív külpolitikai lépéseket tett, s 1936 márciusában a Weermacht csapatai bevonultak a Rajna-vidék demilitarizált övezetébe, 1938 márciusában megtörtént az Anschluss. Magyarország egy megnövekedett birodalom szomszédságában találta magát, amelyik azonban Budapest revíziós törekvéseit csak korlátozott mértékben kívánta támogatni.¹⁸⁹ Az első és második bécsi döntés árát – egyetértve Pritz Pállal – a magyar kormánynak súlyosan meg kellett fizetnie: német „tancsapatok” átvonulásának engedélyezése, később a Jugoszláv Királyság elleni támadás, amivel összeomlott a Teleki Pál fegyveres semlegességről alkotott koncepciója. 1941 júniusában Magyarország háborúba történő belépése pedig a kevésbé jó döntések sorozatának az eredményeként is értelmezhető. Bárdossy László külügyminiszeri és miniszterelnöki feladatának ellátására alkalmatlan személyiség volt, aki a korábbi kevésbé jó válaszok hatása és a német nyomás alól nem tudta magát kivonni.¹⁹⁰ Bárdossy lépése alapvetően határozta meg az ország helyét a második világháborúban, amit Kállay Miklós és köre 1943 nyarától, az angolszász hatalmakkal folytatott béketapogatózó tárgyalásokkal akart módosítani.

¹⁸⁵ Lengyelországgal, Finnországgal, Törökországgal, Spanyolországgal, Bulgáriával, Észtországgal, Görögországgal, Lettországgal, Ausztriával. Vö. a dolgozat *Kronológiáját és az Országok kimutatásait*.

¹⁸⁶ Vö. a dolgozat *Kronológia* című fejezetével.

¹⁸⁷ Mint ismeretes, 1933 elején vetődött fel Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Olaszország részvételével egy négyhatalmi paktum aláírása, ami a vitás kérdéseket rendezné. Tavasszal már komolyan felvetődött bizonyos határkiigazítások lehetősége is, 1933 végén azonban a nyugati hatalmak fokozatosan kihátráltak a németországi események (német nemzetiszocialista törekvések) miatt. Egy esetleges határkiigazítás a Párizs környéki békék rendszerét törte volna szét, amit végül is a harmincas években Berlin valósított meg.

¹⁸⁸ Ekkor már Olaszország Etiópia elleni hadjáratot készítette elő és hogy a „hátát” biztonságba tudja igyekezett Franciaországgal jó viszonyt kialakítani.

¹⁸⁹ A harmincas években kitapintható Hitler Németországa és Magyarország közötti ellentét a magyar határmódosítások mértékét illetően.

¹⁹⁰ Pritz Pál: A Bárdossy-per. Kossuth Kiadó, Budapest, 2001, Pritz Pál: Bárdossy László. Elekta Kiadó, Budapest, 2001. Ormos Mária: Magyarország a két világháború korában (1914-1945)...234. o.

Az elmondottak alapján úgy tűnik, hogy véleményünk egybecseng Juhász Gyuláéval, aki a két világháború között Magyarországra vonatkozóan „kettős külpolitikáról” beszél. De egyetértünk Romsics Ignácéval is, akinek véleménye szerint a magyar külpolitika a húszas évek második feléig kényszerpályán mozgott, hiszen bethleni európai integrációs folyamat kényszerből vállalt lépés volt. A húszas évek második felétől a magyar külpolitika mozgástere a húszas évek elejéhez képest kitágult, amit a gazdasági, kulturális, politikai, illetve egyéb bilaterális és preferenciális nemzetközi okmányok is tükröznek. A harmincas évek közepétől Magyarország mozgástere egyre inkább szűkült, párhuzamosan Németország növekvő befolyásával Közép-Európában. A magyar külpolitika a Szovjetunió elleni hadjárat megkezdésekor már kényszerpályán volt, amire a második világháború kitörését követő események taszították.

Adattár a külügyi szolgálat történetéhez. A külügyi tárca költségvetése, a magyar külpolitika fő irányai és a külföldi szolgálat

1918-ban, amikor az első világháborúban a fegyverek elhallgattak, a Földön és Európában is hatalmi átrendeződés ment végbe. Európában Németország a háborúban elszenvedett veresége miatt tehetetlenül állt a győztes antant hatalmakkal szemben, Oroszország pedig a forradalom és polgárháború következtében a gyengeség jeleit mutatta. Az első világháború után Közép-Európában kialakult hatalmi versengésbe Berlin és Moszkva nem tudott, a tengerentúlon Washington pedig nem akart beleszólni.

A háborúból győztesen kikerülő hatalmak arra törekedtek, hogy katonai pozíciójukat és megnőtt presztízsüket külpolitikai előnyökre váltsák. A világháború után Európában Franciaország első számú kontinentális szárazföldi nagyhatalom lett. Párizs célja a hatalmi újrendezésben pozíciójának megtartása és erősítése, ugyanekkor Németországot tovább gyengíteni, valamint izolálni a keletről jövő bolsevik veszélyt. Nagy-Britannia az első világháborúból győztesként, de a századfordulóhoz képest minőségileg csökkent erejű hatalomként került ki. Célja Európában a status quo megőrzése és Franciaország előretörésének megakadályozása a Duna-völgyében. Olaszország az első világháborúból

ugyan győztesként, „papíron” Európa második számú szárazföldi hatalmaként került ki¹⁹¹, mégis közvetlenül a háború után a hatalmi osztozkodásban céljait csak részben tudta elérni. A háború után fő törekvései egyrészt az Ausztriával szembeni határmódosítások megtartása, másrészt a balkáni pozíció szerzése volt.

A háború előtt az Osztrák–Magyar Monarchia az európai status quo-ban fontos egyensúlyozó tényező volt ugyan, az első világháború során és után kialakult új hatalmi konstellációban azonban nem volt többé szükség az Osztrák–Magyar Monarchia léteire, ami találkozott a Monarchiát alkotó nemzetek nacionalizmusának előretörésével. Talán ez a külső és belső együttes tényező tette lehetővé Európa közepén az új nemzetállamok létrejöttét.¹⁹²

Az Osztrák–Magyar Monarchia romjain létrejövő új államok Csehszlovákia, a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság¹⁹³, valamint a már meglévő, de területileg is jelentősen megnőtt Románia fő törekvése nemzetközi szinten az önálló államiságuk elismertetése és helyzetének megszilárdítása volt. Az említett két ország a 20. század elején új államokként jöttek létre vagy Románia esetében határait kiterjesztve, amit részben az első világháborút követő hatalmi átrendeződésnek köszönhetnek. A nemzetközi szinten ezért olyan országok felé fordultak, amelyek ingatag pozíciójuk megerősítésében támogathatták. Mindezek mellett természetes reflexiójuk, a hajdani Osztrák–Magyar Monarchia két meghatározó országával szemben az elutasítás és a félelemmel vegyes erőfitogtatás volt.

Az első világháború után Magyarország vezetőinek súlyos belső és külső problémákat kellett megoldania. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása és 1918 novemberében Magyarország függetlenségének a proklamálása mégsem jelentett teljes megoldást. Az ország válságát jelezték a kormányváltások, a belső hatalmi harcok is, a válaszkérés Károlyi Mihály nevével fémjelzett rendszerben és a Tanácsköztársaságban is kifejezésre jutott. A súlyos belső és külső kihívásokra pedig úgy tűnik, az ellenforradalmi rendszer kiépülése kínált egy lehetséges megoldást, a belső politikai helyzet konszolidációs törekvéseivel párhuzamosan pedig tovább folytatódhatott az önálló magyar külügyi igazgatás kiépítése és külpolitika (ki)útkeresése.

A tárgyalt időszakban Magyarországon kitapintható a trianoni békeszerződés revideálásának szándéka, s mint már írtuk, a revíziós gondolat különböző formákban tört a

¹⁹¹ Olaszország katonai gyengesége az olasz-etióp konfliktus során mutatkozott meg leginkább szembevető módon. A gyengeség jelei azonban már korábban is kitapinthatóak voltak.

¹⁹² Az új nemzetállamok kialakulásának problematikája természetesen nem két tényezős kauzális összefüggés, hanem egy folyamat eredménye.

¹⁹³ A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság megnevezése 1929. október 3-tól Jugoszláv Királyság volt.

felszínre, s a különböző alakváltozások hol erősebben, hol gyengébben hívták fel a magyar és a nemzetközi közvélemény figyelmét.¹⁹⁴

Az anyagi keret, a külügyi tárca költségvetése

Magyarországon 1920 és 1944 között a külügyi tárca költségvetéséről az országgyűlés határozott. A korszak elején a parlamenti rendszer egykamarásként működött, majd 1926-ban született döntés a felsőház felállításáról. 1927-től a kétkamarás országgyűlés – bár a felsőház súlya elmaradt a képviselőházétól – szavazta meg az állami költségvetés előirányzatait.¹⁹⁵

Úgy véljük, hogy a korszakban a külügyi tárca költségvetésének vizsgálatához szükséges röviden összefoglalni az előirányzott rendes kiadások bizonyos cezúráit is.¹⁹⁶

A magyar államháztartás¹⁹⁷ rendes kiadását az 1920/1921. költségvetési évtől 1924/1925. évig aranykoronában, 1925/1926. évben papírkoronában, majd 1925 decemberétől a pengő és a fillér bevezetésétől pengőben számolták.¹⁹⁸ 1922-től 1924-ig nem rendelkezünk részletes kimutatással, de az első pillanatban megállapítható, hogy az 1920/1921. költségvetési évtől 1924/1925-ig drasztikusan csökkent az előirányzott rendes kiadások összege. Az 1926/1927 költségvetési évtől folyamatosan növekedett az előirányzott összeg egészen az 1930/1931. évig. A gazdasági világválság begyűrűzése Magyarországra természetesen a költségvetést is érzékenyen érintette: 1930/1931-től az előirányzott összegek folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak 1935/1936-ig; később a költségvetési összeg már folyamatosan nőtt.

A nemzetgyűlés 1925 februárjában¹⁹⁹ tárgyalta először a külügyi tárca költségvetését. Az ünnepélyes alkalomról megemlékezett Hoyos Miksa külügyi előadó is: „*Engedtessek meg*

¹⁹⁴ Erre vonatkozóan lásd a már vizsgált Zeidler Miklós: A revíziós gondolat... című munkáját.

¹⁹⁵ Püski Levente: A magyar felsőház története 1927–1945. Budapest, Napvilág Kiadó, 2000

¹⁹⁶ Lásd a dolgozatban *A magyar államháztartás előirányzott rendes kiadása költségvetési évenként 1920–1944* című táblázatot.

¹⁹⁷ Az adatok a Magyar Törvénytár vonatkozó köteteiből származnak. Az 1920/1921. évi költségvetést 1920. 09. 14-től 1921. 06. 11-ig, az 1924/1925. évit 1925. 01. 20-tól 1925. 03. 18-ig, 1925/1926. évit 1925. 11. 05-től 1926. 01. 22-ig, az 1926/1927. évit 1926. 04. 19.-től 1926. 06. 05-ig, az 1927/1928. évit 1927. 05. 17-től 1927. 06. 25-ig, az 1928/1929. évit 1928. 02. 24-től 25-ig, az 1929/1930. évit a pénzügyminiszter 1929. 06. 14-én nyújtotta be. Az 1930/1931. évi rendes költségvetés 1930. 05. 01-től 1930. 06. 27-ig, az 1931/1932. évit 1931. 04. 23-tól 1931. 05. 30-ig, az 1932/1933. évit 1932. 05. 03-tól 1932. 06. 27-ig, az 1933/1934. évit 1933. 05. 03-tól 1933. 06. 27-ig, az 1934/1935. évit 1934. 04. 25-től 1934. 06. 21-ig, az 1935/1936. évit 1935. 05. 20-tól 1935. 06. 24-ig, az 1936/1937. évit 1936. 05. 05-től 1936. 06. 24-ig, az 1937/1938. évit 1937. 04. 28-tól 1937. 06. 29-ig, az 1938/1939. évit 05. 23-tól 1938. 06. 27-ig, az 1939/1940. évit 1939. 11. 09-től 1939. 12. 15-ig, az 1941. évit 1940. 10. 12-től 1940. 12. 16-ig, az 1942. évit 1941. 11. 11-től 1941. 12. 19-ig, az 1943. évit 1942. 11. 10-től 1942. 12. 17-ig, az 1944. évit 1943. 11. 12-től 1943. 12. 14-ig tárgyalta az Országgyűlés.

¹⁹⁸ 1925. december 27-én hozták forgalomba a pengőt és az új fillért, így az 1925/1926. évi állami költségvetésben jelenik meg először a pengő pénzegységként.

¹⁹⁹ 1925. február 6-án Zsitvay Tibor elnöklete alatt.

nekem, hogy a t. Nemzetgyűlés figyelmét felhívjam arra a viszonyainknál és helyzetünknel fogva szomorú, de azért mindenesetre ünnepélyes körülményre, hogy a magyar nemzetgyűlés most első alkalommal tárgyalja a független Magyarország önálló külügyi tárcájának költségvetését.”²⁰⁰ A külügy négy rendes költségvetési évről nincs adatunk, de nyilvánvaló, hogy különböző jogcímenek kiutaltak a tárca számára pénzt. Ezt támasztja alá, hogy az országgyűlés a rendes kiadásokon kívül beruházásokra és rendkívüli kiadásokra is irányzott elő pénzügyi keretet. Az 1920/1921. évtől 1930/1931-ig, tíz éven keresztül volt a magyar törvényhozásnak ilyen jellegű pénzügyi kerete a Külügyminisztérium számára. Ez a követségek létesítésének szükségletével függött össze. Ezután négy éven keresztül, egészen az 1935/1936-ig ilyen jellegű kimutatás nem található az állami költségvetésben. Ekkortól épülettartozás jogcímén utaltak ki a külügyi szolgálat számára kisebb-nagyobb összegeket. A követségi épületek, rendbehozatalára 1935/1936-ban 5 ezer, 1937/1938-ban 10 ezer, 1938/1939-ben 8 ezer, 1939/1940-ben 10 ezer, 1940/1941-ben 8 ezer, 1942-ben 15 ezer, az 1943. és az 1944. évben 50–50 ezer pengőt irányoztak elő.

A felvállalható és legitimálható külügyi költségvetés nyomon követhető, a közvélemény számára látható. E mellett, mintegy tükrözve a „külpolitika kettősségét” a revíziós vágyak, legális társadalmi szervezetek által „titkosított” céljait olyan pénzekkel támogatták, amelyek nem jelentek meg a hivatalos költségvetésben, s ezt nem szavazták meg. A „titkos alapba” érkező pénzeket a határon túli magyarok, hazai társadalmi szervezetek támogatására és egyéb revíziós célokra használták. Bethlen István miniszterelnök utasítására megnyitottak egy rendkívüli számlát, ami fölött a miniszterelnök diszponált.²⁰¹ Az első világháború után Romániához csatolt volt magyarországi területek magyar intézményrendszerének anyaországi támogatását budapesti kormányzati körökben Keleti Akciónak nevezték. Erdély román megszállását követően a magyarság politikai irányítása az erdélyi központból, Kolozsvárból történt. 1920-tól az anyaországból érkező erdélyi támogatással kapcsolatos munkát a Népies Irodalmi Társaság (NIT)²⁰² koordinálta. Az 1921. augusztus 12-i kormányülésen elfogadták Bethlen István javaslatát a Társadalmi Egyesületek Szövetsége Központjának (TESzK) létrehozására, aminek vezetésével Teleki Pált bízták meg. A Bethlen miniszterelnöksége alatt működő szervezet a Rákóczi Szövetségen (Felvidék), a

²⁰⁰ Nemzetgyűlés Naplója. Budapest, 1925, 22. kötet 187. o.

²⁰¹ A következőkben Bárdi Nándor: A Keleti Akció és A Keleti akció II. (In. *Regio. Kissebségi Szemle*, 1995. 3. szám 89-134. o. és 1995. 4. szám 3-27. o.) című tanulmányainak összefoglalását adjuk, kiegészítve saját kutatásaink eredményeivel.

²⁰² 1920 áprilisában Bethlen István, Sebess Dénes és Papp József megalakították a Bocskay Szövetséget (Tudományos Irodalmi és Közművelődési Egyesület), ami rövid idő múlva már Népies Irodalmi Társaság (NIT)

Szent Gellért Társaságon (Délvidék és Bánát), a Népies Irodalmi Társaságon (Bánát kivételével a Romániához csatolt kelet-magyarországi területek) keresztül intézte a határon túli magyar társadalmi intézmények támogatását. A Magyar Külügyi Társaság pedig az anyaországban és a „nagy hatalmak” felé folytatott leginkább propaganda és oktatási tevékenységet. A Külügyi Társaság hivatalos költségvetését rögzítették ugyan, de nyílt titok volt, hogy fő pénzügyi támogatója a Külügyminisztérium.²⁰³

A már említett Bárdi Nándor számba vette, hogy a Keleti Akció során az anyaországból milyen pénzügyi tranzakciók történtek a Romániához csatolt kelet-magyarországi területekre. Az 1920–1921-ben még jelentős részben a NIT keretein kívül folyt az erdélyi támogatás, az Országos Menekültügyi Hivatal, különböző társadalmi szervezetek részvételével, maradványok, árualapok, az új pénznem bevezetéséből adódó üzleti lehetőségek felhasználásával.²⁰⁴ A következő pénzügyi évtől a TESzK keretén belül működő NIT végzi a rendelkezésre álló pénzügyi eszközök szétosztását.²⁰⁵ 1927/1928-tól a politikai jellegű támogatásokat a társadalmi intézményekkel együtt számolták el, s ekkortól nagyobb összegeket fordítottak az egyházak segélyezésére és a gazdasági akciókra. Bárdi Nándor felhívja a figyelmet arra is, hogy a különböző címeken folyósított támogatásokat felhasználásuk szerint magyarországra és romániaiakra különíthetjük el.²⁰⁶ Az anyaországi támogatások aránya a romániaihoz képest átlagosan körülbelül 5%, tehát a rendkívüli számláról folyósított összegek nagyobb részét a határon túli magyar szervezetek támogatására fordították.

A „titkos alapból” különböző jogcímenek utaltak ki inkább nagyobb, mint kisebb összegeket. A *budapesti kiadások* többségét a szervezet alkalmazottainak bérköltségei, a dologi kiadások és a propagandakiadványok adták. Az utóbbit 1923-tól a revíziós propaganda-egyesítés részeként a Magyar Nemzeti Szövetség és a Magyar Külügyi Társaság vette át. A *Székely–Magyar Egyesület* számára a nemzetközi kapcsolatok kiépítésére nyújtottak támogatást. A politikai tagozat dologi kiadásai között számolták el a NIT kiadványainak költségeit és a Népszövetségi akciókkal kapcsolatos kiadásokat. A *kolozsvári központnak* folyósított összegek felhasználására vonatkozóan a kolozsváriak szabad kezét

néven szerepelt. A Társaság tagjai között a Békeelőkészítő Iroda volt, s a Miniszterelnökség aktív munkatársain kívül megtalálhatóak voltak a kor politikai és társadalmi élet számos vezetője.

²⁰³ Erre vonatkozóan a MOL K 58 13. csomó levéltári jelzet alatt számos dokumentum olvasható. További kutatások során lehet megállapítani a Külügyminisztérium által folyósított összegek pontos nagyságát.

²⁰⁴ Bárdi Nándor: A Keleti akció II...3. o.

²⁰⁵ Erről Bárdi Nándor igen pontos és részletes kimutatást készített A Keleti Akció II című cikkében. A publikált táblázat a keleti szervezetek költség-előirányzatait tartalmazza, koronában, pengőben és lejben megadva. Bárdi a különböző jogcímenek kiutalt összegeket költségvetési évenként veszi sorba, s harmadik szempontként különbséget tesz az Erdélyi felhasználásra és a Királyhágón inneni részek számára szánt pénzügyi keret között.

kaptak. Az Országos Magyar Párt²⁰⁷ vezetésének felügyelete alatt működő kolozsvári központ fő feladata a segélyek romániai közvetítése és könyvelése volt. Az OMP részére Bethlen István utasítására indított külön számláról utaltak nagyobb összegeket, amelyek az erdélyi egyházak oktatási intézményeinek, kulturális rendezvények és sajtó, sportcélok, gyermeknyaraltatás, jótékony egyesületek számláira érkeztek meg.

A kormányzati támogatások jelentős részét tette ki a romániai magyar pénzintézeteken keresztül folyósított pénz a kisebbségi intézmények és a földreform miatt anyagilag jelentősen meggyengült magyar birtokosok számára. A pénzügyi tranzakciók a magyar érdekeltségű Transsilvania Bank és a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank Rt számláin keresztül történtek, azonban a háttérben nem a budapesti Külügyminisztérium állt. Ennek ellenére a magyar külpolitikai irányítói nem kis szerepet játszottak a folyósításokban: például Kolozsvári Takarékpénztár részvényeiből Bethlen István által képviselt csoport 75 ezer részvényt vásárolt 10 millió lej értékben.²⁰⁸ Bánffy Miklós volt külügyminiszter pedig, 1926-tól a Kolozsvári Takarékpénztár igazgatótanácsának elnöke volt.

Látható tehát, hogy a magyar Külügyminisztérium a hivatalos költségvetésben jelölt pénzügyi kereten kívül rendelkezett egy „titkos alappal”, amiből az anyaországi társadalmi szervezetek (különösen a Magyar Külügyi Társaság) és az elcsatolt területek magyarsága kapott pénzügyi támogatást.

Magyarországon a külügyi tárca számára előirányzott rendes kiadások mellett a költségvetés bevételekkel is számolt, ami a külügy számára az útlevel kibocsátásokból, láttamozásból és a vízumokkal kapcsolatos ügyintézésből származott. A külügyi tárca bevételei tehát szoros összefüggésben voltak a turistaforgalommal is. Ebből következik, hogy a második világháború kitörése érzékenyen érinthette a külügyi tárca bevételeit. 1940 novemberében a költségvetési vitában Kölcsény István előadó megjegyezte *„Idegenforgalmunk a háborús helyzet folytán a minimumra csökkent, így ebből származó bevételeink, amelyek főleg az útlevel láttamozás díjaiból származtak, nagyon megcsappantak.”*²⁰⁹

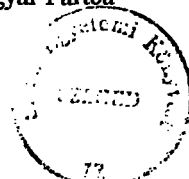
Most nézzük meg, milyen arányban részesedett a magyar államháztartás rendes kiadásaiból a külügyi tárca!

²⁰⁶ Uo. 5-6. o.

²⁰⁷ A trianoni békeszerződés aláírása után Romániában megalakult a Magyar Szövetség, majd a Néppárt. A Magyar Szövetség 1922. októberi betiltása után a két párt vezetősége, belátva az egységes fellépés szükségességét, előzetes egyeztetések után, 1922. december 28-án egyesült a romániai Országos Magyar Pártba (OMP).

²⁰⁸ Bárdi Nándor: A Keleti akció II... 12-15. o.

²⁰⁹ Országgyűlés Képviselőházának Naplója, Budapest, 1941, 7. kötet, 279. o.

1920-tól 1944-ig a költségvetésben a Külügyminisztérium számára előirányzott összegek értékben és arányosan is csökkenő tendenciát mutatnak.²¹⁰ Az 1920/1921. évi költségvetési évben a rendes kiadásokból a Külügyminisztérium 5,72%-kal részesedett, majd 1924/1925. évben már csak 0,86%-kal. Érdekes, hogy a gazdasági világválság időszakában 1929/1930. évtől 1932/1933-ig a központi költségvetésből a külügyi hatóság részesedése alig változott, lényegében stagnált, annak ellenére, hogy a központi költségvetés rendes kiadásainak az összege ebben az időszakban csökkent! A külügy rendes pénzügyi kerete az 1934/1935. évtől emelkedett, s ez a növekvő tendencia 1939/1940-ig nyomon követhető.

Az 1940/1941. évtől 1944-ig terjedő időszakban a Külügyminisztérium és a külföldi szolgálat kiadásaira előirányzott összeg arányaiban egyre csökkent, 1944-ben már a fél százalékot sem érte el. Mindez azt jelenti, hogy a Külügyminisztérium költségvetéséből jelentős összegeket faragtak le más minisztérium(ok) javára, még inkább azt, hogy a háború előrehaladtával a magyar külpolitika kapcsolatrendszere egyre inkább leszűkült.

A külügyi tárca részesedése tehát a magyar államháztartás budget-jéből átlagosan még az 1%-ot sem érte el, éppen akkor, amikor a magyar kormányok fő külpolitikai céljainak végrehajtására már megfelelő, jól működő diplomáciai bázis szolgálhatott eszközül. Az 1920-as évek elején a nagyobb arányú részesedés lökést adhatott a központi apparátus megszervezésének és a külföldi szolgálat kiépítésének. Az adatok hiánya miatt az 1920-as évek közepéig csak következtetni tudunk a külügyi tárca anyagi eszközeire.

1925-től a külügyi tárca működtetéséhez igen szűkös anyagi keret állt csak rendelkezésre, aminek hiányát a Dísztér különböző módon tudta csak pótolni. Gondoljunk csak arra, hogy a magasabb fizetést jelentő beosztásokba, fizetési osztályokba milyen nehezen lehetett bekerülni, és a hivatali előmenetel is milyen lassú volt. Mindez összefüggésbe hozható a szűkös anyagi keretek kényszerével is.

Annak ellenére, hogy a külügyi tárca indemnitás vitái során a kormány előadója minden alkalommal úgy kezdte beszédét, hogy a „*külügyi költségvetést a takarékoság elvének szigorú szem előtt tartásával állítottam össze*”, minden tárgyalás során a költségek további lefaragását követelték.

A Külügyminisztérium struktúráján belül, a tárgyalt időszakban is a kettéoszlott a központi szolgálat és a külföldi szolgálat. A magyar királyi Külügyminisztérium rendes költségvetése alapján összehasonlítottuk a központi szolgálat és a külföldi szolgálat

²¹⁰ Lásd a dolgozatban *A Központi szolgálat és a külföldi szolgálat rendes költségvetésének aránya a magyar államháztartás előirányzott rendes kiadásaiból költségvetési évenként 1920-1944* című táblázatot.

előírányzott rendes költségvetésének százalékos megoszlását.²¹¹ Az első olvasás után megállapítható, hogy a központi igazgatás és a külföldi missziók anyagi eszközei között átlagosan 30–70%-os a megoszlási arány a külföldi szolgálat javára. Költségvetési évenként vizsgálva azonban az átlagtól kisebb-nagyobb eltérések mutathatók ki. Így például az 1920/1921. költségvetési évben a megoszlási arány 53–47 a központi szolgálat javára. 1943-ban 44–56, 1944-ben pedig 56–44 az arány, ugyancsak a központi szolgálat javára. Ezt a három költségvetési évet leszámítva elmondható, hogy 1920 és 1944 között a külföldi szolgálat az előírányzott rendes költségvetésből nagyobb arányban részesedett, mint a központi szolgálat.

Mindezekre a magyarázatul szolgálhat, ha megvizsgáljuk, hogy a külföldi szolgálat számára mire irányoztak elő pénzügyi keretet!

A teljes kép érdekében a *központi szolgálat* előírányzatát is felsoroltuk, ami a táblázatban tételes kimutatás szerint is megtalálható.²¹² A jogcímek a következők voltak: személyes járandóság, dologi kiadás, távirat-távbeszélgetés, vasúti hozzájárulás, rendelkezési alap, sajtó alap, kereskedelmi hivatalok, szaktanfolyamok és tájékoztatás.

A *külgügyi szolgálat* költségvetéséről²¹³ 1920-ban nincs adat; az 1920/1921. évben személyi járandóságra és dologi kiadásra irányzott elő az országgyűlés több mint 22 millió aranykoronát. Ezen kívül, mint már korábban jeleztük a Külügyminisztérium rendkívüli kiadásként a külképviseletek berendezéseire és felszerelésére is kapott pénzügyi keretet. Az 1920/1921. évben rendkívüli kiadás címen a bécsi követség számára a személyes járandóságra és dologi kiadásokra majdnem 1 millió aranykoronát szavaztak meg. 1922-től 1924-ig nem áll rendelkezésre adat, de tudjuk, hogy 1924/1925-ben rendes kiadás címen személyes járandóságra és dologi kiadásra adtak pénzügyi keretet. Rendkívüli kiadások között jelent meg ekkor a nemzetközi konferenciák támogatása, a hágai Állandó Választott Bíróságon²¹⁴ való részvétel, sőt a berendezések, felszerelések vásárlására szánt a pénzügyi keret is.

Az 1925/1926. évben új tételként jelent meg a nemzetközi Duna Bizottság²¹⁵, a hágai Állandó Választott Bíróság, külön tételben szerepelt a hozzájárulás a brüsszeli nemzetközi

²¹¹ Lásd a dolgozatban *A Külügyminisztérium összes költségvetéséből a központi szolgálat és a külföldi szolgálat megoszlása költségvetési évenként százalékos arányban* című táblázatot.

²¹² Lásd a dolgozatban *A központi szolgálat költségvetése évenként 1920-1944* című táblázatot.

²¹³ Lásd a dolgozatban *A külföldi szolgálat rendes költségvetése évenként* című táblázatot.

²¹⁴ Állandó Választott Bíróság (*Cour Permanente d'Arbitrage*) az 1899 és az 1907. évi hágai békeértekezleten létrejött egyezmények alapján szerveződött meg. Feladata a nemzetközi viszályok békés elintézése volt.

²¹⁵ A Dunai Állandó Vízügyi Műszaki Bizottság működéséről Párizsban 1923. május 27-én kötött egyezmény rendelkezett.

vámiroda²¹⁶ költségeihez. A külképviseletek berendezéseire és felszerelésére ismét a rendkívüli kiadásokban irányoztak elő szerény keretet. Ebben és a következő költségvetési évben is még mindig a személyes járandóság tette ki a költségek 70%-át.

A magyar képviselőház az 1927/1928. költségvetési évtől a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara²¹⁷ működésére és a szellemi együttműködés fejlesztésére is előirányzott pénzügyi eszközöket, ami azonban csak öt évig szerepelt a költségvetési listán. Az 1928/1929. évtől a rendes költségvetésben kiküldetésre, átköltöztetésre és a külföldi hírszolgálatra is előirányoztak keretösszegeket.

Az 1932/1933. évtől 1944-ig az országgyűlés a rendes költségvetésben nem irányzott elő pénzügyi keretet a brüsszeli vámiroda költségeire, a hágai Állandó Választott Bírószágon való részvételre, a kereskedelmi kamarára, a nemzetközi szellemi együttműködésre. Ezeket összevonták és hozzájárulás a nemzetközi intézmények költségeihez címen irányoztak elő nagyobb összeget a magyar részvételre.

A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a költségvetésből a személyi járandóság tette ki a legnagyobb tételt.²¹⁸ 1920/1921-ben a rendelkezésre álló anyagi eszközök 50%-át a külföldi szolgálatban dolgozók fizetésére költötték. 1924/1925-től 1944-ig pedig az erre előirányzott összeg átlagosan 60%-ot tett ki.

A fizetések magas aránya egyrészt azzal magyarázható, hogy a külföldön szolgálatot teljesítőknek gondot kellett fordítani a reprezentációra, az öltözködésre is, ám a javadalmazás jelentősen elmaradt más országok diplomatáinak fizetésétől. 1924/1925-re a személyi járandóság aránya emelkedett, ez talán összefüggésbe hozható az arisztokrata származású külügyi képviselők csökkenő arányával is. Nőtt a száma a karrierdiplomátáknak, akiknek állásuk az egyedüli megélhetési forrás volt.²¹⁹ A *személyi járandóság* dinamikus viszonyszámait nézve szembetűnő, hogy pontosan követi az összes kiadások változását. Mindez azt jelenti, hogy szoros összefüggés volt a külföldi szolgálatban dolgozók fizetései és az országgyűlés által előirányzott költségvetés nagysága között.

A külföldi szolgálat összes költségvetéséből a második legnagyobb arányban a dologi kiadások szerepelnek. A *dologi kiadásokra* előirányzott rendes kifizetések mozgása kissé eltér

²¹⁶ Nemzetközi Egyesület a Vámtarifák közzétételére (*Union internationale pour la publication des tarifs douaniers*). Az 1890. július 5-én Brüsszelben 31 állam által létesített iroda feladata volt a különböző államok vámtarifáit és az azokat módosító törvényeket és rendeleteket gyűjteni és azokat az illetékes hatóságokkal minél hamarabb közölni.

²¹⁷ A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara az egyes államok kereskedelmi képviselőiből alakult. Párizsban 1920-ban jött létre és kongresszusok előkészítésével foglalkozott. Az egyesülés célja a nemzetközi kereskedelem fellendítése volt.

²¹⁸ Lásd a dolgozatban *A külföldi szolgálat rendes költségvetésének százalékos megoszlása évenként* című táblázatot.

a személyi járandóság változásaitól. Lényeges különbség, hogy az 1928/1929. évben nem egészen a felére csökkent a dologi kiadásokra szánt rendes kiadások összege, és 1930/1931-től 1938/1939-ig nem vagy alig változott az előirányzat. A korábban is említett rendkívüli kiadások és beruházások pénzügyi kerete dologi kiadásra csak 1930/1931-ig állt rendelkezésre. Mindennek több magyarázata lehet. 1930/1931-re kiépülhetett a külföldi szolgálat képviseleti struktúrája, és nem volt szükség a nagyobb dologi kiadásokra. A gazdasági világválság begyűrűzése miatt a költségvetés általában pénzügyi karcsúsításokat eszközölt, ami a dologi kiadásokban erőteljesen megmutatkozott. Úgy véljük, hogy e tényezők együttes hatásával magyarázható a dologi kiadások szűkösebbé vált anyagi kerete.

Az 1928/1929. évben jelent meg a *külföldi hírszolgálat*, ami a harmadik legnagyobb kiadási tételt adta. 1929/1930-tól az összege nem vagy alig változott egészen 1938/1939-ig. Ezután csaknem a duplájára emelték a hírszolgálat költségvetését, bár a következő évben viszont jelentősen lefaragták. Talán mindez a külföld felé irányuló magyar propaganda, illetve az idegen országokból származó információk megnövekedett fontosságát jelzi.

1928/1929-ben a rendes kiadások között szerepel a *kiküldetés és átköltöztetés* is, ami a külföldi szolgálat összes költségvetésének negyedik legnagyobb tétele. Érdekes a kiküldetés és átköltöztetés budget-jének változása is. 1931 és 1933 között kiküldetésre és átköltöztetésre jelentős összeget csoportosítottak át. Valószínű ez összefügghet a korszakban eszközölt létszámcsökkentéssel is.

A *Duna Bizottság* költségeire számolt pénzösszeg lényegében az általános trendet követte. Lényeges változás csak az 1939/1940-es évben következett, be, amikor majdnem négyszeresére emelte az országgyűlés a hozzájárulást a bizottság költségvetéséhez. A következő költségvetési évben viszont tizedére csökkentette a rendelkezésre álló pénzt. Az ingadozást valamely nagyobb alkalmi feladat indokolhatta. A kereskedelmi kamara és a szellemi együttműködés finanszírozására szánt összeg jelentéktelen hányadát tette ki a külföldi szolgálat előirányzott rendes költségvetésének.

Összességében a külföldi szolgálat *rendes összes kiadásainak* változását, dinamikáját vizsgálva különböző szakaszokat lehet megállapítani.²¹⁹ Az első szakasz az 1930/1931-es költségvetési évig tart, amikor az előző évekhez képest dinamikus növekedés tapasztalható. A második szakasz az 1933/1934-ig tartó időszak, amikor az összes költségvetés növekedési indexe csökkenő tendenciát mutatott. Megállapítható, hogy a gazdasági világválság

²¹⁹ Vö. Pritz Pál: Magyar diplomácia a két világháború között...

²²⁰ A vizsgálatot csak az 1927/1928. költségvetési évtől lehetett elvégezni, mert az előző ciklustól számoltak azonos pénznemben. Erre vonatkozóan lásd a dolgozatban *A külföldi szolgálat előirányzott rendes kiadásainak változása (dinamikus viszonyzámjai) százalékban az 1927/28-as költségvetési évtől 1944-ig* című táblázatot.

magyarországi begyűrűzéséig nőtt a külföldi szolgálat költségvetése, majd később érthető módon csökkenő tendenciát mutatott. A harmadik szakasz 1939/1940-ig kísérhető nyomon, amikor a külföldi szolgálat rendes kiadásaira szánt pénzeszög folyamatosan növekvő. A negyedik szakasz fő jellemzője a hullámszás, a hirtelen növekedés és csökkenés. A negyedik szakaszban tapasztalható változó költségvetési előirányzat adódhatott a honvédelmi tárca nagyobb pénzügyi igényéből, és a területi növekedéssel járó költségek duzzadásából is.

A külügyi tárca költségvetésében megállapított négy szakasz, úgy véljük, bizonyos mértékig összefügg az 1920 és 1944 közötti gazdasági korszakokkal is. Az első szakasz a gazdasági konszolidáció és fellendülés időszakával, a második és harmadik szakasz a gazdasági válsággal, a negyedik pedig a háborús gazdálkodás időszakával.

A követségek, a tényleges és a tiszteletbeli konzulátusok

Az előzőekben megállapítottuk, hogy a külföldi szolgálat költségvetésében négy periódust lehet megkülönböztetni. Most vessük össze a költségvetés általános tendenciáit a követségek és a konzulátusok számával és összlétszámával!

Az *Országok* című fejezet és a CD-ROM alapján általánosságban elmondható, hogy 1938-ig a követek akkreditációjának száma folyamatosan nőtt, majd Magyarország hadbalépésével drasztikusan csökkent.

A követségek létszámának változását figyelembe véve elmondható, hogy a létszám 1921-től 1924-ig permanensen nőtt, majd 1925-re a Külügyminisztérium 30 fővel csökkentette külföldön dolgozó diplomatáinak a számát.²²¹ A követségek állománya 1927-re több mint 20 fővel növekedett majd lényegében alig változott 1929-ig. A gazdasági világválság időszakában 1930-tól 1934-ig a követségek létszáma ugyan csökkenő tendenciát mutat, de 30 főnél alig több leépítés történt, ami megegyezik az 1924–1925-ös létszámleépítéssel. Három év elteltével a követségek dolgozói állományát ismét visszaállították a világválságot megelőző időszak létszámára. Ezután nagyobb arányú leépítés csak 1938-ra mutatható ki, ami után azonban a létszám alig változott. A második világháború időszakában a követségek száma csökkent, de a létszám nem vagy alig változott!

²²¹ Vö. Pritz Pál: *Iratok a magyar külügyi szolgálat történetéhez 1918-1945*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1995, 140-162. o. Különösen az 52. számú dokumentum, Külügyminiszteri átirat Kállay Tibor pénzügyminiszternek a létszámcsökkentés végrehajtásáról, 1924 február 4-i keltezéssel.

A tényleges konzulátusok számát tekintve²²² 1921-ben világszerte 5, 1941-ben 21 magyar királyi konzulátus működött. A tiszteletbeli konzulátusok számát tekintve 1921-ben 5, 1941-ben 58 kapta meg a működési engedélyt.

Tehát, 1920-tól a világháború kitöréséig a tárca mostoha anyagi helyzete ellenére a külügyi hivatalok és az ott szolgálatot teljesítők száma nőtt. Érthető módon a második világháború kitörése, az egyes országokkal a hadiállapot következtében csökkent a követségek és a konzulátusok száma. 1931 és 1934 között csökkentették ugyan a külföldi szolgálat számára előírányzott összeget, a követségeken mégsem volt nagyobb arányú leépítés, mint az 1924 és 1925 közötti időszakban, a tényleges konzulátusok létszáma pedig 1941-ig folyamatosan nőtt.

Magyar királyi követek a tárgyalt teljes időszakban négy kontinensen voltak akkreditálva: Európában, Afrikában, Amerikában és Ázsiában. 1921-ben még csak Európában működött magyar érdekképviselő, a munkát 174 követségi alkalmazott végezte.²²³ 1922-től „már” az amerikai kontinensen, Washingtonban is megnyitotta kapuit az első követség. 1928-tól Afrikában, 1937-től pedig az ázsiai kontinensen is akkreditálva lett magyar követ. 1927-ben már működött a Buenos Aires-i és a Rio de Janeiro-i követség is, a washingtoni követ pedig akkreditálva volt Kubában és Mexikóban is. 1933-ban az amerikai kontinensen két magyar követség működött, amelyek vezetői további nyolc amerikai országban lettek akkreditálva. A változás 1938 után következett be, amikor a követségek száma négyre csökkent, s közülük csak három működött. 1943-ra a működő követségek száma már csak egy; irányítói csupán két országban voltak akkreditálva.

Az afrikai kontinensen egyedül Egyiptomban létesült magyar királyi követség, amely 1941 közepéig folytatta munkáját, a követet a központból már 1941 áprilisában visszahívták.

Ázsiában, 1937 májusában akkreditáltak magyar követet Irakban és Iránban, s a misszió 1941 tavaszán szűnt meg. 1939 szeptemberében nyitotta meg kapuit a Távol–Keleten a tokiói követség, szoros összefüggésben azzal a ténnyel, hogy 1939 elején Magyarország is csatlakozott az Antikomintern Paktumhoz, így a két ország kapcsolata szorosabbra szövődött, ami a magyar követség megnyitásában is megmutatkozott.

Az Európában működő követségek száma 1925-től 1938–1939-ig alig változott. Az önálló magyar állam követi szintű képviselője a húszas évek végére lényegében kiépült, változást majd csak a második világháború diplomáciai eseményei hoznak.

²²² A konzulátusok számára vonatkozó adatok a dolgozat *Konzulátusok* fejezetét.

²²³ A követségeken dolgozók számára vonatkozó adatok esetében a dolgozat *Országok* fejezetében a követségeken dolgozók létszámát vettük alapul.

A magyar konzulátusok száma 1937-re érte el a legmagasabb értéket, amikor 106 magyar konzuli hivatal kapott működési engedélyt. Ebből tényleges konzulátusok száma 17 volt, a többi 89 hivatal tiszteletbeli konzulátusként működött.

Európában a kis hercegségeket kivéve minden országban működött konzuli hivatal, ami azt is mutatja, hogy a bilaterális kapcsolatok fejlődése eredményeképpen Magyarországnak az 1930-as évek végére Európában sikerült kiépítenie konzuli hálózatát. Vessük össze, hogy néhány európai országban hogyan változott a konzulátusok száma! Németországban, 1921-ben 4, 1938-ban 12, 1943-ban 17 magyar konzulátus működött. Olaszországban, 1921-ben 1, 1938-ban 9, 1943-ban ugyancsak 9 konzulátus működött. 1921-ben Franciaországban nem volt magyar konzulátus, majd 1922-ben Cherbourgban kapott működési engedélyt Henry Lanièce tiszteletbeli konzul. 1925-ben, Franciaországban már 4 tiszteletbeli konzulátus működött, ami 1938-ban csökkent háromra. Nagy-Britanniában 1924-ben 2 konzulátus, 1925-ben már 3, 1927-ben már 5 képviselőt kapott működési engedélyt, majd 1933-ban számuk 4-re csökkent. A konzulátusok feladata a magyar állampolgárok érdekeinek védelme mellett elsősorban a gazdasági, valamint a kulturális kapcsolatok erősítése volt.

A konzulátusok kontinensenkénti megoszlását vizsgálva szembevetendő az amerikai kontinensen működő magyar konzuli hivatalok nagy száma. Összehasonlításképpen Afrikában 1938-ban 5, míg Amerikában 24 konzuli hivatal működött, ebből 10 Észak-Amerikában, 10 Közép-Amerikában és 4 Dél-Amerikában volt.

Észak-Amerikában New Yorkban volt a magyar királyi főkonzulátus székhelye; ezen kívül Chichagóban, Clevelandben, Pittsburghben, Montrealban és Winnipegben működött magyar királyi konzulátus. További négy helyen létesült tiszteletbeli konzulátus.

Szembevetendő, hogy Közép-Amerikában jelentős számú konzuli hivatal képviselte Magyarországot: a két világháború között minden közép-amerikai országban, a karib-tengeri szigeteken pedig Kubában, Haitiben és Costa Ricában működött magyar konzuli hivatal. Itt ugyan tiszteletbeli konzulátusok működtek, és több esetben nem magyar állampolgárságú konzul látta el a magyar érdekképviselőt, a nagy számú konzulátus mégis azt mutatja, hogy Magyarországnak ebben a földrajzi régióban is jelentős kulturális és gazdasági kapcsolatai voltak. Ezen kívül a tiszteletbeli konzulátusok nagy számában a közép-amerikai magyar emigráció is fontos szerepet játszhatott.

Dél-Amerikában Kolumbiában, Braziliában, Argentínában, Uruguayban és Chilében működött tiszteletbeli konzulátus, São Paulo pedig a magyar királyi konzulátus székhelye volt.

Az ázsiai kontinensen jellegüket tekintve ugyancsak tiszteletbeli konzulátusok működtek. A Közel-Keleten Szíriában, Libanonban és Palesztinában, a Távol-Keleten Holland Kelet-Indiában és Indiában voltak magyar konzulátusok. Érdekes, hogy Indiában 1937 és 1938-ban három helyen működött magyar konzulátus Kalkuttában, Madrasban és Bombayben az utóbbi kettőben pedig magyar emberek képviselték az országot.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a külügyi tárca költségvetése a korszakban átlagosan nem érte el az 1%-ot sem annak ellenére, hogy az egymást követő magyar kormányok kiemelt fontosságot tulajdonítottak a külpolitikának és a diplomáciai szolgálatnak. Mindennek ellenére az 1920-as évek végére sikerült lerakni a külföldi szolgálat alapjait. 1929 és 1933 között a létszámcsökkenés nem volt olyan mértékű a külföldi szolgálat esetén, mint azt korábban sejteni lehetett, a magyar diplomácia irányítói a harmincas évek közepére pedig a külföldi missziók létszámát ugyanennyivel visszaállították. A harmincas évek folyamán tovább bővült a külföldi szolgálat, ami továbbra is Európa centrikus maradt, a követségek, a tényleges és a tiszteletbeli konzulátusok száma nőtt. Törést a második világháború okozott, amikor a háborús helyzet miatt egymás után szűntek meg a magyar képviseletek, s a háború alatt több követséget átszerveztek konzulátussá, illetve konzulátusokat követséggé. 1939 után a követségek száma jelentősen csökkent, de a létszám ennek ellenére, ha szerényen is de nőtt. Úgy tűnik a magyar diplomácia irányítói a dolgozókat a megszűnt követségekről a még működő képviseletekre rendelték át, s ez lehet az egyik magyarázata annak is, hogy a háború alatt egyes követségek létszáma megemelkedett. Mindezek mellett külföldi szolgálat szűkös anyagi helyzete ellenére is követte a külpolitikai változásokat.

Úgy véljük, hogy a korszakban a magyar külpolitika egyik legfőbb stratégiai célja a trianoni békeszerződés revideálása volt. Ennek elérésének fő taktikai eszköze 1920-as évek elején a beilleszkedés az új hatalmi viszonyokba. A húszas évek végén változott a taktika és a nyílt, de békés revízió meghirdetése váltotta fel a korábbi alapkoncepciót. A negyvenes évek elejétől a külpolitikai cél végrehajtásának másik eszköze, a háború került előtérbe. A különböző koncepcióknak más-más országok voltak a pillérei, amire a magyar kormányok támaszkodhattak: úgy véljük a beilleszkedésnek London, a békés revíziónak Róma, majd Berlin. A háború folyamán Németország mellett felértékelődtek a semleges országok, amelyek kaput jelenthettek a nyomasztó német túlsúly elől. A stratégiai és taktikai célok

végrehajtásának egyik eszköze pedig a diplomáciai szolgálat volt (a kultúrdiplomácia, gazdasági diplomácia, katonai diplomácia és a politikai kapcsolatok kialakítása).

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy az általunk felállított modell csak arra alkalmas, hogy az ettől való eltéréseket minél jobban érzékelhessük és nem abszolút értékű!

Felhasznált irodalom

Források

Levéltári források:

Magyar Országos Levéltár, a Külügyminisztérium dokumentumai

Magyar Országos Levéltár, Bakach-Bessenyei György iratai

Magyar Országos Levéltár, Szent-Iványi Domokos kézírata

Forrásgyűjtemények:

A magyar békefeltételek. Egyedül jogosított és teljes kiadás. A Táltos Kiadása, Budapest, 1920

A magyar béketárgyalások. Jelentés a magyar békeküldöttség működéséről Nevelési és
ben 1920 januárius – március havában. Szerkesztette Cholnoki Jenő I-III. kötet, illetve
III/A. és III/B. kötet, Kiadja a Magyar Királyi Külügyminisztérium, Budapest, 1920-
1921

A moszkvai magyar követség jelentései 1935-1941. Szerkesztő Peter Pastor. Az előszót
írta Juhász Gyula. Századvég Kiadó–Atlantisz Kiadó, Budapest, 1992

A vatikáni magyar követ jelentései. Szerkesztette B. Lőrincz Zsuzsa. Budapest, 1969

A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933-
1944. Összeállították és sajtó alá rendezték a bevezető tanulmányt írták: Ránki
György, Pamlényi Ervin, Tilkovszky Loránt, Juhász Gyula, Kossuth Könyvkiadó, 1968

Amerikai béketervek a háború utáni Magyarországról. Az Egyesült Államok
Külügyminisztériumának titkos iratai 1942-1944. Szerkesztette, a bevezetőt és a
jegyzeteket írta Romsics Ignác. Typovent, Gödöllő, 1992

Bethlen István grófbeszédei és írásai. Genius Könyvkiadó Rt. Kiadása, Budapest, 1933. I-
II. kötet

Bethlen István titkos iratai. Az iratokat sajtó alá rendezte, a bevezetőt és a
magyarázatokat írta: Szinai Miklós és Szűcs László, Magyar Országos Levéltár
Kiadása, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972

Bethlen István válogatott politikai írások és beszédek. Szerkesztette és az utószót írta Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 2000

Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945. A Berlin-Róma tengely kialakulása és Ausztria annexiója 1936-1938 címmel jelent meg. (A sorozatszerkesztő Zsigmond László. Összeállította és sajtó alá rendezte Kerekes Lajos.) A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962, I. kötet

Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945. A müncheni egyezmény létrejötte és Magyarország külpolitikája 1936-1938. A sorozat szerkesztője Zsigmond László. Összeállította és sajtó alá rendezte Ádám Magda. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1965, II. kötet

Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945. Magyarország külpolitikája 1938-1939. A sorozat szerkesztője Zsigmond László. Összeállította és sajtó alá rendezte Ádám Magda. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970, III. kötete

Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945. Magyarország külpolitikája a II. világháború kitörésének időszakában 1939-1940. A sorozat szerkesztője Zsigmond László. Összeállította és sajtó alá rendezte Juhász Gyula. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962, IV. kötet

Diplomáciai iratok Magyarország külpolitikájához 1936-1945. Magyarország külpolitikája a nyugati hadjárattól a Szovjetunió megtámadásáig 1940-1941. A sorozat szerkesztője Zsigmond László. Összeállította Juhász Gyula. Sajtó alá rendezte Juhász Gyula és Fejes Judit. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete kiadása, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982, V. kötet

Documents diplomatiques français sur l'histoire du Bassin des Carpates 1918-1932., Rédacteur en chef de la série Magda Ádám. Documents recueillis par Magda Ádám, György Litván, Mária Ormos. La préparation de ce volume fût établie en collaboration avec Zoltán Dercze, Katalin Litván, Mária Ormos. Akadémiai Kiadó, Institut des Sciences Historiques de L'Académie Hongroise des Sciences, Budapest, 1993, Octobre 1918 – Août 1919 Volume I.

Documents diplomatiques français sur l'histoire du Bassin des Carpates 1918-1932. Rédacteur en chef de la série Magda Ádám, Documents réunis par Magda Ádám,

78
Lc
György Litván, Mária Ormos. Ce volume a été réalisé avec la collaboration de Katlin Litván et István Majoros, sous la direction de Magda Ádám. Akadémiai Kiadó, Institut des Sciences Historiques de l'Académie Hongroise des Sciences, Budapest, 1995, Août 1919 – Juin 1920 Volume II. Tc

78
Documents diplomatiques français sur l'histoire du Bassin des Carpates 1918-1932. Rédacteur en chef de la série Magda Ádám. Ce volume a été sous la direction de Mada Ádám, avec la collaboration de Katalin Litván, avec la participation de György Litván, István Majoros et Mária Ormos. Akadémiai Kiadó, Institut des Sciences Historiques de l'Académie Hongroise des Sciences, Budapest, 1999, Juillet 1920 – Décembre 1921 Volume III. Tc Lc

78
Documents diplomatiques français sur l'histoire du Bassin des Carpates 1918-1932. Rédacteur en chef de la série Magda Ádám. Ce volume a été sous la direction de Mada Ádám et Mária Ormos, avec la collaboration de Katalin Litván, avec la participation de László Borhi, István Majoros et Cécile Vrain. Akadémiai Kiadó, Institut des Sciences Historiques de l'Académie Hongroise des Sciences, Budapest, 2002, Janvier 1922 – Décembre 1927 Volume IV. Lc Tc

78
Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről 1918–1919. Összeállította és szerkesztette Ádám Magdolna és Ormos Mária. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999

Gömbös Gyula válogatott politikai beszédek és írások. Szerkesztette és az utószót írta Vonyó József, Osiris Kiadó, Budapest, 2004

Gömbös Gyula hatalomra kerülése és kormányzása 1932-1936. Antal István sajtófőnök emlékiratai. A kötetet szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta, az annotált névmutatót összeállította Gergely Jenő. Palatinus Kiadó, Budapest, 2004

Horthy Miklós titkos iratai. Szerkesztette Szinai Miklós, Szücs László. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965

Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919-1921. Szerkesztette Nemes Dezső, Az iratanyagot összeállította, a szerkesztésben részt vett Karsai Elek, Kubitsch Imre, Pamlényi Ervin. Magyar Országos Levéltár kiadványa, Szikra Kiadó, Budapest, 1956, I. kötet

Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. A fasiszta rendszer kiépítése és a népnymor Magyarországon 1921-1924. Szerkesztette Nemes Dezső, Az iratanyagot összeállította, a szerkesztésben részt vett Karsai Elek, Magyar Országos Levéltár kiadványa, Szikra Kiadó, Budapest 1956, II. kötet

Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. Az ellenforradalmi rendszer gazdasági helyzet és politikája Magyarországon 1924-1926. A szerkesztésben közreműködött Nemes Dezső, a forrásanyagot összeállította és jegyzetekkel ellátta Karsai Elek. Magyar Országos Levéltár kiadványa, Kossuth Kiadó, Budapest 1959, III. kötet

Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. A magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikája 1927. Január 1 – 1931. Augusztus 24. A kötet forrásanyagát összeállította és jegyzetekkel ellátta: Karsai Elek. Kossuth Kiadó, Budapest 1967, IV. kötet

Iratok az ellenforradalmi rendszer történetéhez 1919-1945. A magyar ellenforradalmi rendszer belpolitikája és gazdasági helyzete 1927. január–1931. augusztus 24. A bevezető tanulmányt írta, a kötet forrásanyagát összeállította és jegyzetekkel ellátta: Karsai Elek. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976, V. kötet

Magyar-brit titkos tárgyalások 1943-ban. Összeállította, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta Juhász Gyula. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978

Magyarország és a második világháború. Titkos diplomáciai okmányok a háború előzményeihez és történetéhez. Az iratokat összegyűjtötte és a bevezető tanulmányt írta: Ádám Magda, Juhász Gyula, Kerekes Lajos. A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének kiadása, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1959

München 1938. Diplomáciai és politikai dokumentumok. A kötetet összeállította, a bevezetőt írta és a jegyzeteket készítette: Harsányi Iván, Jemnitz János, Székely Gábor. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988

Papers and documents relating to the foreign relations of Hungary. Collected and edited by Francis Deák and Dezső Ujváry, 1919-1920, Published by the Royal Hungarian Ministry for Foreign Affairs, Budapest, 1939, Volume I.

Papers and documents relating to the foreign relations of Hungary. Collected and edited by Dezső Ujváry, January to August 1921 Published by the Royal Hungarian Ministry for Foreign Affairs, Budapest, 1946, Volume II.

Pax Britannica. Brit külügyi iratok a második világháború utáni Kelet-Közép-Európáról 1942-1943. Az iratokat közli, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Bán D. András. Osiris Kiadó, Budapest, 1996

Sorsdöntések. A kiegyezés – 1867. A trianoni béke – 1920. A párizsi béke – 1947. Összeállította, szerkesztette az előszót és a magyarázó szövegeket írta: Gerő András.

Az anyaggyűjtésben és a szerkesztésben közreműködött: Bíró Judit, Nóvé Béla.
Göncöl Kiadó, Budapest, 1989

Teleki Pál válogatott politikai írások és beszédek. Szerkesztette és az utószót írta
Ablonczy Balázs. Osiris Kiadó, Budapest, 2000

Trianon. A magyar békeküldöttség tevékenysége 1920-ban. Válogatások. Jelentés a
magyar békeküldöttség működéséről Neuilly-sur-Seine-ben I-II. kötetéből.
(Térképmelléklet: III/B. kötet) Budapest 1920-1921. A bevezető tanulmányt írta és az
iratokat válogatta Pomogáts Béla. A forrásokat szerkesztette és sajtó alá rendezte Ádám
Magda és Cholnoki Győző, Lucidus Kiadó, Budapest, 2000

L
u
T
s

Forrás értékű periodikák:

Budapesti Közlöny

Külügyi Közlöny

Külügyi Szemle

Magyar Külpolitika

Magyar Törvénytár (Corpus Juris Hungarici)

Magyarország tiszti cím- és névtára vonatkozó kötetei

Nemzetgyűlés Naplója

Országgyűlés Képviselőházának Naplója

Rendeletek Tára

Emlékiratok:

Andorka Rudolf: A madridi követségtől Mauthausenig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest,
1978

Apponyi Albert: Élmények és emlékek. Atheneum Irodalmi és Nyomdai Rt. Kiadása,
Budapest, 1933

Bánffy Miklós: Huszonöt év (1945). Püski Kiadó, Budapest, 1993

Barcza György: Diplomataemlékeim 1911–1945. Magyarország volt vatikáni és londoni
követének emlékirataiból. Európa–História, Budapest, 1994

Horthy Miklós: Emlékirataim. Európa–História, Budapest, 1990

Hory András: Bukaresttől Varsóig. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987

Jungerth-Arnóthy Mihály: Moszkvai Napló. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989

- Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronköhidáig. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978
- Kállay Miklós: Magyarország miniszterelnöke voltam 1942–1944. Egy nemzet küzdelme a második világháborúban. Európa–História, Budapest, 1991, I-II. kötet
- Kertész István: Magyar békeillúziók 1945-1947. Oroszország és Nyugat között. Európa-História Kiadó, 1995
- Lakatos Géza: Ahogyan én láttam. Európa–História, Budapest, 1992
- Nemeskéri-Kiss Sándor: Röptében. (Egy magyar diplomata emlékeiből). Gergely Endre Nyomdája, Budapest, 1940
- Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918-1945. Sajtó alá rendezte, a bevezető szöveget írta, magyarázó jegyzetekkel ellátta Pernecki Mihály. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983
- Szegedy-Maszák Aladár: Az ember ősszel visszanéz...Egy volt magyar diplomata emlékiratiból, Európa–História, Budapest, 1996, I-II. kötet
- Újpesti Elemér: Végállomás Lisszabon. Hét év a magyar királyi külügy szolgálatában. Magvető Kiadó, Budapest, 1987
- Ullein-Reviczky Antal: Német háború – orosz béke. Magyarország drámája. Európa–História, Budapest, 1993

Feldolgozások

- A magyar békeföltételek. A szövetséges hatalmak területi, pénzügyi és gazdasági követelése az új határok térképével. A békejegyzék alapján földolgozta Balassa József. A Pallas Irodalmi és nyomdai Rt. kiadása, Budapest, 1920
- A magyar békeszerződés és a becikkelyező törvény szövege és magyarázata. Négyszínű térképmelléklettel, betűsoros tárgymutatóval, a magyar osztrák békeszerződés rendelkezéseinek összehasonlító táblázatával. Jegyzetekkel ellátta Alkér Kálmán, Ambrózy Gyula. Ordo, Budapest, 1921
- A. Sajti Enikő: Délvidék 1941-1944. A magyar kormányok délszláv politikája. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1987
- A. Sajti Enikő: Impériumváltások, revízió és kisebbség. Magyarok a Délvidéken 1918-1947. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004
- Ablonczy Balázs: Teleki Pál. (Egy politikai életrajz vázlata). Elektra Kiadóház, Budapest, 2000
- Ádám Magda: A kisantant és Európa 1920–1929. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989
- Ádám Magda: Magyarország és a kisantant a harmincas években. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968
- Andics Erzsébet: Ellenforradalom és Bethleni konszolidáció. Szikra, Budapest, 1948
- Andics Erzsébet: Fasizmus és reakció Magyarországon. (Különlenyomat a szerző „Munkásosztály és nemzet” c. művéből) Szikra kiadás, Budapest, 1948
- Arató Endre: A magyar-cseh-szlovák viszony ötven éve. Történelmi áttekintés. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969
- Arday Lajos: Térkép csata után. Magyarország a brit külpolitikában 1918-1919. Magvető Kiadó, Budapest, 1990
- Berend T. Iván – Ránki György: A magyar gazdaság száz éve. Kossuth Könyvkiadó és Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972
- Berend T. Iván – Ránki György: Magyarország gazdasága az első világháború után 1919–1929. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966
- Bíró Gáspár: Bevezetés a nemzetközi politikai viszonyok tanulmányozásába. Osiris Kiadó, Budapest, 2003
- C. A. Macartney: October fifteenth. A history of modern Hungary 1929–1945. Edinburgh, 1961

- Czettler Antal: A mi kis élethalál kérdéseink. A magyar külpolitika a hadba lépéstől a német megszállásig. Magvető Kiadó, Budapest, 2000
- Czettler Antal: Teleki Pál és a magyar külpolitika 1939-1941. Magvető Kiadó, Budapest, 1997
- Csatári Dániel: Forgósélben. Magyar-román viszony 1940-1945. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968
- Csatári Dániel: Román-magyar kapcsolatok. Történelmi vázlat. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1958
- Csikós-Nagy Béla: A XX. század magyar gazdaságpolitikája. Tanulságok az ezredforduló küszöbén. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996
- Deák Ferenc: Hungary and the Paris Peace Conference. The diplomatic history of the Treaty of Trianon. New York, 1942
- Diószegi István: A hatalmi politika másfél évszázada 1789-1939. História-MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1994
- Diószegi István: A magyar külpolitika útjai. Tanulmányok. Gondolat Kiadó, Budapest, 1984
- Edwar Hallett Carr: Mi a történelem? Osiris Kiadó, Budapest, 1995
- Fülöp Mihály – Sipos Péter: Magyarország külpolitikája a XX. században. Aula Kiadó, Budapest, 1998
- Gergely Jenő – Pritz Pál: A trianoni Magyarország 1918-1945. Vince Kiadó, Budapest, 1998
- Gergely Jenő: Gömbös Gyula. Politikai Pályakép. Vince Kiadó, Budapest, 2001
- Godó Ágnes: Magyar-lengyel kapcsolatok a második világháborúban. Zrínyi Katonai Kiadó és Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976
- Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések 1918–1945. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983
- Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben. Szerkesztő Valuch Tibor. Osiris Kiadó – 1956-os Intézet, Budapest, 1995
- Henry Kissinger: Diplomácia. Panem-Grafo, Budapest, 1996
- Histoire des relations internationales. Publiée sous la direction de Pierre Renouvin. Tome septième Les crises du XXe siècle I. de 1914 à 1929. Par Pierre Renouvin. Librairie Hachette, Paris, 1958

- Histoire des relations internationales. Publiée sous la direction de Pierre Renouvin. Tome huitième Les crises du XXe siècle II. de 1929 à 1945. Par Pierre Renouvin. Librairie Hachette, Paris, 1958
- Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar Történet. Magyar Királyi Egyetemi nyomda, Budapest, 1935-1939, I-V. kötet
- Horváth Jenő a Diplomáciai történelem 1815-1920, Szent István Társulat, Budapest, 1921, I-II. kötet
- Horváth Jenő: A magyar kérdés a XX. században. Felelősség a világháborúért és a békeszerződésért. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet Rt., Budapest, 1939
- Horváth Jenő: Magyar diplomácia. A magyar állam külpolitikai összeköttetései a bécsi végzésektől a kettős Monarchia felbomlásáig 1815-1918. Pfeifer Fredinánd Nemzeti Könyvkereskedésének Kiadványa, Budapest, 1928
- Iratok a magyar külügyi szolgálat történetéhez 1918-1945. Az iratokat válogatta, szerkesztette és jegyzetekkel ellátta Pritz Pál. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994
- J. P. Taylor: Harc a hatalomért. Európa 1848-1918. Scolar, Budapest, 2000
- Jászi Oszkár: Magyar Kálvária – Magyar Föltámadás. A két forradalom értelme, jelentősége és tanulságai. Magyar Hírlap Könyvek, Budapest, 1989
- Jeszenszky Géza: Elvesztett presztízs. Magyarország megítélésének megváltozása Nagy-Britanniában 1894-1918. Magvető Kiadó, Budapest, 1986.
- Juhász Gyula: A Teleki-kormány külpolitikája 1939–1941. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964
- Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969 (A harmadik kiadás 1988-ban jelent meg.)
- Karsai Elek: Számjeltávirat valamennyi királyi követségnek. Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1969
- Kis Aladár: Magyarország külpolitikája a második világháború előestéjén (1938 november – 1939 szeptember). Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1963
- Kiss J. László: Globalizálódás és külpolitika. Nemzetközi rendszer és elmélet az ezredfordulón. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003
- Kovács Endre: Magyar-lengyel kapcsolatok a két világháború között. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971
- L. Nagy Zsuzsa: A békekonferencia és Magyarország 1918-1919. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965

- Magyarország a XX. században Főszerkesztő Kollega Tarsoly István. Politika és társadalom, hadtörténet jogalkotás. Babits Kiadó, Szekszárd, 1996, I. kötet
- Magyarország története 1918-1919, 1919-1945. Főszerkesztő Ránki György. Szerkesztők Hajdu Tibor, Tilkovszky Loránt. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976
- Magyarország története 1918-1990. Egyetemi tankönyv. Szerkesztette Pölöskei Ferenc, Gergely Jenő. Izsák Lajos. Korona Kiadó, Budapest, 1990
- March Bloch: A történész mestersége. Történetelméleti írások. Osiris Kiadó, Budapest, 1996.
- Márkus László: A Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1968
- Maurice Baumont: La faillite de la paix, 1918-1939. Librairie Hachette, Paris, 1951
- Móricz Kálmán: Évszázados külpolitika. Kiadja Gergely Endre, Budapest, 1937
- N. Szabó József: Magyar kultúra egyetemes kultúra. Magyarország kultúrdiplomáciai törekvései 1945–1948. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1998
- Nemes Dezső: A Bethlen-kormány külpolitikája 1927-1931-ben. Az „aktív külpolitika” kifejlődése és kudarca. Kossuth Könyvkiadó, 1964
- Ormos Mária – Harsányi Iván: Mussolini, Franco. Pannonica Kiadó, Budapest, 2001
- Ormos Mária: Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós. Pokoljárás a médiában és a politikában 1919-1941. Polgart, Budapest, 2000, I-II. kötet
- Ormos Mária: Franciaország és a keleti biztonság 1931-1936. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969
- Ormos Mária: Magyarország a két világháború korában (1914-1945). Csokonai Kiadó, Debrecen, 1998
- Ormos Mária: Padovától Trianonig 1918-1920. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983
- Ormos Mária: Soha amíg élek! Az utolsó koronás Habsburg puccskísérletei 1921-ben. Baranya megyei Könyvtár Kiadása, Pécs, 1989
- Peter J. Katzenstein: The Culture of National Security. Norms and Identity in World Politics. Columbia University Press, New York, 1996
- Pierre Renouvin–Jean-Baptiste Duroselle: Introduction to the history of international relations. Frederick A. Praeger, publishers, New York-Washington-London, 1967
- Pritz Pál: A Bárdossy-per. Kossuth Kiadó, Budapest, 2001
- Pritz Pál: Bárdossy László. Elekta Kiadó, Budapest, 2001
- Pritz Pál: Magyar diplomácia a két háború között, Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1995

- Pritz Pál: Magyarország külpolitikája Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején 1932-1936. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982
- Püski Levente: A magyar felsőház története 1927–1945. Napvilág Kiadó, Budapest, 2000
- Ránki György: 1944. március 19. Magyarország német megszállása. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968
- Ránki György: Gazdaság és külpolitika. A nagyhatalmak harca a délkelet-európai gazdasági hegemóniáért (1919–1939). Magvető Kiadó, Budapest, 1981
- Ránki György: Mozgásterek, kényszerpályák. Válogatott tanulmányok. Magvető Kiadó, Budapest, 1983
- Romsics Ignác: A trianoni békeszerződés. Osiris Kiadó, Budapest, 2001
- Romsics Ignác: Bethlen István. Politikai életrajz. Magyarágkutató Intézet, Budapest, 1991
- Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó, Budapest, 2001
- Samuel P. Huntington: A civilizációk összecsapása és az új világrend kialakulása. Európa Kiadó, Budapest, 2002
- Sipos Péter: Imrédy Béla és a Magyar Megújulás Pártja. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970
- Soós Katalin: A Burgenland az európai politikában (1918-1921). Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971
- Sz. Ormos Mária: Az 1924. évi magyar államkölcsön megszerzése. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964
- Szekfü Gyula: A három nemzedék és ami utána következik. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, Budapest, 1935
- Szekfü Gyula: A magyar állam életrajza. Dick Manó Könyvkereskedése, Budapest, 1924
- Szekfü Gyula: Három nemzedék. Egy hanyatló kor története. Élet Irodalmi és Nyomda Rt., Budapest, 1920
- Szidiropulosz Archimédész: Trianon utóélete. Válogatás a magyar nyelvű irodalom bibliográfiájából 1920-2000. XX. Század Intézet, Kairosz Kiadó, Budapest, 2002
- Szondy Viktor Jónás Elek: Diplomáciai lexikon. A magyar törvények és rendeletek nemzetközi vonatkozásai, a nemzetközi jog, nemzetközi magánjog és nemzetközi büntetőjog általános elvei, külügyi igazgatás, Magyarország által kötött jogi és gazdasági vonatkozású nemzetközi szerződések, a külállamok szervezetére és gazdasági életére, valamint a külkereskedelmi forgalomban szerepet játszó

- terményekre és nyersanyagokra vonatkozó ismeretek. Kulcsár Andor Könyvnyomdája, Budapest, 1947
- Tilkovszky Loránt: Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon 1938-1941. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967
- Tilkovszky Loránt: Teleki Pál titokzatos halála. Labirintus Kiadó, Budapest, 1989
- Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Osiris Kiadó, Budapest, 2001
- Zeidler Miklós: A magyar irredenta kultusz a két világháború között, Regió Kiadása, Budapest, 2002
- Zeidler Miklós: A revíziós gondolat. Osiris Kiadó, Budapest, 1991
- Zsigmond László: Adalékok a magyar ellenforradalmi rendszer külpolitikájához 1929-1945. Szikra, Budapest, 1953

Tanulmányok, tanulmánykötetek.

- Bárdi Nándor: A Keleti akció II. In. Regio. Kissebségi Szemle 1995. 4. szám 3-27. o
- Horváth Jenő: A békeszerződések létrejötte és elmúlása. In. A Magyar Élet Pártja lillafüredi külpolitikai szemináriumának előadásai. Csizmazia Kálmán könyvnyomtató, Budapest, 1943, 67-78. o.
- Pritz Pál: A Horthy-korszak külpolitikájáról. In. Világosság 2001. 7-9. szám 105-121.o.
- Hajdu Tibor: Mozgástér és kényszerpálya. In. Rubicon 1998. 4-5. szám 39-44. o.
- Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben. Szerkesztő Valuch Tibor. Osiris Kiadó – 1956-os Intézet, Budapest, 1995
- Horváth Jenő: A békeszerződések létrejötte és elmúlása. In. A Magyar Élet Pártja lillafüredi külpolitikai szemináriumának előadásai. Csizmazia Kálmán könyvnyomtató, Budapest, 1943, 67-78. o.
- ifj. Bertényi Iván: Szekfü Gyula. In.: Trianon és magyar politikai gondolkodás 1920-1953. Tanulmányok. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 1998, 51-69. o.
- Ismeretlen fejezetek Teleki Pál életéből. Szerkesztette Vigh Károly. Századvég Kiadó, Budapest, 2001
- Kenneth N. Waltz: Realist Thought and Neorealist Theory. In. Charles W. Kegley: Controversies in International Relations Theory. Realism and the Neoliberals Challenge. St. Martin's Press, New York, 1995, 65-83. o.
- Kiss J. László: Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában. In. Nemzeti identitás és külpolitika Közép- és Kelet-Európában. Szerkesztette Kiss J. László. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2003, 13-29. o.
- Lator László: Trianon a francia dokumentumok alapján. (Ormos Mária: Padovától Trianonig. Kossuth, Budapest, 1983) In. Szidiropulosz Archimédész: Trianon utóélete. Házból-hazából kirekesztett (Irodalmi szemle). XX. Század Intézet, Kairosz Kiadó, 2003, 175-186. o.
- Lendvai L. Ferenc: Magyarország geopolitikai helyzete a Kárpát-medencében. In. Világosság 2001 7-9. szám 122-129. o.
- Leszámolás Magyarországgal. A szerződés Trianon – a békediktátum hiteles szövege. (Debrecen, Migan K., 2000. A Trianoni Békeszerződés reprint kiadása a Budapesti Közlöny 1921-es (168. szám) rendkívüli számában megjelent eredeti alapján). In.

- Szidiropulosz Archimédész: Trianon utóélete. Házból-hazából kirekesztett (Irodalmi szemle). XX. Század Intézet, Kairosz Kiadó, 2003, 190-198. o.
- Péteri Loránt: Bethlen István. In. Trianon és a magyar politikai gondolkodás 1920-1953. Tanulmányok. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 1998. 31-50. o.
- Pritz Pál: A Horthy-korszak külpolitikájáról. In. Világosság 2001. 7-9. szám 105-121.o.
- Pritz Pál: Magyarország helye a 20. századi Európában In. Magyarország helye a 20. századi Európában. Tanulmányok. Szerkesztette Sipos Balázs és Zeidler Miklós közreműködésével Pritz Pál. Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 2002, 27-50. o.
- Pritz Pál: Szűkülő mozgástér Gömböstől a német megszállásig. In. Rubicon 1998. 4-5. szám 45-49. o.
- Püski Levente: A magyar politikai elit változása 1919 után In. Hatalom és társadalom a XX. századi magyar történelemben. Szerkesztő Valuch Tibor. Osiris Kiadó – 1956-os Intézet, Budapest, 1995, 400-406. o.
- Püski Levente: Demokrácia és diktatúra között. A Horthy-rendszer jellegéről. In. Mítoszok, legendák, tévhitek a 20. századi magyar történelemről. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 206-233. o.
- Romsics Ignác: A két világháború közötti magyar külpolitika megítélésnek változatai. In. Múltról a mának. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 358-369. o.
- Romsics Ignác: Történetírásunk a két világháború közötti korszakról 1918-1945. Századok 1980. 3. szám 440-465. o.
- Sipos Endre: Az apák ették a keserű szőlőt s a fiak fogá vásik beléje (Trianon. A magyar békeküldöttség tevékenysége 1920-ban. Lucidus Kiadó, 2000) In. Szidiropulosz Archimédész: Trianon utóélete. Házból-hazából kirekesztett (Irodalmi szemle). XX. Század Intézet, Kairosz Kiadó, 2003, 157-173. o.
- Trianon és a magyar politikai gondolkodás 1920-1953. Tanulmányok. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 1998
- Zeidler Miklós: Mozgástér a kényszerpályán. A magyar külpolitika „választásai” a két háború között. In. Mítoszok, legendák, tévhitek a 20. századi magyar történelemről. Szerkesztette Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 162-205. o.

Kronológia

1918-1919

- 1918. november 13. A diplomáciai kapcsolat felvétele Ausztriával.
- 1918. november 18. A diplomáciai kapcsolat felvétele Svájjal.
- 1919. szeptember 20. A diplomáciai kapcsolat felvétele Németországgal.
- 1919. augusztus 2. – 1919. augusztus 7. Ágoston Péter a külügyminiszter.
- 1919. augusztus 7. – 1919. szeptember 11. Táncos Gábor a külügyminiszter.
- 1919. szeptember 11. – 1920. április 19. Somssich József a külügyminiszter.
- 1919. október 31. A diplomáciai kapcsolat felvétele Hollandiával.
- 1919. november 16. A diplomáciai kapcsolat felvétele Olaszországgal.
- 1919. november 19. A diplomáciai kapcsolat felvétele Lengyelországgal.
- 1919. NOVEMBER 24-TŐL HUSZÁR KÁROLY A MINISZTERELNÖK.
- 1919. december 18. A diplomáciai kapcsolat felvétele Jugoszláviával.

1920

- 1920. február 29. Az alkotmányosság helyreállításával és az állami főhatalom gyakorlásával foglalkozó törvény kihirdetése.
- 1920. március 1. A magyar nemzetgyűlés Magyarország kormányzójává választja Horthy Miklóst.
- 1920. március 6. A diplomáciai kapcsolat felvétele Csehszlovákiával.
- 1920. MÁRCIUS 15-TŐL SIMONYI-SEMADAN SÁNDOR MINISZTERELNÖK.
- 1920. április 18. A Magyar Külügyi Társaság ünnepélyes megalakulása.
- 1920. április 19. – 1920. szeptember 22. Teleki Pál a külügyminiszter.
- 1920. június 4. A versailles-i Nagy Trianon kastélyban Magyarország képviselői aláírják a békeszerződést.
- 1920. július 1. A diplomáciai kapcsolat felvétele az Amerikai Egyesült Államokkal.
- 1920. JÚLIUS 19-TŐL TELEKI PÁL ELSŐ MINISZTERELNÖKSÉGE.

1920. augusztus 24. A diplomáciai kapcsolat felvétele Spanyolországgal.
 1920. szeptember 6. A diplomáciai kapcsolat felvétele Franciaországgal.
 1920. szeptember 22. – 1920. december 16. Csáky Imre a külügyminiszter.
 1920. október 20. Kereskedelmi egyezmény egyes termékek vámmentessége tárgyában Nagy-Britanniával.
 1920. december 13. Az Egyesült Nemetek közgyűlése felállítja az Állandó Nemzetközi Bíróságot.
 1920. december 16. – 1921. január 17. Teleki Pál külügyminiszter.

1921

1921. január 17. – 1921. április 12. Gratz Gusztáv a külügyminiszter.
 1921. január 21. A diplomáciai kapcsolat felvétele Romániával.
 1921. február 9. A diplomáciai kapcsolat felvétele Japánnal.
 1921. február 16. A diplomáciai kapcsolat felvétele Svédországgal.
 1921. március 14. Csehszlovák-magyar tárgyalások kezdődnek Bruckban, Teleki Pál és Eduard Beneš részvételével.
 1921. március 17. A diplomáciai kapcsolat felvétele Norvégiával.
 1921. március 21. A diplomáciai kapcsolat felvétele Dániával.
 1921. március 26 – április 5. IV. Károly első visszatérési kísérlete.
 1921. március 26. A diplomáciai kapcsolat felvétele Vatikánnal.
 1921. április 12. – 1922. december 19. Bánffy Miklós a külügyminiszter.
 1921. ÁPRILIS 14-TŐL BETHLEN ISTVÁN MINISZTERELNÖK.
 1921. május 22. A diplomáciai kapcsolat felvétele Nagy-Britanniával.
 1921. június 10 – 23. Csehszlovák-magyar tárgyalások Marienbadban Bánffy Miklós és Eduard Beneš részvételével.
 1921. június 16. Kereskedelmi megállapodás Svájjal.
 1921. július 3. Kereskedelmi megállapodás Bulgáriával.
 1921. július 26. A magyar nemzetgyűlés becikkelyezi a trianoni békeszerződést.
 1921. augusztus 24. A diplomáciai kapcsolat felvétele Bulgáriával.

1921. augusztus 29. Magyarország és az Amerikai Egyesült Államok békeszerződése.
1921. szeptember 26. Bánffy Miklós és Eduard Beneš tárgyalása Brünben.
1921. október 11 – 13. Olasz-osztrák-magyar tárgyalások Velencében Bethlen István részvételével.
1921. október 13. Olaszország közvetít Ausztria és Magyarország között a határkérdésről, Velencei jegyzőkönyv aláírása.
1921. október 20 – 24. IV. Károly második visszatérési kísérlete.
1921. november 21. A diplomáciai kapcsolat felvétele Szuverén Jeruzsálemi Szent János Lovagrenddel (Máltai Lovagrend).
1921. december 2. A diplomáciai kapcsolat felvétele Görögországgal.
1921. december 14 – 16. Népszavazás Sopron és környékén.

1922

1922. A diplomáciai kapcsolat felvétele Finnországgal.
1922. február 8. Kereskedelmi egyezmény Ausztriával.
1922. február 20. A diplomáciai kapcsolat felvétele Belgiummal.
1922. április 1. IV. Károly meghal Madeira szigetén.
1922. április 10 – május 19. Genovában világgazdasági konferencia, ahol részt vesz Bethlen István is.
1922. május 2. Bánffy Miklós külügyminiszter és Georgij Vasziljevics Csicserin külügyi népbiztos titkos megbeszélése Genovában.
1922. június 6. A diplomáciai kapcsolat felvétele Albániával.
1922. szeptember 11. Tárgyalások Genfben Magyarország népszövetségi felvételéről, Bánffy Miklós külügyminiszter részvételével.
1922. szeptember 18. Magyarország felvétele a Nemzetek Szövetségébe.
1922. szeptember 23. A diplomáciai kapcsolat felvétele Észtországgal.
1922. december 19. – 1924. október 7. Daruváry Géza a külügyminiszter.

1923

1923. A diplomáciai kapcsolat felvétele Brazíliával.

1923. március 12. A diplomáciai kapcsolat felvétele Lettországgal és Litvániával

1923. április 10. Általános választott bírósági megállapodás Ausztriával.

1923. május 2 – 22. Bethlen István európai körútja Párizsban, Londonban és Rómában, Magyarország népszövetségi kölcsöne ügyében.

1923. május 27. A Dunai Állandó Vízügyi Műszaki Bizottság hatáskörére vonatkozó egyezmény aláírása Párizsban.

1923. szeptember 5 – 24. Bethlen István tárgyalásai a kisantant országok képviselőivel Genfben, a népszövetségi kölcsön ügyében.

1923. december 18. Barátsági szerződés Törökországgal.

1924

1924. A diplomáciai kapcsolat felvétele Argentínával.

1924. február 9. A diplomáciai kapcsolat felvétele Luxemburggal.

1924. március 5. – 6. Nagy-Britannia, Franciaország és Olaszország képviselői aláírják Magyarország pénzügyi szanálásának a tervezetéről szóló jegyzőkönyvet.

1924. március 14. Genfben aláírják Magyarország pénzügyi helyreállításáról szóló jegyzőkönyvet.

1924. április 16. Kereskedelmi megállapodás Romániával.

1924. május 11. A diplomáciai kapcsolat felvétele Törökországgal.

1924. május 24. Megalakul a Magyar Nemzeti Bank.

1924. június 18. Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Svájjal.

1924. június 23. Megállapodás a Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal, ami kölcsönösen biztosította a legalacsonyabb vámok alkalmazását.

1924. június 26. Az úgynevezett népszövetségi kölcsön folyósításának a kezdete. A magyar államháztartás népszövetségi ellenőrzés alá kerül.

1924. augusztus 26. Kánya Kálmán és Nyikolaj Kresztyinszkij tárgyalása Berlinben.

1924. szeptember 5. Szovjetunió és Magyarország közötti diplomáciai egyezmény. (Nem ratifikálják.)

1924. szeptember 12. Kereskedelmi egyezmény Szovjetunióval.

1924. szeptember 26. Kereskedelmi és hajózási egyezmény Norvégiával.

1924. szeptember 30. Kereskedelmi megállapodás Belgiummal.

1924. október 2. Genfi jegyzőkönyv a nemzetközi vitás kérdések békés rendezéséről a Nemzetek Szövetségében.

1924. október 7. – 1924. november 15. Bethlen István a külügyminiszter.

1924. november 15. – 1925. március 17. Scitovszky Tibor a külügyminiszter.

1924. november 29. Magyarország részvételével Párizsban megalakul a Nemzetközi Borhivatal.

1924. december 9. Kereskedelmi egyezmény Hollandiával.

1925

1925. március 17. – 1930. december 9. Walko Lajos a külügyminiszter.

1925. március 26. Kereskedelmi egyezmény Lengyelországgal.

1925. május 29. Kereskedelmi szerződés Finnországgal.

1925. június 4. Kereskedelmi egyezmény Görögországgal.

1925. június 17. Kereskedelmi egyezmény Spanyolországgal.

1925. június 24. Barátsági, kereskedelmi és konzuli egyezmény az Amerikai Egyesült Államokkal.

1925. július 20. Ideiglenes kereskedelmi egyezmény Olaszországgal.

1925. október 13. Kereskedelmi egyezmény Franciaországgal.

1925. november 13. A magyar főkonzuli joghatóság kezdete Liechtensteinben.

1925. december 19. A hágai rendőrség nyilvánosságra hozza, hogy három magyar állampolgárt tartóztattak le, akiket frank hamisítással vádolnak.

1926

1926. január 13. A diplomáciai kapcsolat felvétele Kubával és Mexikóval.
1926. január 15. Bethlen István és Momčilo Ninčić jugoszláv külügyminiszter tárgyalása Genfben.
1926. február 9. A diplomáciai kapcsolat felvétele Portugáliával.
1926. május 7 – 26 Az úgynevezett frankhamisítási ügy lezárása.
1926. július 1. Megszűnik a magyar államháztartás népszövetségi ellenőrzése.
1926. július 23. Kereskedelmi egyezmény Nagy-Britanniával.
1926. július 24. Kereskedelmi szerződés és megállapodás árutarifa tárgyában Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal.
- 1926 szeptember Tárgyalások kezdődnek Walko Lajos és Momčilo Ninčić külügyminiszterek között.
1926. október 31. Kiegészítő jegyzőkönyv a kereskedelmi szerződéshez Finnországgal.
1926. december 18. Kereskedelmi pótegyezmény Franciaországgal.
1926. december 20. Kereskedelmi egyezmény Törökországgal.
1926. november 15. A felsőház helyreállításáról szóló törvény kihirdetése.

1927

1927. február 16. Kereskedelmi megállapodás Egyiptommal.
1927. március 15 – 18. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatási miniszter hivatalos látogatása Rómában.
1927. április 4 – 6. Benito Mussolini és Bethlen István tárgyalása Rómában.
1927. április 5. Barátsági, békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Olaszországgal.
1927. május 31. Első kereskedelmi szerződés Csehszlovákiával.
1927. június 21. Lord Rothermere cikke a Daily Mail angol lapban.
1927. július 27. A Magyar Revíziós Liga megalakulása.

1927. november 7. Kereskedelempolitikai megállapodás Albániával.

1927. december 6. Bethlen István és Gustav Stresemann megbeszélései Genfben.

1928

1928. január 1. Szentgotthárdi incidens.

1928. február 10. A diplomáciai kapcsolat felvétele Egyiptommal.

1928. február 28. Kereskedelmi szerződés Egyiptommal.

1928. március 7. A Népszövetség Tanácsa (Hollandia, Chile és Franciaország képviselőiből álló) hármass bizottságot küld ki a szentgotthárdi fegyvercsempészség kivizsgálására.

1928. április 2 – 5. Bethlen István és Benito Mussolini titkos tárgyalása Milánóban. Bethlen István találkozik Tevrik Rüstü török külügyminiszterrel is.

1928. július 4. Kereskedelmi és hajózási szerződés Olaszországgal.

1928. november 8. Kereskedelmi és hajózási egyezmény Svédországgal.

1928. november 19. A Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal kötött kereskedelmi szerződéshez kiegészítő pótejegyzőkönyv.

1928. szeptember 14. Magyarország aláírja az Állandó Nemzetközi Bíróság kötelező igénybeviteléről szóló okmányt Genfben.

1928 november József Piłsudski és Walko Lajos külügyminiszter tárgyalása Varsóban.

1928. november 22. Magyarország részvételével Párizsban aláírják a Nemzetközi Kiállítások szervezésére vonatkozó megállapodást.

1928. november 30. Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Lengyelországgal.

1928. december 12. Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Finnországgal.

1929

1929. január 5. Semlegességi, békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Törökországgal.

1929. január 23. Kereskedelmi megállapodás Japánnal jegyzékváltás útján.

1929. január 26. Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés az Amerikai Egyesült Államokkal.

1929. február 28. Pótegyezmény a Spanyolországgal kötött kereskedelmi egyezményhez.

1929. május 18 – 24. A kisantant államok képviselőinek katonai tárgyalása. (Szorosabb együttműködés Magyarországgal szemben.)

1929. június 10. Békéltető eljárási, bírósági és választott bírósági szerződés Spanyolországgal.

1929. június 11 – 12. Bethlen István Párizsban tárgyal az optáns-perekről és a Magyarországnak a kisantanthoz fűződő viszonyáról.

1929. július 22. Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Bulgáriával.

1929. október 24. A New York-i tőzsde összeomlása, a gazdasági világválság kezdete.

1929. november 14. Kereskedelmi megállapodás Portugáliával.

1929. november 27. Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Észtországgal.

1929. december 21. Második kereskedelmi pótegyezmény Franciaországgal.

1930

1930. január 20. Bethlen István a hágai konferencián aláírja az optáns-ügyben létrejött megállapodást.

1930. február 6. Olasz-osztrák barátsági szerződés megkötése.

1930. április 1. A diplomáciai kapcsolat felvétele Chilével és Uruguay-jal.

1930 április Bethlen István és Benito Mussolini tárgyalása Rómában.

1930. május 5. Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Görögországgal.

1930. május. 21. Kereskedelmi egyezmény Törökországgal.

1930. június 3. Kereskedelmi egyezmény Görögországgal.

1930. június 12. Ideiglenes kereskedelmi egyezmény Egyiptommal.

1930. június 15. Bethlen István londoni tárgyalása.

1930. augusztus 13. Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Lettországgal.

1930. november 21. Bethlen István berlini tárgyalása.

1930. december 9. – 1933. január 7. Károlyi Gyula, majd ismét Walko Lajos a külügyminiszter.

1931

1931. január 26. Barátsági, békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Ausztriával.

1931. június 30. Kereskedelmi szerződés Ausztriával.

1931. július 18. Kereskedelmi szerződés Németországgal.

1931. augusztus 12. Kereskedelmi, hajózási, letelepedési egyezmény Romániával.

1931. AUGUSZTUS 24-TŐL KÁROLYI GYULA MINISZTERELNÖK.

1931. szeptember 25. A második kereskedelmi pótegyezmény kiegészítéseként megállapodás Franciaországgal.

1932

1932. február 2. Leszerelési konferencia kezdete Genfben.

1932. február 21. Kiviteli megállapodás Olaszországgal.

1932. június 23. Kiegészítő kereskedelmi szerződés Franciaországgal és Olaszországgal.

1932. június 26. Pótmegállapodás az Olaszországgal kötött kereskedelmi és hajózási szerződéshez.

1932. OKTÓBER 1-TŐL GÖMBÖS GYULA MINISZTERELNÖK.

1932. október 30. Magyar–olasz gazdasági vegyesbizottság létesítése tárgyában megállapodás.

1932. november 10. Gömbös Gyula és Benito Mussolini megbeszélése az olasz–osztrák–magyar vámunió tervének felújításáról.

1933

1933. január 7. – 1933. február 4. Gömbös Gyula a külügyminiszter.

1933. február 4. – 1938. november 28. Kánya Kálmán a külügyminiszter.

1933. február 21. A diplomáciai kapcsolat felvétele Paraguay-jal.

1933. március 3. Kiegészítő kereskedelmi szerződés Franciaországgal.

1933. március 6 – 18. Bethlen István németországi látogatása.

1933. május 20. Gömbös Gyula miniszterelnök látogatása Engelbert Dollfuss osztrák kancellárnál.

1933. június 17 – 19. Gömbös Gyula miniszterelnök látogatása Adolf Hitler német kancellárnál.

1933. július 9 – 10. Gömbös Gyula és Engelbert Dollfuss találkozója Bécsben.

1933. július 22. Kiegészítő (I.) kereskedelmi szerződés Németországgal.

1933. július 25 – 28. Gömbös Gyula római látogatása.

1934

1934. február 6. A diplomáciai kapcsolat felvétele Szovjetunióval.

1934. február 21. Kiegészítő (II.) kereskedelmi szerződés Németországgal.

1934. március 14. Gömbös Gyula látogatása Rómában.

1934. március 17. Magyar–osztrák–olasz hármass egyezmény aláírása.

1934. április 9. Kiegészítő kereskedelmi szerződés Olaszországgal.

1934. május 14. Az Olaszországgal kötött kereskedelmi és a hajózási szerződéshez tartozó második kiegészítő megállapodás.

1934. október 19. Gömbös Gyula és Józef Piłsudski találkozója Lengyelországban.

1934. október 21. Szellemi együttműködés tárgyában magyar–lengyel egyezmény.

1934. november 4. Gömbös Gyula római látogatása.

1935

1935. február 16. Kulturális egyezmény Olaszországgal.

1935. március 4. Szellemi együttműködés tárgyában egyezmény Ausztriával.

1935. június 18. A magyar búza felértékelése tárgyában megállapodás Olaszországgal.

1935. szeptember 26. Gömbös Gyula és Adolf Hitler megbeszélése Berlinben.

1936

1936. március 24. Gömbös Gyula római látogatása.

1936. április 2. Kiegészítő kereskedelmi szerződés Görögországgal.

1936. április 24. Konzuli egyezmény Lengyelországgal.

1936. május 16. A marhakontingens tárgyában, továbbá kiviteli megállapodás és a magyar áruk kivitele tárgyában jegyzékváltás Olaszországgal.

1936. május 28. Szellemi és kulturális együttműködés tárgyában egyezmény Németországgal.

1936. július 4. A magyar búza értékesítése tárgyában megállapodás Olaszországgal.

1936. július 30. Kereskedelmi megállapodás Braziliával.

1936. szeptember 9. Benemavatókozási Bizottság alakuló ülése Londonban.

1936. OKTÓBER 12-TŐL DARÁNYI KÁLMÁN MINISZTERELNÖK.

1936. november 18. Magyarország és Olaszország között hatályban lévő gazdaságpolitikai megállapodások egyes rendelkezéseinek ideiglenes módosítása tárgyában jegyzőkönyv.

1936. november 22. Darányi Kálmán németországi látogatása.

1937

1937. március 9. Kereskedelmi egyezmény Olaszországgal, amiben a kereskedelmi szerződéseket kiterjesztik az olasz gyarmatokra.

1937. május 5. Árucseres és fizetési szerződés Svédországgal.

1937. május 31. Diplomáciai kapcsolat felvétele Irakkal és Iránnal.

1937. július 6. Kiegészítő kereskedelmi szerződés Németországgal.

1937. október 13. Szellemi együttműködés tárgyában egyezmény Észtországgal.

1937. október 22. Szellemi együttműködés tárgyában egyezmény Finnországgal.

1937. október 30. Árucseret forgalom tárgyában jegyzékváltás Hollandiával és Németországgal.

1937. november 22 – 24. Darányi Kálmán látogatása Németországban.

1937. november 17. Második kereskedelmi szerződés Csehszlovákiával.

1937. december 18. Barátsági és választott bírósági szerződés Iránnal.

1937. december 24. Kereskedelmi szerződés Argentínával.

1938

1938. február 23. Árucseres és fizetési forgalom tárgyában megállapodás Norvégiával.

1938. április 11. A bécsi magyar követséget főkonzulátussá szervezik át.

1938. május 7. Kiegészítő kereskedelmi szerződés Németországgal.

1938. MÁJUS 14-TŐL IMRÉDY BÉLA MINISZTERELNÖK.

1938. június 18. Konzuli egyezmény Törökországgal.

1938. augusztus 12. II. jegyzőkönyv a magyar búza vásárlása tárgyában Olaszországgal.

1938. augusztus 15. Kiegészítő jegyzőkönyv a kereskedelmi szerződéshez Finnországgal.

1938. augusztus 22. Magyarország és a kisantant képviselői Bledben megegyezést kötnek. A kisantant államok elismerik Magyarország fegyverkezési egyenjogúságát. (Nem ratifikálták.)

1938. augusztus 22 – 27 Horthy Miklós és Imrédy Béla németországi látogatása.

1938. szeptember 20. Imrédy Béla és Adolf Hitler találkozója Berlinben.

1938. szeptember 29. A müncheni egyezmény Csehszlovákia németek lakta részeit Németországnak juttatja. Magyarországot és Csehszlovákiát a tárgyalások megkezdésére kötelezi a felvidéki magyarlakta területekről.

1938. október 9 – 13. Csehszlovák-magyar tárgyalások Komáromban a két ország között húzódó határvonal módosításáról.

1938. november 2. Barátsági szerződés Irakkal. Első bécsi döntés, Németország és Olaszország a Felvidék egy részét Magyarországnak juttatja.

1938. november 15. Barátsági és szellemi együttműködési egyezmény Japánnal.

1938. november 28. – 1938. december 10. Imrédy Béla a külügyminiszter.

1938. december 10. – 1941. január 27. Csáky István a külügyminiszter, de 1940. december 21. és 1941. január 21. között Teleki Pál miniszterelnök látja el a külügyminiszteri teendőket.

1938. december 10. Árucsereforgalom tárgyában pótegyezmény Németországgal.

1939

1939. február 2. Kiegészítő kereskedelmi szerződés Németországgal.

1939. február 16. III. jegyzőkönyv a magyar búza vásárlása tárgyában Olaszországgal. Kiegészítő jegyzőkönyv a kereskedelmi árucseréből eredő fizetések szabályozása tárgyában Olaszországgal.

1939. FEBRUÁR 16-TÓL TELEKI PÁL MÁSODIK MINISZTERELNÖKSÉGE.

1939. február 24. Magyarország csatlakozik az Antikomintern Paktumhoz. Szovjetunió megszakítja a diplomáciai kapcsolatait Magyarországgal.

1939. március 5. IV. jegyzőkönyv a magyar búza vásárlása tárgyában Olaszországgal.

1939. március 15. A német csapatok megszállják a maradék Csehországot, majd létrejön a Cseh–Morva Protektorátus. A magyar csapatok megkezdik Kárpátalja megszállását.

1939. március 23. Német-román gazdasági együttműködési szerződés.

1939. április 1. Kezdetét veszi a prágai magyar követség főkonzulátussá szervezése.

1939. április 11. Magyarország kilép a Nemzetek Szövetségéből.

1939. április 29. Teleki Pál berlini látogatása.

1939. május 22. Német-olasz katonai szövetség, az úgynevezett „acélpaktum” megkötése.

1939. május 23. A diplomáciai kapcsolat felvétele Szlovákiával.

1939. augusztus 8. Csáky István külügyminiszter látogatása Adolf Hitlernél Berchtesgadenban.

1939. szeptember 1. Németország megtámadja Lengyelországot, kitör a második világháború.

1939. szeptember 15. Megszűnik a varsói magyar követség.

1939. szeptember 18. Magyarország megnyitja határait a lengyel menekültek előtt.

1939. szeptember 23. Magyarország újra felveszi a diplomáciai kapcsolatot Szovjetunióval.

1940

1940. március 23. Teleki Pál tárgyalása Benito Mussolinivel Rómában.

1940. június 14. Német csapatok bevonulnak Párizsba. A párizsi magyar követséget főkonzulátussá szervezik át.

1940. július 10. Teleki Pál tárgyalása Adolf Hitlerrel Münchenben.

1940. július 16. A brüsszeli magyar követséget konzulátussá szervezik át. Megszűnik hágai magyar követség.

1940. július 20. Konzuli egyezmény Németországgal. A párizsi magyar követség átköltözik Vichybe.

1940. augusztus 30. A második bécsi döntés két részre osztja Erdélyt, Magyarország területeket kap Erdélyből. Magyarországot Teleki Pál képviseli.

1940. szeptember 30. Szovjet-magyar kereskedelmi egyezmény. Megszűnik a brüsszeli magyar konzulátus.

1940. október 4. A diplomáciai kapcsolat felvétele Kínával.

1940. november 20. Teleki Pál aláírja Magyarország csatlakozását a német-olasz-japán háromhatalmi egyezményhez Bécsben.

1940. december 12. Barátsági szerződés Jugoszláviával.

1941

1941. január 27. – 1941. február 4. Teleki Pál a külügyminiszter.

1941. február 4. – 1942. március 7. Bárdossy László a külügyminiszter.

1941. február 18. Szellemi együttműködés tárgyában egyezmény Bulgáriával.

1941. március 12. Árucsereforgalmi jegyzőkönyv Svédországgal.

1941. április 3. Teleki Pál öngyilkossága.

1941. ÁPRILIS 3-TÓL BÁRDOSSY LÁSZLÓ MINISZTERELNÖK.

1941. április 11. Magyarország belép a Jugoszlávia elleni háborúba.

1941. április 24. Görögország kapitulál a német és olasz csapatok előtt. Magyarország később elismeri a görög bábkormányt.

1941. május 17. A diplomáciai kapcsolat felvétele Horvátországgal.

1941. június 24. Magyarország megszakítja diplomáciai kapcsolatait Szovjetunióval.

1941. június 27. Magyarország hadiállapotba kerül Szovjetunióval. A magyar csapatok átlépik a határt.

1941. július 26. A belgrádi magyar követet felmentik megbízatása alól. A belgrádi magyar követség konzulátussá alakul át.

1941. szeptember 7 – 9. Horthy Miklós és Bárdossy László németországi tárgyalásai.

1941. szeptember 17. A teheráni magyar követség megszüntetése.

1941. november 15 – 26. Bárdossy László berlini látogatása. Bárdossy Magyarország csatlakozását Antikomintern paktumhoz meghosszabbítja.

1941. december 6. Nagy-Britannia hadat üzen Magyarországnak.

1941. december 7. Ausztrália, Dél-Afrika, Kanada és Új-Zéland hadat üzennek Magyarországnak. Japán támadás Pearl Harbor ellen.

1941. december 12. Magyarország hadat üzen az Amerikai Egyesült Államoknak és megszűnik a diplomáciai kapcsolat.

1942

1942. március 7. – 1942. március 9. Keresztes-Fischer Ferenc a külügyminiszter.

1942. MÁRCIUS 9-TŐL KÁLLAY MIKLÓS MINISZTERELNÖK.

1942. június 1. Jegyzékváltás a magyar–olasz árucsereforgalom tárgyában

1942. június 5. Az Amerikai Egyesült Államok hadat üzen Magyarországnak.

1942. június 7-8. Kállay Miklós kelet-poroszországi útja, találkozik Adolf Hitlerrel.

1942. szeptember 16. Magyarország és Brazília hadiállapotba kerül.

1943

1943. január – február A 2. magyar hadsereg pusztulása a Don-kanyarban.

1943. április 2 – 4. Kállay Miklós látogatása Benito Mussolininél és XII. Pius pápánál Rómában.

1943. július 24. – 1944. március 19. Ghyczy Jenő a külügyminiszter.

1943. július 25. Megszűnik a római magyar követség.

1943 nyár végétől–őszétől Tapogatózó tárgyalások az angolszász hatalmakkal Isztambulon, Stockholmon, Bernen, Lisszabonon keresztül.

1944

1944. március 19. Magyarország német megszállása.

Költségvetési táblázatok

A költségvetési táblázatban szereplő rövidítések jegyzéke

- **Berendezés:** Külképviseleti hatóságok berendezése és felszerelése.
- **Brüsszel:** Hozzájárulás a brüsszeli nemzetközi vámiroda költségeihez.
- **Dol. Kiad.:** Dologi kiadások.
- **Duna biz.:** A Nemzetközi Duna Bizottságban való képviselet összefüggő kiadások.
- **Hága:** A hágai Állandó Választott Bíróság költségeihez való hozzájárulás.
- **Hírszolgálat:** Külföldi hírszolgálat költségei.
- **Ker. hivatal:** Hozzájárulás kereskedelmi hivatalok fenntartásához.
- **Ker. kamara:** A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara magyar bizottságának kiadásaira.
- **Kiküld-átkölt.:** Kiküldetés átköltöztetés.
- **Konferencia:** hozzájárulás külföldi konferenciák költségeihez.
- **Nemz. intéz.:** Nemzetközi intézmények költségeihez hozzájárulás.
- **Rend. Alap:** Rendelkezési alap.
- **Sajtó alap:** Sajtó alap.
- **Szaktanfo.:** Hozzájárulás különböző szaktanfolyamokon való részvételhez.
- **Szell. Együtt.:** A nemzetközi szellemi együttműködés intézeteinek költségeihez való hozzájárulás.
- **Szem. Jár:** Személyi járandóság.
- **Tájékoztatás:** Propaganda anyagok pénzügyi támogatása.
- **Tatarozás:** Követségi épületek tatarozása.
- **Távirat-távbb.:** Hozzájárulás táviratozáshoz és távbeszéléshez.
- **Vasúti:** Hozzájárulás a vasúti közlekedéshez.

A MAGYAR ÁLLAMHÁZTARTÁS ELŐIRÁNYZOTT RENDES KIADÁSA
KÖLTSÉGVETÉSI ÉVENKÉNT
1920-1944

KÖLTSÉGVETÉSI ÉV	RENDES KIADÁS
1920/1921	8 434 588 516 aranykorona
1924/1925	668 880 130 aranykorona
1925/1926	12 744 114 082 papírkorona
1926/1927	1 066 834 205 pengő
1927/1928	1 112 780 291 pengő
1928/1929	1 263 699 290 pengő
1929/1930	1 335 387 530 pengő
1930/1931	1 306 529 840 pengő
1931/1932	1 279 723 300 pengő
1932/1933	1 150 765 100 pengő
1933/1934	1 118 895 510 pengő
1934/1935	1 098 024 120 pengő
1935/1936	1 122 716 900 pengő
1936/1937	1 152 886 150 pengő
1937/1938	1 192 313 020 pengő
1938/1939	1 267 081 350 pengő
1939/1940	2 525 492 880 pengő
1941	1 972 120 980 pengő
1942	2 908 695 310 pengő
1943	3 710 581 610 pengő
1944	5 523 730 090 pengő

1. számú táblázat

A KÖZPONTI SZOLGÁLAT ÉS A KÜLFÖLDI SZOLGÁLAT RENDES KÖLTSÉGVETÉSÉNEK
ARÁNYA A MAGYAR ÁLLAMHÁZTARTÁS ELŐIRÁNYZOTT RENDES KIADÁSAIBÓL
KÖLTSÉGVETÉSI ÉVENKÉNT
1920–1944

KÖLTSÉGVETÉSI ÉV	A KÜLÜGYMINISZTERIUM ÉS A KÜLÜGYI SZOLGÁLAT RENDES KÖLTSÉGVETÉSÉNEK ARÁNYA
1920/1921	5,72%
1924/1925	0,86%
1925/1926	1,48%
1926/1927	0,73%
1927/1928	0,76%
1928/1929	0,68%
1929/1930	0,81%
1930/1931	0,82%
1931/1932	0,81%
1932/1933	0,81%
1933/1934	0,83%
1934/1935	0,87%
1935/1936	0,87%
1936/1937	0,87%
1937/1938	0,92%
1938/1939	0,90%
1939/1940	0,91%
1941	0,79%
1942	0,60%
1943	0,054%
1944	0,049%

2. számú táblázat

**A KÜLÜGYMINISZTERIUM ÖSSZES KÖLTSÉGVETÉSÉBŐL A KÖZPONTI SZOLGÁLAT
ÉS A KÜLFÖLDI SZOLGÁLAT MEGOSZLÁSA KÖLTSÉGVETÉSI ÉVENKÉNT
SZÁZALÉKOS ARÁNYBAN.**

(A külügyminisztérium összes költsége = 100%)

KÖLTSÉGVETÉSI ÉV	KÖZPONTI SZOLGÁLAT	KÜLFÖLDI SZOLGÁLAT
1920	Nincs adat	Nincs adat
1920/21	53,18%	46,82%
1922	Nincs adat	Nincs adat
1923	Nincs adat	Nincs adat
1924	Nincs adat	Nincs adat
1924/1925	29,49%	70,51%
1925/1926	32,30%	67,70%
1926/1927	33,07%	66,93%
1927/1928	33,47%	66,53%
1928/1929	23,33%	76,67%
1929/1930	29,28%	70,72%
1930/1931	29,99%	70,01%
1931/1932	30,01%	69,99%
1932/1933	30,54%	69,46%
1933/1934	29,45%	70,55%
1934/1935	28,61%	71,39%
1935/1936	28,78%	71,22%
1936/1937	27,71%	72,29%
1937/1938	31,57%	68,43%
1938/1939	31,51%	68,49%
1939/1940	24,03%	75,97%
1941	26,37%	73,63%
1942	31,56%	68,44%
1943	44,08%	55,92%
1944	55,82%	44,18%

3. számú táblázat

A KÖZPONTI SZOLGÁLAT KÖLTSÉGVETÉSE ÉVENKÉNT 1920–1944

Év	KÖZPONTI IGAZGATÁS									
	Szem. Jar	Dol. Klád.	Távírat-távh.	Vasúti	Rend. alap	Sajtó alap	Ker. hivatal	Szaktanfo.	Tájékoztatás	Össz. Igazg.
1920										Nincs adat
1920/21	5586686	13625000			3600000	2880000				25691686
1922										Nincs adat
1923										Nincs adat
1924										Nincs adat
1924/25	591283	821266		13000	120000	151462		6780		1703791
1925/26	10096437	14099120		221000	2040000	2574820				29031377
1926/27	913193	1273301		17680	163200	205920		9221		2582515
1927/28	976434	1326626		17140	163200	360000		9220		2852620
1928/29	1082540	240000	114000	10640	163200	407000		9200		2026580
1929/30	1086900	260000	1170000	10740	163200	500000		9200		3200040
1930/31	1137420	260000	1149600	10740	163200	500000		9200		3230160
1931/32	1093380	245000	1111600	12330	163200	500000		9200		3134710
1932/33	1075660	220500	892000	12370	160000	500000		8300		2868830
1933/34	968700	220500	892000	12370	160000	500000		8300		2761870
1934/35	924430	206200	892000	12370	195000	500000		8200		2738200
1935/36	928900	206200	892000		245000	550000		8200		2830300
1936/37	895200	208200	892000		245000	550000		8200		2798600
1937/38	910400	228200	892000		245000	550000	651000	8200		3484800
1938/39	989700	249100	922000		245000	550000	651000	8200		3615000
1939/40	1759200	421600	1815500		448500	1082000		8200		5535000
1941	1326100	379400	1210300		300000	921000		8200		4145000
1942	1489300	420700	1260000		360000	1400000		17000	650000	5597000
1943	1769000	450000	1340000		360000	2500000		40000	2500000	8959000
1944	2866000	510000	1440000		460000	3500000		42000	6300000	15118000

4. számú táblázat

A KÜLFÖLDI SZOLGÁLAT RENDES KÖLTSÉGVETÉSE ÉVENKÉNT

KÜLFÖLDI SZOLGÁLAT														
Év	Szem. Jár.	Dol. Klád.	Duna Biz.	Kiküld.-átkölt.	Hírszolgálat	Brüsszel	Konferencia	Hága	Ker. kamara	Szell. Együtt	Berendezés	Tatarozás	Nemz. intéz.	Össz. Külföld
1920														Nincs adat
1920/1921	11441357	11183550												22624907
1922														Nincs adat
1923														Nincs adat
1924														Nincs adat
1924/1925	3206130	866076												4072206
1925/1926	42743187	17145873	438557			5224	425000	80672						60838513
1926/1927	3546303	1596749	42666			418	34000	6445						5226581
1927/1928	3909219	1662814	44917			418	34000	6432	6400	4900				5669100
1928/1929	4483907	950000	51425	415000	689000	418	54000	4000	6400	4900				6659050
1929/1930	5120422	1285140	51550	415000	689000	418	70000	4000	14000	4900	44000	28000		7726430
1930/1931	4981250	1270140	50330	394250	689000	2270	55000	4000	14000	4900	44000	28000		7537140
1931/1932	4791340	1270140	51340	355000	689000	2270	55000	4000	14000	4900	44000	28000		7308990
1932/1933	3875010	1250000	47510	531600	687000		100000						31160	6522280
1933/1934	3654240	1250000	43300	730000	807000		100000						31160	6615700
1934/1935	3867620	1321900	43220	660000	807000		100000						31160	6830900
1935/1936	4003800	1346900	43270	670000	807000		100000						31130	7002100
1936/1937	4243800	1404000	43270	670000	807000		100000						31130	7299200
1937/1938	4433900	1456000	48070	670000	807000		105000						31130	7551100
1938/1939	4798400	1440700	50000	655000	790800		95000						26500	7856400
1939/1940	11267400	2955900	190100	1320000	1522200		190000						48400	17494000
1941	7457400	1970600	68200	900000	1015000		127000						30800	11569000
1942	7865000	2120100	48100	940000	1015000		127000						18800	12134000
1943	7097000	2000000	48100	1000000	1065000		127000						23900	11361000
1944	7441000	2076000	48100	1120000	1155000		100000						23900	11964000

5. számú táblázat

A KÜLFÖLDI SZOLGÁLAT RENDES KÖLTSÉGVETÉSÉNEK SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁSA ÉVENKÉNT

KÜLFÖLDI SZOLGÁLAT														
Év	Szem. Jár.	Dot. Kiad.	Duna Biz.	Kiküld. atköl.	Hírszolgalat	Brüsszel	Konferencia	Hága	Ker. kamara	Szell. Együtt	Berendezés	Tatarozás	Nemz. intéz.	Össz. Külföld
1920														Nincs adat
1920/1921	50,56%	49,44%												100%
1922														Nincs adat
1923														Nincs adat
1924														Nincs adat
1924/1925	78,73%	21,27%												100%
1925/1926	70,25%	28,18%	0,72%			0,01%	0,69%	0,13%						100%
1926/1927	67,85%	30,85%	0,81%			0,01%	0,65%	0,12%						100%
1927/1928	68,95%	29,33%	0,79%			0,01%	0,60%	0,11%	0,11%	0,09%				100%
1928/1929	67,33%	14,26%	0,77%	6,23%	10,34%	0,01%	0,81%	0,06%	0,10%	0,07%				100%
1929/1930	66,27%	16,63%	0,66%	5,37%	8,91%	0,01%	0,90%	0,05%	0,18%	0,06%	0,56%	0,36%		100%
1930/1931	66,08%	16,85%	0,66%	5,23%	9,14%	0,01%	0,72%	0,05%	0,18%	0,07%	0,58%	0,37%		100%
1931/1932	65,55%	17,37%	0,70%	4,85%	9,42%	0,03%	0,75%	0,05%	0,19%	0,07%	0,60%	0,38%		100%
1932/1933	59,41%	19,16%	0,72%	8,15%	10,53%		1,53%						0,47%	100%
1933/1934	55,23%	18,89%	0,65%	11,03%	12,19%		1,51%						0,47%	100%
1934/1935	56,61%	19,35%	0,63%	9,66%	11,81%		1,46%						0,45%	100%
1935/1936	57,17%	19,23%	0,61%	9,56%	11,52%		1,42%						0,44%	100%
1936/1937	58,14%	19,23%	0,59%	9,17%	11,05%		1,37%						0,42%	100%
1937/1938	58,71%	19,28%	0,63%	8,87%	10,68%		1,39%						0,41%	100%
1938/1939	61,07%	18,33%	0,63%	8,33%	10,06%		1,20%						0,33%	100%
1939/1940	64,40%	16,89%	1,08%	7,54%	8,70%		1,08%						0,27%	100%
1941	64,46%	17,03%	0,58%	7,77%	8,77%		1,09%						0,26%	100%
1942	64,81%	17,47%	0,39%	7,74%	8,36%		1,04%						0,15%	100%
1943	62,46%	17,60%	0,42%	8,80%	9,37%		1,11%						0,21%	100%
1944	62,19%	17,35%	0,40%	9,36%	9,65%		0,83%						0,19%	100%

6. számú táblázat

**A KÜLFÖLDI SZOLGÁLAT ELŐIRÁNYZOTT RENDES KIADÁSAINAK
VÁLTOZÁSA (DINAMIKUS VISZONYSZÁMAI) SZÁZALÉKBAN
AZ 1927/28-AS KÖLTSÉGVETÉSI ÉVTŐL 1944-IG**

(Előző év=100%)

KÖLTSÉGVETÉSI ÉV	SZEMÉJI JÁRANDÓSÁG	DOLOGI KIADÁS	DUNA BIZOTTSÁG	KIKÜLDETÉS ÁTKÖLTYÖZTETÉS	HÍRSZOLGÁLAT	ÖSSZES KIADÁS
1927/1928	110,23%	104,13%	105,27%			108,46%
1928/1929	114,70%	57,13%	114,48%			117,46%
1929/1930	114,19%	135,27%	100,24%	100,00%	100,00%	116,02%
1930/1931	97,28%	98,83%	97,63%	95,00%	100,00%	97,55%
1931/1932	96,18%	100,00%	102,00%	90,04%	100,00%	96,97%
1932/1933	80,87%	98,41%	92,53%	149,74%	99,70%	89,23%
1933/1934	94,30%	100,00%	91,13%	137,32%	117,46%	101,43%
1934/1935	105,83%	105,75%	99,81%	90,41%	100,00%	103,25%
1935/1936	103,52%	101,89%	100,11%	101,51%	100,00%	102,50%
1936/1937	105,99%	104,23%	100,00%	100,00%	100,00%	104,24%
1937/1938	104,47%	103,70%	111,09%	100,00%	100,00%	103,45%
1938/1939	108,22%	98,94%	104,01%	97,76%	97,99%	104,04%
1939/1940	234,81%	205,17%	380,20%	201,52%	192,48%	222,67%
1941	66,18%	66,66%	35,87%	68,18%	66,67%	66,13%
1942	105,46%	107,58%	70,52%	104,44%	100,00%	104,88%
1943	90,23%	94,33%	100,00%	106,38%	104,92%	93,62%
1944	104,84%	103,80%	100,00%	112,00%	108,45%	105,30%

7. számú táblázat

Országok

Az országonkénti kimutatás használata

Az országokat a mai megnevezéssel, magyar helyesírás szerint ABC sorrendbe rendezve közöltük. Kivételt tettünk Kirenaika, Tripolisz, és Danzig szabad város esetében, mert napjainkban már nem léteznek.

Az első adategységben megadtuk a diplomáciai kapcsolat felvételének pontos idejét, ha volt formális kapcsolat.

Második szempontként a követség székhelyét közöltük. A tárgyalt időszakban használt elnevezés szerint, a mai helyesírással, esetenként zárójelben megadva más elnevezést is. Például Reval (Tallin).

A harmadik szempont a követség vezetőinek nevének, hivatali idejének közlése. A neveket a névváltoztatás utáni formában közöltük, zárójelben megadva a névváltoztatás előtti alakot is.

A konzulátusoknál az adott országban működő konzulátusok székhelyét közöltük. A tárgyalt időszakban használt elnevezés szerint, a mai helyesírással, esetenként zárójelben megadva egy vagy több elnevezést is. Például Boroszló (Breslau, Wrocław).

A konzulátusok vezetői közlésekor a magyar személyek esetében közöltük a névváltoztatás előtti és utáni alakot is.

A követség létszámának változása diagram a követség összlétszámát adják meg. Nem tettünk különbséget állandó diplomáciai képviselő vagy szerződéses alkalmazott között, hanem egyszerűen összevontuk a követség alkalmazottait.

A Budapesten akkreditált idegen országok képviselőinek nevét, székhelyét és hivatali idejét közöltük. Bizonyos esetekben a személyneveknek több változatát is közzé tettük, segítve a további kutatómunkát. A cirill betűs, valamint az arab, kínai és japán neveket latin betűs átíratban adtuk meg. A címeket magyar megfelelőre fordítottuk át

például Conde: Gróf. Az évszámok esetében az „1944. 06. után is” feloldása: az adott ország képviselőjének akkreditálása 1944 júniusa után sem szűnt meg Budapesten.

A kereskedelmi okmányokat kronológiai sorrendbe rendezve, azok jellege (jegyzék, megegyezés, megállapodás, szerződés), aláírásának helyszíne, dátuma és a közzététel helyének, idejének megadásával adtuk közre. A törvénybe iktatás esetén a számát római számokkal jelöltük. Rendeletek esetén az illető minisztériumot adtuk meg. A közzététel némely esetben nem történt meg. Többször 1920 előtti okmányt is megadtunk, amely a tárgyalt időszakban is érvényben volt. A kereskedelmi okmányoknál használatos rövidítések: tc: törvény cikk; M. E.: Miniszterelnök; I. M.: Igazságügyi Minisztérium.

A fontosabb nemzetközi okmányok használata megegyezik a kereskedelmi okmányokéval.

AFGANISZTÁN

Diplomáciai és konzuli kapcsolat a két ország között a tárgyalt időszakban nem volt.

- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

1., A két állam közötti barátsági szerződés tárgyában nemzetközi szerződés Yenikőjben
1934. 08. 25-én.

Közzétéve: 1940. XXXIII. tc

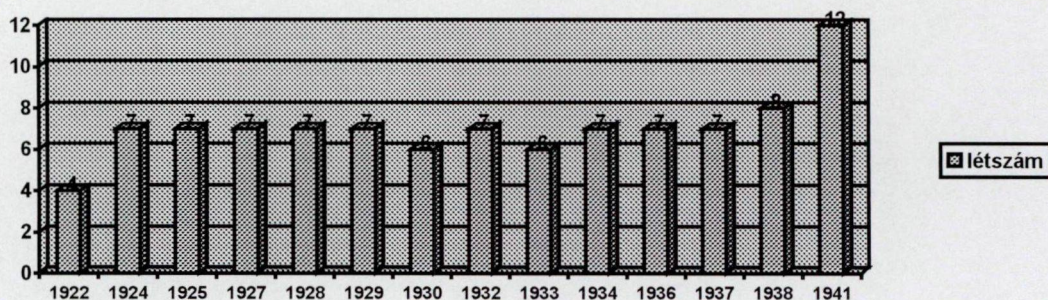
ALBÁNIA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1922. június 6.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Róma**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: Nemes Albert (1922. 06. 06. – 1927. 10. 02.); Hory András (1927. 01. 13. – 1933. 12. 31.); Villani Frigyes (1934. 01. 27. – 1941. 07. 18.).**
- **Konzulátusok: Tirana**
- **Konzulátusok vezetői: Menich Zoltán**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: Lásd Olaszországnál**
- **Budapesten akkreditált albán képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

1, Tiranában kelt 1928. 05. 28-án Hajózási megállapodás
Közzétéve: 3950/1928 M. E. számú rendelet

2., Tiranában 1927. 11. 07-én Kereskedelempolitikai megállapodás
Közzétéve: 2810/1928 M. E. számú rendelet

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1920. július 1.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Washington
- **Magyar királyi Követség vezetői:** A washingtoni svéd követségről: **Winter Károly** ügyvivő (1920. 07. 01. – 1922. 01. 11.). Washingtoni magyar követség: **Szécsényi László** (1922. 01. 11. – 1933. 04. 16.); **Végh Miklós** ügyvivő (1933. 04. 16. – 1933. 11. 07.); **Pelényi János** (1933. 11. 07. – 1940. 12. 31.); **Ghika György** (1941. 02. 01. – 1941. 12. 11.).
- **Konzulátusok:** New York, Pittsburgh, Chichago, Cleveland, Denver, Los Angeles, Portland, San Francisco,
- **Konzulátusok vezetői:** Angyal Samu, Hanschild Gyula, Kikombán János, Reutter Sándor, Winter Károly, Petényi (Schefbeck) Jakab István, Ghika György, Alexy Lajos, Hobek Henrik, Jónás Kálmán, Medgyesy László, Pallós (Proiszl) Ferenc, Wawra Alajos, Robert B. Bain, Ira S. Lillick
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1922–1941)**

- **Budapesten akkreditált amerikai képviselők:** **Ulysses Grant-Smith** ügyvivő (1922. 01. 26. – 1927.); **M. J. Butler Wright** (1927. 06. 18. – 1930.); **Nicholas Roosevelt** (1930. 11. 12. – 1933.); **Theodor Brentano** (1933.); **Flournoy John Montgomery** (1933. 08. 01. – 1941. 05. 20.); **Herbert Claiborne Pell** (1941. 05. 20. – 1941. 12. 12.). 1942-től a képviselést a svájci követség látja el.
- **Kereskedelmi okmányok:** -
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., A kivándorló egyének állampolgárságának szabályozására kötött egyezmény 1870. 09. 20-án.
Közzétéve: 1871. XLIII. tc
 - 2., Az Amerikai Egyesült Államokkal kötött békeszerződés Budapesten 1921. 08. 29-én.
Közzétéve: 1921. XLVIII. tc

3., Az Amerikai Egyesült Államok vagy állampolgáraik által támasztható kárigények mikénti elbírálására vonatkozólag megállapodás az Amerikai Egyesült Államokkal és az Osztrák Köztársasággal Washingtonban 1924. 11. 26-án.

Közzétéve: 1926. II. tc

4., Barátsági, kereskedelmi és konzuli egyezmény Washingtonban 1925. 06. 24-én.

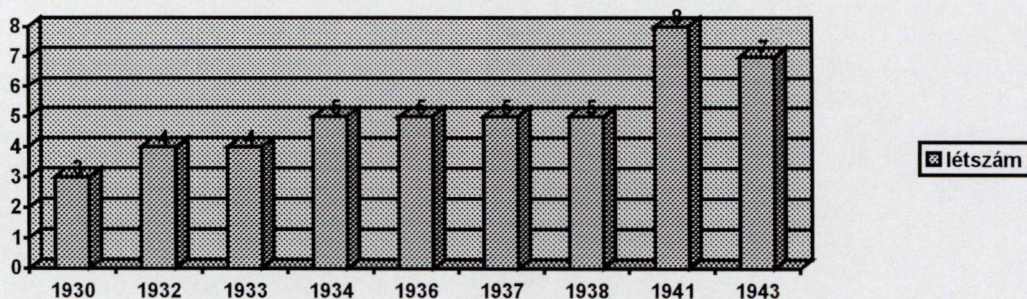
Közzétéve: 1926. XXI. tc

5., Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Washingtonban 1929. 01. 26-án.

Közzétéve: 1929. XLIII tc

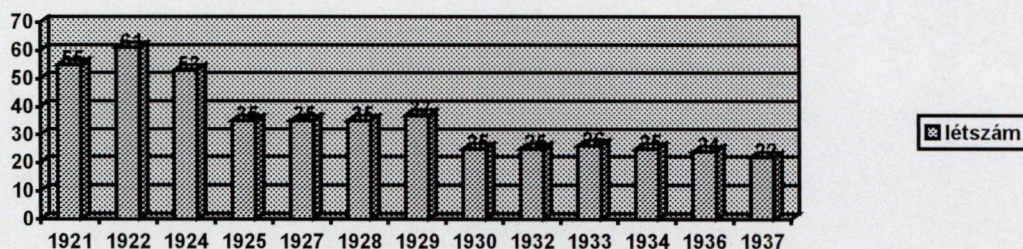
ARGENTÍNA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1924.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Buenos Aires, Rio de Janeiro
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Az ügyeket intézi Hollandia Buenos Aires-i képviselétéről **Schlesinger Walter** (1927. – 1930. 04. 01.). A magyar követség 1930-tól működik Buenos Airesben: **Nelky Jenő** ügyvivő (1930. 04. 01. – 1932. 12. 13.); **Wodianer Andor** ügyvivő (1933. 02. 21. – 1934. 06. 08.); **Haydin Albert** (1934. 06. 08. – 1937. 09. 13.) vezetésével. Rio de Janeiróban: **Haydin Albert** (1937. 09. 13. – 1938. 06. 14.). Ismét Buenos Airesben: **Haydin Albert** (1938. 06. 14. – 1939. 06. 30.); **Bobrik Arno** ügyvivő (1939. 10. 07. – 1941. 12. 12.); **Semsey Andor** ügyvivő (1940. 04. – 1943.) vezetésével.
- **Konzulátusok:** Rosario de Santa Fé
- **Konzulátusok vezetői:** Kelety Lajos
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1930–1943)**

- **Budapesten akkreditált argentin képviselők:** Budapesten: **Hayton Henrik** főkonzul (1921. 03. 25. – 1924.) látja el a képviseletet. Bécsből: **Martino E. Bortagaray** (1924. 08. 22. – 1932.); **Eduardo Labougle** (1932. 08. 20. – 1938.); **Felipe Chiappe** ügyvivő (1938. – 1939.); **José Manuel Llolbet** (1939. 03. 07. – 1942.); **Albert I. Vignes** ügyvivő (1942. – 1943.). 1944-ben a képviseletet a budapesti svéd követség látta el, ahol **Carl Joan Danielson** (1942. 11. 04. – 1944.) a képviselő.
- **Kereskedelmi okmányok:**
1., Kereskedelmi szerződés Buenos Airesben 1937. 12. 24-én.
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1918. november 13.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Bécs**
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Gratz Gusztáv (1919. 11. 07. – 1921. 01. 18.); Masirevich Szilárd ügyvivő (1921. 07. 06. – 1921. 07. 05.); Masirevich Szilárd (1921. 07. 06. – 1925. 06. 10.); Ambrózy Lajos (1925. 06. 11. – 1932. 12. 31.); Nelky Jenő (1933. 01. 01. – 1934. 09. 28.); Apor Gábor (1934. 11. 28. – 1935. 03. 27.); Rudnay Lajos (1935. 03. 27. – 1937. 05. 31.); Bobrik Arnó ideiglenes ügyvivő (1937. 06. 01. – 1938. 04. 11.); a követség főkonzulátussá alakul át.
- **Konzulátusok:** Bécs, Graz, Gleichenberg,
- **Konzulátusok vezetői:** Munkácsy József, Szabóky János, Pungér Lajos, Spányi (Spányik) Márió, Van der Venne Arnold, László Kálmán
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1937)**

- **Budapesten akkreditált ausztriai képviselők:** Hans Cnobloch (1918. 11. 25. – 1922.); Franz Calice (1922. 12. 18. – 1932.); Leopold Hennet (1932. 11. 10. – 1937.); Eduard Baar-Baarenfels (1937. 01. 04. – 1938. 03. 13.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi egyezmény Bécsben 1922. 02. 08-án.
Közzétéve: 1421/1923 M. E. számú rendelet
 - 2., Az előbbi kiegészítéseként kereskedelmi pótegyezmény Bécsben 1926. 04. 09-én.
Közzétéve: 1926. XVIII. tc
 - 3., Az Anschluss előtt hatályban volt utolsó kereskedelmi szerződés Bécsben 1931. 06. 30-án.
Közzétéve: 3800/1931. M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Általános választott bírósági megállapodás Budapesten 1923. 04. 10-én.
Közzétéve: 1923. XXXI. tc

2., Az Amerikai Egyesült Államok vagy állampolgáraik által támasztható kárigények mikénti elbírálására vonatkozólag megállapodás az Amerikai Egyesült Államokkal és az Osztrák Köztársasággal Washingtonban 1924. 11. 26-án.

Közzétéve: 1926. II. tc

3., Az 1923. XXXI. tc hatályát veszítette a barátsági, békéltető eljárási és választott bírósági szerződéssel Bécsben 1931. 01. 26-án.

Közzétéve: 1931. XXIX. tc

4., A trianoni és a St. Germain en Laye-i békeszerződés alapján az Ausztriához csatolt területen az alkalmazottakkal, nyugdíjasokkal és árvákkal szemben történő eljárás tárgyában Budapest 1924. 01. 12-én.

Közzétéve: 1925. XVI. tc

5., A légiforgalom szabályozása tárgyában 1924. 08. 29-én kötött egyezmény.

Közzétéve: 1926. XII. tc

6., Vasúti forgalmi államszerződés Budapest 1930. 06. 30-án.

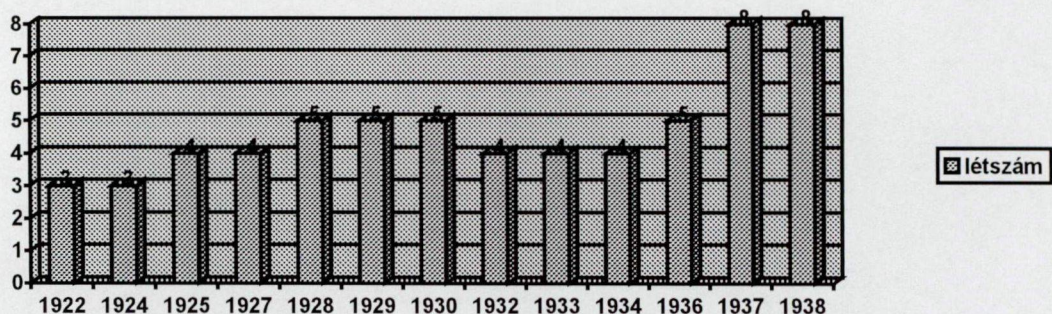
Közzétéve: 1931. XXIII. tc

7., Szellemi együttműködés tárgyában egyezmény Bécsben 1935. 03. 04-én.

Közzétéve: 1935. XIX. tc

BELGIUM

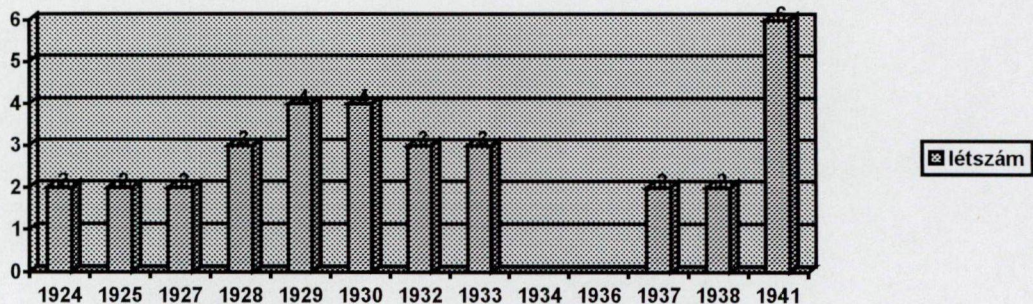
- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1922. február 20.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Brüsszel
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** **Woracziczky Olivér** ügyvivő (1922. 02. 20. – 1929. 02. 14.); **Hedry István** ügyvivő (1929. 02. 14. – 1929. 10. 23.); majd követ (1929. 10. 24. – 1931. 12. 31.); **Woracziczky Olivér** ügyvivő (1931. 12. 31. – 1937. 05. 26.); **Ambró Ferenc** ügyvivő (1937. 05. 26. – 1940. 01. 04.); majd követ (1940. 01. 05. – 1941. 06. 22.). A követség azonban már 1940. 09. 30-án megszűnik.
- **Konzulátusok:** Brüsszel, Antwerpen
- **Konzulátusok vezetői:** Török Kornél, Leys Ferenc, Robert Fester, Geng Péter
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1922–1938)**

- **Budapesten akkreditált belga képviselők:** **Miksa van Ypersele de Striehou** (1921. 12. 29 – 1926.); **Gróf Jacques Davignon** ügyvivő (1926. 03. 27. – 1935.), majd 1931. 01. 03-tól követ; **Lovag Guy de Schoutheete de Tervarent** ügyvivő (1935.); **Lalaing grófja** (1935. 04. 02. –).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi és hajózási szerződés 1906. 02. 12-án.
Közzétéve: 1908. XXII. tc
 - 2., Kereskedelmi megállapodás jegyzékváltás útján 1924. 09. 30-án.
Közzétéve: Budapesti Közlöny 1924. 10. 19.
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., A trianoni szerződés alá eső egyes belga követelések és igények rendezése tárgyában
Brüsszel 1926. 09. 30-án.
Közzétéve: 1929. XLIV. tc

BRAZÍLIA

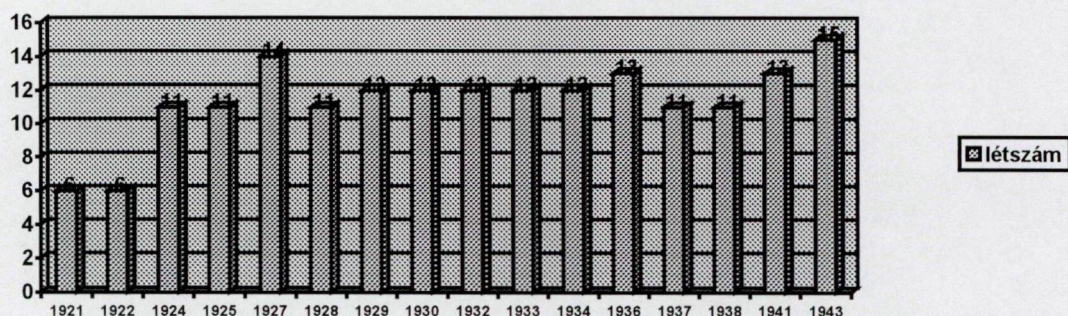
- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1923.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Rio de Janeiro, Buenos Aires
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Hollandia Rio de Janeiro-i követségén: **Wawra Lajos** ügyvivő (1923. – 1927. 02. 17.). Rio de Janeiróban: a magyar követségen **Winter Károly** ügyvivő (1927. 02. 17. – 1928. 02. 23.); **Haydin Albert** ügyvivő (1928. 02. 23. – 1931. vége); majd követ 1931. végétől. Rio de Janeiróban: **Haydin Albert** (1931. – 1934. 06. 08.). Buenos Airesben: **Haydin Albert** (1934. 06. 08. – 1937. 09. 13.). Rio de Janeiróban: **Haydin Albert** (1937. 09. 13. – 1938. 06. 14.); **Szentmiklósy Andor** ügyvivő (1938. 06. 25. – 1939. 07. 12.); ifj. **Horthy Miklós** (1939. 07. 12. – 1942. 09. 16.).
- **Konzulátusok:** São Paulo, Porto–Alegre, Rio de Janeiro
- **Konzulátusok vezetői:** Fillinger Vilmos, Charles Ebner, Wawra Lajos, Jermann Jenő, Boglár (Bellovits) Lajos
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1924-1941)**

- **Budapesten akkreditált brazil képviselők:** **Pedro Moraes Barros** (1929. 07. 23. –); Bécsből: **Souza-Leão S. de Gracia** (1935. 10. 15. – 1939.); **Octavio Fialho** (1939. 05. 02. – 1942.); 1943-tól a képviselést a svájci követség látja el.
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi megállapodás Rio de Janeiróban 1936. 07. 30-án.
Közzétéve: 6660/1936 M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Az Osztrák–Magyar Monarchia Brazíliával 1918 előtt számos nemzetközi egyezményt kötött, amit azonban a Trianoni szerződés értelmében biztosítani kellett volna, ami azonban nem történt meg. Így azok hatályukat veszítették.

BULGÁRIA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. augusztus 24.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Szófia
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Nemeskéri Kiss Sándor ügyvivő (1921. 08. 24. – 1929. 04. 25.); Rudnay Lajos ügyvivő (1929. 04. 26. – 1929. 10. 23.); majd követ (1929. 10. 24. – 1935. 03. 27.); Matuska Péter (1935. 03. 27. – 1937. 05. 05.); Woraciczky Olivér (1937. 05. 26. – 1939. 08. 29.); Jungerth-Arnóthy Mihály (1939. 08. 29. – 1944. 04. 05.).
- **Konzulátusok:** Plovdiv, Burgasz, Várna, Ruscsuk
- **Konzulátusok vezetői:** John Stevens, George Zenovich, Peytcheff A. Gergely, Weldin János, Böhm Kázmér, Gheorghi Tabakov (Tabacoff), Jonkoff István, Joseph Weskov, Naiden Stojanov Roussev (Stojanoff Rousseff)
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1943)**

- **Budapestten akkreditált bolgár képviselők:** Dosskoff Dossi ügyvivő (1922. 05. 15. – 1924.); Théodore Pavlov ügyvivő (1924. 11. 06. – 1927.); Stojan Petrov-Tchomakov ügyvivő (1927. 10. 12. – 1933.); Ivan Popov ügyvivő (1933. 10. 09 – 1935. 04. 28.); Sztoil Sztoilov (Stoil Stoiloff) (1935. 06. 28. – 1940.); Dimitru Tosev (Dimitri Tochev) (1940. 05. 11. – 1944.); Dimitru Naumov (1944. 02. 26. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok:**
1., Kereskedelmi megállapodás Szófiában 1921. 07. 03-án.
Közzétéve: 7910/1921. M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
1., Konzuli egyezmény 1911. 05. 31-én.
Közzétéve: 1912. XXVII. tc

2., Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Budapesten 1929. 07. 22-én.
Közzétéve: 1930. XV. tc

3., Szellemi együttműködés tárgyában egyezmény Szófiában 1941. 02. 18-án.

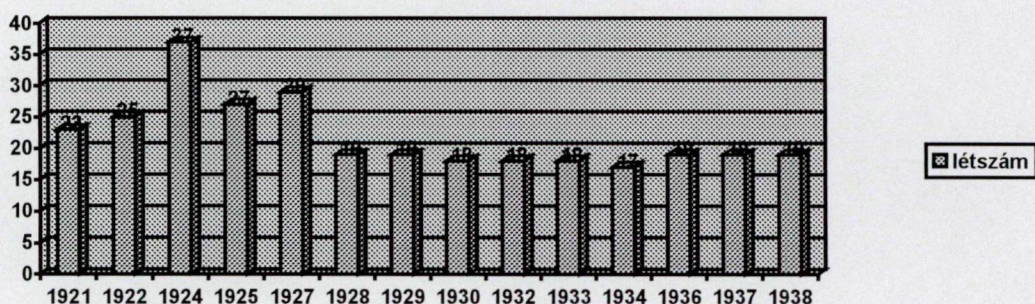
Közzétéve: 1941. XVI. tc

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1930. április 1.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Buenos Aires
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Buenos Airesben: **Nelky Jenő** ügyvivő (1930. 04. 01. – 1932. 12. 13.); **Wodianer Andor** ügyvivő (1933. 02. 21 – 1934. 06. 08.); **Haydin Albert** (1934. 06. 08. – 1938. 06. 14.); **Bobrik Arno** (1939. 10. 07. – 1941. 12. 12.); **Semsey Andor** ügyvivő (1941. 12. 12. – 1943.).
- **Konzulátusok:** Santiago de Chile
- **Konzulátusok vezetői:** Arnold Falabella, Balázs Aurél, Eugenio Schuchard
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** Lásd Argentínánál.
- **Budapesten akkreditált chilei képviselők:** **Renato Valdés Alfonso** ügyvivő (Nincs adat). Bécsből: **Martin Figueroa** ügyvivő (1927. 08. 10. – 1935.); **Don Ricardo Ahumada** ügyvivő (1935. – 1936.); **Fernando Garcia Oldini** miniszter rezidens (1936. 06. 30. – 1941.); **Enrique Serrano** ügyvivő (1941. – 1943.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
1., A kereskedelmi forgalmi viszonyokat, valamint a hajózás egyes kérdéseit szabályozó barátsági egyezmény 1870. június 14-én.
Közzétéve: 1871. L. tc
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

COSTA RICA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele:** -
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** -
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** -
- **Konzulátusok:** San José
- **Konzulátusok vezetői:** Paul Ehrenberg,
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** -
- **Budapesten akkreditált Costa Rica-i képviselők:** Kánitz Vilmos tiszteletbeli konzul (1909. 04. 04. – Nincs adat)
- **Kereskedelmi okmányok:** -
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:** -

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1920. március 6.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Prága**
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Tahy László ügyvivő (1920. 03. 06. – 1922. 03. 03.); Matuska Péter ügyvivő (1922. 03. 04. – 1923. 01. 18.); Villani Frigyes (1923. 01. 18. – 1925. 05. 14.); Masirevich Szilárd (1925. 05. 19. – 1933. 05. 13.); Wettstein János (1933. 06. 18. – 1939. 09. 16.). De a prágai követség már 1939 áprilisában átalakul főkonzulátussá.
- **Konzulátusok:** Pozsony (Bratislava), Prága
- **Konzulátusok vezetői:** Bartók László, Petravich Gyula, Spányi (Spányik) Márió, László Kálmán
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1938):**

- **Budapesten akkreditált csehszlovák képviselők:** Hugó Vavrečka (1922. 06. 07. – 1926.); Karol Moser ideiglenes ügyvivő (1926. 05. 04. – 1927.); Vaclav Pallier (1927. 03. 02. – 1933.); Miloš Kobr (1933. 04. 20. – 1939. 03. 15.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi szerződés Prágában 1927. 05. 31-én.
Közzétéve: 1927. XVII. tc
 - 2., Ezt egy újabb kereskedelmi szerződés váltotta fel Prágában 1937. 11. 17-én.
Közzétéve: 1650/1938. M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Pénzügyi és hitelügyi egyezmények és megállapodások Prágában 1923. 07. 13-án.
Közzétéve: 1924. XXII. tc
 - 2., A polgári és kereskedelmi jogsegély tekintetében nemzetközi egyezmény Hágában 1905. 07. 17-én (1909. XIV. tc), ami 1926. 12. 20. óta hatályban van.
Közzétéve: 59832/1926. I. M. számú rendelet

3., A közigazgatásra vonatkozó iratok kiszolgáltatása tárgyában megállapodás
Budapesten 1927. 06. 03-án.

Közzétéve: 8000/1927. M. E. számú rendelet

4., A régi osztrák és magyar koronára szóló tartozások és követelések rendezése
tárgyában egyezmény Budapesten 1928. 05. 26-án.

Közzétéve: 1930. XVII. tc

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. március 17.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Stockholm, Hága, Koppenhága
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Stockholmból: **Bornemissza Gyula** (1921. 03. 17. – 1924. 10. 12.); **Bogdán Iván** ügyvivő (1924. 10. 12. – 1925. 06. 12.); **Török Béla** ügyvivő (1925. 06. 12. – 1929. 04. 25.); **Nemeskéri Kiss Sándor** ügyvivő (1929. 04. 25. – 1931. 12. 24.). Hágából: **Török Béla** (1931. 12. 24. – 1934. 10. 24.); **Magyary Antal** (1934. 10. 24. – 1937. 05. 05.). Stockholmból: **Matuska Péter** (1937. 05. 05. – 1943. 09. 10.). Koppenhágából: **Kristóffy József** (1943. 08. 18. – 1944. 03. 19. után is a helyén marad.).
- **Konzulátusok:** Koppenhága
- **Konzulátusok vezetői:** Smith Louis Harrauld Coninck, Georg Emil Mathiasen
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** Lásd Svédországnál és Hollandiánál.
- **Budapesten akkreditált dán (és izlandi) képviselők:** Bécsi székhellyel: **Poul V. Bigler** (1922. 07. 21 – 1933.). A követi poszt 1931-ben betöltetlen. Rómából: **J. C. W. Kruse** (1933. 02. 23. – 1940); **Otto Wadsted** (1940. 02. 28. – 1941.). Budapesten: **L. B. Bolt-Jørgensen** (1941. 10. 20. – 1944. 06. is) látja el a dán képviseletet.
- **Kereskedelmi okmányok:**
1., Kereskedelmi és hajózási egyezmény 1887. 03. 14-én .
Közzétéve: 1887. XXXVI. tc
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

DANZIG SZABAD VÁROS

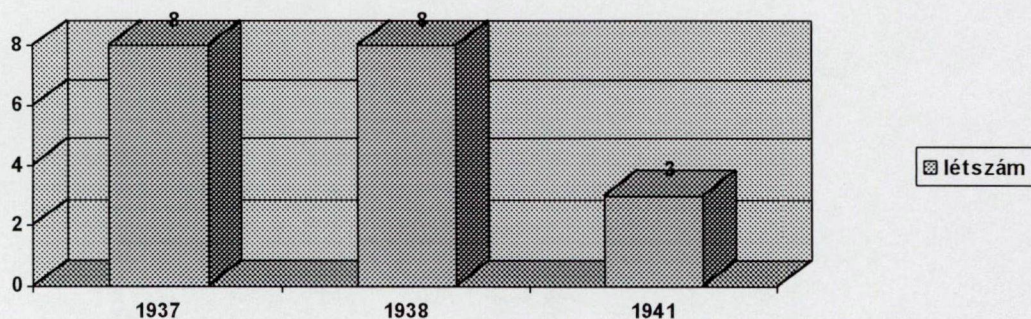
- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Danzig (Gdańsk)**
- **Konzulátusok vezetői:** Gronau György, Plaemann Ernő, Schulz Frigyes, Hermann Grube, Ernst Alberty
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált danzigi képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

DÉL-ÁFRIKA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Johannesburg**
- **Konzulátusok vezetői: Frederick William Müller**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált dél-afrikai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

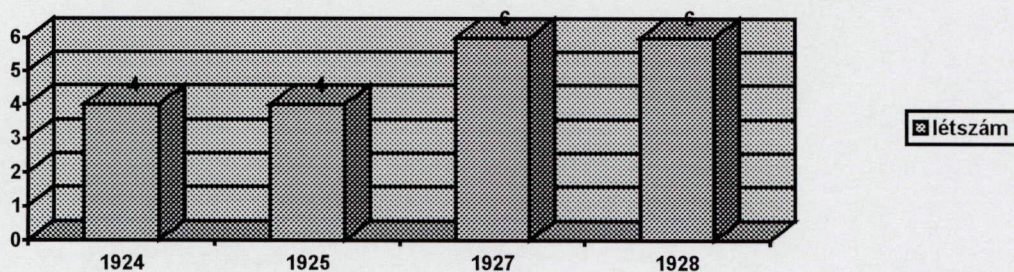
EGYIPTOM

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1928. február 10.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Bern, Budapest, Athén, Kairó
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** A követi teendőket Bernből látta el: **Parcher Félix** (1928. 02. 10. – 1931. 12. 01.). Budapestről: **Parcher Félix** (1931. 12. 01. – 1933. 02. 01.); **Förstner Pál** ügyvivő (1933. 02. 01. – 1937. 10. 23.). Athénból: **Rudnay Lajos** (1937. 10. 23. – 1939. 01. 14.). Kairóban: **Semsey Andor** ügyvivő (1939. 01. 14. – 1940. 04.); **Mara László** ügyvivő (1940. – 1941. 04. 07.) dolgozik.
- **Konzulátusok:** Alexandria, Kairó
- **Konzulátusok vezetői:** Menasce Alfréd, Páthy (Polnauer) László, Moussa Green, Menczer László, Reichmann György
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1937–1941)**

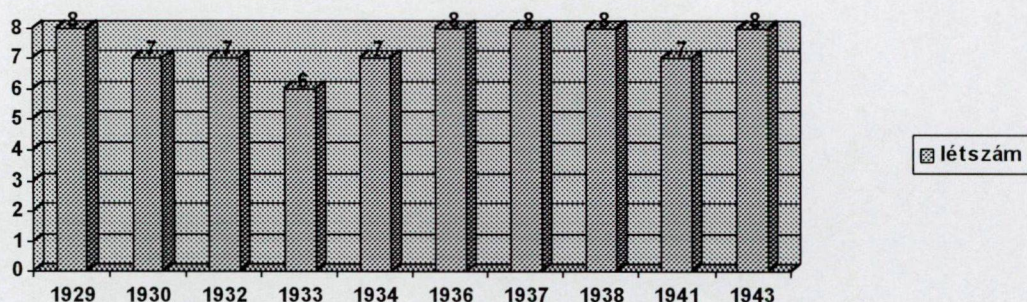
- **Budapesti akkreditált egyiptomi képviselők:** Bécsből **Ahmed El Kadry bey** (1936. 11. 17. – 1938.); **Ahmed Mourad Sid pasa** (1938. 10. 12 – 1940.); **Mohamed Soliman El Hout bey** ügyvivő (1940.); **Abdel Kerim Szafvat** ügyvivő (1940. 04. 13. – 1942.). 1943-tól a képviseletet a svájci követség látja el.
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi megállapodás jegyzékváltás útján 1927. 02. 16-án.
Közzétéve: 980/1928. M. E. számú rendelet
 - 2., Kereskedelmi szerződés 1928. 02. 28-án.
Közzétéve: Budapesti Közlöny 1928. 03. 28.
 - 3., Ideiglenes kereskedelmi egyezmény jegyzékváltás útján 1930. 06. 12-én.
Közzétéve: 3210/1930. M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1922. szeptember 23.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Reval (Tallin), Helsinki
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Revalban: **Jungerth-Arnóthy Mihály** ügyvivő (1923. 03. 12. – 1928.). Helsinkiben: **Jungerth-Arnóthy Mihály** ügyvivő (1928. – 1933. 11. 16.); **Nemeskéri Kiss Sándor** ügyvivő (1934. 04. 03 – 1937. 05. 31.); **Török Béla** (1937. 05. 31. – 1939. 12. 12.); **Villani Lajos** ügyvivő (1939. 11. 29. – 1940. 02. 24.); A Szovjetunió 1940 augusztus elején bekebelezi Észtországot.
- **Konzulátusok:** Reval (Tallin)
- **Konzulátusok vezetői:** Ferdinand Virro, Raud Märt, Sihver János
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása Revalban (1924–1928)**

- **Budapesten akkreditált észt képviselők:** Berlinből: **Charles Menning** ügyvivő (1921. 07. 18 – 1925.). Helsinkiből: **Alexandre Hellat** (1925. 06. 24. – 1928.). Római székhellyel: **Charles Tofer** (1928. 03. 14. – 1935). Később a képviselet székhelye Berlin: **Jaan Mölder** ügyvivő (1935.) vezetésével. A követség székhelye 1936-tól Budapest: **Richard Joffert** ügyvivő (1936. – 1937.); **Johan Leppik** (1937. 05. 24. – 1940.) vezetésével.
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Revalban 1929. 11. 27-én.
Közzétéve: 1930. XXXV. tc
 - 2., Kiadatási és bűnügyi jogsegély tárgyában egyezmény Revalban 1934. 08. 08-án.
Közzétéve: 1935. XXI. tc
 - 3., Szellemi együttműködés tárgyában egyezmény Budapesten 1937. 10. 13-án.
Közzétéve: 1938. XXIII. tc

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1922.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Stockholm, Reval (Tallin), Helsinki
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Stockholmból: **Bornemissza Gyula** (1922. – 1923. 07. 13.); Revalból: **Jungerth-Artnóthy Mihály** ügyvivő (1923. 07. 13. – 1933. 11. 16.). 1928-tól Helsinkiben: **Jungerth-Artnóthy Mihály** ügyvivő 1933. 11. 16-ig, majd **Nemeskéri Kiss Sándor** ügyvivő (1933. 11. 16. – 1937. 05. 31.); **Török Béla** ügyvivő (1937. 05. 31. – 1939. 12. 12.); **Villani Lajos** ügyvivő (1939. 11. 29. – 1940. 02. 24.); **Szabó György** (1941. 02. 25. – 1944. 03. 19.).
- **Konzulátusok:** Helsinki
- **Konzulátusok vezetői:** Alwar Nicklander
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1929–1943)**

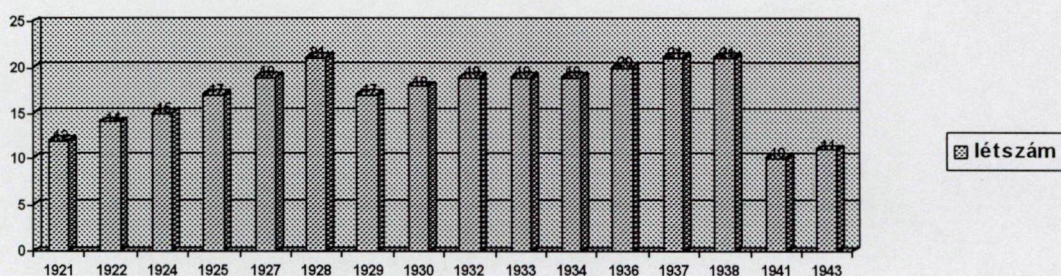

- **Budapesten akkreditált finn képviselők:** Koppenhágából: **Gustav Idman** (1922. 06. 17. – 1927.); **Emile Setälä** (1927. 10. 08. – 1930.); **Johan Nyysönnen** ideiglenes ügyvivő (1930. 02. 24. – 1931.). Budapesti székhellyel: **Onni Talas** (1931. 03. 13. – 1940.); **Aarne Wuorimaa** (1940. 07. 08. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi szerződés Helsinkiben 1925. 05. 29-én.
Közzétéve: 2860/1926. M. E. számú rendelet
 - 2., Kiegészítő jegyzőkönyv a kereskedelmi szerződéshez Budapesten 1926. 10. 31-én.
Közzétéve: 6480/1926. M. E. számú rendelet
 - 3., Kiegészítő jegyzőkönyv a kereskedelmi szerződéshez Helsinkiben 1938. 08. 15-én.
Közzétéve: 6300/1938. és 8330/1938. M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Budapesten 1928. 12. 12-én.
Közzétéve: 1929. XXXIX. tc

2., Szellemi együttműködés tárgyában egyezmény Budapesten 1937. 10. 22-én.
Közzétéve: 1938. XXIX. tc

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1920. szeptember 6.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Párizs, Vichy
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** **Práznovszky Iván** ügyvivő (1920. 09. 06. – 1922. 02. 13.), majd követ (1922. 02. 13. – 1922. 11. 21.); **Korányi Frigyes** (1923. 02. 20. – 1924. 04. 17.); **Hevesy Pál** ügyvivő (1924. 04. 17. – 1924. 11. 20.); **Korányi Frigyes** (1924. 11. 20. – 1928. 08. 24.); **Villani Frigyes** (1928. 11. 26. – 1933. 12. 31.); **Khuen-Héderváry Sándor** (1933. 12. 31. – 1941. 07. 18.). A követség 1940. 07. 20-án átköltözik Vichybe: **Bakach-Besseney György** (1941. 07. 26. – 1943. 09. 10.); **Bobrik Arno** (1943. 09. 10. – 1944. március 19. után is a helyén marad.).
- **Konzulátusok:** Cherbourg, Le Havre, Lyon, Marseille, Algir, Párizs
- **Konzulátusok vezetői:** Henry Lanièce, André Grosos, Jean Brésard, Auguste Grawitz, Charles H. Breuillot, Binder-Kotrba Károly
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1943)**

- **Budapesten akkreditált francia képviselők:** **Jean Doulcet** (1921. 11. 19. – 1927); **Louis de Vienne** (1927. 02. 21. – 1934.); **Gaston Maugras** (1934. 12. 10. – 1939. 01. 28.); **Pierre Guerlet** (1939. 01. 28. – 1940.). A vichy-i kormány képviselőjében: **Gróf Robert de Dampierre** (1940. 09. 11. – 1942.); **Christian de Charmasse** (tanácsos) ügyvivő (1943.); **Jules Brévié** (1943. 07. 10. – 1944.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi egyezmény Budapesten 1925. 10. 13-án.
Közzétéve: 1926. V. tc
 - 2., Kereskedelmi pótegyezmény Párizsban 1926. 12. 18-án.
Közzétéve: 1927. XVI. tc
 - 3., Második kereskedelmi pótegyezmény Párizsban 1929. 12. 21-én.
Közzétéve: 1930. XXI. tc
 - 4., Második kereskedelmi pótegyezmény kiegészítéseként megállapodás Budapesten 1931. 09. 25-én.

Közzétéve: 1932. XVIII. tc

5., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Párizsban 1932. 06. 23-án.
Közzétéve: 3570/1932. M. E. számú rendelet

6., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Párizsban 1933. 03. 03-án.
Közzétéve: 6060/1933. M. E. számú rendelet

- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

1., A francia állampolgárokkal szemben fennálló, a trianoni békeszerződés 231. cikke alá eső magyar tartozások rendezése tárgyában egyezmény Párizsban 1921. 01. 31-én.
Közzétéve: 1922. XXVIII. tc

2., A trianoni békeszerződés X. részének az elzász-lotharingiaiakra való alkalmazására vonatkozó megállapodás Budapesten 1922. 07. 05-én.
Közzétéve: 1927. XXX. tc

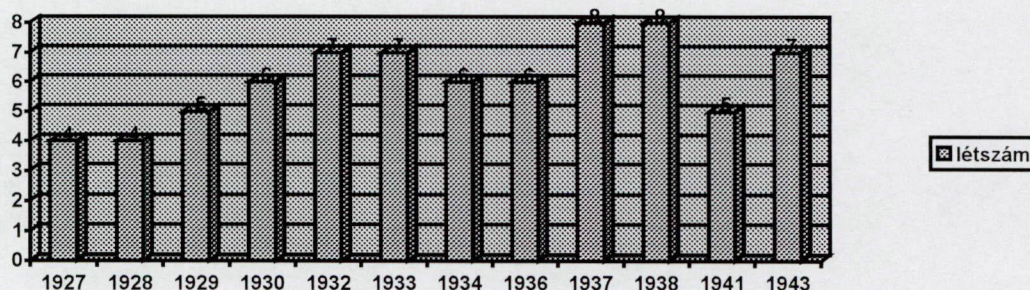
3., A trianoni békeszerződés 224. cikke alapján fenntartott nemzetközi egyezmények újból való életbeléptetése a budapesti francia követség és a magyar megbízottak által kötött szerződés 1921. 10. 13-án.
Közzétéve: 13502/1871. M. E. számú rendelet

4., A francia hitelezőkkel fennállott magyar tartozások tekintetében engedélyezett fizetési halasztás tárgyában szerződés Párizsban 1923. 12. 21-én.
Közzétéve: 1924. VIII. tc

5., Légiforgalmi egyezmény Párizsban 1935. 07. 23-án.
1936. XXXI. tc

GÖRÖGORSZÁG

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. december 2.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Athén**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: Procopius Béla** ügyvivő (1925. 11. – 1928. 03. 31.); **Moldoványi Sándor** ügyvivő (1928. 03. 31. – 1934. 09. 28); **Török Béla** (1934. 10. 24. – 1937. 05. 31.); **Rudnay Lajos** (1937. 05. 31. – 1939. 06. 13.); **Velics László** (1939. 09. 02. – 1944. 03. 19.).
- **Konzulátusok:** Szaloniki, Patras, Pireusz
- **Konzulátusok vezetői:** Diomedes Varlamides, Jean Markou, Theodore Jaronnopoulos
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1927–1943)**

- **Budapesten akkreditált görög képviselők: Simopoulos Charalambos** (1921. 12. 02. – 1926.); **Miltiade Franghistas** (1926. 06. 05. – 1927.); **André Delmouzos** (1927. 04. 17. – 1933.); **Demetre Sicilianos** (1933. 01. 02. – 1936. 09. 28.); **Panayotis Pipinelis** (1936. 09. 28. – 1940.); **Pericles Skeferis** (1940. 02. 12. – 1942.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi egyezmény 1925. 06. 04-én.
Közzétéve: 1925. XXVIII. tc
 - 2., Kereskedelmi egyezmény Athénben 1930. 06. 03-án.
Közzétéve: 1931. XXV. tc
 - 3., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Budapesten 1936. 04. 02-án.
Közzétéve: 2311/1936. M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Hajózási megállapodás 1928. 06. 28-án.
Közzétéve: 3960/1928. M. E. számú rendelet
 - 2., Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Athénben 1930. 05. 05-én.
Közzétéve: 1931. X. tc

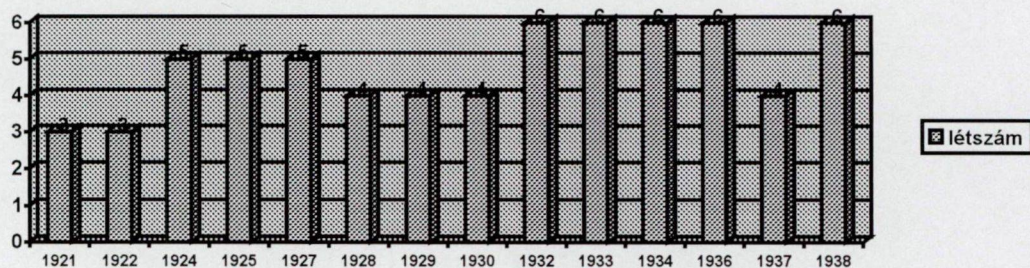
GUATEMALA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Guatemala**
- **Konzulátusok vezetői: Ernest Schaeffer,**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált guatemalai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., A kereskedelmi és a forgalmi viszonyokról valamint a hajózás egyes kérdéseiről egyezmény 1870. 02. 28-án.
 - Közzétéve: 1871. XXVII. tc

HAITI

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok:** Port-au-Prince
- **Konzulátusok vezetői:** Ernst Lueders,
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált haiti-i képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1919. október 31.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Hága**
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** **Nagy Elek** ügyvivő (1919. 11. 09. – 1921. 03. 21.); **Wettstein János** ügyvivő (1921. 04. 10. – 1923. 08. 20.); **Ambró Ferenc** ügyvivő (1923. 08. 20. – 1924. 01. 03.); **Forster Pál** ügyvivő (1924. 01. 03. – 1927. 01. 25.); **Rudnay Lajos** ügyvivő (1927. 01. 25. – 1929. 04. 25.); **Török Béla** ügyvivő (1929. 04. 25. – 1929. 10. 13.); majd követ (1929. 10. 24. – 1934. 10. 24.); **Magyary Antal** (1934. 10. 24. – 1939. 09. 13.); **Szentistvány Béla** (1939. 09. 23. – 1941. 02. 12.). A követség azonban már 1940. 07. 16-án megszűnik.
- **Konzulátusok:** Amszterdam, Rotterdam, Heerlen, Roermond, Batavia (Holland Kelet-India)
- **Konzulátusok vezetői:** Allard Pierson, B. C. D. Henegraaff, Jakab Mees, Finály Rudolf, Augustinus Hendricus Vossenaar, Artur Jäger; Holland Kelet-Indiában: Reinhard Weijsters, Sabljár Rezső
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1938)**

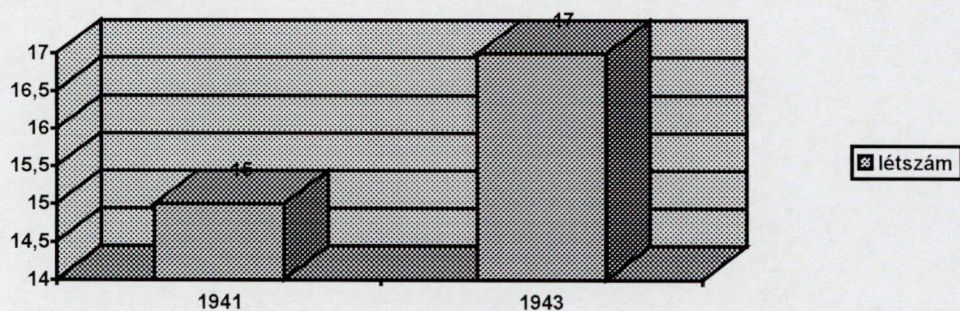
- **Budapesten akkreditált holland (németalföldi) képviselők:** **W. M. Jonkheer de Weede de Berenkamp** (1921. 01. 14. – 1925.); **A. van de Sande Bakhuyzen** ügyvivő (1925. 09. 29. – 1927.); **Gróf Carlos Bentinck** ügyvivő (1927. 04. 26. – 1930.), majd követ (1930. 01. 22. – 1933.); **L. G. van Hoorn** (1933. 02. 17. – 1937. 06. 21.); **R. C. T. Roosmale Nepveu** (1937. 06. 21. – 1940.). 1941-től a képviselést a svéd követség látja el.
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi egyezmény Hágában 1924. 12. 09-én.
Közzétéve: 1321/1926. M. E. rendelet.
 - 2., Árucseretárgalom tárgyában jegyzékváltás 1937. 10. 30-án.
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Légitforgalmi egyezmény Budapesten 1935. 06. 08-án.
Közzétéve: 1936. XXIX. tc

HONDURAS

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok:** Tegucigalpa
- **Konzulátusok vezetői:** Heinz Gustav, Adolt Georg Comelsen
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált hondurasi képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

HORVÁTORSZÁG

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele:** 1941. május 17.
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Zágráb (Zagreb)
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Marosy (Mengele) Ferenc (1941. 05. 17. – 1944. 03. 19.); Van der Venne Arnold (1944. 03. 19–től a követség vezetője).
- **Konzulátusok:** -
- **Konzulátusok vezetői:** -
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1941–1943)**

- **Budapesten akkreditált horvát képviselők:** Ivo Gaj (1942. 03. 10. – 1944.); Alfred Rukarina ügyvivő (1944.).
- **Kereskedelmi okmányok:** -
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:** -

INDIA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok:** Madras, Kalkutta, Bombay
- **Konzulátusok vezetői:** Ludwig Jenő, Roger W. James, F. E. Hooper, Burrows Watson, Kenneth J. Nicolson, Belányi László, Milkó Ákos
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált indiai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
1., 1920. 06. 04-én kelt békeszerződést India képviselője is aláírta.

IRAK

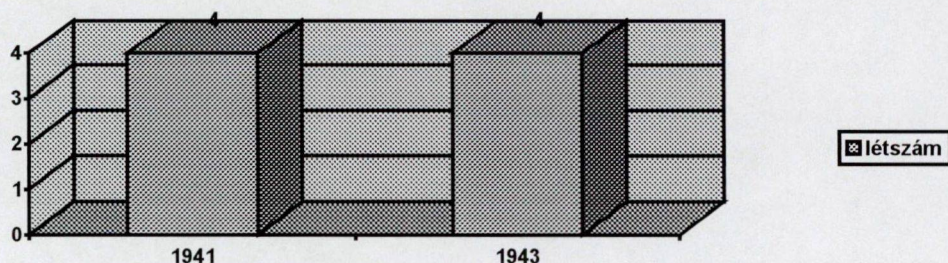
- **Diplomáciai kapcsolat felvétele:** 1937. május 31.
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Ankara, Teherán
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Ankarából: **Máriássy Zoltán** ügyvivő (1937. 05. 31. – 1941. 02. 12.). Teheránban: **Szent-Istvány Béla** (1941. 02. 12. – 1941. 06. 30.).
- **Konzulátusok:** -
- **Konzulátusok vezetői:** -
- **Budapesten akkreditált iraki képviselők:** Rómából: **Muzahim Elpatchadji** (1940.– 1942.)
- **Kereskedelmi okmányok:** -
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
1., Barátsági szerződés Ankarában 1938. 11. 02-án.
Közzétéve: 1940. XXXII. tc

IRÁN

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1937. május 31.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Ankara, Teherán
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Ankarából: **Máriássy Zoltán** ügyvivő (1937. 05. 31. – 1941. 02. 12.); Teheránban: **Szent-István Béla** (1941. 02. 12. – 1941. 06. 30.).
- **Konzulátusok: -**
- **Konzulátusok vezetői: -**
- **Budapesten akkreditált iráni képviselők:** Rómából: **Abolghacem Khan Amid** (1925. 07. 10. – 1928.); **Abol Ghassem Khan Pourévaly** ügyvivő (1928. 12. 31. – 1930.). **Pakrevan Fatoullah Khan** (1930. 11. 30. – 1935.); **Anachiravan Khan Sepahbody** (1935. 08. 21. – 1937.); **Mohammad Khan Hadjeb-Davallou** (titkár) ügyvivő (1937.); **Mohamed Saed** (1938. 02. 19. – 1938. 10.); **Mostapha Adle** (1938. 10. 29. – 1941.).
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
1., Barátsági és választott bírósági szerződés Teheránban 1937. 12. 18-án.
Közzétéve: 1941. IX. tc

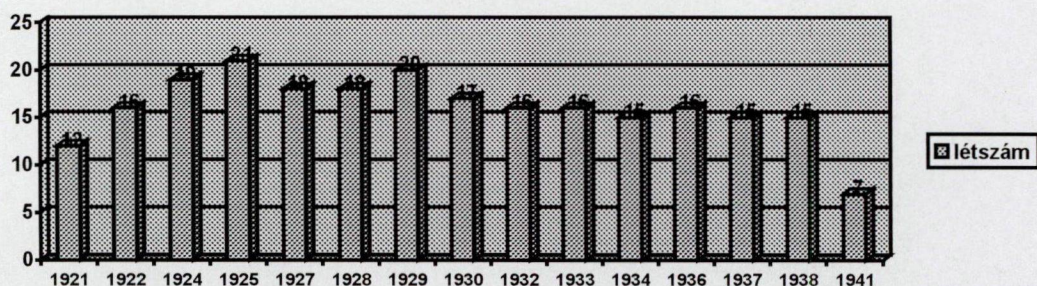
JAPÁN

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. február 9.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Tokio
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** **Ghika György** (1939. 09. 16. – 1941. 02. 01.); **Végh Miklós** (1941. 03. 12. – 1944. 03. 19. után is a helyén marad.).
- **Konzulátusok:** -
- **Konzulátusok vezetői:** -
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1941–1943)**

- **Budapesten akkreditált japán képviselők:** Bécsi székhellyel: **Kumatoro Honda** (1921. 02. 09. – 1927.); **Morie Ohno** (1927. 03. 19. – 1930.); **Kiyoshi Nagai** ideiglenes ügyvivő (1930. 09. 22. – 1930.); Hachiro Arita a követ 1931-ben, de nem tartózkodik Bécsben. **Vaszkicsi Matcumago** (Naskichy Matsumago) (1933. 03. 25. – 1936.); **Maszajuki Tani** (Masayuki Tana) (1936. 07. 20. – 1938.); **Cutomu Szuva** (Tsutomu Suwa) ügyvivő (1938.). Budapesti székhellyel: **Kojivo Inoué** (Kojiro Inoué) (1939. 10. 04. – 1941. 02. 06.); **Tishitaka Okubo** (1941. 02. 06. – 1944.); **Kohei Teraoka** (1944.).
- **Kereskedelmi megállapodások:**
1., Kereskedelmi megállapodás jegyzékváltás útján 1929. 01. 23-án.
Közzétéve: 370/1929. M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi egyezmények:**
Barátsági és szellemi együttműködési egyezmény Budapesten 1938. 11. 15-én.
1940. I. tc

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1919. december 18.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Belgrád
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** **Wodianer Rezső (Rudolf)** (1919. 12. 18. – 1920. 07. 01.); **Kolossa Ferenc** (1920. 10. 23. – 1923. 09. 06.); **Hory András** (1923. 11. 27. – 1927. 01. 13.); **Forster Pál** (1927. 01. 25. – 1929. 12. 05.); **Alt Waldemár** (1929. 12. 05. – 1938. 06. 30.); **Bakach-Besseney György** (1938. 06. 30. – 1941. 07. 26.).
- **Konzulátusok:** Zágráb (Zagreb), Belgrád
- **Konzulátusok vezetői:** Szabó György, Ullein-Revicky Antal, Bolla Lajos Gyula
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1941)**

- **Budapesten akkreditált jugoszláv képviselők:** **Dj. Milán Milojevitch** (1922. 03. 18. – 1927.); 1925-től Bécsből látja el feladatát. Budapesten: **Ephème Tadić** ügyvivő (1927. 01. 13. – 1928.); **Radomir Luković** (1928. 04. 04. – 1934.); **Aleksandar Vukčević** (1934. 02. 22. – 1938.); **Svetozar Rasić** (1938. 10. 20. – 1941. 04. 10.).

*1918. december 1-én alakult meg a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság, amit 1929. október 3-án Jugoszláv Királyság elnevezésre változtattak meg.

- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Megállapodás, ami kölcsönösen biztosította a legalacsonyabb vámok alkalmazását. Jegyzékváltás útján 1924. 06. 23-án.
Közzétéve: 90676/1924. P. M számú rendelet, életbelépése: 1924. 07. 10.
 - 2., Megállapodás árutarifá tárgyában Belgrádban 1926. 07. 24-én.
 - 3., Kereskedelmi szerződés Belgrádban 1926. 07. 24-én.
Közzétéve: 1929. XLVI. tc
 - 4., Az 1929 XLVI tc-hez kiegészítő pótgjegyzőkönyv Belgrádban 1928. 11. 19-én.
Közzétéve: 1929. XLVII. tc
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

- 1., Ideiglenes egyezmény a kettős birtokosok vagyonára vonatkozóan Budapesten 1924. 07. 14-én.
- 2., A közigazgatási iratanyag kölcsönös kicserélése tárgyában egyezmény Budapesten 1924. 12. 14-én.
Közzétéve: 3430/1925. M. E. számú rendelet
- 3., Szeged–Nagykikindai vasútvonal megnyitása tárgyában jegyzőkönyv 1925. 09. 04-én.
- 4., A trianoni határ által megosztott vármegyék, városok és községek vagyoni viszonyainak rendezése tárgyában egyezmény Belgrádban 1928. 02. 22-én.
Közzétéve: 461/1928. M. E. számú rendelet
- 5., Az Oszrák–Magyar Koronára vonatkozó tartozások és követelések rendezése tárgyában Belgrádban 1928. 02. 22-én kelt egyezmény.
- 6., A határincidensek kivizsgálása és likvidálása tárgyában megállapodás Belgrádban 1934. 07. 21-én.
- 7., Az idegenforgalom fejlesztése tárgyában megállapodás Budapesten 1935. 07. 29-én.
Közzétéve: 8180/1935. M. E. számú rendelet
- 8., A fizetési forgalom rendezése tárgyában megállapodás Belgrádban 1936. 07. 17-én.
- 9., Barátsági szerződés Belgrádban 1940. 12. 12-én.
Közzétéve: 1941. II. tc

KANADA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok:** Montreal, Winnipeg
- **Konzulátusok vezetői:** Hann Armand, Haydin Albert, Winter Károly, Petényi (Schefbeck) Jakab István, Szelle Lajos
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált kanadai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

KÍNA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1940. október 4.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Tokio**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: Végh Miklós** (akkreditálva Mandzsukuóban, majd 1942. 03. 25-től a nankingi nemzeti kormány mellé is.).
- **Konzulátusok: Sanghaj**
- **Konzulátusok vezetői: Hudec László**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: Lásd Japánnál.**
- **Budapesten akkreditált mandzsukuo-i képviselők: A követség székhelye Berlin: vezetője Lu I-Wen** (1940. 10. 04. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., A trianoni békeszerződésnek Kínával szemben való életbeléptetéséről az 5790/1927. M. E. számú rendelet intézkedik.

KIRENAIKA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Bengazi**
- **Konzulátusok vezetői: Cesare Gambardella,**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

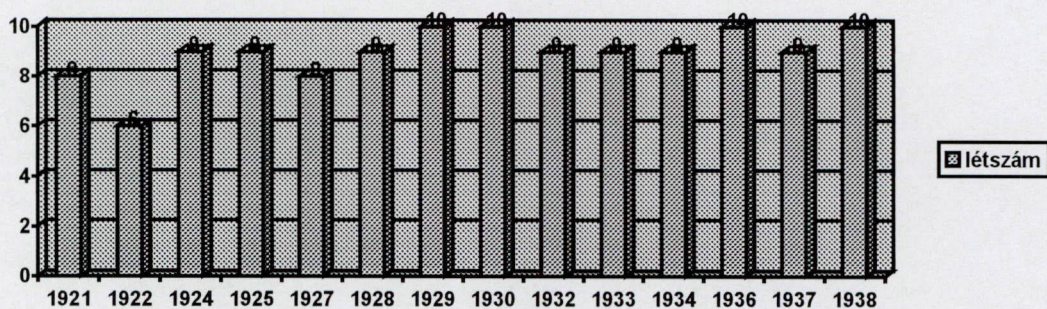
KOLUMBIA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Bogotá**
- **Konzulátusok vezetői: Fernando Carrizosa**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált kolumbiai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

KUBA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1926. január 13.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Washington**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: Széchényi László (1926. 01. 13. – 1933. 04. 16.); Végh Miklós ügyvivő (1933. 04. 16. – 1933. 11. 07.); Pelényi János (1933. 11. 07. – 1940. 12. 31.); Ghika György (1941. 02. 01. – 1941. 12. 11.).**
- **Konzulátusok: Havanna**
- **Konzulátusok vezetői: Gróf Miguel del Riveiro, Caliger András, Jesus Azqueta**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: Lásd az Amerikai Egyesült Államoknál.**
- **Budapesten akkreditált kubai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1919. november 19.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Varsó
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Csekonics Iván (1919. 11. 19. – 1921. 12. 15.); Apor Gábor ügyvivő (1921. 12. 15. – 1923. 10. 26.); Belitska Sándor (1923. 10. 26. – 1930. 04. 05.); Matuska Péter (1930. 10. 03. – 1935. 03. 27.); Hory András (1935. 03. 27. – 1939. 11. 05.). A követség 1939. 09. 15-én megszűnik.
- **Konzulátusok:** Krakkó, Lemberg, Katowice, Poznan, Gdynia, Németországba betagozódva: Boroszló (Breslau, Wroclaw), Danzig (Gdańsk)
- **Konzulátusok vezetői:** Lothar Hauser, Reviczky István, Wojcich Marchwicki, Naumann József, Szaniszló Besczynski, Theodor Drazdzynski, Ludwig Dyduch, Julius Novotny, Władisław de Verbno Lasczynski, Władisław Gieystor, Waclaw Tomaszewski, Pataricza Albert, Karl Wilhelm, Ernst Alberty
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1938)**

- **Budapesten akkreditált lengyel képviselők:** Jan Sembek (1921. 11. 17. – 1924. 12. 24.); Sigismond de Michalowski (1924. 12. 24. – 1928.); Ignac Matusewski (1928. 11. 02. – 1931.); Stanisław (Stanislas) Lepkowski (1931. 06. 21. – 1936.); Léon Orlowski (1936. 06. 04. – 1940.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi egyezmény 1925. 03. 26-án.
Közzétéve: 1925. XXVII. tc
 - 2., Pótjegyzőkönyv az 1925. évihez 1928. 12. 01-én.
Közzétéve: 1931. XXVIII. tc
 - 3., Második pótjegyzőkönyv 1930. 03. 27-én.
Közzétéve: 1931. XXX. tc
 - 4., Harmadik pótjegyzőkönyv 1936. 04. 24-án.

Közzétéve: 7777/1937. M. E. számú rendelet

5., Negyedik pótgjegyzőkönyv 1937. 06. 30-án.
Közzétéve: 4630/1938. M. E. számú rendelet

6., Ötödik pótgjegyzőkönyv 1938. 06. 30-án.
Közzétéve: 5710/1938. M. E. számú rendelet

7., Hatodik pótgjegyzőkönyv 1939. 06. 22-én.
Közzétéve: Rendeletek Tára 1939. évf. 940. o.

- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

1., Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Varsóban 1928. 11. 30-án.
Közzétéve: 1930. X. tc

2., Légiforgalmi egyezmény Budapesten 1931. 11. 28-án.
Közzétéve: 1934. VI. tc

3., Szellemi együttműködés tárgyában magyar–lengyel egyezmény Varsóban 1934. 10. 21-én.
Közzétéve: 1935. XVII. tc

4., Konzuli egyezmény Budapesten 1936. 04. 24-én.
Közzétéve: 1938. I. tc

LETTORSZÁG

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1923. március 12.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Reval (Tallin), Helsinki
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Revalban: **Jungerth-Artnóthy Mihály** ügyvivő (1923. 03. 12. – 1933. 11. 16.); 1928-tól Helsinkiben: **Jungerth-Artnóthy Mihály** ügyvivő; **Nemeskéri Kiss Sándor** ügyvivő (1934. 04. 03 – 1937. 05. 31.); **Török Béla** ügyvivő (1937. 05. 31. – 1939. 12. 12.); **Villani Lajos** ügyvivő (1939. 11. 29. – 1940. 02. 24.); A Szovjetunió 1940 augusztus elején bekebelezi Lettországot.
- **Konzulátusok:** Riga
- **Konzulátusok vezetői:** Janis Taube, Seeberg Aurél
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** Lásd Észtországnál és Finnországnál.
- **Budapesten akkreditált lett képviselők:** Berlinből: **Oscar Voit** (1925. 12. 20. – 1935.). Később a követség székhelye Varsó: **Nicolas Aboltins** ügyvivő (1935.); **Mikelis Valters** (1936. 06. 04. – 1938.); **Ludvigs Ekis** (1938. 09. 24. – 1940.).
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Kiadatási és bűnügyi jogsegély tárgyában egyezmény Rigában 1929. 05. 04-én. Közzétéve: 1930. XIX. tc
 - 2., Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Rigában 1930. 08. 13-án. Közzétéve: 1931. XII. tc

LIBANON

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Beirut**
- **Konzulátusok vezetői: Ferdinand Girardi**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált libanoni képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

LIECHTENSTEIN

- **Főkonzuli joghatóság kezdete: 1925. november 13.**
- **A főkonzul székhelye:** Bécs, Zürich
- **Főkonzulok:** Ambrózy Lajos, Nelky Jenő, Apor Gábor, Hans Gwalter
- **Budapesten akkreditált liechtensteini képviselők:** -
- **Kereskedelmi okmányok:** -
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:** -

LITVÁNIA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1923. március 12.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Reval (Tallin), Helsinki
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Revalban: **Jungerth-Artnóthy Mihály** ügyvivő (1923. 03. 12. – 1933. 11. 16.); 1928-tól Helsinkiben: **Jungerth-Artnóthy Mihály** ügyvivő; **Nemeskéri Kiss Sándor** ügyvivő (1934. 04. 03. – 1937. 05. 31.); **Török Béla** ügyvivő (1937. 05. 31. – 1939. 12. 12.); **Villani Lajos** ügyvivő (1939. 11. 29. – 1940. 02. 24.); A Szovjetunió 1940 augusztus elején bekebelezi Litvániát.
- **Konzulátusok:** Kovnó (Kaunas)
- **Konzulátusok vezetői:** Jonas Dobkevicius, Aronas Braude
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** Lásd Észtországnál és Finnországnál.
- **Budapesten akkreditált litván képviselők:** A követség székhelye Berlin: **Venceslas Sidzikauskas** (1925. 07. 10. – 1932.); **Jurgis Saulys** (1932. 05. 20. – 1944.).
- **Kereskedelmi okmányok:** -
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:** -

LUXEMBURG

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1924. február 9.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Brüsszel**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: Woraciczky Olivér** ügyvivő (1924. 02. 09. – 1929. 02. 14.); **Hedry István** ügyvivő (1929. 02. 14. – 1929. 10. 24.), majd követ (1929. 10. 24. – 1931. 12. 31.); **Woraciczky Olivér** ügyvivő (1931. 12. 31. – 1937. 05. 26.); **Ambró Ferenc** ügyvivő (1937. 05. 26. – 1940. 01. 05.), majd követ (1940. 01. 05. – 1941. 06. 22.). A követség azonban már 1940. 09. 30-án megszűnik.
- **Konzulátusok: Luxemburg**
- **Konzulátusok vezetői: Agost Thorn**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: Lásd Belgiumnál.**
- **Budapesten akkreditált luxemburgi képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok:**
1., A belga–luxemburgi vámunióval 1938. 02. 12-én és 1942. 12. 21-én kötött árucseretforgalmi egyezmény. A hadiállapot (1942. 09. 03.) beálltával az egyezmények felfüggesztettek.
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

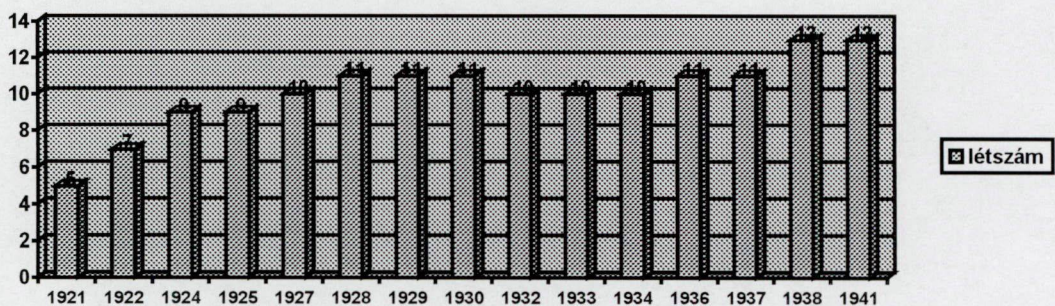
MÁLTA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Valletta**
- **Konzulátusok vezetői: Edward George Arrigo**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált máltai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

MEXIKÓ

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele:** 1926. január 13.
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Washington
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Széchenyi László (1926. 01. 13. – 1933. 04. 16.); Végh Miklós ügyvivő (1933. 04. 16. – 1933. 11. 07.); Pelényi János (1933. 11. 07. – 1940. 12. 31.); Ghika György (1941. 02. 01. – 1941 12. 11.). Mexikó 1942. 05. 22-én üzent hadat a tengelyhatalmaknak.
- **Konzulátusok:** Mexikó, Veracruz
- **Konzulátusok vezetői:** Kornel Gretz, Sitzenstatter József
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** Lásd az Amerikai Egyesült Államoknál.
- **Budapesten akkreditált mexikói képviselők:** Sömjén Géza konzul (1912. 06. 28. – 1927.); A követség székhelye Róma: Don Manuel y de Negri ideiglenes ügyvivő (1927. 12. 31. – 1930.); Don Ezequiel Padilla (1930. 10. 24. – 1934.); Manuel C. Tellez (1934. 11. 07. – 1936.); Eduardo Vasconcelos (1936.); Gustavo Villatoro ügyvivő (1937. – 1940.); Manuel Maples Arce ügyvivő (1940.).
- **Kereskedelmi okmányok:** -
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:** -

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. május 22.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** London
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Hedry István ügyvivő (1921. 05. 22. – 1922. 05. 28.); Szapáry László (1922. 05. 29. – 1924. 10. 09.); Rubido-Zichy Iván (1924. 10. 21. – 1932. 12. 31.); Szécsenyi László (1933. 03. 21. – 1935. 10. 31.); Masirevich Szilárd (1936. 02. 25. – 1938. 03. 16.); Barcza György (1938. 05. 25. – 1941. 04. 07.).
- **Konzulátusok:** Glasgow, Manchester, Southampton, Dublin, Cardiff
- **Konzulátusok vezetői:** W. Burrell, Bolgár József, F. Wooley, Hubert Briscoe, John Stephens Stranghan, John Barringtons Bodie
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1941)**

- **Budapesten akkreditált brit képviselők:** Beaumont Thomas Hohler (1921. 08. 22. – 1924.); Sir Colville Barclay (1924. 07. 08. – 1928.); Chilston őrgróf (1928. 06. 18. – 1933.); Sir P. W. Ramsay (1933. 12. 09. – 1935.); Sir Geoffrey George Knox (1935. 10. 28. – 1936. 05. 16.); Owen St. Clair O'Malley (1936. 05. 16. – 1941. 04. 07.). 1942-től a képviselést a svájci követség látja el.
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi egyezmény egyes termékek vámmentessége tárgyában Londonban 1920. 10. 20-án.
Közzétéve: 1920. XLI. tc
 - 2., Kereskedelmi és hajózási egyezmény Londonban 1926. 07. 23-án.
Közzétéve: 1927. XVIII. tc és 6900/1927. M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., A brit állampolgárokkal szemben fennálló a trianoni szerződés 231. cikke alá eső magyar tartozások és a trianoni békeszerződés végrehajtásával kapcsolatos egyes kérdések rendszeréről egyezmény 1921. 12. 20-án.
Közzétéve: 1922. XVI. tc

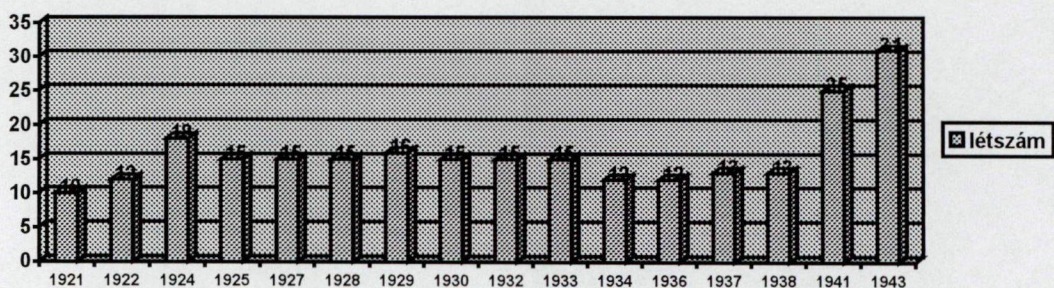
2., A polgári és kereskedelmi ügyekben nyújtandó jogsegély tárgyában egyezmény 1935.
09. 25-én.

Közzétéve: 1936. XIII. tc

3., Budapesten 1937. 03. 22-án kelt légiforgalmi egyezmény.

Közzétéve: 1938. XXI. tc

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1919. szeptember. 20.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Berlin
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Forster Pál ügyvivő (1919. 09. 20. – 1920. 10. 09.); Emich Gusztáv (1920. 10. 13. – 1925. 10. 07.); Kánya Kálmán (1925. 10. 07. – 1933. 01. 10.); Wettstein János ügyvivő (1933. 01. 10. – 1933. 05. 16.); Masirevich Szilárd (1933. 05. 16. – 1935. 12. 10.); Sztójay (Sztójákovics) Döme (1935. 12. 10. – 1944. 03. 19.).
- **Konzulátusok:** Berlin, Hamburg, Köln, München, Bréma, Lipcse, Magdeburg, Stettin, Boroszló (Breslau, Wroclaw), Frankfurt, Düsseldorf, Hannover, Drezda, Kassel, Mannheim, Nürnberg, Aachen, Halle an der Saale, Kalinyingrád (Königsberg)
- **Konzulátusok vezetői:** Alt Waldemár, Ghika György, Gáspárdy Géza, Velics László, Muchmayer Jenő, Sziklay Béla, Heimann György, Alf Halle, Rössing Albert, Naumann Ottó, Stacker Károly, Heimann György, Gans Lajos, Abele Egon, Harald Voigt, Paul Girardet, Feise Tivadar, Georg W. Sethe, Herbst Frigyes, Ernest Heinrich Heimann, Alfred Voss, Gustav H. Rasch, Mankiewitz Werner, Otto Volker, Robert Pfaller, Rudolf Thier, Walter Hartmann, Agost Diehn, Vernickel Pál, Heinrich Kuebarth, Fritz Steuernagel, Kurt Schmid, Szabó György, Paul Vernickel, Sárossy Róbert, Kvassay László, Ernst Alberty, Karl Wilhelm, Karl Deichgreber, Karl Goetz, Hanschild Gyula, Wilhelm Hoehstetter, Gustav Schickedanz, Willy Krüger, Van der Venne Arnold
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1943)**

- **Budapesten akkreditált német képviselők:** Franz Eugen von Fürstenberg-Stammheim (1920. 11. 09. – 1926.); Hans von Schoen (1926. 05. 26. – 1933.); Hans Georg von Mackensen (1933. 12. 07. – 1937. 05. 11.); Otto von Erdmannsdorff (1937. 05. 11. – 1941. 07. 31.); Dietrich von Jagow (1941. 07. 31. – 1944.); Edmund Veessenmayer (1944. 04. 22. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok:**
(1920-ban Ideiglenes kereskedelmi megegyezés a legnagyobb kedvezmény elve alapján.)

1., Kereskedelmi szerződés Genfben 1931. 07. 18-án.

Közzétéve: 1932. XI. tc

2., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Berlinben 1933. 07. 22-én.

Közzétéve: 8400/1933 M. E. számú rendeletben

3., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Budapesten 1934. 02. 21-én.

Közzétéve: 2440/1934 M. E. számú rendeletben

4., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Budapesten 1937. 07. 06-án.

Közzétéve: 4640/1937 M. E. számú és a 5590/1939 M. E. számú rendeletben

5., Árucserreforgalom tárgyában jegyzékváltás 1937. 10. 30-án.

6., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Berlinben 1938. 05. 07-én.

Közzétéve: 3240/1939 M. E. számú rendelet

7., Árucserreforgalom tárgyában pótegyezmény 1938. 12. 10-én.

Közzétéve: 1941. XIV. tc

8., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Münchenben 1939. 02. 02-án.

Közzétéve: 3510/1939 M. E. számú rendelet

- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

1., Légitforgalmi egyezmény Budapesten 1933. 01. 13-án.

Közzétéve: 1934. VII. tc

2., Szellemi és kulturális együttműködés tárgyában egyezmény Berlinben 1936. 05. 28-án.

Közzétéve: 1937. V. tc

3., Szellemi és kulturális együttműködés tárgyában pótegyezmény Budapesten 1940. 03-13.

Közzétéve: 1940. XXXIV. tc

4., Cseh–Morva Protektorátus és Magyarország között az árucserreforgalom szabályozása tárgyában kötött magyar–német egyezmény Budapesten 1940. 07. 20-án.

5., Konzuli egyezmény 1940. 07. 20-án.

Közzétéve: 1942. XVII. tc

6., Kassa–Oderergi vasút tárgyában Németország Szlovákia és Magyarország között kötött megállapodás 1940. 11. 15-én.

7., Magyar–német kisebbségi megállapodás jegyzőkönyvben Bécsben 1940. 08. 30-án.

Közzétéve: 430/1941 M. E. számú rendelet

8., A volt Cseh–Szlovák Köztársaságnak Magyarországhoz visszacsatolt területén egyes földbirtokkérdések tárgyában magyar–német egyezmény 1940. 10. 16-án.

Közzétéve: 2610/1941. M. E. számú rendelet

9., Magyar–német egyezmény a Magyar Királyság és Szerbia közötti fizetési forgalom tárgyában Budapesten 1941. 07. 29-án.

10., Magyar–német egyezmény Magyarország és Norvégia közötti áru és fizetési forgalom szabályozása tárgyában 1941. 07. 29-én.

11., Magyar–német megállapodás Berlinben 1941. 10. 21-én jegyzékváltás útján a magyar–holland árucseré egyezmény tárgyában.

12., Magyar–német megállapodás Berlinben 1941. 10. 22-én a magyar–belga árucseréforgalom tárgyában.

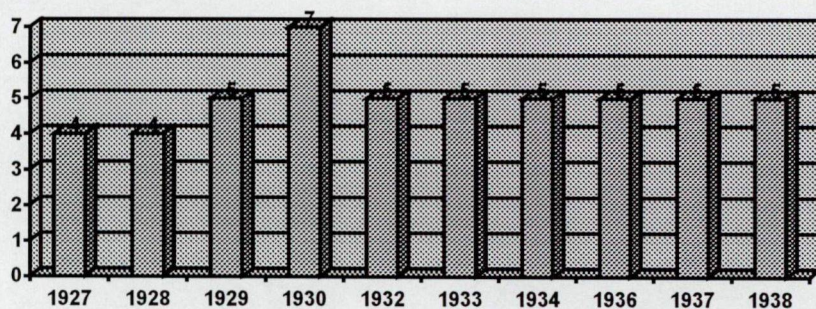
13., Magyar–német egyezmény Szerbia és az egykori Jugoszláviához tartozó a Magyar Királysághoz visszacsatolt területek közötti fizetési kötelezettségek tárgyában Budapesten 1942. 08. 01-én.

14., Magyar–német–olasz egyezmény a Duna–Száva–Adria vasút jogviszonyainak rendezése tárgyában Briolban 1942. 08. 10-én.

15., Magyar–német jegyzőkönyvi megállapodás Budapesten 1944. 01. 17-én Magyarország és a Német Birodalom által megszállt Belgium, Németalföld, Norvégia között az áruforgalomnak az 1944. évre való szabályozása tárgyában.

NEMZETEK SZÖVETSÉGE

- Magyarország felvétele a Nemzetek Szövetségébe: 1922. szeptember 18.
- Magyar Képviselő: Genf
- Magyar Képviselő vezetői: Hevesy Pál (1926. 07. 17. – 1930. 09. 28.); Pelényi János (1930. 10. 28. – 1933. 11. 27.); Tahy László (1933. 11. 07.? – 1935. 01. 09.); Velics László (1935. 03. 14. – 1939. 09. 02.).
- A magyar képviselő létszáma (1927–1938)

☒ létszám

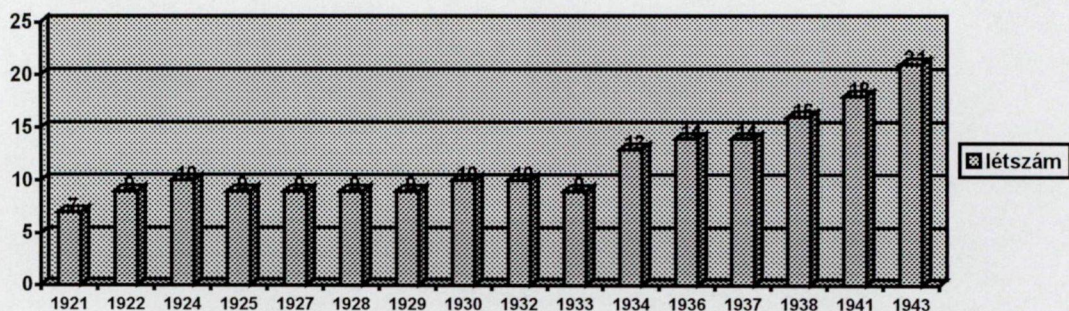
NICARAGUA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Managua**
- **Konzulátusok vezetői: Julio Carl Edgar Bahlcke, Walter Puschendorf**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált nicaraguai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. március 17.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Stockholm, Hága
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Stockholmból: **Bornemissza Gyula** (1921. 03. 17. – 1924. 10. 12.); **Bogdán Iván** ügyvivő (1924. 10. 12. – 1925. 06. 12.); **Török Béla** ügyvivő (1925. 06. 12. – 1929. 04. 25.); **Nemeskéri Kiss Sándor** ügyvivő (1929. 04. 25. – 1932. 12. 24.). Hágából: **Török Béla** (1931. 12. 24. – 1934. 10. 24.); **Magyary Antal** (1934. 10. 24. – 1937. 05. 05.). Stockholmból: **Matuska Péter** (1937. 05. 05. – 1943. 09. 10.). **Ullein-Reviczky Antal** (1943. 09. 10. – 1944. 03. 19.)
- **Konzulátusok:** Oslo, Bergen
- **Konzulátusok vezetői:** Christian K. Möller, Peterson M. Røwde, Henrich Magnus
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** Lásd Svédországnál és Hollandiánál.
- **Budapesten akkreditált norvég képviselők:** **Gregersen András** főkonzul (1907. 09. 07. – 1923. 02. 26.). Berlini székhellyel: **Arne Scheel** (1923. 02. 26. – 1940.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi és hajózási egyezmény Oslóban 1924. 09. 26-án.
Közzététel: 2260/1925. M. E. számú rendelet
 - 2., Árucseré és fizetési forgalom tárgyában 1938. 02. 23. kelt megállapodás.
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

OLASZORSZÁG

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1919. november 16.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Róma**
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** A misszió 1921. 10. 11-től működik követséggént. **Nemes Albert** (1919. 11. 16. – 1926. 10. 02.); **Hory András** (1927. 01. 13. – 1933. 12. 31.); **Villani Frigyes** (1934. 01. 27. – 1941. 07. 18.); **Máriássy Zoltán** (1941. 07. 18. – 1943. 07. 25.).
- **Konzulátusok:** Trieszt, Fiume, Miláno, Nápoly, Palermo, Velence, Genova, Torino, Firenze, Bari
- **Konzulátusok vezetői:** Villani Lajos, Sebestyén Pál, Abele Egon, Lezzi Rezső, Kirner Dezső, Domenico Coccon, Morau Rezső, Andrea Provenzale, Alessandro Sclopis, Pözel Tibor, Reviczky István, Takács Gyula, Giacomo Tagliavia, Burger Bernát, Csikszentmihályi (Hausenblasz) Alfréd, Hann Ármin, Rafael Russi, Miske-Gerstenberger Jenő, Attilio Bruzzzone
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1943)**

- **Budapesten akkreditált olasz képviselők:** **Don Castagneto-Caracciolo Kajetán** (1921. 08. 12. –); **Ercola Durini di Monza** (1924. 04. 09. – 1930.) **Mario Arlotta** (1930. 02. 01. – 1932.); **Don Ascanio dei principi Colonna** (1932. 10. 06. – 1936. 12. 21.); **Gróf Luigi Orazio Vinci Gigliucci** (1936. 12. 21. – 1940. 03. 16.); **Filippo Anfuso** (1942. 01. 08. – 1943.). Az észak-olaszországi (salò) német báb kormány budapesti képviselője **Raffaello Casertano** (1943. 12. 09. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok:**
Magyarország és Olaszország között a korszakban 28 államközi kereskedelmi okmány született. Ezek közül:

1., Ideiglenes kereskedelmi egyezmény 1925. 07. 20-án.
Közzétéve: 1925. XXXVIII. tc

2., Kereskedelmi és hajózási szerződés 1928. 07. 04-én.
Közzétéve: 1929. XX. tc

- 3., Kiviteli megállapodás 1932. 02. 21-én.
- 4., Pótmegállapodás a kereskedelmi és hajózási szerződéshez 1932. 06. 26-án.
- 6., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Rómában 1932. 06. 23-én.
Közzétéve: 3850/1932 M. E. számú rendelet
- 7., Magyar–olasz gazdasági vegyesbizottság létesítése tárgyában megállapodás 1932. 10. 30-án.
- 8., Jegyzőkönyvi megállapodás Ausztria Magyarország és Olaszország között 1934. 03. 17-én a gazdasági együttműködés tárgyában.
- 9., Kiegészítő kereskedelmi szerződés Rómában 1934. 04. 09-én.
Közzétéve: 3920/1934 M. E. számú rendelet
- 10., Kereskedelmi és a hajózási szerződéshez tartozó 1934. 05. 14-én kelt második kiegészítő megállapodás.
- 11., A magyar búza felértékelése tárgyában megállapodás 1935. 06. 18-án.
Közzétéve: 9500/1935 M. E. számú rendelet
- 12., A marhakontingens tárgyában, továbbá kiviteli megállapodás és a magyar áruk kivitele tárgyában jegyzékváltás 1936. 05. 16-án.
- 13., A magyar búza értékesítése tárgyában megállapodás 1936. 07. 04-én.
- 14., Magyarország és Olaszország között hatályban lévő gazdaságpolitikai megállapodások egyes rendelkezéseinek ideiglenes módosítása tárgyában jegyzőkönyv 1936. 11. 18-án.
- 15., Kereskedelmi egyezmény, amiben a kereskedelmi szerződéseket kiterjesztik az olasz gyarmatokra Rómában 1937. 03. 09-én.
Közzétéve: 1990/1937 M. E. számú rendelet és 7300/1937 M. E. számú rendelet
- 16., 1938. 08. 12-án II. jegyzőkönyv a magyar búza vásárlása tárgyában.
- 17., 1939. 02. 16-án III. jegyzőkönyv a magyar búza vásárlása tárgyában.
- 18., Kiegészítő jegyzőkönyv a kereskedelmi árucseréből eredő fizetések szabályozása tárgyában 1939. 02. 16-án.
- 19., IV. jegyzőkönyv a magyar búza vásárlása tárgyában 1939. 03. 05-án.
- 20., Magyar–olasz vegyesbizottsági zárójegyzőkönyv 1941. 09. 27-én.
- 21., Jegyzékváltás a magyar–olasz árucseret forgalom tárgyában 1942. 06. 01-én.

• **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

1., Konzuli egyezmény Rómában 1874. 05. 15-én.

Közzétéve: 1875. XIII. tc

2., Pénzügyi egyezmények és megállapodások Budapesten 1924. 03. 27-én.

Közzétéve: 1924. XXIII. tc

3., Az állampolgárok kölcsönös törvényes védelme iránt egyezmény Rómában 1922. 04. 06-án.

Közzétéve: 1927. I. tc

4., Barátsági békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Rómában 1927. 04. 05-én.

Közzétéve: 1927. XXVIII. tc

5., Fiume városának Olaszországhoz történt csatolásából származó pénzügyi kérdések rendezése tárgyában egyezmény Rómában 1927. 05. 21-én.

Közzétéve: 1928. XXIII. tc / I.

6., Pénzügyi egyezmény és egyezség az olasz alattvalók által az olasz–magyar Vegyes Döntőbíróságnál bejelentett igények barátságos rendezése tárgyában Rómában 1927. 05. 21-én.

Közzétéve: 1928. XXXIII. tc / II.

7., A tartozások és követelések, valamint a magyar honosok olaszországi javainak felszámolása tárgyában egyezmény Rómában 1932. 11. 12-én.

Közzétéve: 1933. XII. tc

8., Vegyes Döntőbíróság tárgyában egyezmény Rómában 1932. 11. 12-én.

Közzétéve: 1933. XIII. tc

9., Légiforgalom tárgyában egyezmény Rómában 1932. 07. 05-én.

Közzétéve: 1933. XXV. tc

10., Kulturális egyezmény Rómában 1935. 02. 16-án.

Közzétéve: 1935. XVIII. tc

PALESZTINA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Jeruzsálem**
- **Konzulátusok vezetői: Elias Thomas Gelat, Friedrich Kuebler**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált palesztinai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

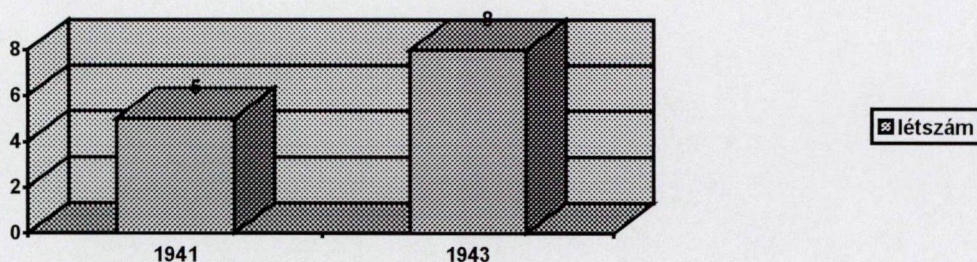
PANAMA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok:** Colon, Panama
- **Konzulátusok vezetői:** Henry de Jan, Pedro Ernesto Arias Icaza,
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált panamai képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

PARAGUAY

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1933. február 21.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Buenos Aires
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** **Wodianer Andor** ügyvivő (1933. 02. 21. – 1934 06. 08.); **Haydin Albert** (1936. 06. 08. – 1939. 06. 30.); **Bobrik Arno** ügyvivő (1939. 10. 07. – 1941. 12. 12.); **Semsey Andor** ügyvivő (1940. 04. – 1942. 05. 04.). A diplomáciai kapcsolat 1942. május 4-én szűnik meg.
- **Konzulátusok: -**
- **Konzulátusok vezetői: -**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** Lásd Argentínánál.
- **Budapesten akkreditált paraguay-i képviselők:** A követség székhelye 1939-ig Bécs. **Gustavo A. Wiengreen** (1935. 07. 15. – 1942. 15. 04.) vezetésével, majd a követség Budapesten működik.
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., A közönséges büntettesek kölcsönös kiadatása tárgyában egyezmény Buenos Airesben 1907. 10. 16-án.
Közzétéve: 1910. IX. tc

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1926. február 9.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Madrid, San Sebastián, Lisszabon
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Madridból: **Magyary Antal** ügyvivő (1926. 02. 09. – 1928. 02. 07.); **Matuska Péter** ügyvivő (1928. 02. 07. – 1929. 04. 02.), majd követ (1929. 04. 02. – 1930. 10. 31.); **Hevesy Pál** ügyvivő (1930. 10. 21. – 1931. 12. 10.); **Marosy (Mengele) Ferenc** ügyvivő (1931. 12. 10. – 1933. 01. 01.); **Csáky István** ügyvivő (1933. 02. 10. – 1935. 04. 09.); **Wodianer Andor** ügyvivő (1935. 03. 30. – 1938. 02. 22.). San Sebastiánból: **Wodianer Andor** (1938. 02. 22. – 1939. 05. 08.). Lisszabonban: **Wodianer Andor** (1939. 05. 08. – 1944. 03. 19.).
- **Konzulátusok:** Lisszabon, Porto
- **Konzulátusok vezetői:** Eduardo da Silva Braga, Guilherme da Cuncha Reis, Husum Károly Antal, Belányi László, Baján Artúr
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1941–1943)**

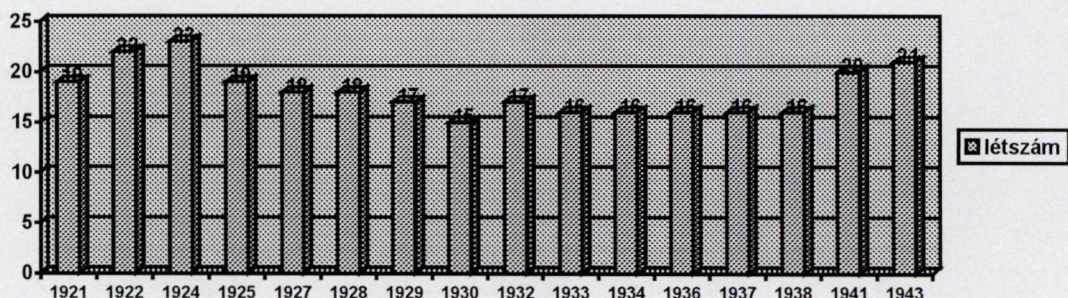

- **Budapesten akkreditált portugál képviselők:** Bécsből: **Alberto da Veiga Simões** (1928. 06. 19. – 1936). 1936–1937 között **Alberto da Veiga Simões** Prágából látja el a képviseletet. Budapesten: **Carlos de Almeida Sampaio de Garrido** (1939. 11. 18. – 1944.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
1., Kereskedelmi megállapodás Párizsban 1929. 11. 14-én.
Közzétéve: 1930. XXXII. tc
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

PUERTO RICO

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: San Juan**
- **Konzulátusok vezetői: J. Gus Lallande**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált puerto–rico-i képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. január 21.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Bukarest
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Hory András ügyvivő (1921. 01. 21. – 1921. 07. 22.); Rubido-Zichy Iván (1921. 07. 22. – 1924. 11. 14.); Magyary Antal ügyvivő (1924. 11. 15. – 1925. 06. 22.); Villani Frigyes (1925. 06. 24. – 1928. 10. 05.); Magyary Antal (1929. 04. 24. – 1934. 10. 24.); Bárdossy László (1934. 10. 24. – 1941. 02. 04.); Nagy László (1941. 03. 15. – 1943. 08. 26.); Hertelendy Andor (1943. 08. 26. – 1944. 03. 19.).
- **Konzulátusok:** Kolozsvár (Cluj–Napoca), Galac, Arad, Brassó (Braşov)
- **Konzulátusok vezetői:** Aichorn Richárd, Dávid Mihály, Bothmer Károly, Lorx Tibor, Sztankay Zoltán, Jónás István
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1943)**

- **Budapesten akkreditált romániai képviselők:** Trajan Stırcea (1921. 03. 04. – 1928.); Basile Grigorcea (1928. 11. 07. – 1936.); Raoul Bossy (1936. 12. 21. – 1939. 11. 03.); Georges Cruţescu (1939. 11. 03. – 1941. 06. 28.); Eugene Filotti (1941. 06. 28. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi megállapodás Bukarestben 1924. 04. 16-án.
Közzétéve: 7934/1924 M. E. számú rendelet
 - 2., Kereskedelmi, hajózási, letelepedési egyezmény Sinaiban 1931. 08. 12-én.
Közzétéve: 4640/1931 M. E. számú rendelet
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., A polgári jogsegély és a magánjog körébe tartozó egyes kérdésekre vonatkozólag egyezmény Bukarestben 1924. 04. 16-án.
Közzétéve: 1925. V. tc

2., A bírósági iratok, telekkönyvek és anyakönyvek kicserélése tárgyában egyezmény Bukarestben 1924. 04. 16-án.

Közzétéve: 7934/1924 M. E. számú rendelet

3., Az osztrák–magyar koronára vonatkozó tartozások és követelések rendezése tárgyában egyezmény Bukarestben 1924. 04. 16-án.

Közzétéve: 7934/1924 M. E. számú rendelet

4., A trianoni békeszerződés alapján megállapított határ által területükben megosztott vármegyék, városok és községek vagyonának felosztása tárgyában egyezmény Bukarestben 1924. 04. 16-án.

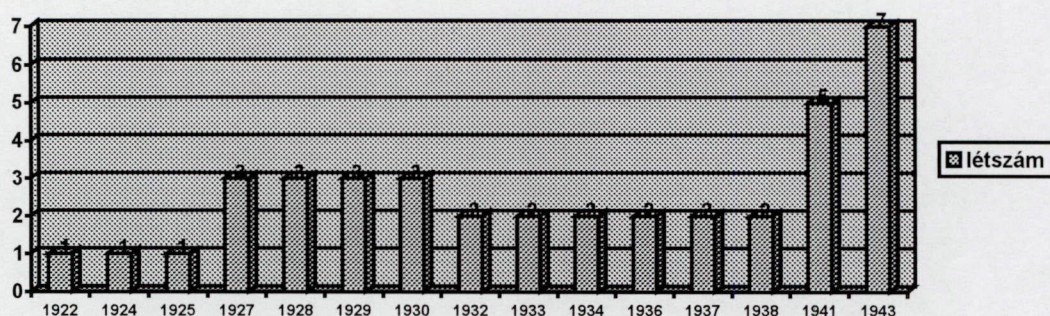
Közzétéve: 7934/1924 M. E. számú rendelet

SALVADOR

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: San Salvador**
- **Konzulátusok vezetői: Wilhelm Hundelshausen**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált salvadori képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

SPANYOLORSZÁG

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1920. augusztus 24.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Párizs, Madrid, San Sebastián
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Párizsi követség madridi irodája: **Práznovszky Iván** ügyvivő (1922. 02. 25. – 1922. 12. 30.); **Szentmiklósy Jenő** ügyvivő (1922. 12. 30. – 1926. 01. 09.). Madridi követség: **Magyary Antal** ügyvivő (1926. 01. 09. – 1928. 02. 07.); **Matuska Péter** ügyvivő (1928. 02. 07. – 1929. 04. 02.); **Matuska Péter** (1929. 04. 02. – 1930. 10. 21.); **Hevesy Pál** ügyvivő (1930. 10. 21. – 1931. 12. 10.); **Marosy (Mengele) Ferenc** ügyvivő (1931. 12. 10. – 1933. 01. 01.); **Csáky István** ügyvivő (1933. 02. 10. – 1935. 04. 09.); **Wodianer Andor** (1935. 04. 30. – 1938. 02. 22.). San Sebastiánban: **Wodianer Andor** ügyvivő (1938. 02. 22. – 1939. 05. 08.). Madridban: **Andorka Rezső (Rudolf)** (1939. 05. 08. – 1941. 06. 22.); **Ambró Ferenc** (1941. 06. 22. – 1944. 03. 19.).
- **Konzulátusok:** Barcelona
- **Konzulátusok vezetői:** Szentmiklósy Jenő, Ruttkay Udó, Egan Alfréd,
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1922–1943)**

- **Budapesten akkreditált spanyol képviselők:** **Gróf Gracia Real** (1920. 08. 24. – 1930.); **Manuel García de Acilu** (1930. 02. 08. – 1933.); **Carlos Arcos y Cuadra**, **Bailén grófja** (1933. – 1937.); **Román Oyarzun y Oyarzun** ügyvivő (1937.); **Carlos Arcos y Cuadra**, **Bailén grófja** (1937. – 1938. 04.); **Miguel Ángel de Muguiro y Muguiro** (1938. 05. 19. – 1944. 06. is.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi egyezmény Madridban 1925. 06. 17-én.
Közzétéve: 1926. IX. tc
 - 2., Pótegyezmény az 1926. IX. tc kiegészítéseként, amit Madridban kötöttek 1929. 02. 28-án.

Közzétéve: 1929. XII. tc

3., A pótegyezmény módosítása 1932. 01. 01-én és 1932. 08. 28-án jegyzékváltás útján.
Közzétéve: 6540/1932. M. E. számú rendelet

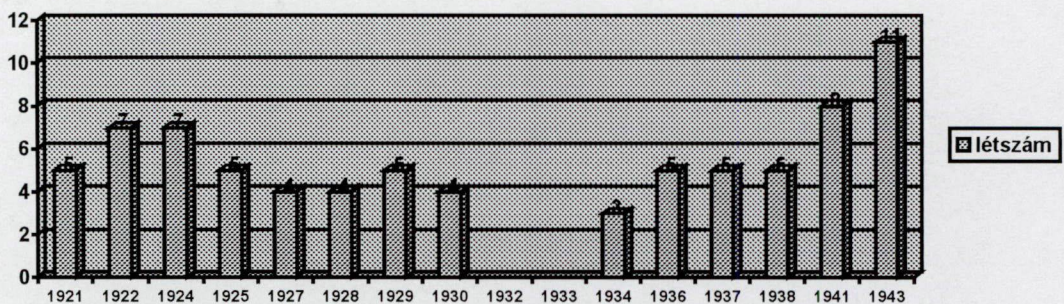
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

1., Békéltető eljárási, bírósági és választott bírósági szerződés Madridban 1929. 06. 10-én.

Közzétéve: 1930. XIV. tc

2., Irodalmi és művészeti művek védelme érdekében kötött Római egyezmény 1931. XXIV. tc, ami a két ország között alkalmazást nyert az 15726/1933. M. E. számú rendelettel.

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1918. november 18.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Bern, Bécs
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Bernben: **Bornemissza Gyula** ügyvivő (1920. 11. 12. – 1921. 03. 08.); **Parcher Félix** ügyvivő (1921. 03. 08. – 1931. 12. 01.). Bécsből: **Ambrózy Lajos** (1931. 12. 15. – 1932. 12. 31.); **Nelky Jenő** (1933. 01. 01. – 1933. 12. 31.). Bernben: **Tahy László** (1933. 12. 31. – 1935. 01. 09.); **Velics László** (1935. 03. 13. – 1939. 09. 02.); **Wettstein János** (1939. 09. 16. – 1943. 09. 10.); **Bakach-Besseney György** (1943. 09. 10. – 1944. 03. 19.).
- **Konzulátusok:** Zürich, Genf
- **Konzulátusok vezetői:** Wegmann Gusztáv, Hans Gwalter, Rényey (Regnier) Viktor
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1943)***

*1931 decemberétől 1933 december végéig a svájci követség székhelye Bécs.

- **Budapesten akkreditált svájci képviselők:** **Karl D. Bourcart** (1921. 04. 21. – 1925. 05. 12.); **Maximilien J. H. Jaeger** (1925. 05. 12. – 1944.).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Az 1906.03.09-én kötött kereskedelmi szerződést (1906. VIII. tc) hosszabbították meg jegyzékváltás útján létrejött megállapodás értelmében 1920. 02. 25-én.
 - 2., Ugyanebben a tárgyban kereskedelmi megállapodás jegyzékváltás útján 1921. 06. 16-án.
Budapesti Közlöny 1921. 07. 02.
 - 3., Búzaszállítás tárgyában egyezmény 1935. 04. 10-én, 1935. 07. 27-én, 1936. 05. 14-én és 1937. 09. 02-án.
 - 4., Gazdasági és fizetési megállapodás 1937. 12. 18-án.

- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**

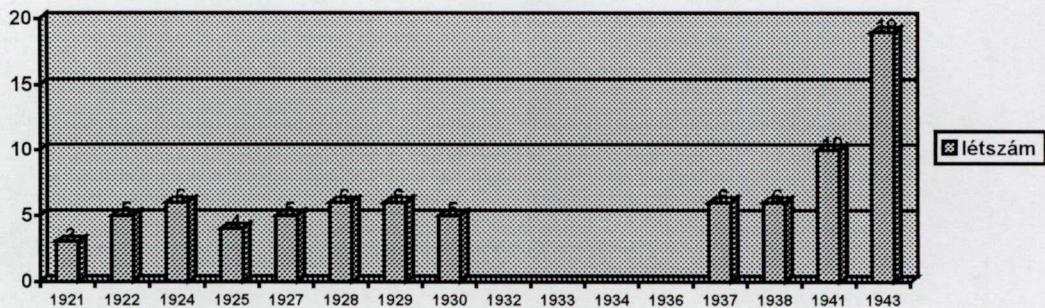
1., Békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Budapesten 1924. 06. 18-án.

Közzétéve: 1925. XXV. tc

2., Ideiglenes légiforgalmi egyezmény Bernben 1935. 06. 18-án.

Közzétéve: 1936. XXXII. tc

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. február 16.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Stockholm, Hága
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Stockholmban: **Bornemissza Gyula** (1921. 03. 17. – 1924. 10. 12.); **Bogdán Iván** ügyvivő (1924. 10. 12. – 1925. 06. 12.); **Török Béla** ügyvivő (1925. 06. 12. – 1929. 04. 25.); **Nemeskéri Kiss Sándor** ügyvivő (1929. 04. 25. – 1931. 12. 24.). Hágából: **Nemeskéri Kiss Sándor** (1931. 12. 24. – 1934. 10. 24.); **Magyary Antal** (1934. 10. 24. – 1937. 05. 05.). Stockholmban: **Matuska Péter** (1937. 05. 05. – 1943. 09. 10.); **Ullein-Reviczky Antal** (1943. 09. 10. – 1944. 03. 19.).
- **Konzulátusok:** Göteborg, Malmö, Stockholm
- **Konzulátusok vezetői:** Kállmann József, Egon Westrell, Carl Alex Petterson, Albert Cewers, Edwin Ohlsson
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1943)***

*A svéd követség székhelye Hága 1931. december végétől 1937. május elejéig.

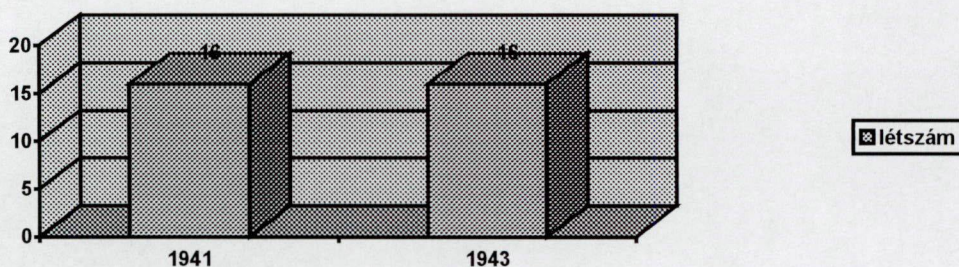
- **Budapesten akkreditált svéd képviselők:** Bécsből: **O. A. Hermann Ewerlöf** (1921. 02. 16. – 1926. 01. 23.); **Einar Hennings** (1926. 01. 23. – 1928.) nem a székhelyén tartózkodik, ezért **Partik de Reuterswärd** ideiglenes ügyvivő (1924. 10. 13. – 1928.) a képviselő vezetője; **Ulf Torsten Undén** (1928. 10. 11. – 1942.); **Carl Joan Danielson** (1942. 11. 04. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi és hajózási egyezmény Budapesten 1928. 11. 08-án
Közzétéve: 1750/1929. M. E. számú rendelet
 - 2., Árucseré és fizetési szerződés Budapesten 1937. 05. 05-én.
Közzétéve: 4900/1937. M. E. számú rendelet
 - 3., Árucseréforgalmi jegyzőkönyv 1941. 03. 12-én.
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

SZÍRIA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Aleppo**
- **Konzulátusok vezetői: Amadé Girardi**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált szír képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

SZLOVÁKIA

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1939. május 23.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Pozsony (Bratislava)
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Szabó György (1939. 08. 16. – 1941. 02. 12.); Kuhl Lajos (1941. 02. 12. – 1944. 03. 19. után is a helyén marad.).
- **Konzulátusok: -**
- **Konzulátusok vezetői: -**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1941–1943)**

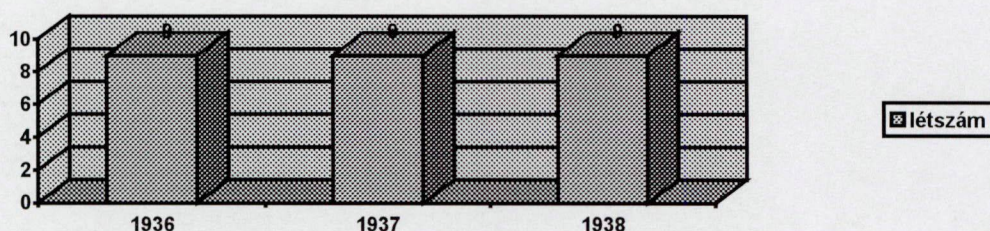

- **Budapesten akkreditált szlovák képviselő:** Jan Spišiak (1939. 05. 23. – 1939.); Pavel Cabek követségi titkár (1940.); Jan Spišiak (1941. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1934. február 4.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Ankara, Moszkva
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Ankarából: **Jungert-Arnóthy Mihály** ügyvivő (1934. 03. 31. – 1935. 05. 07.). Moszkvában: **Jungert-Arnóthy Mihály** (1935. 05. 07. – 1939. 03. 01.);* **Kristóffy József** (1939. 09. 30. – 1941. 06. 27.).

*A diplomáciai kapcsolatok szünetelnek 1939 elején, mert Magyarország csatlakozik az Antikomintern Paktumhoz.

- **Konzulátusok: -**
- **Konzulátusok vezetői: -**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1936–1938)**

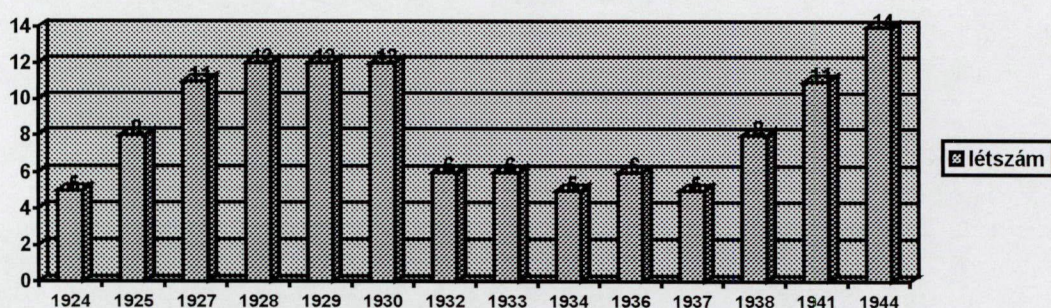

- **Budapesten akkreditált szovjet képviselők:** A cári Oroszország (!) képviseletében **Herceg Pjotr P. Wolkonsky** diplomáciai képviselő (1921. 08. 22. – Nincs adat). A Szovjetunió képviseletében **Alexander Bekzadian** (1934. 12. 24. – 1939. 02.). Később az érdekvédelmet a svéd követség látja el.
- **Kereskedelmi okmányok:**
1., Kereskedelmi egyezmény Moszkvában 1940. 12. 01-én.
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
1., A diplomáciai kapcsolatok felvétele tárgyában megállapodás 1934. 02. 04-én.

SZUVERÉN JERUZSÁLEMI SZENT JÁNOS LOVAGREND (MÁLTAI LOVAGREND)

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1921. november 21.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: -**
- **Konzulátusok vezetői: -**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált lovagrendi képviselők: A Szent János Lovagrend képviselőjében, bécsi székhellyel: Gróf Miksa zu Hardegg auf Glatz und im Machlande (1921. 11. 21. – 1925.). Budapesten: Baili grófja Karátsanyi Jenő (1925. 04. 08. – 1935.); Don Carlo dei duchi Caffarelli (1935. 06. 14. – 1944. 06-án is.).**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1924. május 11.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Isztambul (Konstantinápoly), Ankara
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Isztambulban: **Tahy László** (1924. 05. 11. – 1931.). Ankarában: **Tahy László** (1931. – 1933. 11. 07.); **Jungert-Arnóthy Mihály** ügyvivő (1933. 11. 16. – 1935. 05. 07.); **Máriássy Zoltán** ügyvivő (1935. 05. 07. – 1941. 07. 18.); **Vörnle János** (1941. 09. 17. – 1944. 03. 19. után is a helyén marad).
- **Konzulátusok:** Isztambul
- **Konzulátusok vezetői:** Barkóczi György, Miske-Gerstenberger Jenő, Miháلكovics János
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1924–1944)***

*1931-ig a követség székhelye Isztambul, majd a követség a fővárosba, Ankarába költözik. 1938-ig Ankarában és Isztambulban párhuzamosan működik egymás mellett a követség és a követség titkársága.

- **Budapesten akkreditált török képviselők:** **Nouman Bey Ménemenly** ügyvivő (1926. 11. 03. – 1928.); **Erkin Behidj** (1928. 12. 10. – 1939.); **Rusen Esref Ünaydin** (1939. 08. 30. – 1943. 10. 21.); **Sevket Fuat Kececi** (1943. 10. 21. – 1944. 06. is).
- **Kereskedelmi okmányok:**
 - 1., Kereskedelmi egyezmény Ankarában 1926. 12. 20-án.
Közzétéve: 1927. XXVI. tc
 - 2., Kereskedelmi egyezmény Ankarában 1930. 05. 21-én.
Közzétéve: 1930. XXXVI. tc
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:**
 - 1., Barátsági szerződés Isztambulban 1923. 12. 18-án.
Közzétéve: 1924. XVI. tc
 - 2., Letelepedési egyezmény Ankarában 1926. 12. 20-án.
Közzétéve: 1927. XXVII. tc

3., Semlegességi, békéltető eljárási és választott bírósági szerződés Budapesten 1929. 01. 05-én.

Közzétéve: 1930. I. tc

4., Konzuli egyezmény Ankarában 1938. 06. 18-án.

Közzétéve: 1940. XXV. tc

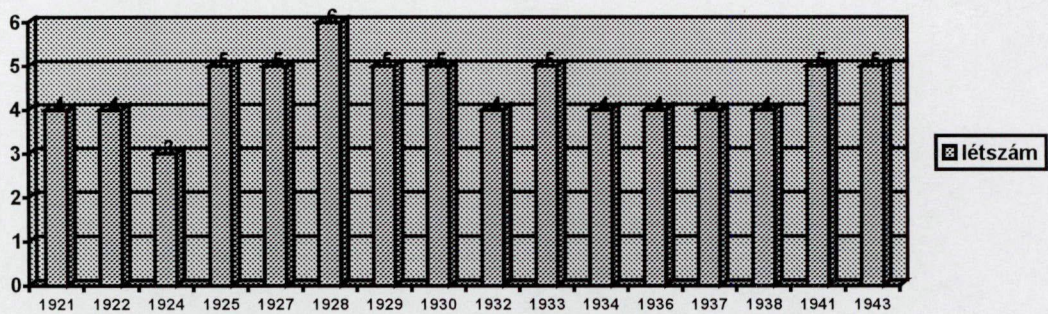
TRIPOLISZ

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: -**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: -**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: -**
- **Konzulátusok: Tripoli**
- **Konzulátusok vezetői: Belányi László**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása: -**
- **Budapesten akkreditált tripoliszi képviselők: -**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

URUGUAY

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1930. április 1.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye:** Buenos Aires
- **Magyar Királyi Követség vezetői:** Buenos Airesből: **Nelky Jenő** ügyvivő (1930. 04. 01. – 1932. 12. 13.); **Wodianer Andor** ügyvivő (1933. 02. 21 – 1934. 06. 08.); **Haydin Albert** (1934. 06. 08. – 1938. 06. 14.); **Bobrik Arno** (1939. 10. 07. – 1941. 12. 12.).
- **Konzulátusok:** Montevideo
- **Konzulátusok vezetői:** Tóth József Károly, Omar Fontana, Ambrus Rezső
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása:** Lásd Argentínánál.
- **Budapesten akkreditált uruguay-i képviselők:** Bécsből: **Don Luis Garabelli** (1922. 06. 17. – 1934.). A követi poszt 1935-ben betöltetlen.
- **Kereskedelmi okmányok:** -
- **Fontosabb nemzetközi okmányok:** -

- **Diplomáciai kapcsolat felvétele: 1920. július 26.**
- **Az országban akkreditált Magyar Királyi Követség székhelye: Róma (Vatikán)**
- **Magyar Királyi Követség vezetői: Somssich József (1920. 07. 26. – 1924. 09. 27.); Bornemissza Gyula (1924. 11. 23. – 1925. 02. 27.); Balásy Antal ügyvivő (1925. 02. 27. – 1926. 03. 25.); Verseghy Nagy Elek (1926. 03. 25. – 1927. 08. 21.); Barcza György (1927. 09. 22. – 1938. 05. 25.); Thierry Heribert ügyvivő (1938. 05. 25. – 193. 01. 19.); Apor Gábor (1938. 12. 24. – 1944. 03. 19. után is a helyén maradt).**
- **Konzulátusok: -**
- **Konzulátusok vezetői: -**
- **A Magyar Királyi Követség létszámának változása (1921–1943)**

- **Budapesten akkreditált vatikáni képviselők: Lorenzo Schioppa apostoli nuncius (1920. 10. 06. – 1925. 04. 27.); Cesare Orsenigo apostoli nuncius (1925. 07. 05. – 1930. 02. 14.); Angelo Rotta apostoli nuncius (1930. 05. 13. – 1945. 04. 04.).**
- **Kereskedelmi okmányok: -**
- **Fontosabb nemzetközi okmányok: -**

Konzulátusok

A táblázatok használata

A táblázatokban szereplő adatok a Külügyi Közlönyből származnak. A mintavételnek az oka, hogy nem minden évben készült a külföldi szolgálatról részletes kimutatás. Az adatokat kronológiai sorrend szerint adtuk meg. Az országok feloldása: Azon országok, ahol magyar konzulátus működött; város: az a város, ahol a magyar konzulátus székhelye volt; létszám: a konzulátuson dolgozók összlétszáma; jelleg: a konzulátus jellege; vezető: a konzulátus vezetőjének a neve; év: amikor a konzulátus működött.

Az országok nevét a mai magyar helyesírás szerint közöltük ABC sorrendbe rendezve. Kivételt képez a Szerb–Horváth–Szlovén Királyság, ami 1930-tól Jugoszláv Királyság néven szerepel. A Cseh–Morva Protektorátus, Kirenaika, Tripolisz és Danzig szabad város napjainkban nem létezik, itt megtartottuk az elnevezést.

A városok esetében a tárgyalt időszak elnevezését használtuk, mai helyesírás szerint. Szükség esetén zárójelben megadva egyéb alakot is, ebben az esetben az illető ország helyesírását vettük alapul.

A konzulátusokon dolgozók számát összeadtuk és a létszám rovatban ezt az adatot közöltük. Abban az esetben, ha a konzulátus nem szűnt meg, de a misszó nem működött a „Betöltetlen”-t használtuk.

A konzulátusok jellege megjelölés esetében a Svéd kir. főkonzulátus feloldása: Svéd királyi főkonzulátus; a Svéd kir. konzulátus: Svéd királyi konzulátus; az M. kir. főkonzulátus: Magyar királyi főkonzulátus; M. kir. konzulátus: Magyar királyi konzulátus.

A vezető rovatban az idegen személyneveket a tárgyalt időszakban használatos alak szerint közöltük, többféle átirat esetén zárójelbe írtuk annak változatát is. A címeket magyar megfelelőre fordítottuk át például Conde: Gróf. A magyar nevek esetében zárójelben megadtuk a névváltoztatás előtti alakot is. „Betöltetlen” megjelölést vezető hiányában használtuk.

ORSZÁG	VAROS	LETSZAM	JELLEG	VEZETO	ÉV
Amerikai Egyesült Államok	New York	2	Svéd kir. főkonzulátus	Angyal Samu	1921
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	New York kirendeltsége	Hanschid Gyula	1921
Amerikai Egyesült Államok	Chichago	2	Svéd kir. konzulátus	Kikombán János	1921
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	2	Svéd kir. alkonzulátus	Reutter Sándor	1921
Dánia	Koppenhága	1	Tiszteletbeli konzulátus	Smith Louis Harald Coninck	1921
Finnország	Helsinki	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alwar Nicklander	1921
Lengyelország	Krakkó	4	M. kir. konzulátus	Lothar Hauser	1921
Németország	Berlin	10	M. kir. főkonzulátus	Alt Waldemár	1921
Németország	Hamburg	5	M. kir. konzulátus	Ghika György	1921
Németország	Köln	8	M. kir. konzulátus	Gáspárdy Géza	1921
Németország	München	6	M. kir. konzulátus	Velics László	1921
Norvégia	Oslo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Christian K. Möller	1921
Olaszország	Trieszt	6	M. kir. konzuli képviselő	Villányi Lajos	1921
Spanyolország	Barcelona	1	Ideiglenes konzuli megbízott	Szentmiklósy Jenő	1921
Svájc	Zürich	2	Tiszteletbeli konzulátus	Wegmann Gusztáv	1921
Svédország	Göteborg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kállmann József	1921
Amerikai Egyesült Államok	New York	8	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1922
Amerikai Egyesült Államok	Chichago	3	New York kirendeltsége	Kikombán János	1922
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	New York kirendeltsége	Hanschid Gyula	1922
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	3	New York kirendeltsége	Reutter Sándor	1922

Brazília	São Paulo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Fillinger Vilmos	1922
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli konzulátus	John Stevens	1922
Dánia	Koppenhága	1	Tiszteletbeli konzulátus	Smith Louis Harald Coninck	1922
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gronau György	1922
Észtország	Reval (Tallin)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Virro	1922
Finnország	Helsinki	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alwar Nicklander	1922
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1922
Hollandia	Amszterdam	1	Tiszteletbeli konzulátus	Allard Pierson	1922
Lengyelország	Krakko	4	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1922
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Janis Taube	1922
Németország	Berlin	11	M. kir. főkonzulátus	Alt Waldemár	1922
Németország	Köln	8	M. kir. konzulátus	Gáspárdy Géza	1922
Németország	Hamburg	6	M. kir. konzulátus	Ghika György	1922
Németország	München	6	M. kir. konzulátus	Velics László	1922
Norvégia	Oslo	2	Tiszteletbeli konzulátus	Christian K. Möller	1922
Olaszország	Trieszt	4	M. kir. konzulátus	Villányi Lajos	1922
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Sebestyén Pál	1922
Románia	Kolozsvár (Cluj-Napoca)	6	Bukarest útlevelel-kirendeltsége	Aichhorn Richárd	1922
Spanyolország	Barcelona	1	Ideiglenes konzuli megbízott	Szentmiklósy Jenő	1922
Svájc	Zürich	2	Tiszteletbeli konzulátus	Wegmann Gusztáv	1922
Svédország	Göteborg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Källmann József	1922
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Egon Westrell	1922
Albánia	Tirana	1	Tiszteletbeli konzulátus	Menich Zoltán	1924
Amerikai Egyesült Államok	New York	11	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1924
Amerikai Egyesült Államok	Chichago	5	M. kir. konzulátus	Petényi (Scheffbeck) Jakab István	1924

Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	6	M. kir. konzulátus	Reutter Sándor	1924
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	4	M. kir. konzulátus	Hanschid Gyula	1924
Belgium	Brüsszel	1	Tiszteletbeli konzulátus	Török Kornél	1924
Brazília	São Paulo	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1924
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli konzulátus	John Stevens	1924
Dánia	Koppenhága	1	Tiszteletbeli konzulátus	Smith Louis Harald Coninck	1924
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gronau György	1924
Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Menasce Alfréd	1924
Észtország	Reval (Tallin)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Virro	1924
Finnország	Helsinki	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alwar Nicklander	1924
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1924
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1924
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Brésard	1924
Franciaország	Marseille	1	Tiszteletbeli konzulátus	Auguste Grawitz	1924
Görögország	Szaloniki	1	Tiszteletbeli konzulátus	Diomedes Varlamides	1924
Hollandia	Amszterdam	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1924
Hollandia	Rotterdam	2	Tiszteletbeli konzulátus	B.C.D. Henegraaff	1924
Kanada	Montreal	2	M. kir. főkonzulátus	Hann Armand	1924
Lengyelország	Krakkó	4	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1924
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Janis Taube	1924
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jonas Dobkevicius	1924
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thorn	1924
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	W. Burrell	1924
Nagy-	Manchester	1	Tiszteletbeli	Bolgár József	1924

Britannia			konzulátus		
Németország	Hamburg	6	M. kir. konzulátus	Ghika György	1924
Németország	München	7	M. kir. konzulátus	Muchmayer Jenő	1924
Németország	Köln	6	Tiszteletbeli konzulátus	Sziklay Béla	1924
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Heimann György	1924
Németország	Bréma	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alf Halle	1924
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rössing Albert	1924
Németország	Magdeburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann Ottó	1924
Németország	Stettin	2	Tiszteletbeli konzulátus	Staeker Károly	1924
Norvégia	Oslo	2	Tiszteletbeli konzulátus	Christian K. Möller	1924
Olaszország	Milano	3	M. kir. konzulátus	Villani Lajos	1924
Olaszország	Trieszt	3	M. kir. konzulátus	Abele Egon	1924
Olaszország	Nápoly	1	Tiszteletbeli konzulátus	Lezzi Rezső	1924
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kimer Dezső	1924
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1924
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Morau Rezső	1924
Románia	Kolozsvár (Cluj-Napoca)	9	Bukarest útlevelel-kirendeltsége	Aichhorn Szilárd	1924
Spanyolország	Barcelona	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ruttkay Udó	1924
Svájc	Zürich	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1924
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Källmann József	1924
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Egon Westrell	1924
Albánia	Tirana	1	Tiszteletbeli konzulátus	Menich Zoltán	1925
Amerikai Egyesült Államok	New York	12	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1925
Amerikai Egyesült Államok	Chichago	3	M. kir. konzulátus	Petényi (Schebeck) Jakab István	1925
Amerikai Egyesült	Cleveland	4	M. kir. konzulátus	Reutter Sándor	1925

Államok					
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	4	M. kir. konzulátus	Hanschid Gyula	1925
Belgium	Antwerpen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Leys Ferenc	1925
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1925
Brazília	São Paolo	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1925
Bulgária	Burgasz	1	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1925
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli konzulátus	John Stevens	1925
Bulgária	Várna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Peytcheff A. Gergely	1925
Bulgária	Ruscsuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Weldin János	1925
Dánia	Koppenhága	1	Tiszteletbeli konzulátus	Smith Louis Harrauld Coninck	1925
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gronau György	1925
Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Menasce Alfréd	1925
Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli konzulátus	Páthy (Polnauer) László	1925
Egyiptom	Kairó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Moussa Green	1925
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Virro	1925
Finnország	Helsinki	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alwar Nicklander	1925
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1925
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1925
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Brésard	1925
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli konzulátus	Auguste Grawitz	1925
Görögország	Szaloniki	1	Tiszteletbeli konzulátus	Diomedes Varlamides	1925
Hollandia	Amszterdam	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1925
Hollandia	Rotterdam	3	Tiszteletbeli konzulátus	B.C.D. Hanegraaff	1925
Kanada	Montreal	2	M. kir. főkonzulátus	Hann Armand	1925

Kuba	Havanna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gróf Miguel del Riveiro	1925
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Janis Taube	1925
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jonas Dobkevicius	1925
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thorn	1925
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	W. Burrell	1925
Nagy-Britannia	Manchester	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1925
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1925
Németország	Hamburg	4	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1925
Németország	München	6	M. kir. konzulátus	Velics László	1925
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Heimann György	1925
Németország	Bréma	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alf Halle	1925
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gans Lajos	1925
Németország	Köln	3	Tiszteletbeli konzulátus	Sziklay Béla	1925
Németország	Lipcse	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rössing Albert	1925
Németország	Magdeburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann Ottó	1925
Németország	Stettin	2	Tiszteletbeli konzulátus	Staeker Károly	1925
Norvégia	Oslo	2	Tiszteletbeli konzulátus	Christian K. Möller	1925
Olaszország	Miláno	4	M. kir. konzulátus	Villani Lajos	1925
Olaszország	Trieszt	3	M. kir. konzulátus	Abele Egon	1925
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Morau Rezső	1925
Olaszország	Genova	1	Tiszteletbeli konzulátus	Andrea Provenzale	1925
Olaszország	Nápoly	1	Tiszteletbeli konzulátus	Lezzi Rezső	1925
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kimer Dezső	1925
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1925
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1925

Románia	Kolozsvár (Cluj-Napoca)	9	Bukarest útlevelel-kirendeltsége	Aichhorn Szilárd	1925
Spanyolország	Barcelona	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ruttkay Udó	1925
Svájc	Zürich	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1925
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Källmann József	1925
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Egon Westrell	1925
Albánia	Tirana	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1927
Amerikai Egyesült Államok	New York	10	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1927
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	3	M. kir. konzulátus	Petényi (Schefbeck) Jakab István	1927
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	7	M. kir. konzulátus	Alexy Lajos	1927
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	1	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1927
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1927
Belgium	Antwerpen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Leys Ferenc	1927
Brazília	São Paulo	2	M. kir. konzulátus	Wawra Alajos	1927
Brazília	Porto-Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1927
Brazília	Rio de Janeiro	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jermann Jenő	1927
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1927
Bulgária	Burgasz	1	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1927
Bulgária	Varna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Peytscheff A. Gergely	1927
Bulgária	Ruscsuk	2	Tiszteletbeli alkonzulátus	Weldin János	1927
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Smith Louis Harald Coninck	1927
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1927
Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Menasce Alfréd	1927

Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli konzulátus	Páthy (Polnauer) László	1927
Egyiptom	Kairó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Moussa Green	1927
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Virro	1927
Finnország	Helsinki	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alwar Nicklander	1927
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1927
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1927
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Brésard	1927
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli konzulátus	Auguste Grawitz	1927
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli konzulátus	Diomedes Varlamides	1927
Hollandia	Amszterdam	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1927
Hollandia	Rotterdam	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	B.C.D. Hanegraaff	1927
India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Jenő	1927
Kanada	Montreal	2	M. kir. főkonzulátus	Haydin Albert	1927
Kuba	Havanna	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Gróf Miguel del Riveiro	1927
Lengyelország	Krakkó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Wojcich Marchwicki	1927
Lengyelország	Lemberg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann József	1927
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Janis Taube	1927
Liechtenstein	Bécs	1	Konzuli joghatóság főkonzuli minőségben	Ambrózy Lajos	1927
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jonas Dobkevicius	1927
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thorn	1927
Mexikó	Mexico	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gretz	1927
Mexikó	Veracruz	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Sitzenstatter József	1927
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1927
Nagy-	Glasgow	1	Tiszteletbeli	W. Burrel	1927

Britannia			konzulátus		
Nagy-Britannia	Manchester	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1927
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1927
Nagy-Britannia	Cardiff	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	John Stepens Stranghan	1927
Németország	Hamburg	4	M. kir. konzulátus	Abele Egon	1927
Németország	München	6	M. kir. konzulátus	Velics László	1927
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1927
Németország	Bréma	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alf Halle	1927
Németország	Drezda	1	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1927
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1927
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gans Lajos	1927
Németország	Hannover	1	Tiszteletbeli konzulátus	Feise Tivadar	1927
Németország	Köln	4	Tiszteletbeli konzulátus	Sziklay Béla	1927
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rössing Albert	1927
Németország	Magdeburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann Ottó	1927
Németország	Stettin	2	Tiszteletbeli konzulátus	Stacker Károly	1927
Norvégia	Oslo	2	Tiszteletbeli konzulátus	Peterson M. Røwde	1927
Olaszország	Miláno	7	M. kir. főkonzulátus	Pözel Tibor	1927
Olaszország	Trieszt	3	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1927
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Takács Gyula	1927
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Provenzale Endre	1927
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli konzulátus	Lezzi Rezső	1927
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kimer Dezső	1927
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1927
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1927

Palesztina	Jeruzsálem	1	Tiszteletbeli konzulátus	Elias Thomas Gelat	1927
Portugália	Lisszabon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Eduardo da Silva Braga	1927
Románia	Kolozsvár (Cluj–Napoca)	8	Bukarest útlevel-kirendeltsége	Aichhorn Szilárd	1927
Spanyolország	Barcelona	3	Tiszteletbeli konzulátus	Ruttkay Udó	1927
Svájc	Zürich	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1927
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kállmann József	1927
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Egon Westrell	1927
Szerb–Horvát–Szlovén Királyság	Zágráb (Zagreb)	5	M. kir. konzulátus	Szabó György	1927
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1927
Albánia	Tirana	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1928
Amerikai Egyesült Államok	New York	10	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1928
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	4	M. kir. konzulátus	Medgyesy László	1928
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	7	M. kir. konzulátus	Alexy Lajos	1928
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1928
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1928
Ausztria	Graz	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Munkácsy József	1928
Belgium	Antwerpen	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Leys Ferenc	1928
Brazília	São Paulo	2	M. kir. konzulátus	Wawra Alajos	1928
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1928
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1928
Bulgária	Burgasz	1	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1928

Bulgária	Várna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Peytcheff A. Gergely	1928
Bulgária	Ruscsuk	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Böhm Kázmér	1928
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	11	M. kir. konzulátus	Bartók László	1928
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Smith Louis Harrald Coninck	1928
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Plaemann Ernő	1928
Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli konzulátus	Polnauer (Páthy) László	1928
Egyiptom	Kairó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Moussa Green	1928
Finnország	Helsinki	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alwar Nicklander	1928
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Lanièce Henrik	1928
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1928
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Brésard	1928
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli konzulátus	Auguste Grawitz	1928
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli konzulátus	Diomedes Varlamides	1928
Hollandia	Amszterdam	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1928
Hollandia	Rotterdam	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	B.C.D. Hanegraaff	1928
India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Jenő	1928
Kanada	Montreal	3	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1928
Kanada	Winnipeg	3	M. kir. konzulátus	Petényi (Scheffbeck) Jakab István	1928
Kuba	Havanna	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Gróf Miguel del Rivero	1928
Lengyelország	Krakkó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Wojcich Marchwicki	1928
Lengyelország	Lemberg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Neumann József	1928
Lettország	Riga	2	Tiszteletbeli konzulátus	Janis Taube	1928
Liechtenstein	Bécs	1	Konzuli joghatóság főkonzuli minőségben	Ambrózy Lajos	1928
Litvánia	Kovná	1	Tiszteletbeli	Jonas	1928

	(Kaunas)		konzulátus	Dobkevicius	
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thorn	1928
Mexikó	Mexico	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gretz	1928
Mexikó	Veracruz	Betöltetlen	Tiszteletbeli alkonzulátus	Betöltetlen	1928
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1928
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	W. Burrell	1928
Nagy-Britannia	Manchester	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1928
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1928
Nagy-Britannia	Cardiff	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	John Stephens Stranaghan	1928
Németország	Hamburg	4	M. kir. konzulátus	Abele Egon	1928
Németország	München	6	M. kir. konzulátus	Velics László	1928
Németország	Köln	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Herbst Frigyes	1928
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1928
Németország	Bréma	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alf Halle	1928
Németország	Drezda	1	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1928
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1928
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gans Lajos	1928
Németország	Hannover	1	Tiszteletbeli konzulátus	Feise Tivadar	1928
Németország	Kassel	2	Tiszteletbeli konzulátus	Georg W. Sethe	1928
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rössing Albert	1928
Németország	Magdeburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann Ottó	1928
Németország	Stettin	2	Tiszteletbeli konzulátus	Stacker Károly	1928
Norvégia	Oslo	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Røwde	1928
Olaszország	Miláno	7	M. kir. főkonzulátus	Pözel Tibor	1928
Olaszország	Trieszt	4	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1928

Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Takács Gyula	1928
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Provenzale Endre	1928
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli konzulátus	Lezzi Rezső	1928
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kirner Dezső	1928
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1928
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1928
Palesztina	Jeruzsálem	1	Tiszteletbeli konzulátus	Elias Thomas Gelat	1928
Portugália	Lisszabon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Eduardo da Silva Braga	1928
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1928
Románia	Kolozsvár (Cluj– Napoca)	7	Bukarest útlevelekirendeltsége	Aichhorn Szilárd	1928
Spanyolország	Barcelona	3	Tiszteletbeli konzulátus	Ruttkay Udó	1928
Svájc	Zürich	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1928
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kállmann József	1928
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Egon Westrell	1928
Szerb– Horvát– Szlovén Királyság	Zágráb (Zagreb)	5	M. kir konzulátus	Szabó György	1928
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1928
Albánia	Tirana	Betöltet- len	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1929
Amerikai Egyesült Államok	New York	10	M.kir. főkonzulátus	Ghika György	1929
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	9	M.kir konzulátus	Alexy Lajos	1929
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1929
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1929

Ausztria	Graz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Munkácsy József	1929
Belgium	Antwerpen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Leys Ferenc	1929
Brazília	São Paulo	4	M. kir. konzulátus	Wawra Alajos	1929
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1929
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1929
Bulgária	Burgasz	1	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1929
Bulgária	Várna	2	Tiszteletbeli konzulátus	Peytcheff A. Gergely	1929
Bulgária	Ruscsuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Böhm Kázmér	1929
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	13	M. kir. konzulátus	Bartók László	1929
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Smith Louis Harrald Coninck	1929
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Schulz Frigyes	1929
Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli konzulátus	Páthy (Polnauer) László	1929
Egyiptom	Kairó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Moussa Green	1929
Észtország	Reval (Tallin)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Sihver János	1929
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1929
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1929
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Brésard	1929
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli konzulátus	Auguste Grawitz	1929
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli konzulátus	Diomedes Varlamides	1929
Görögország	Patras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Markou	1929
Hollandia	Amszterdam	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1929
Hollandia	Rotterdam	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	B.C.D. Hanegraaff	1929
Hollandia	Heerlen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Finály Rudolf	1929
India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Jenő	1929
Kanada	Winnipeg	3	M. kir. konzulátus	Petényi	1929

				(Scheffbeck) Jakab István	
Kuba	Havanna	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Gróf Miguel del Rivero	1929
Lengyelország	Katowice	2	Tiszteletbeli konzulátus	Szaniszló Besczinski	1929
Lengyelország	Krakkó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Wojcich Marchwicki	1929
Lengyelország	Lemberg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Neumann József	1929
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Seeberg Aurél	1929
Liechtenstein	Bécs	1	Konzuli joghatóság főkonzuli minőségben	Ambrózy Lajos	1929
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jonas Dobkevicius	1929
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thorn	1929
Mexikó	Mexico	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gretz	1929
Mexikó	Veracruz	Betöltetlen	Tiszteletbeli alkonzulátus	Betöltetlen	1929
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1929
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	Burrell B.	1929
Nagy-Britannia	Manchester	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1929
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1929
Nagy-Britannia	Cardiff	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	John Stephens Stranaghan	1929
Németország	Hamburg	4	M.kir.konzulátus	Ebele Egon	1929
Németország	München	6	M.kir.konzulátus	Velics László	1929
Németország	Köln	6	Tiszteletbeli főkonzulátus	Herbst Frigyes	1929
Németország	Boroszló (Breslau, Wrocław)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1929
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alf Halle	1929
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1929
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1929
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gans Lajos	1929

Németország	Hannover	1	Tiszteletbeli konzulátus	Feise Tivadar	1929
Németország	Kassel	2	Tiszteletbeli konzulátus	Georg W. Sethe	1929
Németország	Lipcse	3	Tiszteletbeli konzulátus	Rössing Albert	1929
Németország	Magdeburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann Ottó	1929
Norvégia	Oslo	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Rówde	1929
Olaszország	Miláno	9	M. kir. főkonzulátus	Pözel Tibor	1929
Olaszország	Trieszt	4	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1929
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Takács Gyula	1929
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Provenzale Endre	1929
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli konzulátus	Lezzi Rezső	1929
Olaszország	Palermo	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1929
Olaszország	Torino	1	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1929
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1929
Palesztina	Jeruzsálem	1	Tiszteletbeli konzulátus	Elias Thomas Gelat	1929
Portugália	Lisszabon	2	Tiszteletbeli konzulátus	Eduardo da Silva Braga	1929
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1929
Románia	Kolozsvár (Cluj–Napoca)	6	Bukarest útlevél-kirendeltsége	Dávid Mihály	1929
Spanyolország	Barcelona	3	Tiszteletbeli konzulátus	Ruttkay Udó	1929
Svájc	Zürich	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1929
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kállmann József	1929
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Egon Westrell	1929
Szerb–Horvát–Szlovén Királyság	Zágráb (Zagreb)	5	M. kir. konzulátus	Szabó György	1929
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1929
Szíria	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Girardi	1929

Albánia	Tirana	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1930
Amerikai Egyesült Államok	New York	9	M.kir. Főkonzulátus	Ghika György	1930
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	5	M.kir. konzulátus	Medgyesy László	1930
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	11	M.kir. konzulátus	Alexy Lajos	1930
Amerikai Egyesült Államok	Los Angeles	2	Chicago kirendeltsége	Pallós (Proiszl) Ferenc	1930
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kirendeltsége	Hobek Henrik	1930
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1930
Ausztria	Gleichenberg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Szabóky János	1930
Ausztria	Graz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Punger Lajos	1930
Brazília	São Paulo	3	M.kir. konzulátus	Boglár (Bellovits) Lajos	1930
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1930
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1930
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1930
Bulgária	Ruscsuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Böhm Kázmér	1930
Bulgária	Várna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gheorghi Tabakov (Tabacoff)	1930
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	14	Tiszteletbeli konzulátus	Bartók László	1930
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Smith Louis Harrauld Coninck	1930
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Schulz Frigyes	1930
Egyiptom	Kairó	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Green Mousa	1930
Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli konzulátus	Páthy (Polnauer) László	1930
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli	Raud Märt	1930

			konzulátus		
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1930
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1930
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Brésard	1930
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli konzulátus	Auguste Grawitz	1930
Görögország	Patras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Markou	1930
Görögország	Pireusz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Theodore Jaronnopoulos	1930
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli konzulátus	Diomedes Varlamides	1930
Hollandia	Amszterdam	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1930
Hollandia	Rotterdam	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	B.C.D.Hanegraaf	1930
Hollandia	Roermond	1	Tiszteletbeli konzulátus	Finály Rudolf	1930
India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Jenő	1930
Kanada	Montreal	5	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1930
Kanada	Winnipeg	4	M. kir. konzulátus	Petényi (Schefbeck) Jakab István	1930
Kuba	Havanna	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Gróf Miguel del Rivero	1930
Lengyelország	Katowice	2	Tiszteletbeli konzulátus	Szaniszló Besczinski	1930
Lengyelország	Krakkó	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1930
Lengyelország	Lemberg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Neumann József	1930
Lengyelország	Poznan	1	Tiszteletbeli konzulátus	Tádé Drazdzynski	1930
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Seeberg Aurél	1930
Liechtenstein	Bécs	1	Konzuli joghatóság főkonzuli minőségben	Ambrózy Lajos	1930
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jonas Dobkevicius	1930
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thorn	1930
Mexikó	Mexico	1	Tiszteletbeli	Kornel Gretz	1930

			főkonzulátus		
Mexikó	Veracruz	Betöltetlen	Tiszteletbeli alkonzulátus	Betöltetlen	1930
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1930
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	W. Burrel	1930
Nagy-Britannia	Manchester	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1930
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1930
Nagy-Britannia	Cardiff	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	John Stepens Stranaghan	1930
Németország	München	5	M. kir. konzulátus	Velics László	1930
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Paul Girardet	1930
Németország	Hamburg	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1930
Németország	Köln	6	Tiszteletbeli főkonzulátus	Herbst Frigyes	1930
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1930
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rasch H. Gusztáv	1930
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1930
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Mankiewicz Werner	1930
Németország	Hannover	1	Tiszteletbeli konzulátus	Feise Tivadar	1930
Németország	Kassel	1	Tiszteletbeli konzulátus	George W. Sethe	1930
Németország	Lipcse	4	Tiszteletbeli konzulátus	Rössing Albert	1930
Németország	Magdeburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann Ottó	1930
Norvégia	Oslo	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Røwde	1930
Olaszország	Miláno	9	M. kir. főkonzulátus	Pözel Tibor	1930
Olaszország	Trieszt	4	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1930
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Takács Gyula	1930
Olaszország	Genova	1	Tiszteletbeli konzulátus	Burger Bernát	1930
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli konzulátus	Lezzi Rezső	1930

Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Tagliavia	1930
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1930
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1930
Palesztina	Jeruzsálem	1	Tiszteletbeli konzulátus	Elias Thomas Gelat	1930
Portugália	Lisszabon	2	Tiszteletbeli konzulátus	Eduardo da Silva Braga	1930
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1930
Románia	Kolozsvár (Cluj-Napoca)	5	Bukarest útlevél-kirendeltsége	Dávid Mihály	1930
Spanyolország	Barcelona	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Ruttkay Udó	1930
Svájc	Zürich	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1930
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Källmann József	1930
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Egon Westrell	1930
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1930
Szíria	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Girardi	1930
Albánia	Tirana	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1932
Amerikai Egyesült Államok	New York	9	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1932
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	5	M. kir. konzulátus	Medgyesy László	1932
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	11	M. kir. konzulátus	Alexy Lajos	1932
Amerikai Egyesült Államok	Los Angeles	2	Chicago kirendeltsége	Pallós (Proiszl) Ferenc	1932
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1932
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1932
Ausztria	Graz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Szabóky János	1932

Belgium	Antwerpen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Fester	1932
Brazília	São Paulo	3	M. kir. konzulátus	Boglár (Bellovits) Lajos	1932
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1932
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1932
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1932
Bulgária	Ruscsuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jonkoff István	1932
Bulgária	Várna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gheorghi Tabakov (Tabacoff)	1932
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	14	M. kir. konzulátus	Bartók László	1932
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Smith Louis Harrald Coninck	1932
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Schulz Frigyes	1932
Egyiptom	Alexandria	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Páthy (Polnauer) László	1932
Egyiptom	Kairó	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Green Mousa	1932
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rand Märt	1932
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Auguste Grawitz	1932
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1932
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1932
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Brésard	1932
Görögország	Patras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Markou	1932
Görögország	Pireusz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Theodore Jannopoulos	1932
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli konzulátus	Diomedes Varlamides	1932
Hollandia	Amszterdam	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1932
Hollandia	Rotterdam	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jakab Mees	1932
Hollandia	Roermond	1	Tiszteletbeli konzulátus	Finály Rudolf	1932
Holland	Batavia	2	Tiszteletbeli	Reinhard	1932

Kelet-India			konzulátus	Weijsters	
India	Kalkutta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Roger W. James	1932
India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. E. Hooper	1932
Jugoszláv Királyság	Zágráb (Zagreb)	5	M. kir konzulátus	Szabó György	1932
Kanada	Montreal	5	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1932
Kanada	Winnipeg	3	M. kir. konzulátus	Petényi (Schefbeck) Jakab István	1932
Kuba	Havanna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gróf Miguel del Rivero	1932
Lengyelország	Katowice	2	Tiszteletbeli konzulátus	Szaniszló Besczinski	1932
Lengyelország	Krakkó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Dyduch	1932
Lengyelország	Lemberg	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1932
Lengyelország	Poznan	1	Tiszteletbeli konzulátus	Tádé Drazdzynski	1932
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Seeberg Aurél	1932
Liechtenstein	Bécs	1	A követ konzuli joghatósága főkonzuli minőségben	Ambrózy Lajos	1932
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jonas Dobkevicius	1932
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thorn	1932
Málta	Valletta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edward George Arrigo	1932
Mexikó	Mexico	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gretz	1932
Mexikó	Veracruz	Betöltetlen	Tiszteletbeli alkonzulátus	Betöltetlen	1932
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1932
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	W. Burrell	1932
Nagy-Britannia	Manchester	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1932
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1932
Nagy-Britannia	Cardiff	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	John Stephens Stranaghan	1932

Németország	München	6	M. kir. főkonzulátus	Velics László	1932
Németország	Hamburg	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1932
Németország	Köln	5	Tiszteletbeli főkonzulátus	Herbst Frigyes	1932
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1932
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rasch H. Gusztáv	1932
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1932
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1932
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Mankiewitz Werner	1932
Németország	Hannover	1	Tiszteletbeli konzulátus	Feise Tivadar	1932
Németország	Kassel	2	Tiszteletbeli konzulátus	George W. Sethe	1932
Németország	Lipcse	4	Tiszteletbeli konzulátus	Rössing Albert	1932
Németország	Magdeburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann Ottó	1932
Németország	Mannheim	1	Tiszteletbeli konzulátus	Otto Volker	1932
Németország	Nürnberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Pfaller	1932
Norvégia	Oslo	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Röwde	1932
Norvégia	Bergen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henrich Magnus	1932
Olaszország	Miláno	9	M. kir főkonzulátus	Pözel Tibor	1932
Olaszország	Trieszt	3	M. kir konzulatus	Reviczky István	1932
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Csikszentmihályi (Hausenblasz) Alfréd	1932
Olaszország	Firenze	2	Tiszteletbeli konzulátus	Hann Ármin	1932
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Burger Bernát	1932
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli konzulátus	Lezzi Rezső	1932
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Tagliavia	1932
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli	Alessandro	1932

			konzulátus	Sclopiş	
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1932
Palesztina	Jeruzsálem	1	Tiszteletbeli konzulátus	Elias Thomas Gelat	1932
Portugália	Lisszabon	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1932
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1932
Románia	Kolozsvár	4	Bukarest útlevél-kirendeltsége	Dávid Mihály	1932
Spanyolország	Barcelona	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Ruttkay Udó	1932
Svájc	Zürich	5	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1932
Svédország	Stockholm	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Carl Alex Petterson	1932
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Källmann József	1932
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Egon Westrell	1932
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1932
Szíria	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Girardi	1932
Törökország	Isztambul	6	Ankara konzuli osztálya	Ullein-Reviczky Antal	1932
Uruguay	Montevideo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Tóth József Károly	1932
Amerikai Egyesült Államok	New York	9	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1933
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	5	M. kir. konzulátus	Medgyesy László	1933
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	11	M. kir. konzulátus	Alexy Lajos	1933
Amerikai Egyesült Államok	Los Angeles	2	Chicago kirendeltsége	Pallós (Proiszl) Ferenc	1933
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1933
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1933
Argentína	Rosario de Santa	1	Tiszteletbeli	Kelety Lajos	1933

	Fé		konzulátus		
Ausztria	Graz	2	Tiszteletbeli konzulátus	Szabóky János	1933
Belgium	Antwerpen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Fester	1933
Brazília	São Paulo	3	M. kir. konzulátus	Boglár (Bellovits) Lajos	1933
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1933
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1933
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1933
Bulgária	Ruscuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Joseph Weskov	1933
Bulgária	Várna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gheorghi Tabakov (Tabacoff)	1933
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	14	M. kir. konzulátus	Bartók László	1933
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Smith Louis Harrauld Coninck	1933
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1933
Egyiptom	Alexandria	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Páthy (Polnauer) László	1933
Egyiptom	Kairó	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Páthy (Polnauer) László	1933
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Raud Märt	1933
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jean Brésard	1933
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Auguste Grawitz	1933
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1933
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1933
Görögország	Szaloniki	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Diomedes Varlamides	1933
Görögország	Patras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Markou	1933
Görögország	Pireusz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Theodore Jaronnopoulos	1933
Hollandia	Amszterdam	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1933
Hollandia	Rotterdam	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jakab Mees	1933

Hollandia	Roermond	1	Tiszteletbeli konzulátus	Finály Rudolf	1933
Holland Kelet-India	Batavia	1	Tiszteletbeli konzulátus	Sabljár Rezső	1933
India	Kalkutta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Burrows Watson	1933
India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. E. Hooper	1933
Jugoszláv Királyság	Zágráb (Zagreb)	5	M. kir. konzulátus	Szabó György	1933
Kanada	Montreal	5	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1933
Kanada	Winnipeg	3	M. kir. konzulátus	Petényi (Schefbeck) Jakab István	1933
Kuba	Havanna	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Gróf Miguel del Rivero	1933
Lengyelország	Katowice	2	Tiszteletbeli konzulátus	Szaniszló Beszczinski	1933
Lengyelország	Krakkó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Dyduch	1933
Lengyelország	Lemberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Novotny Gyula	1933
Lengyelország	Poznan	1	Tiszteletbeli konzulátus	Tádé Drazdzynski	1933
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Seeberg Aurél	1933
Liechtenstein	Bécs	1	Konzuli joghatósága főkonzuli minőségben	Nelky Jenő	1933
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jonas Dobkevicius	1933
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thorn	1933
Málta	Valletta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edward George Arrigo	1933
Mexikó	Mexico	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gretz	1933
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1933
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	John Barrington Bodie	1933
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1933
Nagy-Britannia	Cardiff	Betöltetlen	Tiszteletbeli alkonzulátus	Betöltetlen	1933
Németország	München	6	M. kir.	Velics László	1933

			főkonzulátus		
Németország	Hamburg	3	Tiszteetbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1933
Németország	Köln	5	Tiszteletbeli főkonzulátus	Herbst Frigyes	1933
Németország	Aachen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rudolf Thier	1933
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1933
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rasch H. Gusztáv	1933
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1933
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1933
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Mankiewitz Werner	1933
Németország	Hannover	1	Tiszteletbeli konzulátus	Feise Tivadar	1933
Németország	Kassel	2	Tiszteletbeli konzulátus	George W. Sethe	1933
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rössing Albert	1933
Németország	Magdeburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naumann Ottó	1933
Németország	Mannheim	1	Tiszteletbeli konzulátus	Otto Volker	1933
Németország	Nürnberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Pfaller	1933
Norvégia	Oslo	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Rówde	1933
Norvégia	Bergen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henrich Magnus	1933
Olaszország	Miláno	8	M. kir. főkonzulátus	Pözel Tibor	1933
Olaszország	Trieszt	3	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1933
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Csikszentmihályi (Hausenblasz) Alfréd	1933
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Lezzi Rezső	1933
Olaszország	Bari	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rafael Russi	1933
Olaszország	Firenze	2	Tiszteletbeli konzulátus	Hann Ármin	1933
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Burger Bernát	1933

Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Tagliavia	1933
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1933
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1933
Palesztina	Jeruzsálem	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1933
Portugália	Lisszabon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Husum Károly Antal	1933
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1933
Románia	Kolozsvár (Cluj-Napoca)	4	Bukarest útlevélkirendeltsége	Dávid Mihály	1933
Spanyolország	Barcelona	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Ruttkay Udó	1933
Svájc	Zürich	5	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1933
Svédország	Stockholm	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Carl Alex Petterson	1933
Svédország	Göteborg	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kállmann József	1933
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1933
Szíria	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Girardi	1933
Uruguay	Montevideo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Tóth József Károly	1933
Algír	Algír	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles H. Breuillot	1934
Amerikai Egyesült Államok	New York	9	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1934
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	5	M. kir. konzulátus	Medgyesy László	1934
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	11	M. kir. konzulátus	Alexy Lajos	1934
Amerikai Egyesült Államok	Los Angeles	2	Chicago kirendeltsége	Pallós (Proiszl) Ferenc	1934
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1934
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1934

Argentína	Rosario de Santa Fé	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kelety Lajos	1934
Ausztria	Graz	2	Tiszteletbeli konzulátus	Spányi (Spányik) Mário	1934
Belgium	Antwerpen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Fester	1934
Brazília	São Paulo	3	M. kir konzulátus	Boglár (Bellovits) Lajos	1934
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1934
Bulgária	Plovdiv	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1934
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1934
Bulgária	Ruscuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Joseph Weskov	1934
Bulgária	Várna	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gheorghi Tabakov (Tabacoff)	1934
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	14	M. kir. konzulátus	Bartók László	1934
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Georg Emil Mathiasen	1934
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1934
Egyiptom	Alexandria	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Páthy (Polnauer) László	1934
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Raud Märt	1934
Franciaország	Lyon	Betöltetlen	Tiszteletbeli főkonzulátus	Betöltetlen	1934
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Auguste Grawitz	1934
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1934
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1934
Görögország	Szaloniki	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Diomedes Varlamides	1934
Görögország	Patras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Markou	1934
Görögország	Pireusz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Theodore Jaronnopoulos	1934
Hollandia	Amszterdam	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1934
Hollandia	Heerlen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Augustinus Hendricus Vossenaar	1934

Holland Kelet-India	Batavia	1	Tiszteletbeli konzulátus	Sabljár Rezső	1934
India	Kalkutta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Burrows Watson	1934
Jugoszláv Királyság	Zágráb	5	M. kir. konzulátus	Szabó György	1934
Kanada	Montreal	5	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1934
Kanada	Winnipeg	3	M. kir. konzulátus	Petényi (Schebeck) Jakab István	1934
Kirenaika	Bengazi	1	Tiszteletbeli konzulátus	Cesare Gambardella	1934
Kuba	Havanna	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Gróf Miguel del Rivero	1934
Lengyelország	Katowice	2	Tiszteletbeli konzulátus	Szaniszló Besczinski	1934
Lengyelország	Krakkó	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Dyduch	1934
Lengyelország	Lemberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Novotny Gyula	1934
Lengyelország	Poznan	1	Tiszteletbeli konzulátus	Władislaw de Verbno Lasczynski	1934
Lettország	Riga	1	Tiszteletbeli konzulátus	Seeberg Aurél	1934
Liechtenstein	Bécs	1	Konzuli joghatóság főkonzuli minőségben	Apor Gábor	1934
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	A. Braude	1934
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Agost Thom	1934
Málta	Valletta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edward George Arrigo	1934
Mexikó	Mexico	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gretz	1934
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1934
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	John Barrington Bodie	1934
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1934
Nagy-Britannia	Cardiff	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1934
Németország	München	6	M. kir. főkonzulátus	Velics László	1934
Németország	Berlin	7	Tiszteletbeli	Diehn Ágost	1934

			főkonzulátus		
Németország	Hamburg	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1934
Németország	Köln	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Sziklay Béla	1934
Németország	Aachen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rudolf Thier	1934
Németország	Boroszló (Breslau, Wrocław)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1934
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rasch H. Gusztáv	1934
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1934
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1934
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Mankiewitz Werner	1934
Németország	Halle an der Saale	2	Tiszteletbeli konzulátus	Walter Hartmann	1934
Németország	Hannover	1	Tiszteletbeli konzulátus	Feise Tivadar	1934
Németország	Kassel	2	Tiszteletbeli konzulátus	George W. Sethe	1934
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Vernickel Pál	1934
Németország	Mannheim	1	Tiszteletbeli konzulátus	Otto Volker	1934
Németország	Nürnberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Pfaller	1934
Norvégia	Oslo	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Röwde	1934
Norvégia	Bergen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henrich Magnus	1934
Olaszország	Miláno	5	M. kir. főkonzulátus	Pözel Tibor	1934
Olaszország	Trieszt	3	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1934
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Csikszentmihályi (Hausenblasz) Alfréd	1934
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Lezzi Rezső	1934
Olaszország	Bari	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rafael Russi	1934
Olaszország	Firenze	2	Tiszteletbeli konzulátus	Hann Ármin	1934
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Burger Bernát	1934

Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Taglavia	1934
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1934
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1934
Palesztina	Jeruzsálem	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1934
Portugália	Lisszabon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Husum Károly Antal	1934
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1934
Románia	Kolozsvár (Cluj–Napoca)	5	Bukarest útlevel-kirendeltsége	Dávid Mihály	1934
Spanyolország	Barcelona	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Ruttkay Udó	1934
Svájc	Zürich	5	Tiszteletbeli főkonzulátus	Wegmann Gusztáv	1934
Svédország	Stockholm	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Carl Alex Petterson	1934
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Albert Cewers	1934
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edvin Ohlsson	1934
Szíria	Aleppó	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1934
Szíria	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Girardi	1934
Uruguay	Montevideo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Tóth József Károly	1934
Algír	Algír	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles H. Breuillot	1936
Amerikai Egyesült Államok	New York	9	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1936
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	5	M. kir. konzulátus	Medgyesy László	1936
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	11	M. kir. konzulátus	Alexy Lajos	1936
Amerikai Egyesült Államok	Los Angeles	2	Chicago kirendeltsége	Pallós (Proiszl) Ferenc	1936
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1936
Amerikai	Denver	1	Tiszteletbeli	Jónás Kálmán	1936

Egyesült Államok			alkonzulátus		
Ausztria	Graz	2	Tiszteletbeli konzulátus	Spányi (Spányik) Mário	1936
Belgium	Antwerpen	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Fester	1936
Brazília	São Paulo	3	M. kir. konzulátus	Boglár (Bellovits) Lajos	1936
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1936
Bulgária	Plovdiv	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1936
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1936
Bulgária	Ruscuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Joseph Weskov	1936
Bulgária	Váma	1	Tiszteletbeli konzulátus	Gheorghi Tabakov (Tabacoff)	1936
Chile	Santiago de Chile	1	Tiszteletbeli konzulátus	Arnold Falabella	1936
Costa Rica	San José	1	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Ehrenberg	1936
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	14	M. kir. konzulátus	Petravich Gyula	1936
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Georg Emil Mathiasen	1936
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1936
Egyiptom	Alexandria	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Páthy (Polnauer) László	1936
Egyiptom	Kairó	1	Alexandria kirendeltsége	Menczer László	1936
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Raud Märt	1936
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jean Brésard	1936
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Auguste Grawitz	1936
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1936
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1936
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Diomedes Varlamides	1936
Görögország	Patras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Markou	1936
Görögország	Pireusz	1	Tiszteletbeli	Theodore	1936

			konzulátus	Jaronnopoulos	
Guatemala	Guatemala	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Schaeffer	1936
Hollandia	Amszterdam	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1936
Hollandia	Heerlen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Augustinus Hendricus Vossenaar	1936
Holland Kelet-India	Batavia	1	Tiszteletbeli konzulátus	Sabljár Rezső	1936
India	Kalkutta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kenneth J. Nicolson	1936
India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Belányi László	1936
India	Bombay	1	Tiszteletbeli konzulátus	Milkó Ákos	1936
Jugoszláv Királyság	Zágráb (Zagreb)	5	M. kir. konzulátus	Ullein-Reviczky Antal	1936
Kanada	Montreal	5	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1936
Kanada	Winnipeg	4	M. kir. konzulátus	Petényi (Scheffbeck) Jakab István	1936
Kirenaika	Bengazi	1	Tiszteletbeli konzulátus	Cesare Gambardella	1936
Kuba	Havanna	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Caliger András	1936
Lengyelország	Gdynia	1	Tiszteletbeli konzulátus	Władysław Gieystor	1936
Lengyelország	Katowice	2	Tiszteletbeli konzulátus	Szaniszló Besczinski	1936
Lengyelország	Krakkó	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Dyduch	1936
Lengyelország	Lemberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Novotny Gyula	1936
Lengyelország	Poznan	1	Tiszteletbeli konzulátus	Wacław Tomaszewski	1936
Lettország	Riga	2	Tiszteletbeli konzulátus	Seeberg Aurél	1936
Libanon	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Girardi	1936
Liechtenstein	Zürich	1	Konzuli joghatóság főkonzuli minőségben	Hans Gwalter	1936
Litvánia	Kovná (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Aronas Braude	1936
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Agost Thorn	1936
Málta	Valletta	1	Tiszteletbeli	Edward George	1936

			konzulátus	Arrigo	
Mexikó	Mexico	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gretz	1936
Nagy- Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1936
Nagy- Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	John Barrington Bodie	1936
Nagy- Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1936
Nagy- Britannia	Cardiff	Betöltet- len	Tiszteletbeli alkonzulátus	Betöltetlen	1936
Németország	München	6	M. kir. főkonzulátus	Szabó György	1936
Németország	Berlin	8	Tiszteletbeli főkonzulátus	Diehn Ágost	1936
Németország	Hamburg	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1936
Németország	Köln	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Sziklay Béla	1936
Németország	Kalinyingrád (Königsberg)	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Heinrich Kuebarth	1936
Németország	Aachen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rudolf Thier	1936
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Heimann Ernő Henrik	1936
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Rasch H. Gusztáv	1936
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1936
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1936
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Fritz Steuernagel	1936
Németország	Halle an der Saale	2	Tiszteletbeli konzulátus	Walter Hartmann	1936
Németország	Kassel	2	Tiszteletbeli konzulátus	George W. Sethe	1936
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Vernickel Pál	1936
Németország	Mannheim	1	Tiszteletbeli konzulátus	Otto Volker	1936
Németország	Nürnberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Pfaller	1936
Németország	Stettin	2	Tiszteletbeli konzulátus	Kurt Schmid	1936
Norvégia	Oslo	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Röwde	1936

Norvégia	Bergen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henrich Magnus	1936
Olaszország	Miláno	7	M. kir. főkonzulátus	Abele Egon	1936
Olaszország	Trieszt	4	M. kir. konzulátus	Miske-Gerstenberger Jenő	1936
Olaszország	Fiume	2	Trieszt kirendeltsége	Csikszentmihályi (Hausenblasz) Alfréd	1936
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Lezzi Rezső	1936
Olaszország	Bari	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rafael Russi	1936
Olaszország	Firenze	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hann Ármin	1936
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Burger Bernát	1936
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Taglavia	1936
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1936
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenigo Coccon	1936
Palesztina	Jeruzsálem	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1936
Panama	Colon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry de Jan	1936
Panama	Panama	1	Tiszteletbeli konzulátus	Pedro Ernesto Arias Icaza	1936
Portugália	Lisszabon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Husum Károly Antal	1936
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1936
Románia	Kolozsvár (Cluj-Napoca)	5	M. kir. konzulátus	Bothmer Károly	1936
Románia	Galac	1	Kolozsvári konzulátus hajózási kirendeltsége	Dávid Mihály	1936
Salvador	San Salvador	1	Tiszteletbeli konzulátus	Wilhelm Hundelshausen	1936
Spanyolország	Barcelona	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Egan Alfréd	1936
Svájc	Zürich	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Hans Gwalter	1936
Svédország	Stockholm	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Carl Alex Petterson	1936
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli	Albert Cewers	1936

			konzulátus		
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edvin Ohlsson	1936
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1936
Tripolisz	Tripoli	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1936
Uruguay	Montevideo	2	Tiszteletbeli konzulátus	Omar Fontana	1936
Algír	Algír	2	Tiszteletbeli konzulátus	Charles H. Breuillot	1937
Amerikai Egyesült Államok	New York	9	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1937
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	6	M. kir. konzulátus	Medgyesy László	1937
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	10	M. kir. konzulátus	Alexy Lajos	1937
Amerikai Egyesült Államok	Los Angeles	2	Chicago kirendeltsége	Wawra Alajos	1937
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1937
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1937
Amerikai Egyesült Államok	Portland	1	Tiszteletbeli konzulátus	Robert B. Bain	1937
Amerikai Egyesült Államok	San Francisco	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ira S. Lillick	1937
Ausztria	Graz	2	Tiszteletbeli konzulátus	Spányi (Spányik) Mário	1937
Belgium	Antwerpen	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Fester	1937
Brazília	São Paulo	3	M. kir. konzulátus	Boglár (Bellovits) Lajos	1937
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1937
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	John Stevens	1937
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1937
Bulgária	Ruscsuk	1	Tiszteletbeli	Joseph Weskov	1937

			konzulátus		
Bulgária	Várna		Tiszteletbeli konzulátus	Gheorghi (Tabakov) Tabacoff	1937
Chile	Santiago de Chile	2	Tiszteletbeli konzulátus	Arnold Falabella	1937
Costa Rica	San José	1	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Ehrenberg	1937
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	14	M. kir. konzulátus	Petravich Gyula	1937
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Georg Emil Mathiasen	1937
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hermann Grube	1937
Dél-Afrika	Johannesburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Frederick William Müller	1937
Egyiptom	Alexandria	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Páthy (Polnauer) László	1937
Egyiptom	Kairó	1	Alexandriai főkonzulátus kirendeltsége	Reichmann György	1937
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Raud Märt	1937
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jean Brésard	1937
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Auguste Grawitz	1937
Franciaország	Cherbourg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry Lanièce	1937
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1937
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Diomedes Varlamides	1937
Görögország	Patras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Markou	1937
Görögország	Pireusz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Theodore Jaronnopoulos	1937
Guatemala	Guatemala	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Schaeffer	1937
Hollandia	Amszterdam	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1937
Hollandia	Heerlen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Augustinus Hendricus Vossenaar	1937
Holland Kelet-India	Batavia	1	Tiszteletbeli konzulátus	Sabljár Rezső	1937
India	Kalkutta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kenneth J. Nicolson	1937

India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Belányi László	1937
India	Bombay	1	Tiszteletbeli konzulátus	Milkó Ágost	1937
Jugoszláv Királyság	Zágráb	5	M. kir. konzulátus	Ullein-Reviczky Antal	1937
Kanada	Montreal	5	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1937
Kanada	Winnipeg	4	M. kir. konzulátus	Szelle Lajos	1937
Kirenaika	Bengazi	1	Tiszteletbeli konzulátus	Cesare Gambardella	1937
Kuba	Havanna	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jesus Azqueta	1937
Lengyelország	Gdynia	2	Tiszteletbeli konzulátus	Władisław Gieystor	1937
Lengyelország	Katowice	2	Tiszteletbeli konzulátus	Szaniszló Besczinski	1937
Lengyelország	Krakkó	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Dyduch	1937
Lengyelország	Lemberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Julius Novotny	1937
Lengyelország	Poznan	2	Tiszteletbeli konzulátus	Wacław Tomaszewski	1937
Lettország	Riga	2	Tiszteletbeli konzulátus	Seeberg Aurél	1937
Libanon	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinánd Girardi	1937
Liechtenstein	Zürich	1	Konzuli joghatóság főkonzuli minőségben	Hans Gwalter	1937
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Aronas Braude	1937
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Agost Thorn	1937
Málta	Valletta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edward George Arrigo	1937
Mexikó	Mexico	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gertz	1937
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1937
Nagy-Britannia	Glasgow	1	Tiszteletbeli konzulátus	John Barrington Bodie	1937
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1937
Nagy-Britannia	Cardiff	Betöltetlen	Tiszteletbeli alkonzulátus	Betöltetlen	1937
Németország	München	6	M. kir. főkonzulátus	Szabó György	1937

Németország	Berlin	8	Tiszteletbeli főkonzulátus	Agost Diehn	1937
Németország	Hamburg	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1937
Németország	Köln	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Sziklay Béla	1937
Németország	Kalinyingrád (Königsberg)	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Heinrich Kuebarth	1937
Németország	Aachen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rudolf Thier	1937
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1937
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gustav H. Rasch	1937
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1937
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1937
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Fritz Steuernagel	1937
Németország	Halle an der Saale	2	Tiszteletbeli konzulátus	Walter Hartmann	1937
Németország	Kassel	2	Tiszteletbeli konzulátus	Georg W. Sethe	1937
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Vernickel	1937
Németország	Mannheim	1	Tiszteletbeli konzulátus	Otto Volker	1937
Németország	Nürnberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Pfaller	1937
Németország	Stettin	2	Tiszteletbeli konzulátus	Kurt Schmid	1937
Nicaragua	Managua	1	Tiszteletbeli konzulátus	Julio Carl Edgar Bahlcke	1937
Norvégia	Oslo	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Röwde	1937
Norvégia	Bergen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henrich Magnus	1937
Olaszország	Miláno	7	M. kir. főkonzulátus	Abele Egon	1937
Olaszország	Trieszt	5	M. kir. konzulátus	Miske- Gerstenberger Jenő	1937
Olaszország	Fiume	2	Trieszt kirendeltsége	Csikszentmihályi (Hausenblasz) Alfréd	1937
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli	Lezzi Rezső	1937

			főkonzulátus		
Olaszország	Bari	1	Tiszteletbeli konzulátus	Raffael Russi	1937
Olaszország	Firenze	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hann Ármin	1937
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Burger Bernát	1937
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Tagliavia	1937
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1937
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenico Coccon	1937
Palesztina	Jeruzsálem	2	Tiszteletbeli konzulátus	Friedrich Kuebler	1937
Panama	Colon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henry De Jan	1937
Panama	Panama	1	Tiszteletbeli konzulátus	Pedro Ernesto Arias Icaza	1937
Portugália	Lisszabon	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Belányi László	1937
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1937
Románia	Kolozsvár (Cluj-Napoca)	5	M. kir. konzulátus	Bothmer Károly	1937
Románia	Galac	2	Kolozsvár hajózási kirendeltsége	Dávid Mihály	1937
Salvador	San Salvador	1	Tiszteletbeli konzulátus	Wilhelm Hundelshausen	1937
Spanyolország	Barcelona	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Egan Alfréd	1937
Svájc	Zürich	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Hans Gwalter	1937
Svédország	Göteborg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Albert Cewers	1937
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edvin Ohlsson	1937
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1937
Tripolisz	Tripoli	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Belányi László	1937
Uruguay	Montevideo	2	Tiszteletbeli konzulátus	Omar Fontana	1937
Algír	Algír	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles H. Breuillot	1938
Amerikai Egyesült Államok	New York	9	M. kir. főkonzulátus	Ghika György	1938

Amerikai Egyesült Államok	Chicago	6	M. kir. konzulátus	Medgyesy László	1938
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	10	M. kir. konzulátus	Alexy Lajos	1938
Amerikai Egyesült Államok	Los Angeles	2	Chicago kirendeltsége	Wawra Alajos	1938
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	2	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1938
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1938
Amerikai Egyesült Államok	Portland	1	Tiszteletbeli konzulátus	Robert B. Bain	1938
Amerikai Egyesült Államok	San Francisco	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ira S. Lillick	1938
Belgium	Antwerpen	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Fester	1938
Brazília	São Paulo	3	M. kir. konzulátus	Boglár (Bellovits) Lajos	1938
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1938
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naiden Stojanov Rousev (Stojanoff Rousseff)	1938
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1938
Bulgária	Ruscsuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Joseph Weskov	1938
Chile	Santiago de Chile	1	Tiszteletbeli konzulátus	Balázs Aurél	1938
Costa Rica	San José	1	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Ehrenberg	1938
Csehszlovákia	Pozsony (Bratislava)	14	M. kir. konzulátus	Petravich Gyula	1938
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Georg Emil Mathiasen	1938
Danzig szabad város	Danzig (Gdańsk)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernst Alberty	1938
Dél–Afrika	Johannesburg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Frederick William Müller	1938
Egyiptom	Alexandria	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Páthy (Polnauer) László	1938

Egyiptom	Kairó	1	Alexandria kirendeltsége	Reichmann György	1938
Észtország	Reval (Tallin)	2	Tiszteletbeli konzulátus	Raud Märt	1938
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jean Brésard	1938
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Auguste Grawitz	1938
Franciaország	Le Havre	2	Tiszteletbeli konzulátus	André Grosos	1938
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Diomedes Varlamides	1938
Görögország	Patras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Jean Markou	1938
Görögország	Pireusz	1	Tiszteletbeli konzulátus	Theodore Jaronnopoulos	1938
Guatemala	Guatemala	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Schaeffer	1938
Haiti	Port-au-Prince	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernst Lueders	1938
Hollandia	Amszterdam	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1938
Hollandia	Heerlen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Augustinus Hendricus Vossenaar	1938
Holland Kelet-India	Batavia	Betöltet- len	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1938
Honduras	Tegucigalpa	1	Tiszteletbeli konzulátus	Adolt Georg Cornelsen	1938
India	Kalkutta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Kenneth J. Nicolson	1938
India	Madras	1	Tiszteletbeli konzulátus	Belányi László	1938
India	Bombay	1	Tiszteletbeli konzulátus	Milkó Ákos	1938
Jugoszláv Királyság	Zágráb (Zagreb)	5	M. kir. konzulátus	Ullein-Reviczky Antal	1938
Kanada	Montreal	5	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1938
Kanada	Winnipeg	4	M. kir. konzulátus	Szelle Lajos	1938
Kirenaika	Bengazi	1	Tiszteletbeli konzulátus	Cesare Gambardella	1938
Kuba	Havanna	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jesus Azqueta	1938
Lengyelország	Gdynia	2	Tiszteletbeli konzulátus	Władisław Gieystor	1938
Lengyelország	Katowice	1	Tiszteletbeli konzulátus	Pataricza Albert	1938

Lengyelország	Krakkó	2	Tiszteletbeli konzulátus	Ludwig Dyduch	1938
Lengyelország	Lemberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Julius Novotny	1938
Lengyelország	Poznan	2	Tiszteletbeli konzulátus	Waclaw Tomaszewski	1938
Lettország	Riga	2	Tiszteletbeli konzulátus	Aurel Seeberg	1938
Libanon	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Girardi	1938
Litvánia	Kovno (Kaunas)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Aronas Braude	1938
Luxemburg	Luxemburg	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	August Thorn	1938
Málta	Valletta	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edward George Arrigo	1938
Mexikó	Mexico	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Kornel Gretz	1938
Nagy-Britannia	Dublin	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hubert Briscoe	1938
Nagy-Britannia	Glasgow	2	Tiszteletbeli konzulátus	John Barrington Bodie	1938
Nagy-Britannia	Southampton	1	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1938
Nagy-Britannia	Cardiff	Betöltetlen	Tiszteletbeli alkonzulátus	Betöltetlen	1938
Németország	Bécs	20	M. kir. főkonzulátus	Van der Venne Arnold	1938
Németország	Köln	4	M. kir. főkonzulátus	Sziklay Béla	1938
Németország	München	6	M. kir. főkonzulátus	Szabó György	1938
Németország	Berlin	8	Tiszteletbeli főkonzulátus	August Diehn	1938
Németország	Hamburg	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1938
Németország	Kalinyingrád (Königsberg)	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Heinrich Kuebarth	1938
Németország	Aachen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Rudolf Thier	1938
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Heinrich Heimann	1938
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gustav H. Rasch	1938
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Harald Voigt	1938
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli	Paul Girardet	1938

			konzulátus		
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Fritz Steuernagel	1938
Németország	Graz	2	Tiszteletbeli konzulátus	Spányi (Spányik) Mário	1938
Németország	Halle an der Saale	2	Tiszteletbeli konzulátus	Walter Hartmann	1938
Németország	Kassel	2	Tiszteletbeli konzulátus	Georg W. Sethe	1938
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Vernickel	1938
Németország	Mannheim	1	Tiszteletbeli konzulátus	Otto Volker	1938
Németország	Nürnberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Robert Pfaller	1938
Németország	Stettin	2	Tiszteletbeli konzulátus	Kurt Schmidt	1938
Nicaragua	Managua	1	Tiszteletbeli konzulátus	Julio Carl Edgar Bahlcke	1938
Norvégia	Oslo	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Rówde	1938
Norvégia	Bergen	1	Tiszteletbeli konzulátus	Henrich Magnus	1938
Olaszország	Miláno	8	M. kir. főkonzulátus	Abele Egon	1938
Olaszország	Trieszt	5	M. kir. konzulátus	Miske-Gerstenberger Jenő	1938
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Csikszentmihályi (Hausenblasz) Alfréd	1938
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Lezzi Rezső	1938
Olaszország	Firenze	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hann Ármin	1938
Olaszország	Genova	2	Tiszteletbeli konzulátus	Burger Bernát	1938
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Tagliavia	1938
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1938
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenico Coccon	1938
Palesztina	Jeruzsálem	2	Tiszteletbeli konzulátus	Friedrich Kuebler	1938
Panama	Panama	1	Tiszteletbeli konzulátus	Pedro Ernesto Arias Icaza	1938
Portugália	Lisszabon	1	Tiszteletbeli	Baján Artúr	1938

			konzulátus		
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1938
Puerto Rico	San Juan	1	Tiszteletbeli konzulátus	J. Gus Lallande	1938
Románia	Kolozsvár (Cluj–Napoca)	5	M. kir. konzulátus	Bothmer Károly	1938
Románia	Galac	2	Kolozsvár hajózási kirendeltsége	Dávid Mihály	1938
Salvador	San Salvador	1	Tiszteletbeli konzulátus	Wilhelm Hundelshausen	1938
Svájc	Zürich	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Hans Gwalter	1938
Svédország	Göteborg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Albert Cewers	1938
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edvin Ohlsson	1938
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1938
Törökország	Isztambul	6	M. kir. főkonzulátus	Barkóczi György	1938
Uruguay	Montevideo	2	Tiszteletbeli konzulátus	Omar Fontana	1938
Algír	Algír	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles H. Breuillot	1941
Amerikai Egyesült Államok	New York	11	M. kir. főkonzulátus	Medgyesy László	1941
Amerikai Egyesült Államok	Cleveland	11	M. kir. főkonzulátus	Alexy Lajos	1941
Amerikai Egyesült Államok	Chicago	6	M. kir. konzulátus	Baranyai Zoltán	1941
Amerikai Egyesült Államok	Los Angeles	2	Chicago kirendeltsége	Wawra Alajos	1941
Amerikai Egyesült Államok	Pittsburgh	4	Cleveland kiküldöttje	Hobek Henrik	1941
Amerikai Egyesült Államok	Portland	1	Tiszteletbeli konzulátus	Robert B. Bain	1941
Amerikai Egyesült Államok	Denver	1	Tiszteletbeli alkonzulátus	Jónás Kálmán	1941
Belgium	Brüsszel	5	M. kir. konzulátus	Geng Péter	1941
Brazília	São Paulo	4	M. kir. konzulátus	Boglár (Bellovits)	1941

				Lajos	
Brazília	Porto–Alegre	1	Tiszteletbeli konzulátus	Charles Ebner	1941
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naiden Stojanov Rousev (Stojanoff Rouseff)	1941
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1941
Bulgária	Ruscsuk	2	Tiszteletbeli konzulátus	Joseph Weskov	1941
Chile	Santiago de Chile	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Eugenio Schuchard	1941
Costa Rica	San José	1	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Ehrenberg	1941
Cseh–Morva Protektorátus	Prága	12	M. kir. főkonzulátus	Spányi (Spányik) Mário	1941
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Georg Emil Mathiasen	1941
Egyiptom	Alexandria	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Páthy (Polnauer) László	1941
Franciaország	Párizs	12	M. kir. főkonzulátus	Binder-Kotrba Károly	1941
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jean Brésard	1941
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Auguste Grawitz	1941
Görögország	Szaloniki	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Diomedes Varlamides	1941
Guatemala	Guatemala	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernest Schaeffer	1941
Haiti	Port–au–Prince	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1941
Hollandia	Amszterdam	7	Tiszteletbeli főkonzulátus	Allard Pierson	1941
Honduras	Tegucigalpa	1	Tiszteletbeli konzulátus	Heinz Adolf Georg Cornelsen	1941
Horvátország	Zágráb (Zagreb)	15	M. kir. főkonzulátus	Marosy (Mengele) Ferenc	1941
Kanada	Montreal	Nincs adat	M. kir. főkonzulátus	Winter Károly	1941
Kanada	Winnipeg	Nincs adat	M. kir. konzulátus	Szelle Lajos	1941
Kolumbia	Bogotá	1	Tiszteletbeli konzulátus	Fernando Carrizosa	1941
Kuba	Havanna	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Caliger András	1941
Libanon	Beirut	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ferdinand Girardi	1941
Mexikó	Mexico	1	Tiszteletbeli	Kornel Gretz	1941

			főkonzulátus		
Nagy-Britannia	Dublin	Nincs adat	Tiszteletbeli főkonzulátus	Hubert Briscoe	1941
Nagy-Britannia	Glasgow	Nincs adat	Tiszteletbeli konzulátus	John Barrington Bodie	1941
Nagy-Britannia	Southampton	Nincs adat	Tiszteletbeli konzulátus	F. Wooley	1941
Németország	Bécs	20	M. kir. főkonzulátus	Van der Venne Arnold	1941
Németország	Köln	4	M. kir. főkonzulátus	Sárossy Róbert	1941
Németország	München	9	M. kir. főkonzulátus	Kvassay László	1941
Németország	Graz	2	M. kir. konzulátus	László Kálmán	1941
Németország	Berlin	11	Tiszteletbeli főkonzulátus	August Diehn	1941
Németország	Hamburg	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1941
Németország	Kalinyingrád (Königsberg)	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Karl Deichgräber	1941
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Karl Wilhelm	1941
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gustav H. Rasch	1941
Németország	Danzig	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ernst Alberty	1941
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Herald Voigt	1941
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli konzulátus	Paul Girardet	1941
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Fritz Steuernagel	1941
Németország	Halle an der Saale	2	Tiszteletbeli konzulátus	Walter Hartmann	1941
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Wilhelm Hoehstetter	1941
Németország	Mannheim	1	Tiszteletbeli konzulátus	Otto Volker	1941
Németország	Nürnberg	Betöltetlen	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltelen	1941
Németország	Stettin	3	Tiszteletbeli konzulátus	Kurt Schmidt	1941
Nicaragua	Managua	1	Tiszteletbeli konzulátus	Walter Puschendorf	1941
Norvégia	Oslo	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Peterson M. Røwde	1941
Olaszország	Miláno	7	M. kir.	Abele Egon	1941

			főkonzulátus		
Olaszország	Trieszt	4	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1941
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Csikszenzmihályi (Hausenblasz) Alfréd	1941
Olaszország	Nápoly	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Lezzi Rezső	1941
Olaszország	Firenze	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hann Ármin	1941
Olaszország	Genova	1	Tiszteletbeli konzulátus	Attilio Bruzzzone	1941
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Tagliavia	1941
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Scolpis	1941
Olaszország	Velence	2	Tiszteletbeli konzulátus	Domenico Coccon	1941
Olaszország	Bengazi	1	Tiszteletbeli konzulátus	Cesare Gambardella	1941
Panama	Panama	1	Tiszteletbeli konzulátus	Pedro Ernesto Arias Icaza	1941
Portugália	Lisszabon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Baján Artúr	1941
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1941
Puerto Rico	San Juan	Betöltet- len	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1941
Románia	Arad	6	M. kir. konzulátus	Lorx Tibor	1941
Románia	Brassó (Braşov)	7	M. kir. konzulátus	Sztankay Zoltán	1941
Románia	Galac	1	Bukarest hajózási kirendeltsége	Jónás István	1941
Salvador	San Salvador	Betöltet- len	Tiszteletbeli konzulátus	Betöltetlen	1941
Svájc	Genf	4	M. kir. főkonzulátus	Rényey (Regnier) Viktor	1941
Svájc	Zürich	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Hans Gwalter	1941
Svédország	Göteborg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Albert Cewers	1941
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edvin Ohlsson	1941
Szerbia	Belgrád	7	Konzuli képviselő	Bolla Lajos Gyula	1941
Szíria	Aleppo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Amadé Girardi	1941
Törökország	Isztambul	7	M. kir. főkonzulátus	Miske- Gerstenberger Jenő	1941

Uruguay	Montevideo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Ambrus Rezső	1941
Belgium	Brüsszel	5	M. kir. konzulátus	Geng Péter	1943
Bulgária	Plovdiv	1	Tiszteletbeli konzulátus	Naiden Stojanov Roussev (Stojanoff Rousseff)	1943
Bulgária	Burgasz	2	Tiszteletbeli konzulátus	George Zenovich	1943
Bulgária	Ruscuk	1	Tiszteletbeli konzulátus	Joseph Weskov	1943
Chile	Santiago de Chile	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Eugenio Schuchard	1943
Cseh–Morva Protektorátus	Prága	12	M. kir. főkonzulátus	Spányi (Spányik) Mário	1943
Dánia	Koppenhága	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Georg Emil Mathiasen	1943
Franciaország	Lyon	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Jean Brésard	1943
Franciaország	Marseille	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Auguste Grawitz	1943
Franciaország	Párizs	14	M. kir. főkonzulátus	Binder-Kotrba Károly	1943
Hollandia	Amsterdam	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Artur Jäger	1943
Kína	Sanghaj	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hudec László	1943
Németország	Bécs	23	M. kir. főkonzulátus	Van der Venne Arnold	1943
Németország	München	11	M. kir. főkonzulátus	Kvassay László	1943
Németország	Graz	4	M. kir. konzulátus	László Kálmán	1943
Németország	Berlin	15	Tiszteletbeli főkonzulátus	Karl Goetz	1943
Németország	Hamburg	4	Tiszteletbeli főkonzulátus	Alfred Voss	1943
Németország	Kalinyingrád (Königsberg)	2	Tiszteletbeli főkonzulátus	Karl Deichgreber	1943
Németország	Boroszló (Breslau, Wroclaw)	1	Tiszteletbeli konzulátus	Karl Wilhelm	1943
Németország	Bréma	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gustav H. Rasch	1943
Németország	Danzig	1	Tiszteletbeli konzulátus	Erns Alberty	1943
Németország	Drezda	2	Tiszteletbeli konzulátus	Herald Voigt	1943
Németország	Düsseldorf	2	Tiszteletbeli	Paul Girardet	1943

			konzulátus		
Németország	Frankfurt	2	Tiszteletbeli konzulátus	Fritz Steuernagel	1943
Németország	Halle an der Saale	1	Tiszteletbeli konzulátus	Hanschild Gyula	1943
Németország	Lipcse	2	Tiszteletbeli konzulátus	Wilhelm Hoehstetter	1943
Németország	Mannheim	1	Tiszteletbeli konzulátus	Otto Volker	1943
Németország	Nürnberg	2	Tiszteletbeli konzulátus	Gustav Schickedanz	1943
Németország	Stettin	2	Tiszteletbeli konzulátus	Willy Krüger	1943
Olaszország	Miláno	8	M. kir. főkonzulátus	Abele Egon	1943
Olaszország	Trieszt	4	M. kir. konzulátus	Reviczky István	1943
Olaszország	Fiume	3	Trieszt kirendeltsége	Csikszentmihályi (Hausenblasz) Alfréd	1943
Olaszország	Nápoly	3	Tiszteletbeli főkonzulátus	Lezzi Rezső	1943
Olaszország	Firenze	1	Tiszteletbeli főkonzulátus	Hann Ármin	1943
Olaszország	Genova	1	Tiszteletbeli konzulátus	Attilio Bruzzzone	1943
Olaszország	Palermo	1	Tiszteletbeli konzulátus	Giacomo Tagliavia	1943
Olaszország	Torino	2	Tiszteletbeli konzulátus	Alessandro Sclopis	1943
Olaszország	Velence	1	Tiszteletbeli konzulátus	Domenico Coccon	1943
Portugália	Lisszabon	1	Tiszteletbeli konzulátus	Baján Artúr	1943
Portugália	Porto	1	Tiszteletbeli konzulátus	Guilherme da Cuncha Reis	1943
Románia	Arad	9	M. kir. konzulátus	Lorx Tibor	1943
Románia	Brassó (Braşov)	11	M. kir. konzulátus	Sztankay Zoltán	1943
Románia	Galac	1	Bukarest hajózási kirendeltsége	Jónás István	1943
Svájc	Genf	4	M. kir. főkonzulátus	Bényey Viktor	1943
Svájc	Zürich	5	Tiszteletbeli főkonzulátus	Hans Gwalter	1943
Svédország	Göteborg	1	Tiszteletbeli konzulátus	Albert Cewers	1943
Svédország	Malmö	1	Tiszteletbeli konzulátus	Edvin Ohlsson	1943

Törökország	Isztambul	7	M. kir. főkonzulátus	Mihákovics János	1943
--------------------	-----------	---	-------------------------	---------------------	-------------

Térképek

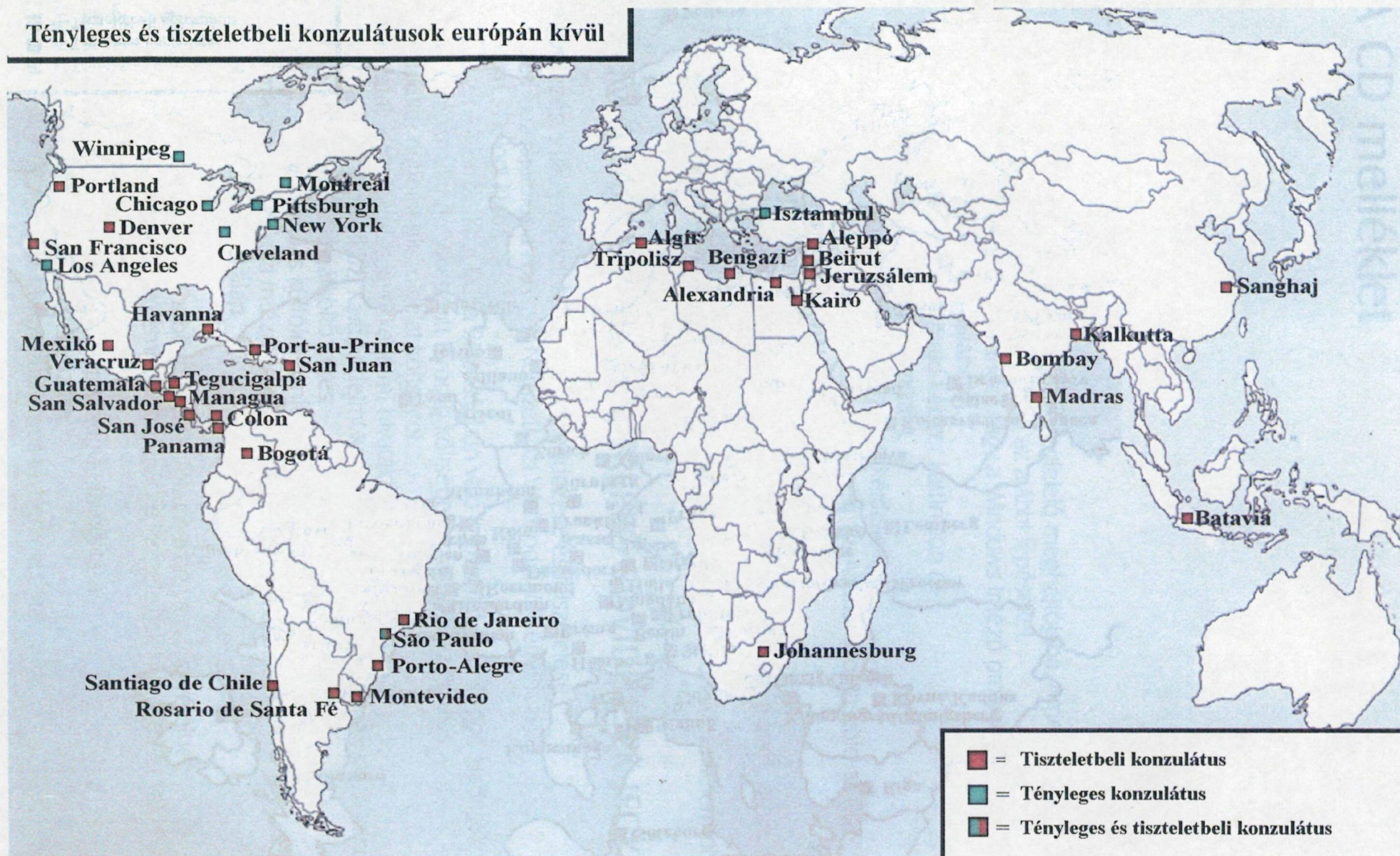
A térképek használata

Az első térkép a két világháború közötti időszakban működő magyar követségeket jelöli világtérképen, a tárgyalt időszakban mai helyesírással.

A második térkép a magyar királyi és tiszteletbeli konzulátusokat jelöli Európán kívül. A konzulátusok székhelyét a tárgyalt időszakban használt elnevezés szerint, a mai helyesírással közöltük.

A harmadik térkép a magyar királyi és tiszteletbeli konzulátusokat jelöli Európában. A konzulátusok székhelyét a tárgyalt időszakban használt elnevezés szerint, a mai helyesírással közöltük, esetenként megadva más elnevezést is. Fiume kirendeltségként működött, Galaç Kolozsvár hajózási kirendeltsége volt. Kolozsváron kezdetben útlevel kirendeltség működött, amit később tényleges konzulátussá szerveztek át.

Tényleges és tiszteletbeli konzulátusok Európán kívül

Tényleges és tiszteletbeli konzulátusok Európában

